MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ŞI SPORTULUI
UNIVERSITATEA "HYPERION" DIN BUCUREŞTI
Calea Calarasilor 169, sector 3, Bucureşti,
Tel./Fax:+004021 3216446

Veronica STOICA

DREPT CIVIL APROFUNDAT

Suport de curs pentru învățământ deschis la distanță (I.D.D.)

Universi

Introducere

Stimate student,

Acest suport de curs se dorește a constitui un fundament solid al cunoștințelor disciplinei **Drept civil aprofundat**. Pentru a stârni interesul, nu vom începe prezentarea materiei fără a menționa principalele **obiective** ale acestui curs, concretizate prin **competențele** ce urmează a fi dobândite ca urmare a parcurgerii acestui curs.

Pentru a vă face o primă idee asupra obiectivelor și competențelor la care facem referire, încercați mai întâi să așterneți în rândurile ce urmează câteva dintre **așteptările** pe care le aveți de la acest curs. La finalul parcurgerii acestuia, verificați dacă aceste așteptări au fost satisfăcute sau nu, sau, de ce nu, depășite!

AȘTEPTĂRI

OBIECTIVE

Universitatea Hyperion

Ce este un obiectiv?

Obiectivul este o anumită stare pe care ne-o imaginăm în viitor şi pe care tindem să o atingem prin acțiunile noastre.

Diferența între un obiectiv şi o simplă dorință este dată de prezența sau absența acțiunilor care să ne apropie de acel scop final.

De ce avem nevoie de obiective?

1. Pentru o gândire de zi cu zi mai productivă – obiectivul este ca o lumină călăuzitoare. Fără un obiectiv, mintea noastră tinde să funționeze haotic. Este ca un motor care merge în gol ore şi zile în şir. Prezența unui obiectiv în schimb ne orientează gândirea spre acel scop final unic şi bine definit şi ne face să ne mişcăm cu toate pânzele sus spre rezultatul dorit, chiar şi atunci când aparent nu facem nimic.

2. Pentru a identifica şi a exploata oportunități – e foarte interesant cum, datorită unui obiectiv bine definit, lucruri aparent neutre care se întâmplă în jurul nostru, brusc capătă sens, se leagă între ele şi ne ajută să ne mişcăm înainte. Este precum spunea Paulo Coelho "când îți doreşti ceva cu adevărat, tot universul conspiră pentru îndeplinirea visului tău". Ceea ce spune scriitorul este parțial adevărat pentru că nu există vreo abracadabra care intră în acțiune atunci când vine dorința puternică; ci este vorba de chiar subconştientul nostru care începe să observe lucruri şi să facă conexiuni pe care în mod normal nu le-am face cu mintea conştientă. De aceea anumite fapte şi oameni care altfel ar trece pe lângă noi neobservate, brusc se aliniază cu obiectivul şi îşi găsesc loc în tabloul general.

3.Pentru că definesc priorități - de fiecare dată când am mai multe lucruri de făcut decât sunt în stare fizic să fac îmi amintesc de obiectivele mele. Şi atunci, toate treburile pe care le am în față şi care mă îngrozesc, dacă sunt privite în lumina obiectivelor, brusc se aliniază foarte clar în două categorii: cele care mă ajută să-mi ating obiectivele şi cele care nu mă împing înainte spre obiective. În acest fel am

Universitatea Hyperion

răspunsuri rapide la eterna întrebare "mă ocup de lucruri urgente sau de cele importante?".

În același mod, un suport de curs ce permite asimilarea unor cunoștințe și deprinderi trebuie să definească o serie de obiective. Astfel, în urma parcurgerii cursului de **Drept civil aprofundat**, studentul va dobândi următoarele competențe:

- Va *aprofunda* noțiunile, categoriile şi conceptele ce formează ştiința dreptului civil.
- Isi va *insuşi* conceptele de bază ale dreptului civil, a metodelor şi procedeelor specifice acestuia.
- Va *cunoaște* principiile specifice dreptului civil.

Universitatea Hyperion

Unitatea de învățare 1

CONTINUTUL RAPORTULUI JURIDIC CIVIL

Timp de studiu individual estimat: 3h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- va cunoaşte noțiunea de raport juridic civil
- va clasifica drepturile subiective civile
- va cunoaşte notiunea obligatiei civile
- isi va dezvolta limbajul juridic specific disciplinei

1. NOȚIUNEA DE CONȚINUT

Conținutul raportului juridic civil cuprinde ansamblul drepturilor civile subiective şi a obligațiilor civile care aparțin subiectelor participante la raportul juridic.

Dreptul subiectiv civil este prerogativa recunoscută de legea civilă subiectului activ de a avea o anumită conduită sau de a pretinde subiectului pasiv o anumită conduită (să dea, să facă sau să nu facă ceva) şi de a apela, în caz de nevoie, la forța de constrângere a statului.

2. CLASIFICAREA DREPTURILOR SUBIECTIVE CIVILE

Drepturilor subiective civile se clasifica in:

a. Drepturi subiective civile absolute şi drepturi subiective civile relative

Această clasificare este întemeiată pe *criteriul sferei persoanelor care îşi asumă obligațiile şi al gradului de opozabilitate a drepturilor*.

1. Dreptul subiectiv civil absolut este dreptul în virtutea căruia titularul poate avea o anumită conduită şi poate cere tuturor celorlalte persoane să nu aducă cu nimic atingere dreptului său (exemplu: dreptul la viață, dreptul de proprietate, dreptul la nume) şi are următoarele caractere:

- subiectul activ poate fi o o persoană sau mai multe persoane determinate, în timp ce subiectul pasiv este nedeterminat în momentul stabilirii raportului juridic (fiind vorba despre toate celelalte persoane), el individualizându-se în momentul în care dreptul absolut este încălcat;

- dreptul absolut poate fi invocat față de toate celelalte persoane, opozabilitate numită *erga omnes*;

- obligația corelativă a subiectului pasiv, constituit din toate celelalte persoane, este o obligație generală de abținere, respectiv de a nu face nimic care să-l împiedice pe titular în exercitarea dreptului său.

2. Dreptul subiectiv civil relativ este dreptul în virtutea căruia titularul - subiectul activ poate pretinde subiectului pasiv o conduită determinată - să dea, să facă sau să nu facă ceva (exemplu: drepturile care izvorăsc din contractele civile) şi are următoarele caractere:

- este opozabil doar părților participante şi succesorilor lor, opozabilitate numită *inter partes***.**

- obligația corelativă a subiectului pasiv diferă de la un raport juridic la altul şi poate consta, după caz, într-o acțiune (a da sau a face) sau într-o inacțiune (a nu face ceva).

b. Drepturi subiective civile patrimoniale şi drepturi subiective civile nepatrimoniale

Această clasificare foloseşte drept *criteriu natura conținutului drepturilor*.

1. Dreptul subiectiv civil patrimonial este acel drept care are un conținut economic, evaluabil în bani (exemplu: dreptul de proprietate, drepturile care izvorăsc din contractele civile sau din faptele ilicite cauzatoare de prejudicii).

Dintre aceste drepturi, unele sunt absolute şi sunt opozabile *erga omnes* (de exemplu, dreptul de proprietate), iar altele sunt relative şi sunt opozabile *inter partes* (drepturile izvorâte din contractele civile).

Patrimoniul reprezintă totalitatea drepturilor şi obligațiilor cu caracter patrimonial aparținând unei persoane.

Principalele caractere ale drepturilor patrimoniale sunt următoarele:

- sunt drepturi evaluabile în bani;

- drepturile patrimoniale luate în mod individual sunt transmisibile către alte persoane, nu însă şi patrimoniul în integralitatea sa, care nu poate fi transmis decât în momentul încetării din viață a persoanei fizice, prin succesiune legală sau testamentară;

- dreptul material la acțiune privind drepturile patrimoniale se pierde ca efect al trecerii timpului, dacă nu este exercitat într-un termen de de prescripție 3 ani;

- sancțiunea aplicabilă în cazul încălcării unor drepturi patrimoniale cu producerea unui prejudiciu material, este tot de ordin patrimonial.

Folosind drept criteriu natura obligației şi efectele drepturilor patrimoniale, acestea se împart în:

- *drepturi reale (jus in re) - drepturi în virtutea cărora titularul îşi poate exercita în mod direct prerogativele asupra unui lucru determinat, fără intervenția unei alte persoane.* Drepturile reale fac parte din categoria drepturilor absolute. Titularul unui drept de proprietate poate folosi bunul aflat în proprietatea sa, îi poate culege fructele şi poate înstrăina acel bun, fără a avea nevoie de concursul unei alte persoane, toate

celelalte persoane (subiectele pasive) fiind obligate să nu facă nimic de natură a încălca sau a stânjeni exercitarea dreptului titularului.

- *drepturi de creanță (jus ad personam - drepturi în virtutea cărora subiectul activ (creditorul) poate pretinde subiectului pasiv (debitorului) să dea, să facă sau să nu facă ceva.*

Drepturile reale sunt expres şi limitativ prevăzute de lege, în timp ce drepturile de creanță sunt nelimitate ca număr. Dacă dreptul real este un drept absolut, opozabil *erga omnes*, dreptul de creanță este un drept relativ, opozabil *inter partes*. În cazul drepturilor reale, titularul îşi poate exercita dreptul asupra bunului în mod direct, fără concursul unei alte persoane, iar, în cazul drepturilor de creanță, titularul nu îşi poate realiza dreptul fără intervenția unei alte persoane.

În cazul drepturilor reale, doar subiectul activ este determinat, cel pasiv fiind format din toate celelalte persoane, în timp ce în cazul drepturilor de creanță atât subiectul activ (creditorul) cât şi subiectul pasiv (debitorul) sunt determinate chiar din momentul naşterii raportului juridic. Drepturilor reale le corespunde o obligație generală a tuturor celorlalte persoane de a nu le aduce vreo atingere, iar drepturilor de creanță le corespund obligații mai complexe, de a da, a face sau a nu face ceva.

2. Dreptul subiectiv civil nepatrimonial (*jus in personam*) este dreptul strâns legat de existența şi individualitatea persoanei, fără un conținut economic, neevaluabil în bani.

Drepturile nepatrimoniale pot fi împărțite în *trei categorii:*

- *drepturi privind existența şi integritatea fizică şi morală a persoanei* (exemplu: dreptul la viață, dreptul la libertate, dreptul la onoare);

- *drepturi privind individualizarea persoanei fizice şi juridice*(exemplu: dreptul la nume, dreptul la domiciliu, la stare civilă, dreptul la denumire, dreptul la sediu);

- *drepturi privind creaţia intelectuală* (exemplu: drepturile de autor şi drepturile conexe, dreptul de inventator, dreptul asupra programelor de calculator, dreptul asupra desenelor şi modelelor industriale).

Din categoria drepturilor personale nepatrimoniale, în mod deosebit atrag atenţia literaturii de specialitate şi practicii judiciare *drepturile personalităţii* (exemplu: dreptul la imagine, dreptul la viaţă privată, dreptul la nume).

Drepturile personale nepatrimoniale prezintă următoarele caractere:

- sunt drepturi intim legate de existenţa fiinţei umane, practic inseparabile de persoană, în sensul că nu poate exista o persoană căreia să-i lipsească dreptul la integritate fizică şi morală sau dreptul de a fi individualizată în cadrul familiei şi al societăţii prin nume, domiciliu sau stare civilă;

- nu sunt transmisibile altor persoane nici în timpul vieţii, nici pe cale de moştenire;

- sunt drepturi absolute, opozabile *erga omnes*;

- pot fi apărate oricând în faţa instanţei de judecată, indiferent cât timp ar fi trecut de la încălcarea acestora (sunt imprescriptibile extinctiv) şi nici o altă persoană nu le poate dobândi prin folosire îndelungată (sunt imprescriptibile achizitiv).

c. Drepturi subiective civile principale şi drepturi subiective civile accesorii

Această clasificare a drepturilor subiective civile se face după *criteriul dependenţei dintre drepturi în exercitarea lor.*

1. Dreptul subiectiv civil principal este dreptul care are o existenţă de sine stătătoare, independentă de existenţa altor drepturi.

2. Dreptul subiectiv civil accesoriu este dreptul care nu are o existenţă de sine stătătoare, soarta sa fiind dependentă de soarta dreptului principal pe lângă care există.

Această clasificare are la bază *principiul potrivit căruia accesoriul urmează principalul* (*accesorium sequitur principale*) şi se referă doar la drepturile patrimoniale, în principal la drepturile reale.

Dreptul real principal este acel drept care are o existenţă de sine stătătoare, independentă de existenţa altor drepturi reale sau de creanţă.

Sunt drepturi reale principale:

- *dreptul de proprietate* sub ambele sale forme - dreptul de proprietate publică (având ca titulari statul şi unităţile administrativ-teritoriale) şi dreptul de proprietate privată (având ca titulari persoanele fizice, persoanele juridice, statul şi unităţile administrativ-teritoriale). Titularul unui drept de proprietate are trei prerogative: *jus utendi (usus)* - dreptul de a se folosi de bunul aflat în proprietatea sa, *jus fruendi (fructus)* - dreptul de a-i culege fructele şi *jus abutendi (abusus)* - dreptul de a dispune de bunul respectiv.

- *dezmembrămintele dreptului de proprietate:*

a) dreptul de uzufruct (art. 517-564 C. civ.) - dreptul real ce conferă titularului prerogativa posesiei, a folosinţei şi a culegerii fructelor unor bunuri aflate în proprietatea altei persoane, cu obligaţia de a le conserva substanţa.

b) dreptul de uz (art. 565-575 C. civ.) - dreptul real ce conferă titularului prerogativa folosinţei şi a culegerii fructelor unui bun aflat în proprietatea altei persoane, doar pentru necesităţile sale şi ale familiei.

Deosebirea între dreptul de uz şi dreptul de uzufruct constă în aceea că uzuarul (titularul dreptului de uz) nu poate culege fructele bunului decât pentru sine şi pentru familia sa, neputând ceda sau închiria dreptul său de uz unei alte persoane, aşa cum poate uzufructuarul (titularul dreptului de uzufruct), care are aceleaşi prerogative ca şi proprietarul bunului, mai puţin prerogativa dispoziţiei.

c) dreptul de abitație (art. 565-575 C. civ.) - dreptul real ce conferă titularului prerogativa folosinței unei locuințe aflate în proprietatea altei persoane. Dreptul de abitație este practic un drept de uz ce are ca obiect o locuință. Ca şi dreptul de uz, dreptul de abitație nu poate fi cedat sau închiriat altei persoane, cu excepția părții din imobil nefolosită de titularul dreptului de abitație.

d) dreptul de servitute (art. 576-643 C. civ.) - dreptul real ce conferă titularului unui drept de proprietate asupra unui bun imobil (numit fond dominant), prerogativa folosinței unui alt imobil (numit fond aservit), aflat în proprietatea altei persoane (exemplu: servitutea de trecere);

e) dreptul de superficie - dreptul real ce constă în dreptul de proprietate al unei persoane numită superficiar, asupra construcțiilor, plantațiilor şi altor lucrări, realizate pe terenul altui proprietar, teren asupra căruia superficiarul dobândeşte un drept de folosință. Codul civil nu reglementează dreptul de superficie, la acest drept făcându-se referire în alte acte normative, precum art. 21 din Legea nr. 7/1996 a cadastrului şi a publicității imobiliare.

Clasificarea drepturilor subiective civile în principale şi accesorii se poate aplica şi drepturilor de creanță. *Sunt drepturi de creanță accesorii, drepturile corespunzătoare obligațiilor izvorâte din actele juridice civile accesorii* (exemplu: dreptul creditorului de a pretinde debitorului dobânda aferentă (dreptul accesoriu) unei creanțe (dreptul principal)).

d. Drepturi subiective civile pure şi simple şi drepturi subiective civile afectate de modalități

Această clasificare se face după *criteriul gradului de siguranță pe care îl conferă titularilor.*

1. Dreptul pur şi simplu este dreptul a cărui existență şi exercitare nu depinde de vreo împrejurare viitoare, conferind titularului său o certitudine completă.

2. Dreptul afectat de modalități este dreptul a cărui existență şi exercitare depinde de o împrejurare viitoare, certă sau incertă (exemplu: termenul, condiția şi sarcina).

În categoria drepturilor afectate de modalități, unii autori mai includ *drepturile eventuale* - drepturi aflate într-un stadiu germinal, deoarece le lipseşte unul din elementele esențiale pentru existența lor (fie subiectul, fie obiectul), oferind un grad mai redus de siguranță (exemplu: dreptul la repararea unui viitor prejudiciu) şi *drepturile viitoare* - drepturi al căror subiect şi obiect nu sunt încă determinate, neexistând o certitudine nici în ceea ce priveşte obiectul, nici dacă dreptul respectiv va aparține unei anumite persoane.

3. NAŞTEREA, TRANSMITEREA ŞI STINGEREA DREPTURILOR SUBIECTIVE CIVILE

a. Naşterea drepturilor subiective civile

Având în vedere izvorul drepturilor subiective civile, **unele dintre acestea se nasc din împrejurări exterioare, independente de voința subiectelor, altele, dimpotrivă, iau naştere tocmai ca urmare a voinței acestor subiecte**.

Dacă dreptul nu a existat în trecut şi ia naştere direct în persoana titularului, ne aflăm în fața unui **mod originar de dobândire** a dreptului.

b. Transmiterea drepturilor subiective civile

Drepturile subiective civile pot fi dobândite şi prin transmiterea lor de la o altă persoană, **mod de dobândire** numit **derivat.** Este vorba despre un drept preexistent, care se transmite de la o persoană la alta (exemplu: în contractul de vânzare-cumpărare, dreptul de proprietate asupra bunului este transmis de la vânzător la cumpărător). Persoana care transmite un drept se numeşte *autor*, iar persoana care îl dobândeşte se numeşte *succesor*.

În funcție de volumul transmisiunii, aceasta poate fi:

- **transmisiune universală**, când patrimoniul unei persoane se transmite în întregime unei altei persoane. Este cazul unui singur moştenitor legal, care preia întreg patrimoniul defunctului.

- **transmisiune cu titlu universal**, când se transmite o fracțiune din patrimoniul unei persoane către o alta (1/2, 1/3, 1/4, etc., din toate drepturile şi toate obligațiile). De exemplu, la succesiunea unei persoane vin mai mulți moştenitori legali.

- **transmisiune cu titlu particular**, când se transmite de la o persoană la alta un drept, un bun sau o categorie de bunuri. Astfel, cumpărătorul este succesorul cu titlu particular al vânzătorului pentru bunul cumpărat.

c. Stingerea drepturilor subiective civile

Drepturile se pot stinge prin manifestarea de voință a titularului lor sau independent de voința acestuia. Astfel, iertarea de datorie constituie o manifestare de voință a creditorului, care are ca efect stingerea dreptului său de creanță. De asemenea, executarea obligației de către debitor constituie o manifestare de voință, care are drept efect stingerea dreptului creditorului.

4. NOȚIUNEA SI CLASIFICAREA OBLIGAȚIILOR CIVILE

Obligația civilă este îndatorirea subiectului pasiv al raportului juridic civil, corelativă dreptului subiectului activ, de a avea o anumită conduită, ce poate consta în a da, a face sau a nu face ceva şi care, la nevoie, poate fi impusă prin forța de constrângere a statului.

a. Obligația de a da, a face şi a nu face

Această clasificare foloseşte drept *criteriu obiectul obligațiilor.*

1. Obligația de a da constă în îndatorirea debitorului de a constitui sau de a transmite un drept real (exemplu: obligația vânzătorului de a transmite

cumpărătorului dreptul de proprietate asupra lucrului ce face obiectul contractului de vânzare-cumpărare).

Trebuie subliniat că în dreptul civil "a da" nu înseamnă a preda un bun, ca în limbajul obişnuit, ci presupune transmiterea dreptului real asupra bunului. Predarea bunului face obiectul obligației de a face şi nu al obligației de a da.

2. Obligația de a face constă în îndatorirea debitorului de a executa o lucrare, de a presta un serviciu ori de a preda un lucru (exemplu: îndatorirea antreprenorului de a executa o lucrare, obligația cumpărătorului de a presta întreținere vânzătorului, în baza unui contract de vânzare-cumpărare cu clauză de întreținere, dar şi obligația vânzătorului de a preda lucrul vândut cumpărătorului).

Aşadar, obligația de a face se referă la o acțiune, o prestație pozitivă, mai puțin la acțiunile care fac obiectul obligației de a da.

3. Obligația de a nu face constă în abținerea debitorului de la săvârşirea uneia sau mai multor acțiuni la care ar fi fost îndreptățit, dacă nu şi-ar fi asumat această obligație negativă (exemplu: obligația pe care şi-o asumă un comerciant față de altul de a nu deschide un magazin de acelaşi fel, pe aceeaşi stradă).

Din punct de vedere *practic,* această clasificare prezintă un dublu *interes:*

- în ceea ce priveşte calificarea actelor juridice civile, ele putând fi diferite în funcție de obiectul obligațiilor;

- sub aspectul posibilității de executare silită a obligațiilor.

b. Obligații civile pozitive şi obligații civile negative

Criteriul folosit este obiectul obligațiilor.

1. Sunt obligații civile pozitive obligațiile al căror obiect constă în îndeplinirea unei acțiuni, a unei anumite prestații din partea subiectului pasiv (exemplu: obligația de a da şi obligația de a face).

2. Sunt obligații civile negative obligațiile al căror obiect constă în abținerea subiectului pasiv de la săvârşirea uneia sau mai multor acțiuni (exemplu: obligația de a nu face).

Importanța practică a clasificării *priveşte modalitatea de punere în întârziere a debitorului*, ca urmare a neexecutării obligației, a îndeplinirii ei cu întârziere sau a îndeplinirii necorespunzătoare a acesteia. Punerea în întârziere a debitorului este una din condițiile ce trebuie îndeplinite pentru acordarea de daune-interese creditorului. Potrivit art. 1078 C. civ., în cazul neîndeplinirii unei obligații negative, debitorul este pus de drept în întârziere, iar potrivit art. 1079 C. civ., în cazul neîndeplinirii unei obligații pozitive, este necesară punerea în întârziere a debitorului prin notificare sau prin introducerea unei cereri de chemare în judecată.

c. Obligații de rezultat şi obligații de mijloace

La această clasificare se poate ajunge folosind următoarele *criterii: obiectul obligațiilor, natura lor sau rezultatul obținut.*

1. Obligația de rezultat (determinată) este îndatorirea debitorului de a obține un rezultat determinat, stabilit dinainte (exemplu: îndatorirea împrumutătorului de a preda împrumutatului bunul ce face obiectul contractului de împrumut).

2. Obligația de mijloace (de diligență) este îndatorirea debitorului de a depune toate eforturile (diligențele) în vederea obținerii unui anumit rezultat, fără însă a se obliga la îndeplinirea rezultatului respectiv (exemplu: - obligația medicului de a-şi trata pacienții în vederea însănătoşirii lor, depunând toate eforturile în acest sens, fără însă a se obliga la însănătoşirea acestora; - obligația avocatului de a apăra interesele clienților săi şi de a-i reprezenta în fața organelor competente).

Interesul practic al acestei clasificări *se referă la dovada culpei debitorului*. Astfel, în cazul neîndeplinirii unei obligații de rezultat, simpla nerealizare a rezultatului constituie o prezumție de culpă a debitorului. În cazul neîndeplinirii unei obligații de mijloace, nerealizarea rezultatului nu prezumă culpa debitorului, creditorul trebuind să

probeze că debitorul nu a depus toate diligențele în vederea obținerii unui anumit rezultat.

d. Obligații civile obişnuite, obligații opozabile terților şi obligații reale

Această clasificare are în vedere *criteriul opozabilității obligațiilor.*

1. Obligația civilă obişnuită este obligația care revine debitorului față de care s-a născut. Este opozabilă doar părților participante la un raport juridic civil. Majoritatea obligațiilor civile fac parte din acestă categorie.

2. Obligația opozabilă terților (*scriptae in rem*) este obligația strâns legată de posesia unui bun, astfel încât creditorul îşi poate realiza dreptul său numai dacă actualul titular al dreptului real asupra bunului este ținut să respecte dreptul creditorului, deşi nu a participat la formarea raportului juridic inițial.

Obligația *scriptae in rem* este opozabilă şi unui terț care a dobândit ulterior un drept asupra bunului, neparticipând însă la raportul juridic (exemplu: potrivit art. 1441 C. civ., dacă proprietarul vinde un bun al său, care este închiriat altei persoane, cumpărătorul este dator să respecte contractul de închiriere făcut înainte de vânzare).

3. Obligația reală (*propter rem*) este îndatorirea legală sau convențională ce revine deținătorului unui bun, dată fiind importanța deosebită a bunului respectiv pentru societate (exemplu: obligația de grănițuire a terenurilor, obligația deținătorului unui teren agricol de a-l cultiva).

e. Obligații civile (perfecte) şi obligații naturale (imperfecte)

Această clasificare foloseşte drept *criteriu sancțiunea ce asigură respectarea obligațiilor.*

1. Obligația civilă (perfectă) este aceea care beneficiază de sancțiune, putând fi realizată, în cazul neexecutării ei de către debitor, prin acțiune în justiție şi executare silită. Majoritatea obligațiilor fac parte din această categorie.

2. Obligația naturală (imperfectă) este obligația lipsită de sancțiune, neputând fi realizată prin acțiune în justiție şi executare silită, dar odată executată benevol de către debitor, acesta nu mai poate pretinde restituirea prestației (exemplu: conform art. 1636 C. civ., cel care câştigă la un joc de noroc sau pariuri nu poate să-şi reclame câştigul printr-o acțiune în justiție, însă, potrivit art. 1638 C. civ., dacă cel care a pierdut a plătit de bună-voie, nu poate solicita înapoierea prestației).

În cazul neexecutării unei obligații naturale, ea nu poate fi impusă pe cale de acțiune în justiție şi executare silită, în schimb, dacă debitorul şi-a executat benevol obligația, el nu va putea solicita instanței de judecată înapoierea prestației, creditorul său având posibilitatea de a se apăra pe cale de excepție.

În literatura juridică mai sunt menționate şi *alte clasificări ale obligațiilor*:

- în funcție de izvoarele obligațiilor, se pot distinge *obligații civile izvorâte din acte juridice unilaterale, obligații civile izvorâte din contracte, obligații civile izvorâte din gestiunea de afaceri, obligații civile izvorâte din plata nedatorată, obligații civile izvorâte din îmbogățirea fără just temei, obligații civile izvorâte din fapte ilicite cauzatoare de prejudicii;*

- în funcție de izvorul lor, obligațiile pot fi împărțite în *obligații născute din acte juridice şi obligații născute din fapte juridice.*

- după posibilitatea de exprimare în bani a obiectului obligațiilor, acestea pot fi împărțite în *obligații pecuniare şi obligații de altă natură***.**

- după criteriul complexității obligațiilor, acestea pot fi *obligații simple şi obligații complexe.* Obligațiile complexe pot fi împărțite, la rândul lor, în obligații afectate de modalități (obligații cu termen, obligații sub condiție, obligații cu sarcină), obligații cu pluralitate de subiecte (obligații divizibile, obligații solidare şi obligații indivizibile), obligații cu pluralitate de obiecte **(**obligații alternative şi obligații facultative).

Clasificarea obligațiilor civile în funcție de diferite criterii prezintă importanță deoarece fiecare dintre categoriile analizate este guvernată de un regim juridic diferit.

NU UITA!

Conținutul raportului juridic civil cuprinde ansamblul drepturilor civile subiective şi a obligațiilor civile care aparțin subiectelor participante la raportul juridic.

Dreptul subiectiv civil este prerogativa recunoscută de legea civilă subiectului activ de a avea o anumită conduită sau de a pretinde subiectului pasiv o anumită conduită (să dea, să facă sau să nu facă ceva) şi de a apela, în caz de nevoie, la forța de constrângere a statului.

INTREBĂRI DE CONTROL

1. **Drepturilor subiective civile se clasifica in:**

a. drepturi subiective civile absolute

b. drepturi subiective civile relative

c. drepturi subiective civile imperative

2. Drepturi reale principale sunt:

a. dreptul de proprietate

b. dreptul de vanzare

c. dreptul de actiune

3. Drepturilor patrimonialese împart în:

a. drepturi reale

b. drepturi de creanță

c. drept patrimonial

PROPUNERI DE REFERATE

Continutul raportului juridic civil

Drepturile sbiective civile

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ

1. Beleiu Gh., Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2003;

2. Boroi G., Drept civil. Partea generală. Persoanele, Ed. All Beck, Bucureşti, 2002,

4. Poenaru E., Drept civil. Teoria generală. Persoanele, Ed. All Beck, Bucureşti, 2002;

Universitatea Hyperion

5. Rauschi Şt., Popa Gh., Rauschi Şt. Drept civil. Teoria generală. Persoana fizică. Persoana juridică, Ed. Junimea, Iaşi, 2000;

6. Ungureanu O., Manual de drept civil. Partea generală, Ed. All Beck, Bucureşti, 1999;

7. Andrei Petru P., Apetrei I., Drept civil. Partea generală. Persoana fizică, Ed. Ankarom, Iaşi, 1998;

8. Dogaru I., Elementele dreptului civil, Ed. Şansa, Bucureşti, 1998.

Universitatea Hyperion

Unitatea de învățare 2

OBIECTUL RAPORTULUI JURIDIC CIVIL

Timp de studiu individual estimat: 3h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- va cunoaşte obiectul raportului juridic civil
- va clasifica bunurile
- va cunoaşte notiunea de bunuri
- isi va dezvolta limbajul juridic specific disciplinei
-

1. NOȚIUNEA DE OBIECT JURIDIC ŞI NOȚIUNEA DE OBIECT MATERIAL

Obiectul raportului juridic civil constă într-o acțiune sau o inacțiune la care este îndreptățit subiectul activ şi la care este obligat subiectul pasiv, adică conduita sau prestațiile părților.

Conduita părților constituie obiectul juridic al acestui raport**, iar bunul** (lucrul) la care se referă conduita părților **este obiectul material** (derivat).

Deşi în mod frecvent prestațiile părților în cadrul unui raport juridic civil se referă la bunuri, nu orice raport juridic are şi un obiect material, un bun.

Universitatea Hyperion

2. BUNURILE ŞI CLASIFICAREA LOR

Bunurile sunt lucrurile utile omului pentru satisfacerea nevoilor materiale şi culturale, susceptibile de apropiere sub forma drepturilor patrimoniale.

Bunurile au fost clasificate în funcție de diferite criterii:

a. Bunuri aflate în circuitul civil şi bunuri scoase din circuitul civil

Această clasificare are în vedere ***criteriul regimului de circulație al bunurilor.***

1. Bunurile aflate în circuitul civil sunt acele bunuri care pot fi dobândite sau înstrăinate prin acte juridice civile.

Această categorie de bunuri poate fi subclasificată în:

- *bunurile care pot circula în mod liber,* putând fi dobândite sau înstrăinate de orice persoană (exemplu: bunurile de uz casnic, bunurile de consum). Această categorie reprezintă regula în materie.

- *bunurile supuse unui regim special de circulație,* restricțiile în circulație privind persoanele care le pot dobândi sau înstrăina ori condițiile în care se pot încheia actele juridice (exemplu: - armele, munițiile şi materiile explozive; - deşeurile toxice; - produsele şi substanțele stupefiante; - metalele, pietrele prețioase şi semiprețioase; - obiectele de cult; - documentele din fondul arhivistic național; - bunurile din patrimoniul cultural-național).

2. Bunurile scoase din circuitul civil sunt acele bunuri care nu pot face obiectul actelor juridice constitutive sau translative de drepturi reale.

Din această categorie fac parte bunurile aparținând proprietății publice, enumerate de art. 136 alin. 3 din Constituție: bogățiile de orice natură ale subsolului, căile de comunicație, spațiul aerian, apele cu potențial energetic valorificabil şi cele ce pot fi folosite în interes public, plajele, marea teritorială, resursele naturale ale zonei economice şi ale platoului continental, precum şi alte bunuri stabilite de lege. Potrivit art. 136 alin. 4 din Constituție, acestea pot fi date în administrare regiilor autonome ori

instituțiilor publice sau pot fi concesionate ori închiriate. Sunt, de asemenea, scoase din circuitul civil, terenurile care fac parte din domeniul public, conform art. 5 alin. 2 din Legea nr. 18/1991.

Se consideră că nu sunt în circuitul civil nici bunurile care, prin natura lor, nu pot face obiectul unei apropieri, precum aerul, lumina soarelui.

Importanța acestei clasificări privește *consecințele nerespectării prevederilor legale referitoare la aceste bunuri*, sub forma nulității absolute a actelor încheiate şi, uneori, a răspunderii administrative sau penale.

b. Bunuri individual determinate şi bunuri generic determinate

Această clasificare are în vedere ***criteriul posibilității de individualizare, de determinare a bunurilor.***

1. Bunurile individual determinate (bunurile certe - *res certa*) sunt acele bunuri care se deosebesc prin însuşirile lor specifice, proprii, de alte bunuri din aceeaşi categorie (exemplu: unicatele, dar şi bunurile care au anumite caractere specifice, cum ar fi o casă situată pe o anumită stradă, la un anumit număr, aflată într-o anumită localitate, o suprafață de teren situată într-o anumită zonă).

2. Bunurile generic determinate (bunurile de gen - *res genera*) sunt acele bunuri care se caracterizează prin însuşiri comune genului, categoriei din care fac parte (exemplu: banii, alimentele, combustibilii) şi se individualizează prin numărare, cântărire, măsurare.

Importanța acestei clasificări se manifestă sub trei aspecte:

- în primul rând, clasificarea prezintă interes din punctul de vedere al *momentului transmiterii dreptului real*, care, în cazul bunurilor individual determinate, coincide cu momentul realizării acordului de voință, chiar dacă bunul nu s-a predat, iar în cazul bunurilor generic determinate, coincide cu momentul individualizării bunurilor prin măsurare, cântărire sau numărare.

- de asemenea, această clasificare prezintă interes sub *aspectul suportării riscului contractului*. Dacă bunul este individual determinat şi piere fortuit înainte de predare, riscul contractului este suportat de dobânditor (*res perit domino*), deoarece dreptul real asupra bunului s-a transmis în momentul realizării acordului de voință. Dacă bunul este generic determinat şi piere fortuit înainte de predare, riscul contractului este suportat de debitor, care va trebui să predea alte asemenea bunuri (*genera non pereunt*), deoarece dreptul real, în cazul bunurilor de gen, se transmite în momentul predării.

- în sfârşit, clasificarea prezintă importanță în ceea ce priveşte *locul predării bunului*. Dacă acest loc nu este precizat în actul juridic, bunurile individual determinate vor fi predate la locul în care se află bunul în momentul încheierii actului, iar bunurile generic determinate vor fi predate la domiciliul debitorului, deoarece plata este cherabilă şi nu portabilă.

c. Bunuri fungibile şi bunuri nefungibile

Această clasificare are în vedere ***criteriul posibilității de înlocuire a bunurilor, unele cu altele, în executarea unei obligații civile.***

1. Bunurile fungibile sunt acele bunuri care pot fi înlocuite unele cu altele în executarea unei obligații civile.

2. Bunurile nefungibile sunt acele bunuri care nu pot fi înlocuite unele cu altele în executarea unei obligații, debitorul nefiind liberat prin predarea altui bun decât cel datorat.

De regulă, bunurile individual determinate sunt bunuri nefungibile, iar bunurile generic determinate sunt bunuri fungibile. Însă caracterul de fungibil sau nefungibil depinde nu numai de însuşirile naturale ale bunului, ci şi de voința părților. Exemplul clasic în materie îl constituie împrumutul unei cărți. Fiind un bun generic determinat şi fungibil, cartea poate fi înlocuită în momentul restituirii ei cu o alta, de acelaşi autor, cu acelaşi titlu şi din aceeaşi ediție. Însă, prin convenția părților, împrumutătorul poate

pretinde să i se restituie exact aceeaşi carte, deoarece poartă o dedicaţie a autorului, caz în care bunul respectiv devine un bun individual determinat şi deci, nefungibil.

Importanţa acestei clasificări se manifestă *pe planul executării obligaţiilor civile*. Dacă bunul este fungibil, debitorul este liberat dacă predă creditorului un alt bun de acelaşi fel, iar dacă bunul este nefungibil, debitorul nu se poate libera decât dacă predă exact bunul respectiv.

d. Bunuri consumptibile şi bunuri necomsumptibile

Această clasificare are în vedere ***criteriul consumării substanţei bunurilor la prima întrebuinţare.***

1. Bunul consumptibil este bunul care la prima sa întrebuinţare îşi consumă substanţa sau este înstrăinat (exemplu: alimentele, combustibilii, banii).

2. Bunul neconsumptibil este bunul care poate fi folosit în mod repetat, fără a-şi consuma substanţa sau a fi înstrăinat, chiar dacă folosirea sa îndelungată presupune un anumit grad de uzură (exemplu: clădirile, terenurile, maşinile, obiectele de îmbrăcăminte).

Categoriile de consumptibil şi neconsumptibil nu trebuie confundate cu cele de comestibil şi necomestibil.

Importanţa acestei clasificări priveşte mai multe aspecte:

- *în materie de uzufruct*, dacă obiectul acestuia este un bun neconsumptibil, uzufructuarul va trebui să restituie nudului proprietar chiar bunul repectiv, fiind obligat să-i conserve substanţa. Dacă obiectul uzufructului îl constituie un bun consumptibil, uzufructuarul va trebui să restituie bunuri de acelaşi fel, în aceeaşi cantitate, calitate şi valoare cu cele primite, situaţie în care ne aflăm în faţa unui cvasiuzufruct.

- *în stabilirea naturii juridice a contractului de împrumut*, deoarece bunurile neconsumptibile pot forma obiectul împrumutului de folosinţă (*comodat*), iar bunurile consumptibile pot forma obiectul împrumutului de consumaţie *(mutuum)*;

- *sub aspectul suportării riscului contractului*, pentru că, în cazul împrumutului unui bun neconsumptibil, împrumutatul dobândeşte de la împrumutător doar dreptul de folosinţă asupra bunului, având obligaţia de a restitui acelaşi bun, riscul pieirii bunului fiind suportat de împrumutător. În cazul împrumutului unui bun consumptibil, împrumutatul dobândeşte de la împrumutător dreptul de proprietate asupra bunului, de aceea riscul contractului este suportat de împrumutat, care va trebui să restituie un alt bun, în aceeaşi cantitate şi de aceeaşi calitate.

e. Bunuri frugifere şi bunuri nefrugifere

Această clasificare are în vedere ***criteriul producerii de fructe de către bunuri.***

1. Bunurile frugifere sunt acele bunuri care în mod periodic dau naştere altor produse, numite fructe, fără să-şi consume substanţa.

Codul civil deosebeşte *trei categorii de fructe*:

- *fructele naturale* - sunt produsul naturii, fără intervenţia muncii omului (exemplu: fructele de pădure);

- *fructele industriale* - sunt acele produse obţinute cu ajutorul muncii omului (exemplu: fructele şi legumele de cultură);

- *fructele civile* - reprezintă echivalentul în bani al folosirii unui anumit bun (exemplu: chiriile, dobânzile).

Fructele naturale şi fructele industriale se dobândesc prin percepere sau culegere, iar fructele civile se dobândesc prin trecerea timpului.

Fructele nu trebuie confundate cu *productele,* care sunt foloasele trase dintr-un bun, având drept rezultat consumarea substanţei sale (exemplu: piatra dintr-o carieră).

2. Bunurile nefrugifere sunt acele bunuri care nu pot da naştere altor produse în mod periodic, fără ca prin aceasta să nu-şi consume substanţa.

Importanţa practică a acestei clasificări se manifestă sub mai multe aspecte:

- *în ceea ce priveşte dreptul de proprietate*, fructele aparţin întotdeauna proprietarului, în baza dreptului de accesiune (art. 483 C. civ.) ;

- *în ceea ce priveşte dreptul de uzufruct*, fructele aparţin uzufructuarului, în timp ce productele aparţin nudului proprietar;

- *în ceea ce priveşte posesia*, posesorul de bună-credinţă dobândeşte fructele bunului pe care îl posedă, nu însă şi productele, care aparţin proprietarului (art. 485 C. civ.).

f. Bunuri corporale şi bunuri incorporale

Această clasificare are în vedere ***criteriul modului de percepere al bunurilor.***

1. Bunurile corporale sunt acele bunuri care pot fi percepute de simţurile omului, având o existenţă materială (exemplu: o casă, o suprafaţă de teren, o maşină).

2. Bunurile incorporale sunt acele bunuri care scapă simţurilor omului, având o existenţă abstractă (exemplu: - drepturile reale, cu excepţia dreptului de proprietate, - fondul de comerţ, - dreptul de autor, - drepturile de proprietate industrială, - titlurile de valoare, - drepturile de creanţă).

Importanţa acestei clasificări se manifestă sub următoarele *aspecte*:

- proprietatea asupra bunurilor mobile poate fi dobândită, ca efect al posesiei de bună-credinţă, numai în ceea ce priveşte bunurile mobile corporale (art. 1909 C. civ.);

- proprietatea poate fi dobândită prin tradiţiune (remitere) doar în ceea ce priveşte bunurile mobile corporale;

- titlurile de valoare se transmit în mod diferit, astfel: titlurile la purtător - prin tradiţiune (remitere), titlurile nominale - prin cesiune, iar cele la ordin - prin gir sau andosament;

- din punctul de vedere al dreptului internaţional privat, regimul juridic este diferit.

g. Bunuri divizibile şi bunuri indivizibile

Această clasificare are în vedere ***criteriul posibilității împărțirii bunurilor fără să-şi schimbe destinația.***

1. Bunurile divizibile sunt bunurile care pot fi supuse divizării, fără ca prin aceasta să-şi schimbe destinația lor economică.

În principiu, orice bun este divizibil, însă ceea ce interesează este dacă divizarea lui are sau nu consecințe cu privire la destinația sa economică. De regulă, bunurile generic determinate sunt bunuri divizibile. Astfel, o cantitate de cereale poate fi împărțită, fără să-şi schimbe destinația economică.

2. Bunurile indivizibile sunt bunurile care prin divizare îşi schimbă destinația economică.

Bunurile individual determinate sunt, de regulă, indivizibile. Un tablou, un automobil sau un obiect de vestimentație nu pot fi comod împărțite în natură, fără ca destinația lor economică să fie afectată.

Această clasificare prezintă ***importanță*** practică sub următoarele două aspecte:

- *în materie de partaj* (aplicat în caz de coproprietate, indiviziune şi devălmăşie), numai bunurile divizibile pot fi împărțite în natură între coproprietari, potrivit cotei-părți ce revine fiecăruia, în timp ce bunurile indivizibile se atribuie unuia sau unor coproprietari, ceilalți primind în schimb alte bunuri egale ca valoare sau o compensație bănească sub formă de sultă, ori sunt scoase la vânzare direct sau prin licitație publică, iar prețul se împarte între copărtaşi, potrivit cotei-părți ce revine fiecăruia.

- *în materia obligațiilor cu pluralitate pasivă*, dacă bunul este divizibil şi obligația este, în principiu, divizibilă, fiecare debitor fiind ținut doar la plata părții sale din datorie. Dacă bunul este indivizibil, ne aflăm în fața unei indivizibilități naturale, fiecare debitor fiind ținut pentru întreaga datorie.

h. Bunuri principale şi bunuri accesorii

Această clasificare are în vedere ***criteriul legăturii dintre bunuri*.**

1. Bunurile principale sunt acele bunuri care pot fi folosite în mod independent, nefiind destinate a servi la întrebuințarea altor bunuri.

2. Bunurile accesorii sunt acele bunuri care servesc la întrebuințarea unor bunuri principale (exemplu: cureaua pentru ceas, cheile pentru lacăt, bețele pentru schi, caloriferele pentru un imobil).

Bunurile pot fi principale sau accesorii prin natura lor, dar şi prin voința părților participante la un raport juridic civil. Astfel, dacă se vinde un ceas, se presupune că s-a vândut şi cureaua, în lipsa unei convenții contrare a părților.

Pentru a califica un bun ca fiind principal sau accesoriu trebuie verificată îndeplinirea următoarele condiții:

- ambele bunuri să se afle în proprietatea sau administrarea aceluiaşi titular;

- titularul dreptului de proprietate sau administrare să fi stabilit prin voința sa o relație de dependență între bunuri, având în vedere destinația lor comună.

Această clasificare prezintă ***importanță*** în ceea ce priveşte regimul juridic al bunurilor accesorii, care îl urmează pe cel al bunurilor principale, în sensul că *bunul accesoriu urmează soarta bunului principal* (*accesorium sequitur principale*), dacă legea sau părțile nu au prevăzut altfel. Aşadar, atunci când se datorează un bun, debitorul va fi obligat să predea atât bunul principal cât şi bunul accesoriu.

i. Bunuri mobile şi bunuri imobile

Această clasificare are în vedere ***criteriul naturii lor*.**

1. Bunurile imobile sunt acele bunuri care au o aşezare fixă şi stabilă (exemplu: terenurile, construcțiile, plantațiile).

Potrivit art. 462 C. civ., bunurile imobile pot fi împărțite în trei *categorii*:

- *imobile prin natura lor* (exemplu: terenurile şi clădirile, morile de vânt sau de apă, recoltele prinse de rădăcini şi fructele neculese de pe arbori);

- *imobile prin destinaţie*, care sunt bunuri mobile prin natura lor, dar sunt considerate de lege ca fiind imobile, având în vedere caracterul lor accesoriu în exploatarea unui imobil (exemplu: uneltele agricole, utilajele industriale, oglinzile fixate pe pereţi, statuile aşezate în nişe, ornamentele fixate pe ziduri). Un bun mobil poate deveni imobil prin destinaţie, numai dacă proprietarul fondului este în acelaşi timp şi proprietarul bunului mobil.

- *imobile prin obiectul la care se aplică* .

2. Bunurile mobile sunt acele bunuri care se pot deplasa dintr-un loc în altul, fie prin ele însele, fie cu ajutorul unei forţe străine (exemplu: animalele şi toate lucrurile care nu sunt fixate de sol).

Articolul 472 C. civ. împarte bunurile mobile în două *categorii*:

- *mobile prin natura lor,* care se pot deplasa dintr-un loc în altul fie prin forţa lor proprie (exemplu: animalele), fie cu ajutorul unei forţe străine (exemplu: cartea, stiloul, maşina);

- *mobile prin determinarea legii* (exemplu: drepturile reale mobiliare, drepturile de creanţă şi acţiunile în justiţie privind bunurile mobile).

La aceste două categorii, literatura juridică a adăugat-o şi pe cea a *mobilelor prin anticipaţie* - bunuri imobile prin natura lor, dar considerate mobile prin voinţa părţilor, având în vedere ceea ce vor deveni aceste bunuri în viitor (exemplu: fructele şi recoltele neculese, arborii netăiaţi, piatra neextrasă dintr-o carieră).

j. Bunuri aparţinând domeniului public şi bunuri aparţinând domeniului privat

Această clasificare priveşte numai statul şi unităţile administrativ-teritoriale, care pot fi titulari ai dreptului de proprietate publică sau ai dreptului de proprietate privată,

după cum bunurile care le aparţin sunt incluse în domeniul public de interes naţional, domeniul public de interes local sau în domeniul privat al acestora.

1. Domeniul public include bunurile care sunt destinate să servească folosinţei tuturor persoanelor.

Proprietatea publică aparţine statului sau unităţilor administrativ-teritoriale (comune, oraşe, municipii şi judeţe).

Domeniul public poate fi de interes naţional, caz în care titularul dreptului de proprietate este statul, sau de interes local, situaţie în care titularii dreptului de proprietate sunt unităţile administrativ-teritoriale.

2. Domeniul privat al statului sau al unităţilor administrativ-teritoriale include bunuri pe care acestea le folosesc şi care produc venituri şi pot fi înstrăinate prin acte juridice. Deosebirea faţă de bunurile din patrimoniul persoanelor fizice şi juridice priveşte titularul dreptului de proprietate, care este statul sau unităţile administrativ-teritoriale.

Din domeniul privat al statului fac parte clădirile şcolilor, spitalelor, primăriilor, prefecturilor, instituţiilor publice, bunurile mobile aflate în aceste clădiri, bunurile lăsate statului prin donaţii sau testamente ale particularilor, succesiunile vacante.

k. Bunuri sesizabile şi bunuri insesizabile

Această clasificare foloseşte drept ***criteriu posibilitatea bunurilor de fi urmărite şi executate silit pentru plata datoriilor.***

1. Bunurile sesizabile sunt acele bunuri care pot face obiectul executării silite a debitorului. Majoritatea bunurilor fac parte din această categorie (exemplu: bunurile mobile şi cele imobile ale debitorului).

2. Bunurile insesizabile sunt acele bunuri care nu pot face obiectul executării silite pentru plata unei datorii a debitorului. Codul de procedură civilă prevede că

bunurile ce nu pot fi urmărite şi vândute pentru datorii sunt lucrurile de uz personal ale datornicului şi familiei sale.

Această clasificare prezintă ***importanță*** *în materia executării silite*, regula constituind-o bunurile sesizabile, excepțiile fiind expres prevăzute de lege.

NU UITA!

Obiectul raportului juridic civil constă într-o acțiune sau o inacțiune la care este îndreptățit subiectul activ şi la care este obligat subiectul pasiv, adică conduita sau prestațiile părților.

Conduita părților constituie obiectul juridic al acestui raport, **iar bunul** (lucrul) la care se referă conduita părților **este obiectul material** (derivat).

Deşi în mod frecvent prestațiile părților în cadrul unui raport juridic civil se referă la bunuri, nu orice raport juridic are şi un obiect material, un bun.

INTREBĂRI DE CONTROL

1. Obiectul raportului juridic civil constă

a. într-o acțiune sau o inacțiune la care nu este îndreptățit subiectul activ şi la care este obligat subiectul pasiv, adică conduita sau prestațiile părților

b. într-o acțiune sau o inacțiune la care este îndreptățit subiectul pasiv şi la care este obligat subiectul pasiv, adică conduita sau prestațiile părților

c. într-o acțiune sau o inacțiune la care este îndreptățit subiectul activ şi la care este obligat subiectul pasiv, adică conduita sau prestațiile părților

2. Bunurile fungibile sunt

a. acele bunuri care pot fi înlocuite unele cu altele în executarea unei obligații civile

b. sunt acele bunuri care nu pot fi înlocuite unele cu altele în executarea unei obligații, debitorul nefiind liberat prin predarea altui bun decât cel datorat

c. acele bunuri care pot fi înlocuite unele cu altele în executarea unei obligații civile

3. Codul civil deosebeşte trei categorii de fructe:

a. fructele naturale

b. fructele industriale

c. fructele civile

PROPUNERI DE REFERATE

Obiectul raportului juridic civil

Bunurile si clasificarea lor

Universitatea

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ

1. Beleiu Gh., Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2003;
2. Boroi G., Drept civil. Partea generală. Persoanele, Ed. All Beck, Bucureşti, 2002.

Universitatea Hyperion

Unitatea de învățare 3

CONDITIILE ACTULUI JURIDIC CIVIL

Timp de studiu individual estimat: 3h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- va cunoaşte noțiunile generale privind ACTUL JURIDIC CIVIL
- va cunoaşte obiectul actului juridic civil
- isi va dezvolta limbajul juridic specific disciplinei

Cuprinsul unității de studiu

Biblioteca Hyperion

1. NOȚIUNEA DE ACT JURIDIC CIVIL

Actul juridic civil reprezintă manifestarea de voință săvârşită cu intenția de a produce efecte juridice, adică de a crea, modifica sau stinge raporturi juridice civile.

Noțiunea de act juridic are două accepțiuni:

- operațiune juridică (*negotium juris);*

- înscris probator al operațiunii juridice (*instrumentum probationis).*

2. NOȚIUNEA, ENUMERAREA ŞI CLASIFICAREA CONDIȚIILOR DE VALABILITATE A ACTULUI JURIDIC CIVIL

Condițiile de valabilitate a actului juridic civil reprezintă acele elemente esențiale fără de care un act juridic civil nu poate exista, precum şi cerințele care trebuie îndeplinite de fiecare dintre elementele actului juridic civil.

Enumerare:

Pentru a fi valabil încheiat, actul juridic civil trebuie să îndeplinească patru **condiţii de valabilitate (elemente)**, prevăzute de art. 948 C. civ.:

1. capacitatea de a contracta;

2. consimţământul valabil al părţii ce se obligă;

3. un obiect determinat;

4. o cauză licită.

Pentru a fi valabil exprimat, consimţământul trebuie să emane de la o persoană cu discernământ, să fie exprimat cu intenţia de a produce efecte juridice, să fie exteriorizat şi să nu fie viciat.

Obiectul actului juridic civil trebuie să existe, să fie licit şi moral, determinat sau determinabil, posibil şi să se afle în circuitul civil.

Cauza actului juridic civil trebuie să existe, să fie reală, să fie licită şi morală.

Elementele (condiţiile) actului juridic civil nu trebuie confundate cu elementele raportului juridic civil (subiectele, conţinutul şi obiectul). De asemenea, nu trebuie făcută confuzia între condiţiile de valabilitate a actului juridic civil şi acele modalităţi ale actului juridic cunoscute sub denumirea de "condiţii", în sensul de evenimente viitoare şi incerte, de îndeplinirea cărora depinde existenţa unui act juridic civil. În sfârşit, "termenul de condiţii" mai este folosit şi cu sensul de clauze contractuale.

Clasificare:

I. Având în vedere aspectul la care se referă aceste condiţii:

a. condiţii de fond, referitoare la conţinutul actului juridic: capacitatea, consimţământul, obiectul şi cauza;

b. condiţii de formă, referitoare la modalitatea de exteriorizare a manifestării de voinţă: forma cerută pentru validitatea actului juridic (*forma ad validitatem*), forma cerută pentru proba actului juridic (*forma ad probationem*) şi forma cerută pentru ca anumite acte juridice să fie opozabile terţelor persoane.

II. Având în vedere importanţa condiţiilor pentru existenţa unui act juridic civil:

a. condiţii esenţiale, care trebuie în mod obligatoriu îndeplinite pentru valabilitatea actului juridic, prevăzute de art. 948 C. civ. (capacitatea, consimţământul, obiectul, cauza), la care se adaugă forma, în cazul actelor juridice solemne;

b. condiții neesențiale, stabilite prin voința părților, **lipsa lor neafectând valabilitatea actului juridic.**

III. În funcție de sancțiunea aplicabilă în cazul nerespectării condițiilor:

a. condiții de validitate, a căror neîndeplinire atrage nulitatea actului juridic;

b. condiții de eficacitate, a căror neîndeplinire are drept consecință lipsa anumitor efecte ale actului, fără a atrage însă nevalabilitatea acestuia.

IV. Având în vedere vocația lor:

a. condiții generale, referitoare la toate actele juridice civile;

b. condiții speciale, referitoare doar la anumite categorii de acte juridice civile (exemplu: - respectarea unei anumite forme în cazul actelor juridice solemne; - îndeplinirea unui termen, a unei condiții sau a unei sarcini, în cazul actelor juridice afectate de modalități).

3. CAPACITATEA DE A INCHEIA ACTE JURIDICE CIVILE

Capacitatea este prevăzută de art. 948 C. civ. ca prima dintre cele patru condiții de valabilitate a actului juridic civil. Deoarece această instituție de drept civil fost tratată în cadrul *Capitolului II. Raportul juridic civil (subiectele)*, nu vom relua aici aceleaşi noțiuni.

A. Încheierea actelor juridice civile prin reprezentare

Părțile participante la încheierea actelor juridice civile îşi manifestă, de regulă, în mod direct voința cu privire la naşterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice civile. Actele juridice civile se pot încheia şi prin intermediul unei persoane numite reprezentant, care îşi exprimă consimțământul în numele şi pe seama titularului actului respectiv.

De la regula încheierii actelor juridice civile atât în mod direct, cât şi prin intermediul unui reprezentant, există şi excepții. Acestea sunt de strictă interpretare şi privesc actele cu caracter strict personal, care nu pot fi încheiate decât în mod direct de către autorul lor (exemplu: recunoaşterea paternității copilului născut în afara căsătoriei, testamentul).

Reprezentarea este procedeul juridic prin intermediul căruia o persoană numită reprezentant poate încheia acte juridice în numele şi pe seama altei persoane, numită reprezentat, efectele actelor încheiate producându-se în mod direct în persoana reprezentatului.

Pentru a fi valabilă, reprezentarea trebuie să îndeplinească în mod cumulativ trei **condiții:**

1. să existe o împuternicire de a reprezenta, rezultată fie din lege - în cazul persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu, fie din manifestarea de voință a părților - în cazul contractului de mandat;

2. reprezentantul trebuie să încheie actul juridic cu intenția de a reprezenta, fiind necesar ca reprezentantul să aducă la cunoştința celeilalte părți a actului juridic faptul că încheie actul respectiv în numele şi pe seama altei persoane, precum şi limitele împuternicirii acordate. În caz contrar, actul încheiat va produce efecte în mod direct în persoana reprezentantului şi nu în persoana celui reprezentat.

3. reprezentantul trebuie să-şi exprime voința în mod liber, neviciat. Această condiție presupune în mod implicit capacitatea deplină de exercițiu a reprezentantului.

Reprezentarea se realizează în mod diferit, în funcție de capacitatea de exercițiu a persoanei reprezentate. Astfel, reprezentarea persoanelor incapabile se realizează potrivit regulilor ce guvernează instituția tutelei (prevăzute în Codul familiei), în timp ce reprezentarea persoanelor capabile se realizează potrivit regulilor ce guvernează contractul de mandat (prevăzute în Codul civil).

De asemenea, reprezentarea diferă după cum actul juridic se încheie în numele şi pe seama unei persoane fizice sau a unei persoane juridice. În cazul persoanei juridice, reprezentantul acesteia este desemnat de către organele de conducere ale persoanei juridice.

Clasificare:

***I. În funcție de izvorul împuternicirii*:**

a. reprezentarea legală, când legea împuterniceşte o persoană să încheie acte juridice în numele şi pe seama altor persoane. Legea prevede, de regulă, nu doar obligativitatea reprezentării, dar şi limitele împuternicirii. Această reprezentare este specifică persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu (minorilor în vârstă de până la 14 ani şi interzişilor judecătoreşti). În cazul minorilor în vârstă de până la 14 ani, reprezentarea se face de către părinți sau tutore, iar, în cazul interzişilor judecătoreşti,

reprezentarea se realizează prin tutore. În ipoteza reprezentării legale, de regulă, reprezentantul trebuie să fie o persoană cu capacitate deplină de exercițiu.

b. reprezentarea convențională, când aceasta izvorăşte dintr-un contract de mandat în temeiul căruia o persoană, numită mandatar, încheie acte juridice civile în numele şi pe seama altei persoane, numită mandant. Voința părților este cea care constituie izvorul reprezentării şi determină limitele împuternicirii. Mandatarul poate primi o împuternicire specială - de a încheia doar anumite acte juridice sau poate primi o împuternicire generală - de a încheia în numele şi pe seama mandantului orice fel de acte juridice. Atât reprezentantul, cât şi reprezentatul trebuie să fie persoane cu deplină capacitate de exercițiu.

c. reprezentarea judiciară, când instanța de judecată împuterniceşte o persoană să încheie acte juridice civile în numele altei persoane. Legea stabileşte limitele generale ale împuternicirii acordate, însă instanța poate stabili sarcini speciale, în funcție de împrejurările concrete.

II. În funcție de sfera actelor juridice ce pot fi încheiate de către reprezentant:

a. reprezentarea generală, când o persoană este împuternicită să încheie orice fel de acte juridice în numele şi pe seama altei persoane. Este cazul reprezentării aplicabile persoanelor incapabile şi al mandatului general. Reprezentantul poate încheia orice fel de acte juridice în limitele stabilite de lege, de voința părților sau de instanța de judecată, mai puțin actele cu caracter strict personal.

b. reprezentarea specială, când o persoană este împuternicită să încheie un anumit act juridic sau anumite acte juridice în numele şi pe seama altei persoane. Este cazul mandatului special (exemplu: împuternicirea dată unei persoane de a încheia un contract de vânzare-cumpărare la notariat în numele şi pe seama titularului dreptului).

În cazul actelor juridice de dispoziție, reprezentarea este întotdeauna specială. Astfel de acte nu pot fi încheiate de către reprezentanții legali ai persoanelor incapabile, decât cu autorizarea prealabilă din partea autorității tutelare.

Efectele juridice ale reprezentării:

1. Între reprezentant şi reprezentat se produce principalul efect al reprezentării, în sensul că *actul juridic încheiat de reprezentant produce efecte față de reprezentat ca şi cum el însuşi l-ar fi încheiat*.

Reprezentantul va răspunde față de reprezentat în ceea ce priveşte modul în care şi-a îndeplinit sarcinile încredințate. Dacă reprezentantul îşi depăşeşte limitele

împuternicirii, iar terțul participant este în cunoştinţă de cauză, actul încheiat nu va produce efecte față de reprezentat, decât în ipoteza în care acesta ratifică ulterior expres sau tacit actul încheiat. Dacă actul juridic încheiat cu depăşirea limitelor împuternicirii nu este ratificat de către reprezentat, reprezentantul se va obliga în nume propriu. La rândul său, reprezentatul are obligația de a suporta cheltuielile legate de mandatul de reprezentare.

2. Între reprezentat şi terțul participant la încheierea actului juridic, *actul respectiv produce efecte depline, ca şi cum ar fi fost încheiat în mod direct de către aceste părți* (cu excepția cazului în care lipseşte împuternicirea reprezentantului sau acesta îşi depăşeşte limitele împuternicirii încredințate). Chiar şi în ipoteza lipsei sau depăşirii împuternicirii, dacă părțile participante la încheierea actului au fost de bună-credință (nu au cunoscut această situație), actul va fi considerat valabil încheiat, în virtutea principiului ocrotirii bunei-credințe şi al validității aparenței în drept.

3. Între reprezentant şi terța persoană cu care se încheie actul juridic, *reprezentarea nu produce nici un efect, deoarece reprezentantul nu este parte în raportul juridic,* ci el încheie actul respectiv în numele şi pe seama reprezentatului.

Între reprezentant şi terțul participant la încheierea actului juridic se pot stabili raporturi directe numai în ipoteza în care reprezentantul depăşeşte limitele împuternicirii încredințate şi terțul este în cunoştință de cauză.

Încetarea reprezentării:

Reprezentarea legală poate înceta din:

- cauze referitoare la persoana reprezentată: - *încetarea incapacității persoanei reprezentate* (dobândirea capacității depline de exercițiu - în cazul minorului sau ridicarea interdicției judecătoreşti - în cazul celui aflat sub interdicție judecătorească); - *decesul sau declararea judecătorească a decesului persoanei reprezentate*.

- cauze referitoare la reprezentant: - *înlocuirea din calitatea de reprezentant* (înlocuirea părinților decăzuți din drepturile părinteşti cu tutorele sau înlocuirea tutorelui din funcție), - *punerea sub interdicție judecătorească a reprezentantului;* - *decesul acestuia.*

Reprezentarea convențională încetează *prin îndeplinirea mandatului, prin denunțarea mandatului de către una din părți, prin punerea sub interdicție sau decesul uneia din părți.*

Reprezentarea judiciară încetează *prin îndeplinirea sarcinilor încredințate sau prin împlinirea termenului pentru care instanța de judecată a hotărât luarea*

măsurilor de asigurare a drepturilor litigioase sau prin înlocuirea din funcţia încredinţată. Această reprezentare durează, de regulă, până la sfârşitul procesului, când reprezentantul are obligaţia de a da socoteală instanţei asupra modului în care şi-a îndeplinit sarcinile încredinţate.

4. CONSIMŢĂMÂNTUL

A. Raportul dintre consimţământ şi voinţa juridică

Voinţa reprezintă un fenomen psihologic şi juridic complex, incluzând în structura sa juridică atât consimţământul, cât şi scopul actului juridic. Cu alte cuvinte, consimţământul reprezintă doar o componentă a voinţei juridice a părţilor.

B. Formarea voinţei juridice

În procesul de formare a voinţei, ca fenomen psihologic şi juridic complex, se disting următoarele *etape*:

- *reflectarea în conştiinţă a necesităţilor* materiale şi spirituale ale individului;

- *apariţia unor dorinţe* şi a unor motive ce îndeamnă la acţiune;

- *deliberarea*, care reprezintă analiza dorinţelor şi a motivelor, cântărirea avantajelor şi a dezavantajelor pe care acestea le prezintă;

- *apariţia motivului determinant*, care constituie reprezentarea intelectuală a scopului propus;

- *luarea hotărârii de a încheia actul juridic* în vederea realizării scopului urmărit.

Dintre etapele enumerate, interesează apariţia motivului determinant, care constituie cauza (scopul) actului juridic şi luarea hotărârii de a încheia actul juridic, care reprezintă consimţământul.

Etapele de formare a voinţei se desfăşoară pe plan intern. Pentru ca voinţa internă să fie cunoscută şi de alte persoane ea trebuie să fie exteriorizată. Aşadar, *voinţa juridică include în structura sa voinţa internă şi voinţa declarată.* Pentru a produce efecte juridice, voinţa declarată trebuie să corespundă voinţei interne.

C. Principiile voinţei juridice:

1. Principiul libertăţii încheierii actelor juridice

Acest principiu este consacrat în mod implicit în art. 969 alin. 1 C. civ. care prevede: "**Convenţiile legal făcute au putere de lege între părţile contractante**". Limitele acestui principiu sunt prevăzute de art. 5 C. civ., potrivit căruia nu se poate deroga prin convenţii sau dispoziţii particulare de la legile care interesează ordinea publică şi bunele moravuri. Actele juridice civile încheiate cu nesocotirea acestor limite vor fi sancţionate cu nulitatea.

Potrivit principiului enunţat, părţile au libertatea de a încheia sau nu un act juridic civil, de a-i stabili conţinutul, de a-l modifica sau de a-i pune capăt.

2. Principiul voinţei reale (interne)

Voinţa părţilor participante la încheierea unui act juridic civil cuprinde un element psihologic (intern) şi un element social (extern). De regulă, între voinţa internă şi cea exteriorizată există o concordanţă, însă, având în vedere că indivizii se manifestă în mod diferit în momentul încheierii actelor juridice civile, pot exista şi situaţii în care voinţa exteriorizată nu corespunde voinţa internă.

Potrivit *concepţiei subiective,* îmbrăţişată de Codul civil, **se acordă prioritate voinţei interne (reale), aceasta fiind voinţa ce corespunde cu interesele părţilor participante la încheierea actului juridic**. Această concepţie asigură deplină securitate celui care îşi manifestă voinţa de a încheia un act juridic, deoarece el nu îşi va asuma alte obligaţii decât cele avute în vedere în momentul manifestării de voinţă.

Principiul ocrotirii voinţei reale (interne) este consacrat în mod implicit de Codul civil în art. 977 C. civ., potrivit căruia, interpretarea contractelor se face după intenţia comună a părţilor contractante, nu după sensul literal al termenilor, în art. 1175 C. civ., care prevede că în cazul încheierii unui act simulat, între părţi va produce efecte actul secret (cel real) şi nu actul public (corespunzător declaraţiei exteriorizate a voinţei) şi în art. 953 C. civ., potrivit căruia, pentru valabiliatea actului juridic încheiat, consimţământul trebuie să fie liber exprimat, neafectat de vicii de consimţământ.

De la principiul voinţei reale (interne), Codul civil prevede două **excepţii**:

- *în materie de simulaţie,* terţilor de bună-credinţă nu le este opozabil decât actul public, deoarece numai pe acesta îl cunosc, ei putând invoca însă şi actul secret, dacă acesta le este mai favorabil;

- *în materie de probe,* art. 1191 alin. 2 C. civ. prevede că nu se va admite niciodată proba cu martori în contra sau peste ceea ce cuprinde actul juridic. Aşadar, în ipoteza în care manifestarea de voinţă consemnată într-un înscris nu corespunde cu voinţa

reală, legea nu permite a se dovedi acest fapt prin martori, ceea ce înseamnă că va produce efecte voința declarată şi nu cea reală.

D. Noțiunea şi condițiile de valabilitate a consimțământului

Noțiune:

Consimțământul reprezintă manifestarea în exterior a hotărârii de a încheia un act juridic civil.

Noțiunea de consimțământ poate avea două sensuri:

- manifestare unilaterală a voinței autorului, în cazul actelor juridice unilaterale;

- acordul de voință al părților participante la încheierea unui act juridic bilateral sau multilateral.

Din punct de vedere etimologic, termenul de consimțământ îşi are originea în dreptul roman, *cum sentire* însemnând *a simți împreună*.

Condițiile de valabilitate a consimțământului:

1. să provină de la o persoană cu discernământ

Legea prezumă că persoanele cu deplină capacitate de exercițiu au discernământul complet format, conştientizând actele juridice pe care le încheie şi consecințele lor juridice.

Minorii cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani au capacitate restrânsă de exercițiu, discernământul lor fiind în curs de formare. Neavând suficientă experiență juridică, ei pot încheia acte juridice doar cu încuviințarea prealabilă a ocrotitorilor lor legali.

Minorii cu vârsta sub 14 ani şi persoanele puse sub interdicție judecătorească sunt lipsite de capacitate de exercițiu, neavând discernământ, fie din cauza vârstei (în cazul minorilor), fie din cauza bolii psihice (în cazul interzişilor judecătoreşti). Pentru aceste categorii de persoane literatura juridică foloseşte termenul de *incapacități legale* de exercițiu.

Există însă şi situații speciale (exemplu: starea de hipnoză, beția, consumul de stupefiante, somnambulisul) în care persoanele cu deplină capacitate de exercițiu săvârşesc anumite fapte sau încheie acte juridice fără a avea discernământ (*incapacități naturale*).

Actele juridice încheiate fără discernământ sunt sancționate cu nulitatea relativă.

2. să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice (în stare de angajament juridic)

Consimțământul nu este dat în stare de angajament juridic când a fost exprimat în glumă (*jocandi causa*), din prietenie, din curtoazie sau complezență, sub o condiție pur potestativă din partea debitorului (exemplu: ”mă oblig dacă vreau”), cu o rezervă mentală cunoscută de cealaltă parte sau când a fost prea vag exprimat.

3. să fie exteriorizat

Consimțământul poate fi exprimat în scris, oral, prin gesturi sau în mod tacit. Voința poate fi exprimată în mod tacit, atunci când din actele sau faptele unei persoane se poate deduce intenția acesteia de a încheia un act juridic.

În ipoteza în care una dintre părțile actului juridic civil se manifestă prin tăcere, aceasta nu poate fi interpretată ca valorând consimțământ, decât când există o prevedere expresă a legii în acest sens, când părțile convin în mod expres să confere tăcerii valoare de consimțământ şi când obiceiul acordă tăcerii o astfel de valoare.

Indiferent de modalitatea de exteriorizare a consimțământului, acesta trebuie exprimat într-o formă precisă, clară, astfel încât să nu fie susceptibil de mai multe interpretări, adică să nu fie echivoc.

4. să nu fie viciat.

Consimțământul este viciat atunci când o persoană, exprimându-şi voința, percepe în mod greşit realitatea sau este indusă în eroare ori încheie actul respectiv împotriva propriei sale voințe. Potrivit art. 953 C. civ., sunt vicii de consimțământ eroarea, dolul, violența şi leziunea. Viciile de consimțământ afectează o voință existentă.

E. Cazuri în care lipseşte consimțământul:

1. persoana nu participă la încheierea unui act juridic nici personal, nici prin intermediul unui reprezentant.

2. ***eroarea-obstacol, care este acea atitudine psihică a subiectului unui act juridic determinată de o reprezentare atât de falsă asupra realității, încât voințele părților nu se întâlnesc.*** În calea voințelor celor două părți există un obstacol, care împiedică formarea consimțământului. Eroarea-obstacol este sancționată de nulitatea absolută şi se poate prezenta sub două *forme*:

- *eroarea asupra naturii juridice a actului* (*error in negotio*), ipoteză în care părțile consimt la încheierea unui act juridic, dar fiecare dintre ele îşi reprezintă un act juridic

diferit. De pildă, una din părți crede că încheie un contract de schimb, iar cealaltă parte crede că încheie un contract de vânzare-cumpărare.

- *eroarea asupra identității obiectului* (*error in corpore*), caz în care părțile își dau consimțământul la încheierea unui act juridic, dar fiecare dintre ele își reprezintă un alt obiect al actului juridic respectiv. De exemplu, o parte crede că vinde un anumit bun, iar cealaltă parte crede că va cumpăra un alt bun.

F. Viciile de consimțământ

Noțiune:

Viciile de consimțământ sunt acele împrejurări de fapt care alterează manifestarea de voință la încheierea unui act juridic, conducând la nulitatea acestuia.

Analiza viciilor de consimțământ:

a. Eroarea

Noțiune:

Eroarea este acel viciu de consimțământ ce constă într-o reprezentare falsă a realității la încheierea unui act juridic.

Clasificare:

I. În funcție de gravitatea ei:

a) eroarea-obstacol, care reprezintă o lipsă a consimțământului şi nu este un viciu de consimțământ, fiind sancționată cu nulitatea absolută a actului juridic;

b) eroarea gravă, care reprezintă un viciu de consimțământ şi atrage nulitatea relativă a actului juridic. Aceasta este prevăzută de art. 954 C. civ. şi poate îmbrăca, la rândul ei, două *forme:*

- *eroarea asupra substanței (error in substantia), când cade asupra substanței obiectului convenției.* De exemplu, se află în eroare asupra substanței persoana care cumpără o bijuterie pe care o crede a fi din aur, în realitate ea fiind confecționată din bronz (caz în care eroarea privește chiar materialul din care este confecționat obiectul) sau persoana care crede că a cumpărat un tablou autentic, însă în realitate a achiziționat o copie (caz în care eroarea se referă la o însușire esențială a obiectului).

În fiecare caz trebuie analizată intenția părților în ceea ce privește calitățile esențiale ale obiectului, având în vedere faptul că aceste calități sunt apreciate în mod subiectiv de persoanele fizice, în funcție de studiile pe care le au, de educația primită, de experiența de viață şi de vârstă. După această analiză se poate aprecia dacă, într-un

caz concret, calităţile obiectului au fost sau nu considerate esenţiale, determinante, în sensul că în lipsa acestora actul respectiv nu s-ar fi încheiat.

- *eroarea asupra persoanei (error in personam), când cade asupra persoanei cu care s-a contractat.* De regulă, eroarea asupra persoanei poate constitui viciu de consimţământ în cazul actelor încheiate în considerarea calităţilor unei anumite persoane (acte *intuitu personae*). Aceste acte sunt, de regulă, cu titlu gratuit, adică nu se încheie urmărindu-se contraprestaţia celeilalte părţi. În cazul actelor cu titlu oneros, care presupun prestaţii reciproce ale părţilor, identitatea şi calităţile celeilalte părţi sunt, de regulă, indiferente. Există şi acte cu titlu oneros care se încheie având în vedere calităţile persoanei cocontractante (exemplu: - actul prin care un arhitect se obligă, contra unei sume de bani, să realizeze un proiect; - contractul de mandat; - contractul de muncă). În domeniul dreptului familiei, eroarea asupra persoanei poate exista în cazul încheierii unei căsătorii sau a unei adopţii.

Condiţiile de valabilitate ale erorii grave:

- **să prezinte o anumită gravitate** şi să privească un element esenţial avut în vedere de părţi la încheierea actului;

- **să fie determinantă**, în sensul că partea aflată în eroare nu ar mai fi încheiat actul dacă ar fi cunoscut realitatea. Caracterul determinant al erorii va trebui apreciat de judecător *in concreto*, având în vedere studiile persoanei care invocă eroarea, profesia pe care o exercită, experienţa de viaţă şi vârsta acesteia.

În literatura juridică s-a pus problema de a şti dacă cealaltă parte a actului juridic trebuie să cunoască eroarea şi s-a ajuns la concluzia că acest lucru este necesar în cazul actelor juridice bilaterale cu titlu oneros şi în cazul actelor încheiate *intuitu personae* (exemplu: dacă o persoană cumpără de la un magazin de antichităţi un obiect pe care îl crede a fi de artă veche, iar ulterior descoperă că obiectul este un fals, actul este anulabil deoarece obiectul a fost achiziţionat de la un magazin specializat, iar vânzătorul a cunoscut sau trebuia să cunoască împrejurarea respectivă).

c) eroarea uşoară (indiferentă), care nu alterează consimţământul, deoarece priveşte elemente neesenţiale la încheierea actului juridic şi nu produce nici un efect asupra valabilităţii actului respectiv, putând determina, cel mult, o reducere valorică a prestaţiei.

II. În funcţie de natura realităţii fals reprezentate:

a) eroarea de fapt, care constă în reprezentarea falsă a unor împrejurări de fapt la încheierea actului juridic.

b) eroarea de drept, care constă în reprezentarea falsă la încheierea unui act juridic a existenței sau a conținutului unei norme juridice.

În doctrină s-au exprimat opinii diferite în ceea ce priveşte admisibilitatea erorii de drept. Potrivit unei opinii, *eroarea de drept nu poate fi invocată ca viciu de consimțământ, aducându-se ca argument obligativitatea cunoaşterii prevederilor legale*. Nimeni nu poate invoca în apărarea sa necunoaşterea existenței sau a conținutului unui act normativ (*nemo censetur ignorare legem*).

Dovada erorii, ca viciu de consimțământ, *se poate face prin orice mijloace de probă*, fiind vorba, de cele mai multe ori, de împrejurări cu caracter subiectiv. Partea care solicită anularea unui act juridic pentru eroare trebuie să probeze îndeplinirea condițiilor de existență ale acestui viciu de consimțământ, iar în cazul actelor cu titlu oneros, să probeze şi faptul că partea cocontractantă a cunoscut eroarea în momentul încheierii actului.

b. Dolul (viclenia)

Noțiune:

Dolul reprezintă eroarea provocată prin mijloace viclene, cu scopul de a determina o persoană să încheie un act juridic.

Atât în cazul erorii, cât şi în cazul dolului, consimțământul este viciat printr-o reprezentare falsă a realității, însă, în timp ce eroarea este spontană, dolul este provocat de altcineva prin manopere viclene. Codul civil reglementează dolul în art. 953, 960 - 961.

Elementele dolului:

Din punct de vedere structural, dolul este alcătuit din două elemente:

- un element subiectiv (intențional), care constă în **intenția de a induce în eroare**, de a înşela, reaua-credință a uneia din părți, care o determină pe cealaltă parte să încheie un act juridic;

- un element obiectiv (material), care constă în **folosirea mijloacelor viclene**, numite şi manopere dolosive, ascunse, frauduloase, şiretenii, maşinațiuni, cu scopul de a induce în eroare.

Formele dolului:

De regulă, **dolul** este **comisiv**, adică se prezintă sub forma unei acțiuni, dar poate fi şi omisiv - atunci când constă într-o inacțiune, formă a dolului numită **dol prin reticență.** Ne aflăm în prezența dolului prin reticență atunci când una dintre părți este

obligată să o încunoştiinţeze pe cealaltă asupra unor împrejurări esenţiale, determinante, care dacă ar fi fost cunoscute, actul juridic respectiv nu s-ar fi încheiat. Astfel, s-a apreciat că există dol prin reticenţă în situaţia ascunderii unor afecţiuni grave cu ocazia încheierii căsătoriei, în cazul nedeclarării unei sarcini la încheierea căsătoriei sau în situaţia ascunderii existenţei unui copil din afara căsătoriei.

O formă specifică a dolului, care se manifestă în materia liberalităţilor (donaţii, testamente) este **dolul sub forma sugestiei şi a captaţiei.** Acesta constă în abuzul de influenţă, în specularea afecţiunii unei persoane, în insinuarea de calomnii cu scopul îndepărtării rudelor sau prietenilor, pentru a determina o persoană să încheie un testament sau o donaţie.

În raport de elementele actului juridic afectate de consecinţele acestui viciu de consimţământ, dolul poate fi principal şi incidental.

Dolul principal poartă asupra unor elemente esenţiale, determinante ale actului juridic şi are drept efect nulitatea relativă a actului încheiat. În acest caz, actul juridic nu s-ar fi încheiat, dacă nu se foloseau mijloacele viclene.

Dolul incidental se îndreaptă asupra unor împrejurări neesenţiale la încheierea actului juridic şi nu produce nici un efect asupra valabilităţii actului respectiv, în schimb putându-se solicita o despăgubire sau o reducere de preţ. Actul juridic s-ar fi încheiat chiar şi în lipsa mijloacelor viclene, însă în condiţii mai avantajoase.

Condiţiile de valabilitate ale dolului:

Pentru existenţa dolului, ca viciu de consimţământ, trebuie să se îndeplinească în mod cumulativ următoarele condiţii:

- **manoperele dolosive să fie determinante** pentru exprimarea consimţământului la încheierea actului juridic. Este necesar să se analizeze atât caracterul determinant al erorii provocate, cât şi al mijloacelor viclene, în lipsa cărora actul juridic nu s-ar fi încheiat. Cele două aspecte vor fi apreciate de instanţa de judecată *in concreto,* în funcţie de pregătirea victimei dolului, experienţa sa de viaţă şi vârsta acesteia.

- **manoperele dolosive să provină de la cealaltă parte**. Această cerinţă este aplicabilă doar actelor juridice bilaterale cu titlu oneros, deoarece numai în cazul lor se poate vorbi de cealaltă parte. În cazul actelor juridice unilaterale, dolul poate proveni şi de la un terţ. Mai facem precizarea că dolul nu trebuie să existe pentru fiecare din părţi (să fie comun).

În ceea ce priveşte **dovada** dolului, victima dolului trebuie să probeze mijloacele viclene folosite, caracterul lor determinant, precum şi faptul că manoperele dolosive au

fost săvârşite de celaltă parte – în cazul actelor bilaterale. Fiind vorba despre o situaţie de fapt, pentru dovada dolului *se pot folosi orice mijloace de probă*.

c. Violenţa

Noţiune:

Violenţa este acel viciu de consimţământ ce constă în ameninţarea unei persoane cu un rău grav, astfel încât să i se insufle o temere, care o determină să încheie un act juridic pe care în mod obişnuit nu l-ar fi încheiat. Codul civil consacră violenţa în art. 953, 955-959 şi 961.

Elementele violenţei:

În structura violenţei, ca viciu de consimţământ, sunt cuprinse două elemente:

- **un element obiectiv, exterior, constând în ameninţarea cu un rău.** Răul cu care este ameninţată persoana se poate prezenta sub forma unei constrângeri fizice (exemplu: ameninţarea cu lovirea, vătămarea corporală, tortura, sechestrarea de persoană), sub forma unei constrângeri morale (exemplu: ameninţarea cu atingerea onoarei, compromiterea reputaţiei) sau poate fi de natură patrimonială (exemplu: ameninţarea cu distrugerea unui bun, cu incendierea unui imobil) şi poate privi în mod direct cealaltă parte a actului, dar şi pe soţul acesteia, pe ascendenţii sau descendenţii săi, persoanele faţă de care victima violenţei are o afecţiune puternică, chiar şi persoane total necunoscute (exemplu: ameninţarea pilotului unui avion cu moartea pasagerilor, în scopul deturnării lui de către o bandă teroristă). Răul trebuie să fie considerabil (de o anumită gravitate şi intensitate, de neînlăturat) şi prezent (iminent).

- **un element subiectiv, interior, constând în insuflarea unei temeri,** care o determină pe victimă să încheie un act juridic, pe care altfel nu l-ar fi încheiat. Aceasta va fi apreciată de la caz la caz, în funcţie de vârstă, de sex şi de condiţia persoanelor.

Simpla temere reverenţiară, care presupune respectul pe care o persoană îl poartă alteia, nu are nici un efect asupra valabilităţii acestuia, deoarece în acest caz nu există o constrângere.

Clasificarea violenţei:

I. În funcţie de natura răului cu care se ameninţă:

a) violenţa fizică *(vis)*, care presupune o constrângere exercitată asupra integrităţii fizice, asupra libertăţii sau asupra bunurilor unei persoane;

b) violenţa morală (*metus*), care presupune ameninţarea cu un rău injust îndreptat împotriva cinstei, onoarei sau sentimentelor unei persoane.

II. În funcție de obiectul acestui viciu de consimțământ:

a) violența directă, când constrângerea este exercitată în mod direct şi personal împotriva celeilalte părți;

b) violența indirectă, când amenințarea se îndreaptă asupra persoanelor apropiate victimei, față de care aceasta manifestă o puternică afecțiune sau atunci când amenințarea priveşte bunurile victimei.

III. În funcție de caracterul amenințării:

a) violența legitimă, care presupune exercitarea unui drept şi nu viciază consimțământul, actul juridic rămânând valabil (exemplu: amenințarea cu trimiterea în judecată sau cu executarea silită a unei hotărâri judecătoreşti definitive şi irevocabile).

b) violența nelegitimă, care presupune amenințarea unei persoane fără drept şi viciază consimțământul, atrăgând nulitatea relativă a actului juridic încheiat prin constrângere.

Condițiile de valabilitate ale violenței:

- amenințarea să fie nelegitimă. Amenințarea cu folosirea unor mijloace legale nu reprezintă o violență. Dimpotrivă, folosirea de mijloace ilicite pentru realizarea unui drept constituie o violență.

- temerea să fie determinantă pentru încheierea actului juridic. Aceasta presupune o amenințare de o asemenea gravitate, încât victimei i se insuflă o temere care o determină să încheie un act juridic, pe care altfel nu l-ar fi încheiat.

În cazul acestui viciu de consimțământ, *constrângerea poate fi exercitată nu numai de către cealaltă parte a actului, ci chiar şi de către o terță persoană şi chiar de către o stare de necesitate* (exemplu: vânzările de teren încheiate de țăranii din Moldova în timpul secetei din anii 1946-1947 pentru prețuri ridicol de mici au fost anulate, deoarece s-au încheiat sub violența exercitată de starea de necesitate).

Dovada violenței *se poate face cu orice mijloc de probă*. Cel care invocă violența trebuie să probeze atât constrângerea propriu-zisă, cât şi faptul că temerea insuflată a fost determinantă.

d. Leziunea

Noțiune:

Leziunea reprezintă prejudiciul material suferit de una dintre părțile actului juridic, din cauza văditei disproporții de valoare dintre contraprestații.

Codul civil face referire la leziune în art. 951, precum şi în art. 1157-1160, 1062-1065.

Astfel, potrivit art. 1165 C. civ., *majorul nu poate, pentru leziune, să exercite acțiunea în resciziune*, de unde rezultă că, **în principiu, leziunea nu constituie un viciu de consimțământ.**

În mod excepțional, leziunea este viciu de consimțământ în cazul minorilor cu vârsta între 14 şi 18 ani, care încheie acte juridice singuri, fără acordul ocrotitorilor legali, acte pentru valabilitatea cărora nu se cere şi încuviințarea prealabilă a autorității tutelare, dacă prin actele respective se produce un prejudiciu în patrimoniul minorului.

Actele juridice încheiate de minorii cu vârsta mai mică de 14 ani sunt anulabile pentru lipsa capacității de exercițiu.

Elementele leziunii:

În ceea ce priveşte **structura leziunii,** s-au conturat două concepții. Potrivit concepției obiective, consacrată de sistemul nostru de drept, leziunea presupune **un singur element**, respectiv **disproporția vădită de valoare dintre contraprestații**. În concepția subiectivă, leziunea cuprinde în structura sa două elemente: elementul obiectiv - disproporția vădită de valoare între prestațiile reciproce şi elementul subiectiv, ce constă în a profita de starea de nevoie în care se află cealaltă parte.

În sistemul nostru de drept, *minorul care invocă leziunea nu trebuie să* ***dovedească*** *decât disproporția vădită de valoare dintre contraprestații*. Dacă una din părți profită de starea de nevoie în care se găseşte cealaltă parte, actul juridic încheiat poate fi anulat pentru cauză imorală, sancțiunea aplicabilă fiind nulitatea absolută.

Condițiile de valabilitate ale leziunii:

- prejudiciul să fie o consecință directă a actului juridic încheiat;

- prejudiciul să existe în momentul încheierii actului;

- disproporția de valoare dintre contraprestații să fie vădită.

Leziunea, ca viciu de consimțământ, poate fi invocată doar în ceea ce priveşte actele juridice de administrare, deoarece numai aceste acte pot fi încheiate de către minor în mod valabil, doar cu încuviințarea ocrotitorului legal (pentru actele juridice

de dispoziţie fiind necesar, pe lângă consimţământul ocrotitorului legal şi acordul prealabil al autorităţii tutelare).

Aşa cum prevede art. 1162 C. civ., minorul n-are acţiunea în resciziune contra obligaţiilor ce rezultă din delictele sau cvasidelictele sale. Astfel, *cealaltă parte se va putea apăra dovedind că minorul l-a indus în eroare, spunându-i că este major*, împrejurare care a fost determinantă pentru încheierea actului. În acest caz, *acţiunea în resciziune a minorului va fi respinsă,* deoarece leziunea rezultă dintr-un delict civil, iar modul de comportament al minorului probează discernământul acestuia.

5. OBIECTUL ACTULUI JURIDIC CIVIL

Obiectul actului juridic civil constă în acţiunea sau inacţiunea la care sunt îndreptăţite sau sunt ţinute părţile (conduita părţilor).

Acţiunea poate consta în a da sau a face, iar inacţiunea presupune abţinerea de la săvârşirea unei acţiuni - a nu face. Obiectul poate fi unul complex, incluzând atât acţiuni cât şi inacţiuni. Adeseori, conduita părţilor poate privi un bun, care este obiectul derivat (material) al actului juridic civil. Se constată că obiectul actului juridic civil este identic cu obiectul raportului juridic civil.

Condiţii generale de valabilitate ale obiectului sunt următoarele:

1. obiectul să existe

Art. 1311 C. civ. prevede că, dacă în momentul vânzării, lucrul vândut era pierit în tot, aceasta este nulă. Dacă a pierit numai în parte, cumpărătorul poate alege între a se lăsa de contract sau a pretinde reducerea preţului.

Obiectul actului juridic civil poate fi şi un bun viitor, cu două excepţii: succesiunile nedeschise şi viitoarele bunuri imobile ale debitorului.

2. obiectul trebuie să fie licit şi moral, adică să fie în conformitate cu legea şi cu regulile de convieţuire socială.

Obiectul este ilicit când acţiunea sau inacţiunea părţilor contravine legii şi este imoral când conduita părţilor contravine normelor de convieţuire socială. Astfel, potrivit art. 5 C. civ., nu se poate deroga prin convenţii sau dispoziţii particulare la legile care interesează ordinea publică şi bunele moravuri.

Sancțiunea aplicabilă în cazul încheierii unui act juridic al cărui obiect contravine legii este nulitatea absolută, dacă se încalcă o normă imperativă de ordine publică, şi nulitatea relativă, în cazul încălcării unei norme imperative de ordine privată. În situația încheierii unui act juridic al cărui obiect este imoral, sancțiunea aplicabilă va fi nulitatea absolută.

3. obiectul trebuie să fie în circuitul civil

Sunt în circuitul civil bunurile care pot fi dobândite sau înstrăinate prin acte juridice civile şi bunurile care pot circula cu restricțiile impuse de legile speciale (exemplu: armele, stupefiantele, substanțele toxice).

Nu sunt în circuitul civil bunurile care aparțin în exclusivitate proprietății publice şi unele bunuri sau drepturi care nu pot fi apropiate sau înstrăinate datorită naturii lor (exemplu: aerul, lumina, integritatea corporală a ființei umane, starea şi capacitatea persoanelor, succesiunile nedeschise). Bunurile care aparțin în exclusivitate proprietății publice pot fi concesionate sau închiriate.

Actul juridic civil încheiat cu nerespectarea acestei condiții de valabilitate a obiectului este sancționat cu nulitatea absolută.

4. obiectul trebuie să fie determinat sau determinabil

Obiectul este determinat când în cuprinsul actului sunt precizate elementele care îl individualizează şi este determinabil când actul juridic cuprinde elemente ce permit individualizarea acestuia în viitor.

Dacă bunul care face obiectul actului juridic este individual determinat (cert), el trebuie individualizat prin precizarea caracterelor sale specifice. Dacă bunul este generic determinat (de gen) trebuie precizate cantitatea, calitatea şi valoarea. În cazul în care părțile nu precizează calitatea obiectului, legea prezumă că părțile se obligă să predea bunuri de calitate medie.

Neîndeplinirea condiției ca obiectul să fie determinat sau determinabil atrage sancțiunea nulității absolute.

5. obiectul trebuie să fie posibil, condiție care rezultă din principiul potrivit căruia nimeni nu se poate obliga la imposibil (*ad impossibilium nulla est obligatio*).

Obiectul este imposibil în ipoteza în care nici o persoană nu poate îndeplini prestația respectivă. Dacă obiectul este imposibil de realizat doar pentru debitor, nu şi pentru alte persoane, nu se poate vorbi despre imposibilitatea obiectului, debitorul rămânând obligat.

Imposibilitatea poate fi de ordin material, când prestația nu poate fi realizată datorită unei situații de fapt (exemplu: inexistența unui bun individual determinat) sau de ordin juridic, când prestația nu se poate îndeplini datorită unei situații juridice (exemplu: o persoană cumpără un bun prin intermediul unui reprezentant, fără a şti că anterior încheierii actului respectiv devenise moştenitorul vânzătorului).

Condițiile de valabilitate ale obiectului, specifice anumitor categorii de acte juridice, sunt următoarele:

1. obiectul trebuie să constituie un fapt personal al debitorului

Această condiție există doar în ipoteza în care debitorul îşi asumă obligația de a face la încheierea unui act juridic civil şi rezultă din principiul potrivit căruia nimeni nu poate fi obligat decât prin voința sa şi nu prin voința altuia. Debitorul se poate obliga să execute doar propria sa prestație, neputându-şi asuma executarea unei obligații de către o altă persoană.

Totuşi, este valabilă ***convenția de porte-fort****, prin care o parte se obligă față de alta să depună toate diligențele pentru ca un terț să încheie sau să ratifice un act juridic cu aceasta.* Terțul nu este obligat, dacă nu încheie sau nu ratifică actul respectiv.

Această condiție prezintă importanță în cazul actelor juridice *intuitu personae* (exemplu: contractul de donație, contractul de mandat), în care calitățile debitorului sunt avute în vedere la încheierea actului juridic.

2. cel care îşi asumă obligația de a da trebuie să fie titularul dreptului

Această condiție constituie o aplicare a principiului potrivit căruia nimeni nu se poate obliga la ceva ce nu are şi nimeni nu poate transmite mai multe drepturi decât are (*nemo dat quod non habet* şi *nemo plus juris ad alium transferre potest quam ipse habit*) şi se impune în cazul actelor juridice constitutive sau translative de drepturi.

Condiția ridică problema valabilității actului juridic prin care se înstrăinează bunul aparținând altei persoane. În acest sens, se disting următoarele ipoteze:

- bunul este individual determinat :

- dacă ambele părți au fost de bună-credință sau cel puțin dobânditorul a fost de bună-credință (a crezut că vânzătorul este proprietarul bunului), sancțiunea aplicabilă actului juridic încheiat în condițiile unei erori asupra calităților esențiale ale vânzătorului este nulitatea relativă;

- dacă ambele părți au fost de rea-credință (știau că vânzătorul nu este proprietarul bunului), sancțiunea aplicabilă actului juridic este nulitatea absolută pentru cauză ilicită.

- bunul este generic determinat sau este un bun viitor: actul juridic prin care o persoană înstrăinează un bun generic determinat, fără a avea calitatea de proprietar, este un act valabil încheiat, deoarece, în cazul acestor bunuri, dreptul de proprietate nu se transmite în momentul încheierii actului juridic.

3. existența autorizației administrative sau judiciare prevăzute de lege

Uneori, legea prevede obținerea unei autorizații administrative pentru valabilitatea actelor juridice ce au ca obiect material anumite bunuri (exemplu: armele, stupefiantele, substanțele toxice).

NU UITA!

Condițiile de valabilitate a actului juridic civil reprezintă acele elemente esențiale fără de care un act juridic civil nu poate exista, precum şi cerințele care trebuie îndeplinite de fiecare dintre elementele actului juridic civil.

Enumerare:

Pentru a fi valabil încheiat, actul juridic civil trebuie să îndeplinească patru **condiții de valabilitate (elemente)**, prevăzute de art. 948 C. civ.:

1. capacitatea de a contracta;

2. consimțământul valabil al părții ce se obligă;

3. un obiect determinat;

4. o cauză licită.

Pentru a fi valabil exprimat, consimțământul trebuie să emane de la o persoană cu discernământ, să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice, să fie exteriorizat şi să nu fie viciat.

Obiectul actului juridic civil trebuie să existe, să fie licit şi moral, determinat sau determinabil, posibil şi să se afle în circuitul civil.

Cauza actului juridic civil trebuie să existe, să fie reală, să fie licită şi morală.

Elementele (condiţiile) actului juridic civil nu trebuie confundate cu elementele raportului juridic civil (subiectele, conţinutul şi obiectul). De asemenea, nu trebuie făcută confuzia între condiţiile de valabilitate a actului juridic civil şi acele modalităţi ale actului juridic cunoscute sub denumirea de "condiţii", în sensul de evenimente viitoare şi incerte, de îndeplinirea cărora depinde existenţa unui act juridic civil. În sfârşit, "termenul de condiţii" mai este folosit şi cu sensul de clauze contractuale.

INTREBĂRI DE CONTROL

1. Actul juridic civil reprezintă:

a. manifestarea de voinţă săvârşită cu intenţia de a produce efecte juridice, adică de a crea, modifica sau stinge raporturi juridice civile

b. manifestarea de voinţă săvârşită cu intenţia de a nu produce efecte juridice, adică de a crea, modifica sau stinge raporturi juridice civile

c. manifestarea de voinţă săvârşită cu intenţia de a produce efecte administrative, adică de a crea, modifica sau stinge raporturi juridice civile

2. Care sunt condiţiile de valabilitate pe care actul juridic civil trebuie să le îndeplinească pentru a fi valabil incheiat?

a. capacitatea de a contracta
b. consimţământul valabil al părţii ce se obligă
c. un obiect nedeterminat

3. **Obiectul actului juridic civil constă în**

a. acţiunea sau inacţiunea la care sunt îndreptăţite sau sunt ţinuti proprietarii

b. acţiunea sau inacţiunea la care sunt îndreptăţite sau sunt ţinute părţile

c. acţiunea sau inacţiunea la care nu sunt îndreptăţite sau sunt ţinute părţile

PROPUNERI DE REFERATE

1. Condițiile actului juridic civil şi obiectul actului juridic civil

2. Capacitatea de a incheia acte juridice civile

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ

G. Boroi, Drept civil. Partea generală. Persoanele, Editura All Beck, Bucureşti, 2002;
P. Truşcă, Drept civil, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2004;
A. Cojocaru, Drept civil. Partea generală, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2002.

Universitatea Hyperion

Unitatea de învățare 4

Timp de studiu individual estimat: 3h

Universitatea Hyperion

1. DREPTUL DE PROPRIETATE. CARACTERIZARE GENERALĂ

1.1. Noțiune
1.2. Atribute
1.3. Caractere juridice
1.4. Limitările dreptului de proprietate

Obiectivele specifice unității de învățare
Nu uita!
Teste de autoevaluare
Răspunsuri la întrebările din testele de autoevaluare
Teme referate
Bibliografie minimală

Obiective specifice:

La sfârşitul capitolului, vei avea capacitatea:

- să delimitezi dreptul de proprietate de alte drepturi reale
- să descrii conținutul dreptului de proprietate;
- să descrii caracterele juridice ale dreptului de proprietate;
- să dezvolți într-un eseu de o pagină, la alegere, un atribut al dreptului de proprietate.

2.1. Noțiune

Dreptul de proprietate este acel drept subiectiv care dă expresia aproprierii unui bun, drept care permite titularului să posede, să folosească, şi să dispună de acel bun, în putere proprie şi în interes propriu, în cadrul şi cu respectarea legislației existente.

Spre deosebire de titularii altor drepturi reale asupra aceluiaşi bun, proprietarul exercită atributele juridice ale dreptului de proprietate în putere proprie şi interes propriu. În putere proprie deoarece se supune numai legii spre deosebire de ceilalți titulari de drepturi reale care exercită „unele atribute ale dreptului de proprietate în virtutea puterii transmise de proprietar “ şi în conformitate cu legea şi cu voința proprietarului. În interes propriu, deoarece „proprietarul este singurul care exercită, direct sau indirect (prin alte persoane), plenitudinea atributelor proprietății în propriul său interes “.

2.2. Atribute

Cele trei atribute ale dreptului de proprietate sunt: posesia (jus utendi), folosința (jus fruendi) şi dispoziția (jus abutendi).

Posesia ca atribut al dreptului de proprietate (jus utendi)

Acest atribut constă în prerogativa titularului dreptului de proprietate de a stăpâni în fapt bunul. O asemenea stăpânire poate aparține direct şi nemijlocit proprietarului, exercitându-se în interes propriu şi prin putere proprie. Dar, proprietarul poate conveni ca stăpânirea de fapt să fie făcută şi de o altă persoană, dar în numele şi interesul lui. Deoarece în acest caz posesia corespunde proprietății, se poate afirma că posesia se înfățişează ca o expresie exterioară a proprietății. Dar nu se poate pune semnul egalității între posesie (care reprezintă o stare de fapt) şi proprietate (care este o stare

Universitatea Hyperion

de drept), mai ales că, în unele cazuri, proprietatea poate aparține unei persoane, iar posesia alteia. De exemplu, o persoană poate avea proprietatea unui bun, fără să aibă însă şi posesia, după cum o persoană poate avea numai posesia, fără a fi însă şi proprietar.

Posesia este un atribut important al proprietății, deoarece a-l priva pe proprietar de acest drept, înseamnă a-i face dreptul ineficient, lipsit de utilitate. Posesia este mijlocul indispensabil fiecărui proprietar pentru a realiza scopul său, adică utilizarea economică a proprietății sale. Orice proprietar trebuie să aibă posibilitatea materială de a se folosi de bunul său. În caz contrar, proprietatea ar rămâne o simplă utopie.

Posesia se găseşte însă nu numai în componența dreptului de proprietate, dar şi a celorlalte drepturi reale, iar în cadrul fiecărui drept real are o fizionomie proprie. Uneori, prin posesia exercitată în condițiile legii, se ajunge la proprietate. De exemplu, prin uzucapiune se dobândeşte dreptul de proprietate, situație în care posesia are un rol determinant.

Prin intrarea în vigoare a Legii nr.18/1991 privind fondul funciar, persoanelor cărora li s-a reconstituit dreptul de proprietate, li s-au eliberat adeverințe care atestă acest drept. De asemenea, acelaşi drept putea fi recunoscut prin hotărârea comisiei județene (dată, fie în contestațiile împotriva măsurilor stabilite de comisiile subordonate, fie în baza unei hotărâri judecătoreşti prin care s-a admis plângerea). Între momentul reconstituirii dreptului de proprietate şi eliberarea titlului de proprietate, se interpune un alt moment şi anume cel al punerii în posesie a titularului dreptului. Prin aceasta operație se delimitează cu exactitate suprafețele de teren asupra cărora s-a reconstituit dreptul de proprietate. Ea permite însă titularului să-şi exercite, printre altele, şi dreptul de folosință, fără nici o restricție. Punerea în posesie permite efectiv şi exercitarea celorlalte două atribute: folosința şi dispoziția.

Folosința ca atribut al dreptului de proprietate (jus fruendi)

Folosința constituie acea prerogativă în temeiul căreia proprietarul poate întrebuința bunul în interesul său, percepându-i fructele (naturale, civile şi industriale). Atributul folosinței poate presupune atât acte materiale - de exemplu, culegerea fructelor -, cât şi acte juridice – de exemplu, închirierea bunului.

Fructele se cuvin proprietarului în virtutea dreptului său de proprietate şi nu a dreptului de accesiune. Dreptul de folosință, ca atribut al dreptului de proprietate, permite şi culegerea fructelor.

Fructele sunt produse de un anumit bun, cu o anumită periodicitate, fără să-i altereze substanța. Ele sunt produse de bunurile frugifere şi se împart în trei categorii:

a) naturale (se produc independent de voința omului);

b) industriale (presupun intervenția omului);

c) civile (sunt consecința unor acte juridice - chiriile, dobânzile etc.).

Importanta distincției dintre fructe şi producte este indubitabilă. În cazul uzufructului, productele aparțin nudului proprietar, pe când fructele sunt culese de uzufructuar, la posesie, productele nu vor fi dobândite nici măcar de posesorul de bună-credință. În cazul coproprietății, fiecare proprietar este îndreptățit la fructe sau producte, proporțional cu partea indiviză a fiecăruia. Cota-parte din fructe va fi identică cu aceea din dreptul de proprietate.

În practica judiciară s-a pus problema partajului de folosință în cazul bunurilor comune ale soților; de asemenea s-a pus problema partajului de folosință şi în materie succesorală. Codul civil roman nu reglementează împărțeala de folosință, ci numai partajul de proprietate.

Universitatea Hyperion

De asemenea, proprietarul are dreptul de a nu exploata bunul în acest mod, cu excepția situațiilor când este obligat prin lege

Dispoziția ca atribut al dreptului de proprietate (jus abutendi).

Prin dreptul de dispoziție vom înțelege facultatea proprietarului de a dispune liber de bunul său. Astfel, proprietarul poate înstrăina bunul, cu titlul oneros sau gratuit. Posibilitatea de a înstrăina nu e specifică doar dreptului de proprietate, ci este un atribut inerent noțiunii de patrimoniu. Înstrăinarea tuturor puterilor cuprinse în jus abutendi echivalează cu o înstrăinare a însuşi dreptului de proprietate.

Dar proprietarul nu este numai liber să înstrăineze bunul său, dar are şi dreptul să-l abandoneze sau chiar să-l distrugă. În acelaşi timp, proprietarul nu poate fi obligat să înstrăineze bunul.

Proprietarul are o deplină libertate în exercitarea dreptului de dispoziție, dar el va putea dispune numai "în limitele determinate de lege". Prin exercițiul dreptului său de proprietate, titularului nu-i este permis să prejudicieze alte persoane. Vom fi atunci în prezența abuzului de drept, care nu este decât o faptă ilicită ce constă în exercitarea drepturilor subiective într-un mod contrar scopului lor sau legii. Deoarece dreptul de dispoziție nu poate fi ştirbit, nimănui nu-i este permis să împiedice exercitarea lui.

2.3. Caracterele juridice

Caracterul exclusiv permite titularului să facă, singur, ce vrea cu bunul său în limitele prevăzute de lege; de asemenea, nici unei alte persoane nu-i este permis să aducă vreo atingere dreptului de proprietate. Dacă sunt mai mulți coproprietari ei vor exercita împreună atributele dreptului de proprietate. Nici un coproprietar nu poate exercita singur, asupra bunului comun, acte exclusive de proprietate. Dar nimic nu împiedică pe fiecare coproprietar să dispună liber de partea sa indiviză. De aceea, concomitența exercitării atributelor dreptului de proprietate de către mai mulți titulari ai dreptului ce are ca obiect bunul nu pune în discuție caracterul exclusiv al acestuia

Principiul potrivit căruia titularul dreptului de proprietate poate singur să exercite asupra bunului atributele proprietății, comportă şi unele restricții. De exemplu, legea sau voința proprietarului permite altei persoane să exercite o parte din atributele dreptului de proprietate (ex.: uzufruct, servitute, abitație etc.).

Caracterul perpetuu presupune, în primul rând, că dreptul de proprietate durează atâta timp cât exista bunul, iar în al doilea rând, dreptul de proprietate nu se stinge prin neuz.

Dreptul de proprietate durează atât timp cât exista bunul. Dreptul de proprietate se identifică cu bunul şi nu poate fi separat de acesta. Într-adevăr, nu există un drept de proprietate temporar.

Prin caracterul perpetuu nu trebuie înțeles însă că bunul mobil sau imobil, obiect al proprietății, trebuie să aparțină continuu aceluiaşi titular. În momentul în care proprietarul înstrăinează un bun, dreptul de proprietate nu se stinge, ci el se transferă la dobânditor. Practic are loc doar o schimbare a titularului dreptului de proprietate sau altfel spus "dreptul de proprietate se perpetuează transmițându-se ". Aceeaşi este şi situația transmiterii proprietății prin acte pentru cauză de moarte.

Dreptul de proprietate se stinge prin expropriere, prin trecerea unui bun din domeniul privat în domeniul public al statutului sau al unităților administrativ

Universitatea Hyperion

teritoriale, prin uzucapiune şi prin ocupaţiune. La fel şi în cazul accesiunii, şi al dobândirii fructelor de către posesorul de bună-credinţă.

Perpetuitatea acestui drept se exprimă şi prin imprescriptibilitatea sub aspect extinctiv, dreptul putându-se stinge doar ca efect al prescripţiei achizitive. Ca efect direct sunt imprescriptibile extinctiv următoarele acţiuni reale care derivă din proprietate: acţiunea în revendicare imobiliară, indiferent de titularul dreptului de proprietate şi acţiunea negatorie.

Mai mult, numai prin recunoaşterea perpetuităţii se poate pune problema reconstituirii dreptului, în anumite situaţii.

Caracterul absolut. „Caracterul absolut al dreptului de proprietate trebuie interpretat în sensul că titularul său are asupra lucrului latitudinea de a-i trage utilitatea pe care el o conferă şi de a săvârşi toate actele juridice care răspund nevoilor proprietarului sau impuse de propriul său interes “. Caracterul absolut este expresia faptului că dreptul de proprietate este singurul drept real complet care dă titularului său exerciţiul tuturor prerogativelor.

Puterea proprietarului asupra lucrului avut în proprietate se poate manifesta prin două modalităţi:

a) prin acte materiale de folosinţă şi de consumaţie, de exemplu, citesc cartea, locuiesc apartamentul, mă deplasez cu automobilul.

b) prin acte juridice, cum ar fi: înstrăinez imobilul prin vânzare ori donaţie, închiriez apartamentul, las prin testament bunurile din patrimoniul meu unor persoane etc.

2.4. Limitările dreptului de proprietate

Limitările dreptului de proprietate îşi pot avea originea în lege, în hotărâri judecătoreşti sau în voinţa titularilor dreptului. De regulă, restricţiile vizează proprietatea imobiliară şi, în primul rând, proprietatea funciară.

a. Restricţii stabilite prin voinţa titularului dreptului de proprietate

De regulă, titularul exercită singur atributele dreptului de proprietate, dar, uneori, din cele mai diverse motive, o parte din aceste atribute sunt înstrăinate.

Raportat la cele trei atribute, spunem că dreptul de proprietate se dezmembrează, astfel luând naştere:uzufructul, uzul, abitaţia, servitutea şi superficia. Exceptând situaţia când unele din aceste drepturi reale pot lua fiinţă şi prin efectul legii (ex.: servituţile legale, dreptul de abitaţie reglementat de art.4 din Legea nr.319/1944), de regulă ele iau naştere prin consimţământul titularului dreptului de proprietate, prin convenţii ce limitează caracterul exclusiv al dreptului de proprietate. Uneori, cum este cazul uzufructului, titularul rămâne doar cu nuda-proprietate (dreptul de dispoziţie), celelalte atribute aparţinând uzufructului.

O altă restricţie a dreptului de proprietate o constituie clauza de inalienabilitate. Interzicerea clauzei de inalienabilitate a determinat pe legiuitor să nu admită nici substituţiile fideicomisarii. Cu toate acestea bunurile pot fi declarate inalienabile temporar prin convenţia părţilor atunci când există un motiv temeinic.

b. Restricţii legale aduse dreptului de proprietate

Pot fi clasificate, având în vedere natura interesului ce s-a dorit a fi ocrotit, în două:

- restricţii privind interesele economice şi sociale generale, precum interesele domeniului public ;

Universitatea Hyperion

- restricţii privind interesele individuale ale titularilor dreptului de proprietate.

Nu uita!
Dreptul de proprietate este acel drept subiectiv care dă expresia aproprierii unui bun, drept care permite titularului să posede, să folosească, şi să dispună de acel bun, în putere proprie şi în interes propriu, în cadrul şi cu respectarea legislaţiei existente. Cele trei atribute ale dreptului de proprietate sunt: posesia (jus utendi), folosinţa (jus fruendi) şi dispoziţia (jus abutendi). Dreptul de proprietate este un drept exclusiv, absolut şi perpetuu.

Teste de autoevaluare

1. Dreptul de proprietate este un drept:
   a) absolut, nepatrimonial şi perpetuu;
   b) absolut, patrimonial şi viager.;
   c) absolut şi perpetuu.

2. Productele se cuvin.:
   a) posesorului de bună-credinţă;
   b) proprietarului;
   c) uzufructuarului.

3. Dreptul de proprietate se stinge:
   a) la momentul pierii bunului obiect;
   b) la momentul morţii proprietarului;
   c) prin uzucapiune.

Răspunsuri la întrebările din testele de autoevaluare

1. c; 2.b; 3.a, c.

Teme referate

1. Evoluţia noţiunii de drept de proprietate
2. Caracterele juridice ale dreptului de proprietate
3. Atributele dreptului de proprietate
4. Limitele legale ale dreptului de proprietate
5. Limitele convenţionale ale dreptului de proprietate
6. Limitele judiciare ale dreptului de proprietate

Bibliografie minimală

M. Ioan, Drept civil. Drepturi reale principale, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2011

Universitatea Hyperion

C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2008

Universitatea Hyperion

3. FORMELE DREPTULUI DE PROPRIETATE

3.1. Clasificare
3.2. Dreptul de proprietate publică
3.3. Dreptul de proprietate privată

Obiectivele specifice unității de învățare
Nu uita!
Teste de autoevaluare
Răspunsuri la întrebările din testele de autoevaluare
Teme referate
Bibliografie minimală

Obiective specifice:

La sfârşitul capitolului, vei avea capacitatea:

- să delimitezi domeniul public de domeniul privat;
- să descrii elementele raporturilor juridice reale ce au în conținutul lor dreptul de proprietate publică;
- să descrii elementele raporturilor juridice reale ce au în conținutul lor dreptul de proprietate privată ;
- să dezvolți într-un eseu de o pagină, la alegere, delimitarea domeniului public de domeniul privat.

Timp mediu estimat pentru studiu individual: 4 ore

3.1. Clasificare

În prezent distingem:

1 - după subiectele dreptului de proprietate: a) dreptul de proprietate al persoanelor fizice şi b) dreptul de proprietate al persoanelor juridice;

2 - după modul de dobândire: a) dreptul de proprietate dobândit prin acte juridice şi dreptul de proprietate dobândit prin fapte juridice; b) dreptul de proprietate dobândit prin acte între vii şi dreptul de proprietate dobândit prin acte pentru cauză de moarte; c) dreptul de proprietate originară şi dreptul de proprietate derivată.

3 - după cum dreptul de proprietate este afectat sau nu de modalități deosebim: a) drept de proprietate pur şi simplu şi b) drept de proprietate afectat de modalități.

4 - după regimul său juridic dreptul de proprietate se prezintă sub două forme: a) drept de proprietate publică şi b) drept de proprietate privată. Această clasificare este cea mai importantă.

3.2. Dreptul de proprietate publică

Dreptul de proprietate publică este acel drept de proprietate în care atributele acestuia se exercită de către stat şi unitățile administrativ-teritoriale şi care poartă asupra bunurilor din domeniul public el fiind inalienabil, imprescriptibil şi insesizabil.

Potrivit dispozițiilor legale în vigoare titularii dreptului de proprietate publică sunt :

- statul cu privire la bunurile din domeniul public de interes național ;

- unitățile administrativ-teritoriale (comuna, orașul, municipiul și județul) asupra bunurilor din domeniul public de interes local.

Legea nr. 213/1998 privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia, în art. 3 dispune că: domeniul public este alcătuit din bunurile prevăzute de art. 135 alin. 4 din Constituție, din cele stabilite prin anexa care face parte integrantă din prezenta lege și din orice bunuri care, potrivit legii sau prin natura lor sunt de uz sau de interes public și sunt dobândite de stat sau de unitățile administrativ-teritoriale prin modurile prevăzute de lege.

Caracterele dreptului de proprietate publică sunt în număr de trei: el este inalienabil, imprescriptibil și insesizabil.

Modalitățile de exercitare a dreptului de proprietate publică sunt de competența organelor centrale ale puterii executive pentru bunurile din domeniul public de interes național și autoritățile publice locale pentru bunurile din domeniul public de interes local. În concret aceste modalități sunt dreptul de administrare, concesionarea, închirierea și dreptul de folosință asupra unor bunuri imobile.

Dobândirea și încetarea dreptului de proprietate publică. În conformitate cu art. 7 din Legea nr. 213/1998, dreptul de proprietate publică se dobândește prin următoarele moduri:

- pe cale naturală ; - prin achiziții publice efectuate în condițiile legii;- prin exproprierea pentru cauză de utilitate publică;- prin acte de donație sau legate acceptate, în condițiile legii, de organele competente atunci când bunul intră în domeniul public;- prin trecerea unor bunuri din domeniul privat al statului sau unităților administrativ-teritoriale în domeniul public, pentru cauză de utilitate publică; - alte moduri prevăzute de lege (de exemplu, accesiunea, confiscarea, comoara, vânzarea sau schimbul pentru cauză de utilitate publică etc.).

În ce privește modurile de încetare a dreptului de proprietate publică, acestea sunt:

- pieirea bunului pe cale naturală sau prin intervenția omului;- trecerea bunului în domeniul privat. - trecerea unor bunuri din domeniul public în domeniul privat pentru reconstituirea dreptului de proprietate particulară, pentru retrocedarea lor foștilor proprietari sau pentru a fi vândute.

Domeniul public - este acel domeniu din care fac parte numai bunurile care alcătuiesc obiectul dreptului de proprietate publică a statului și a unităților administrativ-teritoriale.

Reglementările Legii nr. 213/1998 circumscriu cu multă exactitate sfera bunurilor proprietate publică statuând în art. 3 alin. 1 că domeniul public este compus din următoarele bunuri:

- bunurile enumerate în art. 135 alin. 4 din Constituție;

- bunurile enumerate în anexa acestei legi;

- orice alte bunuri care potrivit legii sau prin natura lor sunt de uz sau de interes public și sunt dobândite de stat sau de unitățile administrativ-teritoriale prin modurile prevăzute de lege.

Drepturile reale corespunzătoare proprietății publice sunt dreptul de administrare, dreptul de concesiune și dreptul de folosință cu titlu gratuit.

Dreptul de administrare se constituie prin hotărâre a Guvernului, a consiliului județean sau, după caz, a consiliului local, autoritățile care și controlează modul de exercitare a dreptului de administrare. Dreptul de administrare aparține regiilor autonome sau, după caz, autorităților administrației publice centrale sau locale și altor

Universitatea Hyperion

instituții publice de interes național, județean ori local. Titularul dreptului de administrare poate folosi şi dispune de bunul dat în administrare în condițiile stabilite de lege şi, dacă este cazul, de actul de constituire. Dreptul de administrare încetează odată cu încetarea dreptului de proprietate publică sau prin actul de revocare emis, în condițiile legii, dacă interesul public o impune, de organul care l-a constituit.

Dreptul de concesiune. Concesionarul are dreptul şi, în acelaşi timp, obligația de exploatare a bunului, în schimbul unei redevențe şi pentru o durată determinată, cu respectarea condițiilor prevăzute de lege şi a contractului de concesiune. Calitatea de concesionar o poate avea orice persoană fizică sau persoană juridică. Concesionarul poate efectua orice acte materiale sau juridice necesare pentru a asigura exploatarea bunului. Cu toate acestea, sub sancțiunea nulității absolute, concesionarul nu poate înstrăina şi nici greva bunul dat în concesiune sau, după caz, bunurile destinate ori rezultate din realizarea concesiunii şi care trebuie, potrivit legii sau actului constitutiv, să fie predate concedentului la încetarea, din orice motive, a concesiunii. Fructele, precum şi, în limitele prevăzute de lege şi în actul de constituire, productele bunului concesionat revin concesionarului.

Dreptul de folosință cu titlu gratuit. Dreptul de folosință asupra bunurilor proprietate publică se acordă, cu titlu gratuit, pe termen limitat, în favoarea instituțiilor de utilitate publică. În lipsa unor dispoziții contrare în actul de constituire, titularul nu beneficiază de fructele civile ale bunului.

Domeniul privat - este definit de obicei prin antiteză spunându-se că el este acel domeniu din care fac parte bunurile statului care nu aparțin domeniului public. Altfel spus, domeniul privat cuprinde bunurile (mobile sau imobile) pe care statul sau unitățile administrativ-teritoriale le au ca orice persoană fizică sau juridică. Din domeniul privat fac parte bunurile care au încetat de a mai aparține domeniului public, bunurile fără stăpân, clădirile, alte imobile şi mobilierul lor, dacă nu sunt destinate pentru uz sau interes public; apoi, bunurile pe care statul sau unitățile administrativ-teritoriale le dobândesc ca orice particular prin donație, testamente sau alte acte juridice.

Domeniul privat este supus dispozițiilor de drept comun dacă prin lege nu se prevede altfel.

3.2. Dreptul de proprietate privată

Dreptul de proprietate privată, în opoziție cu dreptul de proprietate publică, poate fi definit ca fiind acel drept de proprietate în care prerogativele sale se exercită de către persoanele fizice, persoanele juridice de drept privat, de stat sau unitățile administrativ-teritoriale şi care poartă asupra bunurilor mobile şi imobile, fiind alienabil, sesizabil şi prescriptibil, în condițiile legii.

Titulari ai acestui drept pot fi: persoanele fizice, persoanele juridice de drept privat, statul şi unitățile administrativ-teritoriale; acestea din urmă având, aşadar, calitatea de persoane juridice civile.

Caracterele dreptului de proprietate privată sunt următoarele:

- dreptul de proprietate privată este alienabil; - dreptul de proprietate privată este prescriptibil; - dreptul de proprietate privată este sesizabil;

Persoanele fizice pot dispune liber de dreptul lor de proprietate, inclusiv prin crearea unor dezmembrăminte. Clădirile pot fi închiriate iar terenurile arendate.

Universitatea Hyperion

În ce priveşte dreptul de proprietate privată al persoanelor juridice cum ar fi societăţile comerciale, acestea sunt proprietare asupra patrimoniului lor etc.

Sunt obiect al proprietăţii private toate bunurile de uz sau de interes privat aparţinând persoanelor fizice, persoanelor juridice de drept privat sau de drept public, inclusiv bunurile care alcătuiesc domeniul privat al statului şi al unităţilor administrativ-teritoriale.

Moştenirile vacante se constată prin certificat de vacanţă succesorală şi intră în domeniul privat al comunei, oraşului sau municipiului, după caz, fără înscriere în cartea funciară. Imobilele cu privire la care s-a renunţat la dreptul de proprietate conform art. 562 alin. (2) se dobândesc, fără înscriere în cartea funciară, de comună, oraş sau municipiu, după caz, şi intră în domeniul privat al acestora prin hotărârea consiliului local. Moştenirile vacante şi imobilele aflate în străinătate, se cuvin statului român.

Aşa cum am arătat, statul şi unităţile administrative-teritoriale pot avea calitatea de titulari ai dreptului de proprietate privată. Bunurile care formează proprietatea privată a statului şi a unităţilor administrative-teritoriale constituie domeniul privat. Această noţiune, deşi nu o găsim în Constituţie, a primit o consacrare legală în legi organice precum Legea nr. 18/1991, Legea nr. 213/1998, Legea nr. 215/2001.

Obiectul domeniului privat – potrivit art. 4 din Legea nr. 213/1998 – este alcătuit din bunurile aflate în proprietatea statului şi a entităţilor sale teritoriale şi care nu fac parte din domeniul public.

Domeniul privat se constituie prin mijloace de drept civil (vânzare-cumpărare, donaţie, schimb, legat, uzucapiune, accesiune etc.) sau prin modalităţi specifice pe care particularii nu le au (dobândirea bunurilor fără stăpân sau abandonate, a moştenirilor vacante, dezafectarea unor bunuri proprietate publică, exercitarea dreptului de preemţiune recunoscut statului în anumite condiţii

De regulă regimul juridic al bunurilor din domeniul privat este – aşa cum am mai arătat – cel de drept comun.

Nu uita!

Dreptul de proprietate poate fi al persoanelor fizice sau al persoanelor juridice; dobândit prin acte juridice sau prin fapte juridic; dobândit prin acte între vii sau prin acte pentru cauză de moarte; pur şi simplu sau afectat de modalităţi; drept de proprietate publică sau drept de proprietate privată.

Dreptul de proprietate publică este acel drept de proprietate în care atributele acestuia se exercită de către stat şi unităţile administrativ-teritoriale şi care poartă asupra bunurilor din domeniul public el fiind inalienabil, imprescriptibil şi insesizabil.Dreptul de proprietate privată, în opoziţie cu dreptul de proprietate publică, poate fi definit ca fiind acel drept de proprietate în care prerogativele sale se exercită de către persoanele fizice, persoanele juridice de drept privat, de stat sau unităţile administrativ-teritoriale şi care poartă asupra bunurilor mobile şi imobile, fiind alienabil, sesizabil şi prescriptibil, în condiţiile legii.

Universitatea Hyperion

Teste de autoevaluare

1. Marea teritorială face parte din
   a) domeniul privat al statului;
   b) domeniul public al statului;
   c) bunurile aflate în circuitul civil.

2. Bunurile din domeniul public sunt:
   a) prescriptibile achizitiv;
   b) imprescriptibile extinctiv;
   c) sesizabile.

2. Bunurile din domeniul privat al statului sunt:
   a) prescriptibile achizitiv;
   b) sesizabile;
   c) inalienabile.

Răspunsuri la întrebările din testele de autoevaluare

1. b; c; 2.b; 3.a; b.

Teme referate

1. Regimul juridic al bunurilor din domeniul public
2. Concesiunea
3. Regimul juridic al bunurilor din domeniul privat
4. Exproprierea pentru cauză de utilitate publică
5. Dobândirea şi încetarea dreptului de proprietate publică

Bibliografie minimală

M. Ioan, Drept civil. Drepturi reale principale, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2011

C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2008

Universitatea Hyperion

4. MODALITĂȚILE DREPTULUI DE PROPRIETATE

4.1. Proprietatea rezolubilă
4.2. Proprietatea anulabilă
4.3. Proprietatea comună pe cote-părți
4.4. Proprietatea în devălmăşie

Obiectivele specifice unității de învățare
Nu uita!
Teste de autoevaluare
Răspunsuri la întrebările din testele de autoevaluare
Teme referate
Bibliografie minimală

Obiective specifice:

La sfârşitul capitolului, vei avea capacitatea:

- să delimitezi modalitățile juridice ale dreptului de proprietate;
- să descrii fiecare modalitate a dreptului de proprietate;
- să identifici pentru fiecare modalitate în parte modul de exercitare a dreptului de proprietate;
- să dezvolți într-un eseu de o pagină, delimitarea proprietății rezolubilă de cea anulabilă.

Timp mediu estimat pentru studiu individual: 2 ore

4.1. Proprietatea rezolubilă.

Proprietatea rezolubilă ia naştere pe cale convențională, atunci când actul translativ de proprietate este afectat de o condiție, sau în temeiul legii.

Atunci când actul translativ de proprietate este afectat de o condiție (rezolutorie sau suspensivă), între momentul încheierii acestuia şi momentul la care condiția se realizează sau devine imposibil de îndeplinit, putem vorbi de doi proprietari: un proprietar cert - cel sub condiție rezolutorie şi un proprietar eventual - cel sub condiție suspensivă.

Atunci când actul este afectat de o condiție rezolutorie, dobânditorul va fi proprietar sub condiție rezolutorie, iar transmițătorul va fi proprietar sub condiție suspensivă. Dacă, actul este afectat de o condiție suspensivă, dobânditorul va fi proprietar sub condiție suspensivă, iar transmițătorul va fi proprietar sub condiție rezolutorie.

Dreptul proprietarului sub condiție rezolutorie are o existență nesigură în patrimoniul acestuia deoarece, deoarece la îndeplinirea condiției, dreptul se stinge. Pentru proprietarul sub condiție suspensivă, inclusiv actul translativ de proprietate sub condiție dă, de fapt, naştere unei virtualități de drept situată între drepturile eventuale (care echivalează cu absența acestora) şi drepturile pure şi simple.

Pendente conditione (în perioada anterioară îndeplinirii condiției) bunul aparține, teoretic, la doi proprietari. Proprietarul sub condiție rezolutorie exercită toate atributele dreptului de proprietate, cu precizarea că transmiterea proprietății sau constituirea de drepturi reale către terți se face sub aceeaşi condiție rezolutorie.

Universitatea Hyperion

Proprietarul sub condiție suspensivă are doar o virtualitate de drept ce poate fi transmisă terțul dobânditor (fiind tot proprietar sub condiție suspensivă potrivit principiului nemo ad allius transferum non potest) şi poate lua măsuri de conservare a acestei virtualități.

Proprietatea rezolubilă încetează la îndeplinirea condiției, la împlinirea termenului prevăzut de părți pentru îndeplinirea condiției sau atunci când condiția devine imposibil de realizat.

Eveniente conditione (în perioada ulterioară îndeplinirii condiției) proprietarul sub condiție suspensivă devine proprietar pur şi simplu al bunului, cu efect retroactiv şi toate actele de dispoziție făcute de acesta se consolidează tot retroactiv.

Actele de conservare şi de administrare încheiate de proprietarul sub condiție rezolutorie rămân, în principiu, valabile, iar actele de dispoziție vor fi desființate cu efect retroactiv, cu excepția celor cu titlu oneros dacă terțul dobânditor de bună-credință nu a cunoscut existența condiției.

În ce priveşte fructele percepute, acestea rămân ale proprietarului sub condiție rezolutorie deoarece le-a perceput în baza unui titlu valabil şi trebuie să îi fie recunoscute cel puțin aceleaşi drepturi ca unui posesor de bună-credință.

Hotărârile judecătoreşti date împotriva proprietarului sub condiție rezolutorie nu sunt opozabile proprietarului sub condiție suspensivă decât dacă a fost introdus în instanță, iar cele date în favoarea proprietarului sub condiție rezolutorie în contra terților îi vor profita celui din urmă.

Atunci când condiția a devenit imposibil de realizat sau s-a realizat termenul prevăzut pentru îndeplinirea condiției, dreptul de proprietate al proprietarului sub condiție rezolutorie se consolidează retroactiv, iar actele juridice încheiate de proprietarul sub condiție suspensivă se desființează tot retroactiv.

Potrivit art. 1032 C. Civ., donațiile între soți, făcute în timpul căsătoriei, sunt esențialmente revocabile. Soțul donator poate revoca donația oricând, în timpul căsătoriei, cât şi după moartea soțului donatar, şi chiar nemotivat. Astfel, dreptul de proprietate al soțului donator asupra bunului donat depinde de împrejurarea dacă soțul donatar va revoca sau nu donația.

4.2.Proprietatea anulabilă

Proprietatea este anulabilă atunci când dreptul de proprietate asupra unui bun a fost dobândit printr-un act juridic translativ de proprietate lovit de nulitate relativă. Această modalitate temporară durează până la consolidarea dreptului de proprietate al dobânditorului prin acoperirea nulității, prin confirmarea expresă sau tacită a actului anulabil, sau până la desființarea acestuia ca urmare a invocării nulității, pe calea principală acțiunii în anulabilitate sau pe cale de excepție.

În perioada cât există incertitudinea privind invocarea nulității relative de către cel îndreptățit, respectiv posibilitatea confirmării actului juridic anulabil, suntem în prezența a doi titulari ai dreptului de proprietate asupra aceluiaşi bun, având calități diferite existând vocația exercițiului dreptului atât pentru transmițător cât şi pentru dobânditor.

Transmițătorul se comportă ca un proprietar sub condiție suspensivă, iar dobânditorul ca un proprietar sub condiție rezolutorie.

Proprietatea anulabilă încetează prin confirmarea actului, prin împlinirea termenului de prescripție extinctivă pentru introducerea acțiunii în anulare, prin respingerea sau prin admiterea acțiunii în anulare. Prin acoperirea nulității relative, dreptul

Universitatea Hyperion

dobânditorului se consolidează cu efect retroactiv, devenind un drept pur şi simplu. Dar terţii care au încheiat acte juridice cu transmiţătorul nu sunt ţinuţi să respecte actul juridic al confirmării dacă acesta nu le este opozabil. Ei vor suporta efectele acestuia dacă au renunţat la dreptul de a utiliza acţiunea oblică, dacă acţiunea în anulare este respinsă sau dacă termenul de prescripţie extinctivă s-a împlinit.

În aceste două cazuri din urmă, actele juridice încheiate de transmiţător cu terţii se desfiinţează retroactiv, actele încheiate de dobânditor consolidându-se.

În cazul admiterii acţiunii în anulare, transmiţătorul redevine proprietar pur şi simplu retroactiv, actele încheiate de el consolidându-se. Dobânditorul pierde dreptul său de proprietate, iar actele de dispoziţie încheiate de acesta cu terţii se desfiinţează. Actele de conservare şi de administrare se vor menţine. El va păstra fructele percepute până la momentul introducerii acţiunii în anulare şi dacă a fost de bună credinţă, adică actul nu este anulat pentru dol sau violenţă din partea sa sau a unui terţ şi cunoştea sau putea să cunoască această împrejurare.

4.3. Proprietatea comună pe cote-părţi

Proprietatea comună este acea modalitate a dreptului de proprietate ce se caracterizează prin faptul că dreptul de proprietate aparţine concomitent, asupra aceluiaşi bun, mai multor titulari. La exercitarea atributelor dreptului de proprietate pot participa, concomitent, toţi titularii, asupra întregului bun. Este vorba, în fapt, de vocaţia la exercitarea atributelor dreptului de proprietate de către toţi coproprietarii deoarece, practic, aceasta se poate face de către unul singur dintre ei, în numele său, dar şi al celorlalţi coproprietari, sau atributele pot fi „distribuite “ între ei şi, de asemenea, este posibil ca aceasta să fie încredinţată unei terţe persoane.

Proprietatea comună prezintă două forme proprietatea comună pe cote părţi şi proprietatea comună în devălmăşie.

Proprietatea comună pe cote părţi se caracterizează prin aceea că un bun nefracţionat în materialitatea sa aparţine concomitent mai multor proprietari, fiecare dintre aceştia având o cotă parte ideală şi abstractă din dreptul de proprietate asupra acelui bun fără a fi titular exclusiv al unei fracţiuni materiale din bun. Astfel spus, fiecare dintre aceştia ştie cât are din drept fără a avea o anumită parte din bun.

Cotele părţi ideale şi abstracte pot fi egale sau inegale. Ele pot fi exprimate prin procente, prin fracţii şi, în mod excepţional, prin „unităţile de timp în care titularii dreptului au acces la folosinţa bunului “.

Proprietatea comună pe cote părţi nu trebuie confundată cu indiviziunea. În timp ce proprietate comună pe cote părţi are ca obiect un bun individual, privit ut singuli, indiviziunea are ca obiect o universalitate de bunuri. Coproprietarii cunosc cota – parte ideală şi abstractă din dreptul de proprietate asupra bunului pe când coindivizarii, cunosc cota ideală şi abstractă din drept fără a fi proprietari ai unui bun sau ai unor anumite bunuri din universalitatea respectivă.

Din punctul de vedere al posibilităţii încetării coproprietăţii prin partaj, acesta poate fi:

a) proprietate comună pe cote părţi obişnuită;

b) proprietate comună pe cote părţi forţată.

Universitatea Hyperion

Din denumirea celor două reiese clar faptul că regula o constituie coproprietatea temporară, iar excepția coproprietatea perpetuă.

4.3.1. Proprietatea comună pe cote părți obişnuită

Această formă a proprietății comune pe cote-părți constituie regula, este forma întâlnită în mod obişnuit (pe când coproprietatea forțată reprezintă excepția) şi este temporară, putând înceta inclusiv prin partaj convențional sau judiciar.

Ea poate lua naştere în baza unui act translativ de proprietate (de exemplu, printr-un contract de vânzare-cumpărare, când există mai mulți cumpărători), ca urmare a uzucapiunii (mai multe persoane exercită concomitent o coposesie asupra aceluiaşi bun şi îndeplinesc condițiile cerute de lege pentru a uzucapa), ca efect al moştenirii (legatul cu titlu particular prin care se conferă vocație la acelaşi bun mai multor legatari), prin constituirea sau realizarea în comun a unui bun, etc.

În materia coproprietății, regula care guvernează modul de exercitare a drepturilor coproprietarilor este regula unanimității care necesită unele nuanțări:

- deoarece fiecare dintre coproprietari are o cotă-parte ideală şi abstractă din drept el poate dispune liber şi neîngrădit de aceasta. Aceasta poate fi înstrăinată, dobânditorul substituindu-se transmițătorului, şi poate fi grevată cu sarcini, aceste acte de dispoziție nemodificând situația bunului în materialitatea sa.

Dacă unul singur dintre coproprietari înstrăinează dreptul de proprietate asupra întregului bun, dobânditorul cunoscând calitatea de coproprietar al vânzătorului, vânzarea este supusă condiției rezolutorii ca bunul vândut să nu fie atribuit altui coproprietar ci coproprietarului vânzător. Până la efectuarea partajului dreptul cumpărătorului este afectat de această condiție rezolutorie, iar dacă la partaj bunul este atribuit coproprietarului vânzător, acesta va deveni, retroactiv, proprietarul exclusiv şi deci vânzarea va fi considerată valabilă. Coproprietarii care nu şi-au dat consimțământul la încheierea vânzării, o pot ratifica, renunțând astfel la acțiunea împotriva terțului.

În situația în care cumpărătorul nu cunoştea calitatea de coproprietar a vânzătorului, actul este anulabil.

În ce priveşte grevarea cu sarcini a cotei părți de către coproprietar, dreptul real de garanție se păstrează cu privire la cota parte dacă bunul va fi atribuit la partaj coproprietarului respectiv, iar dacă bunul va fi atribuit unui alt coproprietar decât cel ce şi-a grevat cota parte, garanția reală va fi desființată, cu efect retroactiv.

În ceea ce priveşte introducerea acțiunii în revendicare, aceasta fiind privită ca un act de dispoziție, în principiu, aceasta trebuie făcută cu respectarea cu principiului unanimității, dar se admite că atunci când este imposibilă atragerea tuturor coproprietarilor în cadrul procesual din cauze obiective, acțiunea poate fi introdusă şi doar de un singur coproprietar;

- actele de conservare - cele care au drept scop evitarea diminuării sau pierderii unui bun – şi actele de administrare – cele care au drept scop punerea în valoare sau menținerea în stare de a fi exploatat a unui bun - pot fi făcute de către unul singur dintre coproprietari, cu privire la întregul bun, dacă sunt profitabile tuturor;

- actele de folosință materială pot fi făcute de fiecare dintre coproprietari, sub condiția ca prin acestea să fie respectate drepturile celorlalți şi să nu ducă la

Universitatea Hyperion

schimbarea destinației bunului sau la transformarea modului obişnuit de utilizare. Dar schimbarea destinației sau transformarea utilizării obişnuite a bunului trebuie realizate cu respectarea regulii unanimității. În caz de neînțelegere între coproprietari cu privire la folosința bunului, soluțiile nu sunt unitare. Astfel, unele instanțe au statuat că partajul de folosință nu este admisibil, părțile având la îndemână doar calea încetării coproprietății prin partaj. Alte instanțe, în acord cu opinia unei părți a doctrinei, au decis că partajul de folosință este admisibil, nefiind prohibit de lege şi neavând semnificația partajării dreptului de proprietate;

- productele şi fructele produse de bun se cuvin tuturor coproprietarilor, proporțional cu cota-parte ideală din drept, indiferent dacă munca necesară obținerii acestora a fost prestată de către toți, numai unul dintre coproprietari sau un terț. Cheltuielile pentru obținerea fructelor se împart între coproprietari tot în funcție de cotele părți ideale ale acestora.

Fiecare coproprietar este ținut a contribui, proporțional cu cota sa parte ideală şi abstractă din drept, la cheltuielile privind întreținerea, conservarea şi administrarea bunului aflat în coproprietate obligațiile cu un asemenea obiect fiind, în lipsă de stipulație contrară, divizibile între coproprietari. De asemenea, ei sunt ținuți la respectarea obligațiilor reale (propter rem şi scriptae in rem) care privesc bunul.

Modurile de încetare a coproprietății temporare şi transformarea în proprietate pură şi simplă sunt: partajul, dobândirea de către o singură persoană a dreptului de proprietate (unul dintre coproprietari sau un terț) şi distrugerea bunului.

4.3.2. Proprietatea comună pe cote-părți forțată

După cum am arătat, regula în materie este că proprietatea comună pe cote-părți este temporară. Excepția de la această regulă o constituie proprietatea comună pe cote-părți forțată, care se caracterizează prin faptul că în determinarea ei este relevantă natura sau destinația bunurilor care fac obiectul acestei modalități juridice, iar nu voința coproprietarilor.

Această modalitate a dreptului de proprietate are un caracter forțat dat fiind faptul că voința părților nu are nicio relevanță juridică în naşterea şi mai ales la încetarea acestei stări, prin aceasta înțelegându-se că destinația sau natura bunului ce face obiectul dreptului de proprietate determină existența acesteia şi că încetarea ei nu poate fi făcută prin partaj.

Este perpetuă, ca rezultat al imposibilității împărțirii bunului, această modalitate juridică a dreptului de proprietate durând atâta timp cât există bunul asupra căruia poartă.

Bunurile care fac obiectul dreptului de proprietate comună pe cote-părți forțată sunt, de regulă, bunuri accesorii ale unor bunuri principale, aflate în proprietatea exclusivă a titularilor. Consecința imediată constă în faptul că numai înstrăinarea bunului principal va duce la înstrăinarea cotei-părți ideale şi abstracte din dreptul asupra bunului accesoriu.

Practic ne aflăm în prezența a două drepturi distincte: dreptul de proprietate exclusivă asupra bunului principal şi dreptul de proprietate comună pe cote-părți şi forțată asupra bunurilor accesorii.

Universitatea Hyperion

Ca regulă, coproprietarii se comportă în cazul acestei modalităţi ca şi cum ar apărea ca şi proprietari exclusivi, nefiind necesar consimţământul celorlalţi pentru exercitarea atributelor dreptului de proprietate, cu respectarea a două limite:

- să nu aducă atingere drepturilor concomitente şi concurente ale celorlalţi coproprietari neavând importanţă mărimea cotei-părţi ideale din bun sau din bunurile comune;

- să nu schimbe destinaţia bunului accesoriu, dreptul fiind exercitat în interesul utilizării fondului căruia i-a fost afectat bunul comun accesoriu.

Cheltuielile de întreţinere şi conservare se suportă de către coproprietari proporţional cu cota-parte din drept.

Reprezintă cazuri de coproprietate forţată:

a) coproprietatea asupra părţilor şi dotărilor comune din clădirile cu mai multe apartamente cu destinaţie de locuinţă sau spaţii cu alte destinaţii aflate în proprietatea unor titulari diferiţi;

b) coproprietatea supra unor bunuri comune necesare sau utile folosinţei a două imobile vecine (drumuri, izvoare, fântâni);

c) coproprietatea asupra despărţiturilor comune;

d) coproprietatea bunurilor considerate de familie (tablouri de familie, scrisori, hârtii de familie, morminte, construcţii funerare ş.a.m.d.);

e) coproprietatea asupra bunurilor care au aparţinut composesoratelor, obştilor de moşneni sau de răzeşi sau altor forme asimilate acestora, prin reconstituirea dreptului de proprietate, pe baza actelor normative speciale în materie.

Modurile de încetare a acestei modalităţi juridice a dreptului de proprietate constituie excepţii de la principiul perpetuităţii acesteia:

- încetarea coproprietăţii forţate prin voinţa părţilor în cazul în care bunul comun poate fi divizat fără a leza interesele coproprietarilor, utilitatea sau destinaţia bunului;

- dobândirea dreptului de proprietate exclusivă asupra bunurilor comune de către un singur titular;

- exproprierea;

- pieirea totală a bunului care formează obiectul proprietăţii forţate;

- în cazul reconstituirii dreptului de proprietate asupra terenurilor în baza Legii fondului funciar. Din momentul solicitării reconstituirii dreptului de proprietate şi până la eliberarea titlului de proprietate, moştenitorii se vor afla în coproprietate forţată. Din momentul eliberării titlului de proprietate, coproprietatea va deveni obişnuită sau temporară.

4.3.3. Proprietatea periodică

Proprietatea periodică a fost definită ca fiind „modalitate a dreptului de proprietate în cadrul căreia fiecare exercită în nume şi în interes propriu prerogativele dreptului său de proprietate pe perioade determinate, care se repetă succesiv şi perpetuu, la intervale regulate, presupunând cel puţin 2 titulari care pot fi persoane fizice sau juridice (inclusiv statul), între care nu există niciun raport juridic “.

Obiect al proprietăţii periodice poate fi orice bun corporal, mobil sau imobil, neconsumptibil sau consumtibil ataşat unuia neconsumptibil.

Universitatea Hyperion

În ce priveşte divizarea intelectuală a dreptului de proprietate şi pluralitatea titularilor dreptului, proprietatea periodică se supune regulilor coproprietății obişnuite. Astfel, fiecare titular exercită posesia, folosința şi dispoziția juridică în mod exclusiv fără a fi necesar acordul celorlalți titulari în limitele de timp stabilite pentru fiecare dintre aceştia.

Dispoziția materială nu are aplicabilitate în cazul acestei modalități, deoarece titularul nu poate consuma, transforma sau distruge bunul.

Obligațiile în legătură cu bunul comun se suportă de către coproprietari proporțional cu unitățile de timp în care foloseşte bunul, iar în cazul în care obiect al proprietății periodice este un bun consumptibil ataşat unuia neconsumptibil, la sfârşitul perioadei ce îi revine, fiecare proprietar este ținut să pună la dispoziția celui ce urmează să folosească bunul neconsumptibil bunuri consumptibile de aceeaşi cantitate, calitate şi valoare cu cele consumate.

4.4. Proprietatea în devălmăşie

Proprietatea comună în devălmăşie este forma proprietății comune ce se caracterizează prin aceea că bunul aparține concomitent mai multor proprietari fără ca aceştia să aibă o cotă-parte ideală şi abstractă din drept. Altfel spus, aceştia nu cunosc nici cota-parte materială din bun şi nici cota-parte ideală şi abstractă din drept ce aparține fiecăruia dintre ei.

Proprietatea în devălmăşie este asociată, ca regulă, relațiilor patrimoniale dintre soți, dar o parte a doctrinei recunoaşte posibilitatea dobândirii acesteia în afara raporturilor de familie.

Temeiul dreptului de proprietate în devălmăşie al soților se regăseşte în regimul comunității legale de bunuri a acestora.

În patrimoniul soților există în acest caz două categorii de bunuri: bunuri comune ambilor soți şi bunuri proprii fiecăruia dintre soți.

Sunt bunuri comune, de la data dobândirii lor, bunurile dobândite în timpul căsătoriei, de oricare dintre soți. Nu sunt bunuri comune, ci bunuri proprii ale fiecărui soț: bunurile dobândite înainte de încheierea căsătoriei; bunurile dobândite în timpul căsătoriei prin moştenire, legat sau donație, afară numai dacă dispunătorul nu a prevăzut că ele vor fi comune; bunurile de uz personal şi cele destinate exercitării profesiunii unuia dintre soți; valoarea care reprezintă şi înlocuieşte un bun propriu sau bunul în care a trecut această valoare ş.a.

Pentru a califica un bun ca fiind bun comun trebuie îndeplinite două condiții cumulative: bunul să fi fost dobândit de oricare dintre soți în timpul căsătoriei; bunul să nu facă parte din categoria bunurilor proprii.

Prin dobândire se înțelege a deveni titular al dreptului de proprietate în temeiul oricărui mod originar sau derivat prevăzut de legea civilă. Bunurile vor fi considerate comune numai dacă au fost dobândite prin acte juridice oneroase, deoarece, bunurile dobândite în timpul căsătoriei prin moştenire, legat sau donație sunt proprii ale soțului dobânditor, afară numai dacă dispunătorul nu a prevăzut că vor fi comune.

Fac obiectul proprietății în devălmăşie atât bunurile dobândite de soți împreună, cât şi cele dobândite de oricare dintre soți în tot timpul căsătoriei. Faptul că în înscrisul constatator al dobândirii figurează doar unul dintre soți sau că formalitățile privind publicitatea, acolo unde este cazul, s-au făcut numai pe numele unuia dintre soți, nu afectează caracterul de bun comun.

Universitatea Hyperion

Dacă soţii dobândesc împreună cu o altă persoană dreptul de proprietate asupra unui bun, dreptul lor de proprietate comună în devălmăşie va coexista cu dreptul de proprietate comună pe cote-părţi al terţului.

Pentru a deveni comune ambilor soţi, bunurile trebuie să fi fost dobândite în timpul căsătoriei, adică în perioada cuprinsă între încheierea şi, după caz, desfacerea, desfiinţarea sau încetarea căsătoriei.

Prezumţia de comunitate a bunurilor soţilor are caracter legal, este relativă (iuris tantum), putând fi răsturnată prin proba contrară, urmând să dovedească fie că bunul nu a fost dobândit în timpul căsătoriei, fie că, deşi dobândit în timpul căsătoriei, este propriu. Ea nu este condiţionată nici de contribuţia reală, efectivă a fiecăruia dintre soţi la dobândirea acestora.

Soţii administrează şi folosesc împreună bunurile comune şi dispun tot astfel de ele, în baza prezumţiei mandatului tacit reciproc între soţi, oricare dintre soţi, exercitând singur aceste drepturi este prezumat că are şi consimţământul celuilalt soţ. Aceasta priveşte actele de folosinţă, de administrare sau de dispoziţie cu privire la bunurile comune, presupunându-se că soţul a acţionat atât în nume propriu, cât şi ca reprezentant al celuilalt soţ coproprietar la încheierea actelor respective, privite individual.

De la această regulă există două excepţii expres prevăzute de lege: actele de înstrăinare şi actele de grevare a terenurilor şi construcţiilor comune, pentru a căror valabilitate este necesar consimţământul expres al ambilor.

Regula mandatului tacit reciproc între soţi este indisolubil legată de calitatea de soţ şi funcţionează pe toată durata căsătoriei, chiar în perioadele de separaţie în fapt.

Prezumţia mandatului tacit reciproc având caracter relativ, este permis oricăruia dintre soţi să se opună la exercitarea dreptului de reprezentare. Opunerea, chiar dovedită, nu va produce efecte faţă de terţul de bună-credinţă.

Prezumţia mandatului tacit reciproc, având caracter relativ, soţilor le este îngăduit să stabilească unele limitări, de comun acord sau prin manifestări unilaterale de voinţă, în sensul ca anumite acte juridice posibil de încheiat de către un singur soţ să poată fi săvârşite numai cu consimţământul expres al ambilor.

Dreptul de proprietate în devălmăşie încetează, ca regulă, odată cu desfacerea, desfiinţarea sau încetarea căsătoriei (prin partaj) sau prin dispariţia bunului obiect.

Ca regulă, partajul poate avea loc pe cale convenţională sau judiciară, concomitent sau ulterior, după caz, cu desfacerea căsătoriei şi desfiinţarea căsătoriei sau în cadrul dezbaterii succesiunii unuia dintre soţi.

Ca excepţie, se permite partajul în timpul căsătoriei, realizat exclusiv pe cale judiciară, partaj care poate viza fie întreaga masă a bunurilor, fie numai o parte.

Partajul are ca efect şi încetarea dreptului de proprietate în devălmăşie asupra bunurilor care fac parte din masa partajabilă. Bunurile împărţite şi atribuite fiecărui soţ devin proprii; bunurile care nu au fost împărţite, precum şi cele ce se vor dobândi ulterior partajului, vor fi comune. Partajul are caracter retroactiv, bunurile atribuite fiecăruia din soţi devin bunuri proprii ale acestuia, din momentul dobândirii lor şi nu vor putea face obiectul unui nou partaj, nici în timpul căsătoriei, nici la desfacerea acesteia.

Bunurile ce se vor dobândi de către oricare dintre soţi consecutiv sau ulterior partajului vor fi comune, la fel şi bunurile care, în cazul partajului parţial nu au fost cuprinse în masa de împărţit.

Universitatea Hyperion

Partajarea bunurilor comune în timpul căsătoriei presupune îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții: există motive temeinice care să justifice partajul; partajarea bunurilor comune în timpul căsătoriei se realizează exclusiv pe cale judiciară.

Nu uita!

De regulă, dreptul de proprietate aparține în exclusivitate unui singur titular, fiind pur şi simplu, neafectat de modalități. Este situația în care „dreptul de proprietate are un singur titular şi a fost dobândit de către proprietarul actual în mod sigur şi ireversibil, fără ca ființa sa în patrimoniul acestuia să depindă de un eveniment sau de o împrejurare viitoare care ar putea să îl desființeze prin rezoluțiune, revocare sau anulare ".Dar este posibil ca dreptul de proprietate asupra unui bun privit ut singuli sau asupra unei mase de bunuri, privită ca universalitate să aparțină concomitent mai multor subiecte de drept sau ca actul prin care s-a dobândit dreptul de proprietate să fie afectat de o condiție sau lovit de nulitate relativă. În aceste situații dreptul de proprietate este afectat de modalități. Dreptul de proprietate prezintă următoarele modalități: - proprietatea rezolubilă; - proprietatea anulabilă; - proprietatea comună.

Se impun, însă, câteva precizări: - modalitățile dreptului de proprietate nu trebuie confundate cu modalitățile actului juridic şi nici cu obligațiile afectate de modalități.; - modalitățile juridice ale dreptului de proprietate nu se exclud reciproc ele putând coexista; - nu doar dreptul de proprietate poate fi afectat de modalități, ci orice drept real principal; - unele dintre modalitățile se pot regăsi şi în cazul dreptului de proprietate publică şi al drepturilor reale derivate din acesta.

Teste de autoevaluare

1. Proprietatea forțată încetează, ca regulă, prin:
   a) partaj convențional;
   b) pieirea bunului;
   c) partaj judiciar.

2. Bunurile de uz personal ale soților sunt:
   a) bunuri proprii;
   b) bunuri comune;
   c) în funcție de momentul dobândirii, bunuri comune sau proprii.

3. Creditorii personali ai unuia dintre soți pot urmări:
   a) bunurile comune ale soților;
   b) doar bunurile proprii ale soților;
   c) bunurile proprii ale soțului debitor, urmând, în măsura în care nu şi-au

satisfăcut creanța din acestea, să ceară partajarea bunurilor comune şi să urmărească, în continuare, bunurile care i-au fost atribuite soțului debitor.

Răspunsuri la întrebările din testele de autoevaluare

1. b; 2.a, c; 3.c.

Teme referate

1. Comparație între proprietatea rezolubilă şi cea anulabilă
2. Comparație între proprietatea comună pe cote părți şi devălmășie
3. Regimul separației de bunuri
4. Regimul comunității convenționale
5. Proprietatea periodică
6. Proprietatea forțată

Bibliografie minimală

M. Ioan, Drept civil. Drepturi reale principale, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2011

C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale,* Editura Hamangiu, Bucureşti, 2008

Universitatea Hyperion

Unitatea de învățare 5

Timp de studiu individual estimat: 3h

Universitatea Hyperion

5. APĂRAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE

5.1. Noțiunea şi caractere juridice
5.2. Revendicarea imobiliară
5.3. Revendicarea mobiliară
5.4. Efectele acțiunii în revendicare

Obiectivele specifice unității de învățare
Nu uita!
Teste de autoevaluare
Răspunsuri la întrebările din testele de autoevaluare
Teme referate
Bibliografie minimală

Obiective specifice:

La sfârşitul capitolului, vei avea capacitatea:

- să delimitezi acțiunea în revendicare de alte mijloace de apărare a dreptului de proprietate şi a altor drepturi reale principale;
- să descrii modul în care se face proba în cadrul revendicării imobiliare;
- să descrii situațiile în care pot fi revendicate bunurile mobile;
- să dezvolți într-un eseu de o pagină, la alegere, unul dintre efectele admiterii acțiunii în revendicare.

5.1. Noțiune şi caractere juridice.

Potrivit art. 44 alin. 2 din Constituția României, republicată, „Proprietatea privată este garantată şi ocrotită în mod egal de lege, indiferent de titular ", iar în art. 136 alin. 5 se prevede că „Proprietatea privată este inviolabilă.... ".

Apărarea dreptului de proprietate se face prin mijloacele de apărare ale dreptului de proprietate care constau în acele acțiuni prin care proprietarul tinde să înlăture atingerile aduse acestui drept al său şi să ajungă la restabilirea lui.

Mijloacele juridice de apărare ale dreptului de proprietate sunt variate şi numeroase şi se împart în mijloace juridice reglementate de alte ramuri de drept şi mijloace juridice specifice dreptului civil şi dreptului procesual civil. Acestea din urmă pot fi mijloace indirecte nespecifice, adică acele acțiuni care nu se întemeiază direct şi nemijlocit pe dreptul de proprietate, ci pe anumite drepturi de creanță, dar care au ca efect şi înlăturarea anumitor atingeri aduse dreptului de proprietate (acțiunea în răspundere civilă contractuală; acțiunea în repararea prejudiciilor cauzate prin fapte ilicite; acțiunea întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză etc.), şi mijloace directe specifice, adică acele acțiuni întemeiate pe dreptul de proprietate sau pe posesia unui bun. Mijloace directe sunt acțiunile reale: atât acțiunile posesorii cât şi acțiunile petitorii.

Acțiunile petitorii sunt acele acțiuni prin care se tinde a se stabili existența dreptului de proprietate sau a unui alt drept real principal al reclamantului, intrând în această

Universitatea Hyperion

categorie acțiunea în revendicare, acțiunea confesorie, acțiunea negatorie şi acțiunea în grănițuire.

Acțiunile de carte funciară sunt acele acțiuni care se întemeiază pe normele legale care reglementează regimul de publicitate imobiliară şi au ca obiect înscrierile în cartea funciară.

Acțiunea în revendicare este acțiunea prin care cel care se pretinde titular al dreptului de proprietate asupra unui bun, care nu este în stăpânirea sa materială, solicită instanței de judecată să îi recunoască dreptul de proprietate şi să îl oblige pe cel care are stăpânirea materială a bunului respectiv să i-l restituie.

Caracterele juridice. Acțiunea în revendicare este o acțiune reală, petitorie şi imprescriptibilă.

Este o acțiune reală deoarece însoțeşte, apără şi se întemeiază pe însuşi dreptul real de proprietate, nefiind condiționată de preexistența unui raport juridic obligațional între reclamant şi pârât.

Este petitorie deoarece prin aceasta se tinde la stabilirea existenței dreptului de proprietate în persoana reclamantului. Redobândirea posesiei ca urmare a revendicării este numai un efect accesoriu subsecvent al acestei acțiuni, spre deosebire de acțiunea posesorie care tinde doar la păstrarea sau redobândirea posesiei.

Dreptul la acțiunea în revendicare este imprescriptibil, cu excepția cazurilor în care prin lege se dispune altfel. Ca efect al perpetuității dreptului de proprietate, acțiunea în revendicare este, în principiu, imprescriptibilă, dreptul proprietarului de a cere restituirea bunului său de la cel care îl deține fără temei nestingându-se indiferent de durata pasivității sale.

Acțiunea în revendicare este o acțiune în realizare, deoarece se tinde atât la constatarea dreptului de proprietate cât şi la realizarea acestuia, prin restituirea bunului. Drept consecință, o acțiune în revendicare introdusă de reclamantul care are stăpânirea materială a bunului va fi respinsă ca lipsită de interes.

Acțiunea în revendicare poate fi exercitată de către proprietarul exclusiv al bunului revendicat. Această acțiune nu poate fi exercitată de către un singur coproprietar, atunci când bunul revendicat formează obiectul unui drept de proprietate comună pe cote părți, dreptul său asupra bunului respectiv fiind nedeterminat. Introducerea acțiunii presupune acordul tuturor copărtaşilor prin aplicarea principiului unanimității, motivul fiind dat de faptul că această acțiune are drept scop recunoaşterea dreptului de proprietate al reclamantului asupra bunului în litigiu şi readucerea lui în patrimoniul acestuia, iar nu simpla recunoaştere a unei cote ideale, nedeterminate în materialitatea ei. El va trebui să solicite mai întâi ieşirea din indiviziune, iar ulterior să acționeze împotriva celui ce stăpâneşte fără temei partea ce i se cuvine din bun dacă bunul i-a fost atribuit.

Doctrina recentă a susținut, însă, că se impune recunoaşterea posibilității introducerii acțiunii în revendicare a unui bun numai de către unul dintre coproprietari împotriva unui terț, dar nu şi împotriva celorlalți coproprietari, deoarece drepturile lor asupra bunului sunt concomitente şi concurente.

În mod excepțional, acțiunea în revendicare poate fi exercitată prin intermediul acțiunii oblice de către creditorii chirografari, precum şi de către creditorii ipotecari.

Universitatea Hyperion

5.2. Revendicarea imobiliară

Deoarece nu existau reglementări speciale în materia probei dreptului de proprietate se aplică regulile generale.

În ceea ce priveşte proba propriu-zisă a proprietății imobiliare aceasta ridică unele dificultăți. Dificultățile de ordin practic se datorează faptului că în multe cazuri, transferul şi dobândirea dreptului de proprietate asupra imobilelor s-a realizat fără înscrisuri, sau dacă s-au întocmit asemenea înscrisuri nu s-au efectuat şi planuri topografice precise. Dificultățile de ordin juridic rezultă din faptul că titlul de proprietate invocat de reclamant face dovada absolută a dreptului de proprietate numai atunci când emană de la adevăratul proprietar, deci acesta va trebui să probeze că şi autorul anterior a fost adevărat proprietar şi tot aşa până la se ajunge la un autor care a dobândit printr-un mod originar de dobândire a dreptului de proprietate). Această probă denumită probatio diabolica este practic imposibil de făcut.

Titlu, în accepțiunea de înscris care dovedeşte un anumit mod de dobândire a dreptului de proprietate, poate fi un titlu translativ dar şi declarativ de drepturi. Titlu este şi înscrisul în care sunt consemnate acte juridice, hotărârile judecătoreşti, certificatul de moştenitor şi adeverințele de proprietate eliberate în baza Legii nr. 18/1991 însoțite de procesele verbale de punere în posesie şi o schiță a terenului la care acestea se referă.

Datorită acestor dificultăți, practica judecătorească a relevat existența a trei situații: conflictul între titluri; conflictul între titlu şi posesie; conflictul între posesii.

Invocarea unui titlu de la o altă persoană decât cea cu care se află în conflict nu reprezintă o încălcare a principiului relativității actelor juridice, deoarece opunerea adversarului a unui titlu de proprietate, nu înseamnă invocarea caracterul absolut al titlului, ci se invocă o prezumție relativă de proprietate în favoarea sa, rezultând din existența titlului. Cealaltă parte poate răsturna această prezumție invocând o prezumție mai puternică şi contrară, întemeiată de exemplu, pe un titlu anterior celui al adversarului.

I. În situația conflictului între titluri, atunci când atât reclamantul, cât şi pârâtul au titluri scrise, se distinge după cum acestea provin de la acelaşi autor sau de la autori diferiți.

a) dacă ambele titluri provin de la acelaşi autor urmează a se distinge după cum părțile au îndeplinit sau nu formalitățile de publicitate imobiliară. Dacă s-a efectuat înscrierea, va avea câştig de cauză partea care a înscris mai întâi. Dacă nici una dintre părți nu a înscris titlul său, din confruntarea celor două titluri va avea câştig de cauză cel care are titlul cu data cea mai veche, cu excepția cazului când titlul este un testament, situație în care va câştiga partea care invocă testamentul cu data cea mai recentă, deoarece ultimul testament îl revocă pe cel anterior. În cazul înscrisurilor sub semnătură va avea prioritate data certă, iar dacă niciunul dintre titluri nu are dată certă, data cea mai veche se va stabili prin orice mijloc de probă.

b) dacă titlurile provin de la autori deosebiți se vor compara drepturile autorilor de la care provin cele două titluri şi va câştiga acea parte care a dobândit de la autorul al cărui drept este preferabil. Dacă şi titlurile autorilor provin la rândul lor de la autori diferiți se va coborî până la identificarea unui autor comun sau până la identificarea unui autor care a dobândit dreptul de proprietate printr-un mod originar. În situația în care se va ajunge la un autor comun se vor aplica regulile aplicabile conflictului de titluri cu autor comun. În a doua situație va câştiga partea care va proba că unul dintre autorii săi succesivi are cel mai recent titlu originar de dobândire. Dacă nu se ajunge la

Universitatea Hyperion

autorul comun şi nu este identificat un autor care a dobândit proprietatea printr-un mod originar se vor aplica regulile stabilite pentru ipoteza în care nicio parte nu are titlu.

II. În situația conflictului între titlu şi posesie, atunci când numai o parte are titlu privind proprietatea bunului revendicat se distinge:

a) dacă pârâtul are titlu, atunci acțiunea reclamantului va fi respinsă;

b) dacă reclamantul nu are titlu, acesta va câştiga dacă titlul emană de la un terț, nu de la reclamantul însuşi. Condiția ca data titlului să fie anterioară posesiei pârâtului nu se justifică deoarece data ulterioară a titlului în raport cu posesia pârâtului nu afectează forța juridică a acestuia. Pârâtul este, în schimb, îndreptățit să facă dovada că titlul reclamantului provine de la un neproprietar şi, pe această cale, că acțiunea în revendicare este nefondată.

III. În situația conflictului între posesii, atunci când nici una dintre părți nu are titlu, instanța de judecată va compara cele două posesii, dând câştig de cauză celui care a avut sau are o posesie mai bine caracterizată. Aprecierea se face în funcție de: durata posesiei, buna credință a posesorului şi îndeplinirea calităților posesiei. Dacă instanța nu va putea stabili care posesie este superioară, atunci pârâtul va păstra bunul, operând în favoarea sa prezumția de proprietate rezultată din posesia actuală.

Dreptul la acțiune al proprietarului se prescrie achizitiv, acțiunea în revendicare fiind paralizată prin ridicarea excepției uzucapiunii de către posesorul neproprietar.

Noul cod civil prevede expres că, pentru imobilele înscrise în Cartea funciară dovada se face cu extrasul de carte funciară.

5.3. Revendicarea mobiliară

Persoana care, cu bună-credință, încheie cu un neproprietar un act translativ de proprietate cu titlu oneros având ca obiect un bun mobil devine proprietarul acelui bun din momentul luării sale în posesie efectivă (art.937 alin.1 C.civ.).

Condițiile cerute invocarea art. 937 alin. 1 C.civ.

a) Dispozițiile art. 937 lin. 1 se aplică în principiu doar bunurilor mobile corporale privite în mod individual, care sunt susceptibile a fi stăpânite în materialitatea lor. Prin excepție, şi anumitor categorii de bunuri mobile incorporale, cum sunt titlurile la purtător, care reprezintă înscrisuri care consemnează un drept de creanță al purtătorului fără ca acesta să poată fi obligat să facă proba existenței creanței (biletele de bancă, acțiunile şi obligațiunile emise de unități bancare de stat sau de unități administrativ-teritoriale), li se aplică prevederile art. 937 alin. 1 C. civ.

Prevederile art. 937 alin. 1 C. civ. nu se aplică universalităților de bunuri, bunurilor mobile care sunt scoase din circuitul civil şi bunurilor mobile care sunt accesorii ale unui bun imobil şi care îşi păstrează această calitate, deşi servesc ca accesorii ale unui imobil (de exemplu, mobilierul dintr-un apartament), bunurile supuse înmatriculării (nave, aeronave, etc.) şi nici bunurilor culturale care au fost scoase ilegal de pe teritoriul unui stat al Uniunii Europene (Ordonanța de urgență nr. 16/2003 privind pentru modificarea şi completarea Legii nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil).

b) Dispozițiile art. 937 alin. 1 C. civ. pot fi invocate numai de terții de bună credință care au dobândit bunul de la un detentor precar care, la rândul său, primise bunul de la proprietar. Acțiunea în revendicare introdusă de proprietar în această situație va fi paralizată în temeiul art. 937 alin. 1 C.civ.

Proprietarul are o acțiune personală împotriva detentorului precar care, datorită faptului că detentorul a înstrăinat bunul, se transformă într-o acțiune în daune interese.

Universitatea Hyperion

Pentru ca terțul dobânditor să poată invoca dispozițiile art. 937 alin. 1 C. civ. trebuie ca proprietarul bunului să se fi desesizat voluntar de acel bun în favoarea detentorului precar iar detentorul precar să fi înstrăinat bunul mobil fără voia proprietarului unui terț dobânditor de bună credință cu titlu oneros al bunului. Atunci când terțul a primit bunul cu titlu gratuit nu mai este justificată soluția consolidării dreptului său asupra bunului în contra intereselor adevăratului proprietar.

c) Pentru a fi aplicabil art. 937 alin. 1 C.civ., posesia terțului dobânditor să fie reală, adică să cuprindă ambele elemente: animus şi corpus, să fie utilă, adică neviciată, şi de bună-credință, adică posesorul crede că a dobândit bunul de la adevăratul proprietar. Dacă terțul dobânditor este de rea-credință în momentul intrării în posesia bunului, ştiind că nu contractează cu un proprietar sau a avut îndoieli în privința calităților acestuia, nu-i vor fi aplicabile dispozițiile art. 937 alin. 1 C. civ.

Buna-credință a terțului dobânditor se prezumă şi trebuie să existe în momentul intrării în posesia bunului, fără a avea importanță dacă, ulterior, posesorul devine de rea-credință.

Nu este nevoie de un just titlu alături de buna-credință. Justul titlu, în acest caz, este o componentă a bunei credințe, şi poate fi şi numai un titlu putativ, care există doar în mintea terțului dobânditor.

Posesia de bună-credință asupra bunurilor mobile constituie, în condițiile art. 937 alin. 1 C. civ., un mod de dobândire a dreptului de proprietate. Dacă sunt îndeplinite aceste condiții în persoana pârâtului, acțiunea în revendicare urmează a fi respinsă ca nefondată. Dacă, aceste condiții nu sunt îndeplinite şi pârâtul nu probează că a dobândit dreptul de proprietate printr-un alt mod, acțiunea în revendicare poate fi admisă.

În concluzie, bunurile mobile pot fi revendicate de la terțul dobânditor de rea-credință, de la hoț sau găsitor, de la terțul dobânditor cu titlu gratuit, precum şi în condițiile prevăzute de art. 937 alin. 2 şi 3 C. civ.

Bunul pierdut sau furat poate fi revendicat de la posesorul de bună-credință, dacă acțiunea este intentată, sub sancțiunea decăderii, în termen de 3 ani de la data la care proprietarul a pierdut stăpânirea materială a bunului.

Este situația în care bunul mobil a ieşit din posesia proprietarului fără voia acestuia, iar hoțul sau găsitorul a înstrăinat acel bun unui terț de bună-credință care a crezut că a contractat cu un proprietar.

Furtului în sensul art. 937 alin. 2 şi 3 C. civ. îi sunt asimilate tâlhăria şi pirateria. Abuzul de încredere, înşelăciunea, gestiunea frauduloasă nu se încadrează în ipoteza prevăzută de art. 937 alin. 2 C. civ. deoarece desesizarea s-a făcut de bună voie.

Prin pierdere se înțelege ieşirea bunului din posesia proprietarului prin neglijență sau în urma unui caz de forță majoră sau caz fortuit.

Reclamantul trebuie să facă dovada dreptului de proprietate şi că bunul a fost furat sau pierdut, prin orice mijloc de probă. Acesta poate invoca el însuşi ca temei al dreptului său de proprietate prevederile art. 937 alin. 1 C. civ., dovada posesiei sale de bună-credință anterioară posesiei pârâtului aducându-i beneficiul prezumției de titlu de proprietate.

În măsura în care reclamantul nu face proba că bunul revendicat a fost pierdut sau furat, el nu mai beneficiază de termenul de 3 ani, fiind aplicabile în persoana pârâtului dispozițiile art. 937 alin. 1 C. civ.

Termenul de 3 ani curge din momentul când bunul a fost pierdut sau furat şi este un termen de decădere, proprietarul reclamant pierzându-şi chiar dreptul de proprietate

Universitatea Hyperion

asupra bunului mobil revendicat. acest termen nu este susceptibil de întrerupere sau suspendare.

Data de la care proprietarul a pierdut elementul material al posesiei reprezintă data desesizării voluntare de la care curge termenul de 3 ani, indiferent dacă aceasta coincide sau nu cu data la care o altă persoană intră în stăpânirea materială a bunului mobil.

În ipoteza în care proprietarul introduce acțiunea în termen, el va trebui să probeze că el este proprietarul, că bunul a ieşit din patrimoniul său fără voia sa şi că bunul revendicat este identic cu al său.

Posesorul de bună credință va fi obligat să restituie proprietarului obiectul revendicat fără a primi prețul plătit găsitorului sau hoțului dar va avea o acțiune în regres în contra celui de la care a cumpărat bunul.

Prin excepție, dacă bunul pierdut sau furat a fost cumpărat dintr-un loc ori de la o persoană care vinde în mod obişnuit bunuri de acelaşi fel ori dacă a fost adjudecat la o licitație publică, iar acțiunea în revendicare a fost introdusă înăuntrul termenului de 3 ani, posesorul de bună-credință poate reține bunul până la indemnizarea sa integrală pentru prețul plătit vânzătorului.

Se creează astfel o eroare comună cu privire la calitatea de proprietar a înstrăinătorului, care adăugată posesiei de bună-credință a pârâtului, dă naştere unui drept de creanță în persoana celui din urmă, ce are ca obiect prețul plătit pentru bunul mobil revendicat. Proprietarul îşi va dobândi lucrul numai după ce va restitui posesorului de bună credință prețul plătit de acesta, cel din urmă având un drept de retenție asupra lucrului. Dreptul de retenție se va stinge în situația în care proprietarul sau uzurpatorul îi restituie prețul plătit pentru bunul mobil sau atunci când posesorul de bună-credință restituie bunul înainte de a primi prețul. În acest ultim caz dreptul posesorului de bună-credință de a-l urmări pe proprietar nu se stinge decât dacă a renunțat expres la acesta, restituirea bunului având semnificația renunțării doar la dreptul de retenție.

Posesorul este de rea-credință atunci când a cunoscut că lucrul pe care l-a dobândit a fost pierdut sau furat (hoții şi găsitorii) sau când a cunoscut că a dobândit bunul de la un neproprietar.

5.4. Efectele acțiunii în revendicare

Dacă instanța de judecată admite acțiunea în revendicare formulată de proprietarul neposesor împotriva posesorului neproprietar, în mod implicit, recunoaşte şi existența dreptului de proprietate în persoana reclamantului, ceea ce dă naştere la o serie de efecte juridice atât pentru reclamant, cât şi pentru pârât.

Pârâtul va fi obligat la restituirea bunului sau la despăgubiri dacă bunul a pierit din culpa sa ori a fost înstrăinat. În aceleaşi condiții, pârâtul va fi obligat la restituirea productelor sau a contravalorii acestora. În toate cazurile, despăgubirile vor fi evaluate în raport cu momentul restituirii.

Posesorul de rea-credință sau detentorul precar va fi obligat, la cerere, şi la restituirea fructelor produse de bun până la înapoierea acestuia către proprietar.

Proprietarul poate fi obligat, la cerere, să restituie posesorului cheltuielile necesare pe care acesta le-a făcut.

Cheltuielile utile se restituie, la cerere, în limita sporului de valoare, dacă prin lege nu se prevede altfel. De asemenea, proprietarul va putea fi obligat, la cerere, la

Universitatea Hyperion

restituirea cheltuielilor necesare pentru producerea şi culegerea fructelor sau a productelor. Proprietarul nu este dator să acopere cheltuielile voluptuare. Posesorul are dreptul de a-şi însuşi lucrările efectuate cu aceste cheltuieli numai dacă prin aceasta bunul nu se deteriorează.

Cheltuielile necesare, care au fost efectuate în mod necesar pentru conservarea lucrului, se restituie în totalitate, întrucât ele ar fi fost efectuate şi de către proprietar.

Cheltuieli utile sau ameliorările, care au fost efectuate fără a fi fost necesare, dar care au sporit valoarea lucrului, se restitui doar parţial, în limita sporului de valoare adus lucrului. Termenul de „parţial " trebuie interpretat în sensul că nu va exista o echivalenţă între cheltuielile utile efectuate şi sumele de bani recuperate de la reclamant, întrucât între cele două valori pot exista abateri, în plus sau în minus.

Cheltuielile voluptuarii, de lux, sau de plăcere sunt acele cheltuieli care nu sunt nici necesare şi nici utile, dar care au fost făcute pentru plăcerea personală a posesorului. Acestea nu se restituie iar posesorul va putea ridica accesoriile în care au fost materializate, însă fără a afecta substanţa bunului.

Pârâtul are un drept de retenţie asupra produselor până la restituirea cheltuielilor făcute pentru producerea şi culegerea acestora, cu excepţia cazului în care proprietarul furnizează pârâtului o garanţie îndestulătoare. Dreptul de retenţie nu poate fi exercitat în niciun caz asupra bunului frugifer sau când intrarea în stăpânirea materială a bunului s-a făcut prin violenţă ori fraudă sau când produsele sunt bunuri perisabile ori sunt supuse, ca urmare a trecerii unei perioade scurte de timp, unei scăderi semnificative a valorii lor.

Dreptul de retenţie este posibilitatea juridică recunoscută de lege pârâtului de a reţine temporar bunul care urmează a se restitui reclamantului, până când acesta îşi va îndeplini obligaţia de plată privind cheltuielile necesare, parţial cele utile şi pe cele ocazionate de obţinerea fructelor, atunci când primul a fost posesor de rea-credinţă.

Nu uita!

Acţiunea în revendicare este acţiunea prin care cel care se pretinde titular al dreptului de proprietate asupra unui bun, care nu este în stăpânirea sa materială, solicită instanţei de judecată să îi recunoască dreptul de proprietate şi să îl oblige pe cel care are stăpânirea materială a bunului respectiv să i-l restituie. Regimul juridic al acesteia diferă după cum obiectul dreptului de proprietate apărat este un bun imobil sau mobil.

Admiterea acţiunii în revendicare are ca efecte: restituirea bunului; restituirea cheltuielilor făcute cu bunul respectiv; restituirea fructelor produse de către bun de către posesorul de rea-credinţă

Teste de autoevaluare

1. În cadrul revendicării imobiliare, în cazul conflictului între titluri care provin de la acelaşi autor, va avea câştig de cauză:
   a) pârâtul pentru bunul se află în stăpânirea sa ;
   b) cel care a îndeplinit primul formalităţile de publicitate;
   c) pârâtul, dacă dovedeşte că era de bună-credinţă.

2. Termenul de 3 ani prevăzut de art. 937 alin.2 C.civ. este un termen de:
   a) prescripţie achizitivă;

b) decădere;
c) prescripție extinctivă.

3. Trebuie restituite, ca efect al admiterii acțiunii în revendicare:
a) cheltuielile voluptuarii;
b) necesare;
c) utile.

Răspunsuri la întrebările din testele de autoevaluare

1. b; 2.b; 3.b.

Teme referate

1. Revendicarea bunurilor mobile
2. Revendicarea bunurilor imobile
3. Acțiunea în revendicare imobiliară în lumina Noului cod civil
4. Efectele acțiunii în revendicare
5. Jurisprudența CEDO în materia acțiunii în revendicare
6. Garantarea şi ocrotirea dreptului de proprietate

Bibliografie minimală

M. Ioan, *Drept civil. Drepturi reale principale*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2011

C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2008

Uzucapiunea

Potrivit art.6 alin.4 N.C.civ, **uzucapiunile** începute şi neîmplinite la data intrării în vigoare a legii noi sunt în întregime supuse dispozițiilor legale care le-au instituit. De aceea vom analiza uzucapiunea aşa cum este reglementată atât de Codul civil anterior cât şi de cel în vigoare.

A. Uzucapiunea potrivit Codului civil de la 1864

Mod de dobândire a proprietății sau a altor drepturi reale asupra unui bun imobil, prin posedarea neîntreruptă a acestui lucru în tot timpul şi în condițiile stabilite de lege.

Probă absolută a dreptului de proprietate – proprietarul însuşi poate avea interes să despartă în persoana sau posesia pe care o exercită de dreptul de proprietate şi să invoce uzucapiunea pentru a înlătura dificultățile privind proba dreptului de proprietate (proba diabolica).

Sancțiune împotriva proprietarului indolent.

Pot fi dobândite prin uzucapiune numai bunurile imobile (în materia mobilelor se aplică regula înscrisă în alin. 1 al art. 937 C. civ. anterior)

Bunurile imobile trebuie să fie în circuitul civil, rezultă bunurile din domeniul public nu pot fi dobândite prin uzucapiune.

Art. 1847 C. civ. anterior precizează că uzucapiunea presupune neapărat o posesie utilă, neatinsă de nici un viciu. Simpla detenție precară sau posesia viciată, oricât ar dura în timp nu pot duce niciodată la uzucapiune.

Prin excepție, dacă a intervenit o manifestare exterioară din care să rezulte fără echivoc faptul că unul dintre moştenitorii unui bun succesoral a înțeles să transforme posesia comună în exclusivă stăpânirea bunului de către acesta poate să ducă la dobândirea bunului prin uzucapiune (e vorba de intervenție în fapt a posesiei).

Uzucapiunea de 30 de ani. Este recunoscută, potrivit art. 1890 C. civ. anterior, în favoarea posesorului bunului care poate „prescrie prin 30 de ani fără să fie obligat a produce vreun titlu şi fără să i se poată opune reaua-credință ".

Condițiile ce trebuie îndeplinite:

- posesia să fie utilă (se prezumă/relativ);
- posesia să fie exercitată timp de 30 de ani.

Nu are relevanță reaua sau buna credință a posesorului şi nu se cere existența unui titlu al posesorului.

Uzucapiunea de 10 până la 20 de ani. Art. 1895 C. civ. anterior „cel care câştigă cu bună credință şi printr-o justă cauză un nemişcător determinat va prescrie proprietatea aceluia prin 10 ani, dacă adevăratul proprietar locuieşte în circumscripția tribunalului județean unde se află nemişcătorul, şi prin 20 de ani, dacă locuieşte afară din acea circumscripție ".

Uzucapiunea prescurtată se aplică numai cu privire la bunurile imobile individual determinate care se află în circuitul civil. Rezultă că nu se poate uzucapa o universalitate.

Nu se poate dobândi prin uzucapiunea prescurtată un drept de servitute.

Condițiile specifice ale uzucapiunii de până la 10 ani până la 20 de ani

- posesorul trebuie să fie de bună credință se înțelege credința greşită a posesorului că a dobândit de la adevăratul proprietar;
- buna credință trebuie să fi existat la momentul dobândirii imobilului şi este prezumată;
- posesia să se bazeze pe un just titlu. Potrivit art. 1897 anterior – just titlu este orice titlu translativ de proprietate care provine de la altcineva decât adevăratul proprietar. Justul titlu trebuie să existe în realitate, nefiind suficient un titlu putativ şi să aibă dată certă. Un titlu nul nu poate servi ca bază a uzucapa.

Un titlu anulabil poate fi invocat ca just titlu, dar nu împotriva persoanei care are dreptul să invoce nulitatea relativă până la împlinirea termenului de prescripție extinctivă.

Pot constitui just titlu:

- vânzarea, schimbul, donația, legatul particular, tranzacția hotărârea judecătorească de adjudecare a unui bun, hotărârea judecătorească care au valoare de act autentic de înstrăinare.

Nu pot servi drept just titlu:

- actele prin care bunul se află în stăpânirea unui detentor precar (locațiune, depozit), hotărârile judecătoreşti declarative, convențiile de împărțeală, certificatul de moştenitor. Înscrisurile sub semnătură privată nu constituie just titlu dacă bunul imobil este un teren.

Termenul

- termenul va fi de 10 ani, dacă adevăratul proprietar locuieşte în circumscripția teritorială a aceluiaşi tribunal județean unde se află bunul imobil;

Universitatea Hyperion

- termenul va fi de 20 de ani, dacă adevăratul proprietar locuieşte în raza de competenţă a altui tribunal judeţean decât cel în raza căruia se află bunul;

- în situaţia în care proprietarul locuieşte o parte din timp în raza de competenţă a tribunalului judeţean unde se află imobilul şi restul în afara acestei raze se aplică regula înscrisă în art. 1896 C. civ. anterior „un an de prezenţă valorează 2 ani de absenţă şi viceversa".

Joncţiunea posesiilor. Reprezintă facultatea posesorului de a adăuga la termenul posesiei actuale timpul cât lucrul a fost posedat de autorul său şi este întotdeauna posibilă. Prin autor se înţelege persoana care, ca şi cel care invocă uzucapiunea, nu este titularul dreptului real.

Condiţii:

- să fie vorba de o posesie propriu-zisă;
- cel care invocă joncţiunea să fie succesor în drepturi al autorului.

Ipoteze:

a. posesia dobânditorului este de aceeaşi natură cu cea a autorului;

b. dobânditorul este de rea-credinţă, iar autorul său nu este posesor de bună-credinţă şi cu just titlu. Dobânditorul va uzucapa prin posesia de 30 de ani.

c. dobânditorul este de bună credinţă şi are just titlu, iar autorul este de rea credinţă. Dobânditorul are două posibilităţi:

- să înceapă o nouă posesia de 10-20 de ani;
- să beneficieze de posesia autorului său în cadrul unei prescripţii de 30 de ani.

Efectele uzucapiunii:

- dobândirea proprietăţii cu efect retroactiv (e considerat proprietar din ziua în care a început posesia);
- poate fi înlăturată atât pe cale de acţiune (acţiune în constatare), cât şi pe cale de excepţie;
- renunţarea la prescripţia achizitivă care se poate face numai după împlinirea ei. Renunţarea poate fi expresă sau tacită (trebuie, în acest din urmă caz, să rezulte dintr-un fapt neechivoc) iar cel ce renunţă trebuie să aibă capacitatea de a înstrăina.

Creditorul acestuia poate invoca uzucapiunea pe calea acţiunii oblice (art. 1843 C. civ. anterior).

B. Uzucapiunea potrivit Noului Cod civil

a. Uzucapiunea imobiliară

Uzucapiunea extratabulară. Dreptul de proprietate asupra unui imobil şi dezmembrămintele sale pot fi înscrise în cartea funciară, în temeiul uzucapiunii, în folosul celui care l-a posedat timp de 10 ani, dacă:

a) proprietarul înscris în cartea funciară a decedat ori, după caz, şi-a încetat existenţa;

b) a fost înscrisă în cartea funciară declaraţia de renunţare la proprietate;

c) imobilul nu era înscris în nicio carte funciară.

Uzucapantul poate dobândi dreptul numai dacă şi-a înregistrat cererea de înscriere în cartea funciară înainte ca o terţă persoană să îşi fi înregistrat propria cerere de înscriere a dreptului în folosul său, pe baza unei cauze legitime, în cursul sau chiar după împlinirea termenului de uzucapiune.

Uzucapiunea tabulară. Drepturile celui care a fost înscris, fără cauză legitimă, în cartea funciară, ca proprietar al unui imobil sau titular al unui alt drept real, nu mai pot fi contestate când cel înscris cu bună-credinţă a posedat imobilul timp de 5 ani după momentul înregistrării cererii de înscriere, dacă posesia sa a fost neviciată. Este

Universitatea Hyperion

suficient ca buna-credință să existe în momentul înregistrării cererii de înscriere şi în momentul intrării în posesie.

În cazurile prevăzute la art. 930 alin. (1) lit. a) şi b) N.C.civ., termenul uzucapiunii nu începe să curgă înainte de data decesului sau, după caz, a încetării existenței juridice a proprietarului, respectiv înainte de data înscrierii declarației de renunțare la proprietate, chiar dacă intrarea în posesie s-a produs la o dată anterioară. Viciile posesiei suspendă cursul uzucapiunii.

Fiecare posesor este considerat că începe în persoana sa o nouă posesie, indiferent dacă bunul a fost transmis cu titlu universal sau particular. Cu toate acestea, pentru a invoca uzucapiunea, posesorul actual poate să unească propria posesie cu aceea a autorului său.

În rest sunt aplicabile regulile din materia prescripției extinctive.

b. Dobândirea proprietății mobiliare prin posesia de bună-credință

Oricine se află la un moment dat în posesia unui bun mobil este prezumat că are un titlu de dobândire a dreptului de proprietate asupra bunului.

Cu excepția cazurilor prevăzute de lege (de exemplu, bunurile mobile care sunt accesorii unui imobil) posesia de bună-credință a bunului mobil asigură opozabilitatea față de terți a actelor juridice constitutive sau translative de drepturi reale.

Persoana care, cu bună-credință, încheie cu un neproprietar un act translativ de proprietate cu titlu oneros având ca obiect un bun mobil devine proprietarul (uzufructuarul sau uzuarul) acelui bun din momentul luării sale în posesie efectivă.

Cu toate acestea, bunul pierdut sau furat poate fi revendicat de la posesorul de bună-credință, dacă acțiunea este intentată, sub sancțiunea decăderii, în termen de 3 ani de la data la care proprietarul a pierdut stăpânirea materială a bunului.

Dacă bunul pierdut sau furat a fost cumpărat dintr-un loc ori de la o persoană care vinde în mod obişnuit bunuri de acelaşi fel ori dacă a fost adjudecat la o licitație publică, iar acțiunea în revendicare a fost introdusă înăuntrul termenului de 3 ani, posesorul de bună-credință poate reține bunul până la indemnizarea sa integrală pentru prețul plătit vânzătorului.

Este de bună-credință posesorul care nu cunoştea şi nici nu trebuia, după împrejurări, să cunoască lipsa calității de proprietar a înstrăinătorului. Buna-credință trebuie să existe la data intrării în posesia efectivă a bunului.

În celelalte cazuri , acela care posedă bunul altuia timp de 10 ani poate dobândi dreptul de proprietate, în temeiul uzucapiunii.

Nu uita!

Drepturile reale pot fi dobândite prin convenție, hotărâre judecătorească, ocupațiune, accesiune, uzucapiune sau prin lege. Accesiunea este acel mod prin care proprietarul unui bun considerat principal devine şi proprietar al bunului accesoriu unit cu cel dintâi. Uzucapiunea reprezintă modul de dobândire al dreptului de proprietate de către cel care posedă o anumită perioadă de timp bunul altuia, fiind în acest fel şi o modalitate de sancționare a proprietarului care nu se îngrijeşte de bunul respectiv. Posesorul unui lucru mobil care nu aparține nimănui devine proprietarul acestuia, prin ocupațiune, de la data intrării în posesie, însă numai dacă aceasta se face în condițiile legii. Posesorul de bună-credință

Universitatea Hyperion

dobândeşte dreptul de proprietate asupra fructelor bunului posedat. Posesorul trebuie să fie de bună-credinţă la data perceperii fructelor. Fructele civile percepute anticipat revin posesorului în măsura în care buna sa credinţă se menţine la data scadenţei acestora.

Teste de autoevaluare

1. Constituie just titlu în materia uzucapiunii:
   a) contractul de vânzare-cumpărare;
   b) partajul convenţional;
   c) legatul cu titlu particular.

Răspunsuri la întrebările din testele de autoevaluare

1.a, c.

Teme referate

1. Uzucapiunea extratabulară
2. Uzucapiunea tabulară
3. Uzucapiunea în lumina Codului civil anterior

Bibliografie minimală

M. Ioan, *Drept civil. Drepturi reale principale*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2011

C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2008

Universitatea Hyperion

Unitatea de învățare 6

Timp de studiu individual estimat: 3h

Universitatea Hyperion

CONTRACTUL

Obiectivele specifice unității de învățare
Sarcini de lucru
Nu uita!
Teme referate
Bibliografie minimală

Obiective specifice:

La sfârşitul capitolului, vei avea capacitatea:

- să delimitezi raporturile juridice obligaționale;
- să identifici elementele raportului juridic obligațional;
- să identifici diferitele categorii de obligații;

1. Noțiunea şi importanța contractului

Contractul este acordul de voințe dintre două sau mai multe persoane cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic.

Noul Cod Civil statuează că tuturor contractelor, fie că acestea sunt numite sau nenumite le sunt aplicabile regulile generale stabilite în capitolul I „Contractul", din Titlul II Izvoarele obligațiilor al Cărții a V –a „Despre obligații", iar în ceea ce priveşte regulile speciale, acestea se aplică fiecărui contract special, în mod expres şi respectiv fiecărui contract nenumit i se vor aplica normele speciale stabilite în materia contractului cu care se aseamănă mai mult.

2. Clasificarea contractelor

2.1. Clasificarea contractelor după modul de formare

După criteriul modului de formare, distingem între contracte consensuale, contracte solemne şi contracte reale.

Contractul consensual este acela care se încheie în mod valabil prin simplul acord de voință al părților, fără a fi necesară îndeplinirea vreunei condiții de formă.

Contractul solemn este acela pentru a cărui încheiere valabilă se cere respectarea unei formalități prevăzută de lege. Nerespectarea formei cerute de lege *ad validitatem* atrage nulitatea absolută a contractului.

Contractul real este acela pentru a cărui formare valabilă este necesară şi remiterea materială a lucrului. Astfel, tradițiunea bunului constituie o condiție de validitate şi nu un efect al contractului.

2.2. Clasificarea contractelor după conținutul lor

După criteriul conținutului lor, contractele se clasifică în contracte sinalagmatice şi contracte unilaterale.

Contractul sinalagmatic este acela prin care părțile se obligă reciproc una către alta, obligațiile lor fiind reciproce şi interdependente. Reciprocitatea obligațiilor presupune ca acestea să aibă ca izvor acelaşi contract şi nu trebuie confundată cu reciprocitatea prestațiilor. Interdependența obligațiilor rezidă în aceea că obligația ce revine oricăreia dintre părțile contractante constituie cauza juridică a obligației celeilalte părți.

Contractul unilateral este acela care dă naştere la obligații numai în sarcina uneia din părți, care are calitatea de debitor, cealaltă parte având numai calitatea de creditor.

Contractul unilateral nu trebuie confundat cu actul juridic unilateral.

2.3. Clasificarea contractelor după scopul urmărit de părți

După criteriul scopului urmărit de părți, contractele se clasifică în contracte cu titlul oneros şi contracte cu titlu gratuit.

Contractul oneros este acela în care fiecare parte voieşte a-şi procura un avantaj de natură patrimonială. Această categorie se subdivide în contracte comutative şi contracte aleatorii.

Contractul comutativ este acela în care existența drepturilor şi obligațiilor părților sunt cunoscute de la momentul încheierii contractului iar întinderea prestațiilor datorate de părți este certă sau cel puțin determinabilă.

Contractul aleatoriu este acela în care, prin natura lui sau prin voința părților, întinderea sau chiar existența tuturor prestațiilor sau numai a unora dintre ele, depinde de un eveniment viitor şi incert.

Contractul cu titlu gratuit este acela în care una din părți voieşte a procura, fără echivalent, un avantaj celeilalte. Această categorie de contracte se subdivide în contracte dezinteresate şi liberalități.

Contractul dezinteresat, este acela prin care una din părți urmăreşte să facă un serviciu gratuit celeilalte, fără ca prin aceasta să se producă o micşorare a patrimoniului său.

Liberalitatea, este actul juridic prin care se realizează o creştere a activului patrimonial al unei persoane şi o micşorare a patrimoniului celui care a gratificat fără a urmări un echivalent în schimb. Este cazul donației.

2.4. Clasificarea contractelor după efectele produse

După efectele produse, contractele se clasifică în contracte constitutive sau translative de drepturi şi contracte declarative de drepturi.

Contractele constitutive sau translative de drepturi sunt acelea care au ca obiect constituirea sau transmiterea unor drepturi şi produc efecte, de regulă, din momentul încheierii lor.

Contractele declarative de drepturi sunt acelea care recunosc situații juridice preexistente şi au efect retroactiv.

2.5. Clasificarea contractelor după modul de executare

După modul de executare, contractele se clasifică în contracte cu executare imediată şi contracte cu executare succesivă.

Contractul cu executare imediată este acela a cărui executare se produce dintr-odată, la data când obligația devine exigibilă.

Contractul cu executare succesivă este acela ale cărui obligații se execută în timp, fie continuu, fie la anumite intervale de timp.

3. Încheierea contractelor

3.1. Noțiunea încheierii contractului

Încheierea contractului reprezintă mecanismul realizării acordului de voință al părților cel puțin asupra clauzelor contractuale esențiale, prin întâlnirea concordantă a ofertei cu acceptarea acesteia.

Deoarece întreg contractul trebuie să îmbrace forma prevăzută de lege pentru validitatea sa, această condiție de formă trebuie îndeplinită şi de ofertă şi de acceptare.

Universitatea Hyperion

De exemplu, atât oferta cât şi acceptarea donaţiei, dacă sunt cuprinse în acte distincte *(instrumentum)* trebuie să fie în formă autentică.

3.2. Condiţiile de validitate ale contractului

Încheierea contractului presupune nu numai realizarea acordului de voinţă ci şi formarea valabilă a acestui acord sub aspectul capacităţii părţilor, al conţinutului voinţei şi al valabilităţii obiectului.

Prevederile Noului Cod Civil în materia condiţiilor de validitate a contractului, reiterează prevederile art.948 C.civ. anterior: „Condiţiile esenţiale pentru validitatea unei convenţii sunt:

1. capacitatea de a contracta;
2. consimţământul valabil al părţii ce se obligă;
3. un obiect determinat;
4. o cauză licită."

La acestea se adaugă condiţia formei, care, după caz, poate fi: cerută *ad validitatem, ad probationem* sau pentru opozabilitatea faţă de terţi.

3.3. Oferta de a contracta

Oferta este propunerea de a contracta făcută de o persoană în vederea încheierii unui contract, o manifestare de voinţă. Aceasta trebuie să conţină cel puţin elementele esenţiale şi să exprime intenţia ofertantului de a se obliga.

Nu ne aflăm în prezenţa unei oferte ci a unei propuneri de a contracta dacă destinatarul ei nu acceptă fără rezerve.

Oferta trebuie să fie exteriorizată fie în scris, fie verbal sau chiar în mod tacit.

Oferta poate fi adresată unei persoane determinate dar şi unor persoane nedeterminate. În acest din urmă caz, propunerea valorează ofertă numai dacă aceasta rezultă din lege (de exemplu, în cazul furnizării de energie electrică de către utilizatori), din uzanţe ((de exemplu, potrivit uzanţelor, încărcarea se face de către port) ori din împrejurări (de exemplu, staţionarea taximetrului), regula în materie fiind că o asemenea propunere poate fi considerată doar solicitare de ofertă sau intenţie de negociere. De aceea, ca regulă, răspunsul la o propunere adresată unei persoane nedeterminate poate constitui ofertă de a contracta şi nu acceptare a unei oferte.

Oferta poate să cuprindă un termen de acceptare sau poate fi fără termen.

Fiind o latură a consimţământului, oferta trebuie:

- să fie o manifestare de voinţă serioasă, conştientă, neviciată;
- să fie făcută cu intenţia de a angaja din punct de vedere juridic;
- să cuprindă toate elementele necesare pentru încheierea valabilă a contractului, cel puţin cele esenţiale, determinarea acestora realizându-se în funcţie de situaţia concretă şi de voinţa părţilor.

Forţa obligatorie a ofertei trebuie analizată după cum aceasta este cu termen sau fără termen şi dacă a fost adresată unor persoane prezente sau absente.

Astfel, oferta, fiind o manifestare de voinţă făcută în scopul încheierii unui contract, obligă pe ofertant să o menţină în perioada termenului (precizat sau, în lipsă, rezonabil), spre a da posibilitate destinatarului să se pronunţe în legătură cu posibila sa acceptare şi să transmită această acceptare ofertantului.

Universitatea Hyperion

Oferta de a contracta – act juridic unilateral - nu trebuie confundată cu pactul de opțiune sau cu promisiunea de a contracta – acte juridice bilaterale (contracte).

3.4. Acceptarea ofertei

Acceptarea este manifestarea de voință a destinatarului ofertei în care se exprimă acordul cu oferta primită.

Ca şi oferta, acceptarea este o manifestare de voință care nu este supusă unor condiții speciale de formă.

Ea trebuie să fie expresă, şi poate fi exteriorizată în scris, verbal sau poate rezulta din orice act sau fapt concludent al destinatarului ofertei.

Ne aflăm deci, în prezența unei acceptări şi atunci când „destinatarul ofertei săvârşeşte un act sau un fapt concludent, fără a-l înştiința pe ofertant …şi ajunge în termen la autorul ofertei" în următoarele situații:

- când rezultă din ofertă că acceptarea se poate face în acest mod. Astfel, dacă oferta este exclusiv în interesul destinatarului, ofertantul poate stipula că nu mai este necesară acceptarea expresă, ci doar încheierea unui anumit act juridic;

- când rezultă din uzanțe sau din practicile obişnuite între părți;

- când rezultă din natura afacerii. De exemplu, în cazul prestărilor de servicii de taximetrie, comanda unui taximetru constituie o acceptare a ofertei companiei de taximetre.

Simpla tăcere a persoanei căreia i s-a făcut o ofertă nu are valoarea de acceptare decât în mod excepțional. Tăcerea valorează acceptare:

- când rezultă din lege. Astfel, în cazul tacitei relocațiuni, dacă locatarul foloseşte bunul după expirarea termenului locațiunii şi plăteşte chiria, iar locatorul nu se împotriveşte se consideră că cel din urmă a acceptat tacit oferta locatarului şi că s-a încheiat un nou contract de locațiune;

- când rezultă din acordul părților. Există, astfel, posibilitatea ca părțile să fi stipulat într-un contrat anterior ca simpla tăcere să valoreze acceptare;

- când rezultă din practicile statornicite între părți ori din uzanțe. În această ipoteză, refuzul de a încheia contractul trebuie să fie manifestat expres. De exemplu, furnizorul s-a obişnuit să onoreze fiecare comandă primită fără a răspunde că o acceptă;

- când rezultă din alte împrejurări. De exemplu, tăcerea salariatului care a fost înştiințat de majorarea salariului constituie acceptare.

3.5. Momentul încheierii contractului

Momentul încheierii contractului este considerat a fi acela în care acceptarea întâlneşte oferta şi are loc formarea consimțământului.

Între prezenți, şi cei asimilați acestora (art.1194 alin.2 N.C.civ.), momentul încheierii contractului va fi marcat de realizarea acordului de voință.

Momentul încheierii contractului fiind acela în care ofertantul primeşte acceptarea (sistemul recepțiunii). În cazul în care tăcerea valorează acceptare, momentul încheierii contractului va fi cel în care se împlineşte termenul de acceptare (menținere a ofertei irevocabile) în această perioadă destinatarul ofertei trebuind ca, dacă nu doreşte încheierea contractului, să comunice ofertantului refuzul său.

Determinarea momentului încheierii contractului prezintă interes cel puțin sub următoarele aspecte:

- în raport cu acest moment se apreciază posibilitatea revocării şi caducității ofertei;

Universitatea Hyperion

- cauzele de nulitate trebuie să existe în momentul încheierii contractului;

- efectele contractului se produc începând cu momentul încheierii acestuia;

- în cazul ofertei adresate publicului în condițiile art.1189 alin.2 N.C.civ. momentul primei acceptări lasă fără efect acceptările ulterioare;

- momentul determină şi locul încheierii contractului.

3.6. Locul încheierii contractului şi importanța acestuia

Locul încheierii contractului este acela în care acceptarea ajunge la ofertant, indiferent dacă aceasta se face verbal, în scris sau rezultă din orice act sau fapt concludent al destinatarului ofertei. Astfel:

- între prezenți, locul este cel în care se găsesc părțile;

- în cazul încheierii contractului prin telefon sau alte asemenea mijloace de comunicație, locul încheierii este cel în care se află ofertantul;

- în cazul contractului încheiat prin corespondență, locul încheierii va fi cel la i-a fost adresată corespondența;

- în cazul în care acceptarea constă într-un act sau fapt al destinatarului ofertei, locul este cel în care se afla ofertantul când a luat cunoştință de această acceptare;

- atunci când tăcerea valorează acceptare, locul încheierii contractului va fi locul în care destinatarul primeşte oferta.

Determinarea locului încheierii contractului prezintă interes cel puțin sub următoarele aspecte:

- în materia dreptului internațional privat, pentru determinarea legii aplicabile în cazul conflictului de legi în spațiu;

- în materia dreptului procedural, pentru determinarea instanței competente din punct de vedere teritorial.

4. Efectele contractului

4.1. Precizări

Efectul contractului constă în naşterea, modificarea sau stingerea unui raport juridic în conținutul căruia intră drepturi şi obligații. Stabilirea acestora presupune:

- stabilirea cuprinsului contractului prin interpretarea clauzelor sale;

- analiza implicațiilor principiilor efectelor contractului (atât în raporturile dintre părți cât şi în raportul cu alte persoane) şi a excepțiilor lor;

- analiza efectelor specifice contractelor sinalagmatice, derivate din reciprocitatea şi interdependența obligațiilor părților.

4.2. Interpretarea contractului

Interpretarea contractului este operația prin care se determină înțelesul exact al clauzelor contractului, prin cercetarea manifestării de voință a părților, în strânsă legătură cu voința lor internă.

Prin interpretare se determină însăşi forța obligatorie a acestuia se realizează calificarea juridică a contractului şi se stabileşte regimul juridic aplicabil.

4.3. Principiul obligativității efectelor contractului între părțile contractante

Contractul este obligatoriu între părți, titularul drepturilor născute din contract fiind în drept să pretindă debitorului satisfacerea acelor drepturi.

Universitatea Hyperion

Consecința imediată a principiului obligativității contractului privește modul în care contractul se poate modifica ori stinge. Contractele vor putea fi modificate sau stinse, ca regulă, în același mod în care s-au constituit, adică prin acordul părților (principiului simetriei actelor juridice).

Prin excepție, modificarea sau încetarea contractului se poate realiza din cauze autorizate de lege, dar este necesară distincția dintre cauzele determinate prin voința părților și cele autorizate de lege care nu presupun acest acord. Astfel, executarea, denunțarea unilaterală reglementată de art.1276-1277 N.C.civ., termenul și condiția au ca efect încetarea contractului, dar existența lor este determinată de acordul părților.

4.4. Principiul relativității efectelor contractului

Potrivit art.1280 N.C.civ., care reiterează principiul relativității contractului consacrat expres și de art.973 C.civ. anterior, contractele nu au efect decât între părțile contractante. Astfel, terții, ca regulă, nu pot fi ținuți de obligațiile și nici nu pot dobândi drepturi născute dintr-un contract („res inter alios acta aliis neque, neque prodess potest").

Chiar dacă efectele contractului se produc numai între părți, aceasta nu însemnă că, pentru terți, un contract nu reprezintă nimic. Pentru aceștia contractul este opozabil, ei fiind ținuți să respecte realitatea juridică născută din acesta, respectiv drepturile și obligațiile. De aici rezultă, de exemplu, posibilitatea invocării, față de terți, a contractului ca titlu în baza căruia s-a dobândit un drept real sau de creanță.

În anumite cazuri, opozabilitatea față de terți este condiționată de îndeplinirea unor formalități (de exemplu, în materia cesiunii de creanță, a vânzării, a clauzelor de inalienabilitate) ori de existența datei certe pe înscrisul sub semnătură privată ce constată actul (de exemplu, în materia mandatului fără reprezentare, data certă anterioară măsurilor asigurătorilor sau de executare, asigură opozabilitatea acestuia față de creditorii mandatarului care ar dori să urmărească bunurile dobândite de mandatar în nume propriu, dar pe seama mandantului).

Opozabilitatea contractului față de terți înseamnă și că aceștia pot invoca în folosul lor și împotriva părților existența unui contract. De exemplu, terțul va putea angaja responsabilitatea părții care, în executarea unui contract, l-a prejudiciat. Deoarece pentru terți contractul are valoare de fapt juridic, în sens restrâns, acesta va putea folosi orice mijloc de probă.

Domeniul de aplicație al principiului relativității privește părțile și pe succesorii acestora care sunt ținuți de efectele contractului.

Părțile sunt persoanele, fizice sau juridice, care au încheiat, personal sau prin reprezentare, contractul.

Terții sunt persoanele străine de contract care nu au participat, nici personal și nici prin reprezentare, la încheierea acestuia.

Între aceste categorii, părți și terți, există categoria succesorilor părților (avânzi-cauză), care, deși nu au participat la încheierea contractului, nici personal și nici prin reprezentare, suportă efectele contractului, datorită poziției juridice pe care o au față de una dintre părți. Termenul de succesor al părților în materia relativității efectelor contractului are un înțeles mai larg decât cel din materie succesorală. Pentru a evita confuzia dintre cele două noțiuni, vom folosi sintagma avânzi-cauză, chiar dacă acesta nu este consacrată expres de Noul Cod civil.

Avânzii-cauză sunt:

a. succesorii universali și succesorii cu titlu universal.

Universitatea Hyperion

b. *Succesorii cu titlu particular*.

c. *Creditorii chirografari.*

4.5. Excepții de la principiul relativității efectelor contractului

Prin excepție de la principiul relativității efectelor contractului se înțelege situația în care contractul produce efecte, prin voința părților, şi față de alte persoane decât părțile ori succesorii lor.

4.6. Simulația

Simulația este operațiunea juridică, prin care, între aceleaşi părți se încheie două contracte, unul public, prin care se creează o anumită aparență juridică ce nu corespunde realității şi altul secret, care corespunde voinței reale a părților şi prin care se anihilează, în tot sau în parte aparența juridică creată prin actul public.

Ca excepție de la opozabilitatea față de terți a contractului, simulația presupune că, în anumite împrejurări, o terță persoană este îndreptățită să ignore ori să respingă situațiile juridice create prin contractul secret.

Simulația poate fi realizată în următoarele modalități:

- prin disimulare (actul fictiv) - părțile încheie un contract public, care, în realitate, nu există. De exemplu, părțile încheie un contract de vânzare-cumpărare ce reprezintă actul public, şi, concomitent sau anterior acestuia, încheie şi un contract secret în care prevăd că, în realitate, înstrăinarea nu există;

- prin deghizare (actul simulat) – părțile încheie un contract secret, ascunzând fie natura acestuia (deghizare totală) fie unul sau mai multe elemente ale acestuia (deghizare parțială) printr-un contract public. De exemplu, donația este deghizată printr-un contract public de vânzare-cumpărare sau prețul este ținut secret;

- prin interpunere de persoane – se încheie un contract public, între anumite persoane, şi unul secret în care se arată că unul dintre cei care au încheiat contractul public nu are calitatea de parte şi se stabileşte adevăratul contractant.

Sancțiunea specifică simulației este inopozabilitatea față de terți a situației juridice create prin contractul secret şi, după caz, înlăturarea simulației pe calea acțiunii în simulație.

În ce priveşte efectele simulației față de părți, potrivit art.1289 alin.1 N.C.civ. Cod civil, între părți îşi produce efectele numai actul secret întrucât acesta corespunde voinței lor reale, sub condiția ca actul să fie valid sub aspectul cerințelor de fond.

Efectele actului secret se produc şi față de succesorii universali şi cu titlu universal ai părților cu excepția situațiilor în care din natura contractului (de exemplu, contractul este încheiat intuitu personae) ori din stipulația părților (cum ar fi situația în care prin simulație s-a urmărit chiar fraudarea acestor succesori universali sau cu titlu universal) rezultă contrariul.

În situația în care contractul are caracter *intuitu personae* numai față de una dintre părți, contractul secret va fi opozabil, dacă nu rezultă contrariul din alte cauze circumscrise prevederilor art. 1289 alin.1 N.C.civ., numai succesorilor universali sau cu titlu universal ai celorlalte părți.

Efectele simulației față de terți şi față de creditorii părților sunt reglementate de art.1290-1291 N.C.civ.

Acțiunea în simulație înlătură caracterul ocult al actului secret şi efectele sale, rămânând eficient contractul secret, sub condiția să fie valabil încheiat.

Acțiunea în simulație este deci acțiunea specifică prin care persoana interesată poate cere instanței să constate existența simulației şi conținutul actului secret şi să înlăture actul

Universitatea Hyperion

public şi efectele sale spre a face să-şi producă efectele actul ce corespunde voinţei reale a părţilor (actul secret).

Proba simulaţiei va fi făcută diferit, după poziţia persoanei care o exercită, potrivit regulilor în materia probei actelor juridice. Când acţiunea este exercitată de un terţ, proba simulaţiei se va face considerând contractele un fapt juridic şi utilizând orice mijloc prevăzut de lege.

Prin excepţie de la regulile generale în materia probelor, şi părţile pot dovedi simulaţia cu orice mijloc de probă atunci când pretind că aceasta are caracter ilicit.

5. Efectele neexecutării contractelor

5.1. Enumerare

Potrivit art.1516 N.C.civ., în cazul neexecutării contractului de bună-voie, creditorul poate cere executarea silită în natură sau prin echivalent, rezoluţiunea, respectiv rezilierea contractului sau repararea prejudiciului în baza răspunderii contractuale. Acestora li se adaugă imposibilitatea fortuită de executare (riscul contractului).

Tot efecte ale neexecutării contractelor, dar aplicabile exclusiv în cazul contractelor sinalagmatice, sunt: reducerea obligaţiei proprii a creditorului, excepţia de neexecutare şi riscul neexecutării fortuite.

5.2. Excepţia de neexecutare a contractului.

Excepţia de neexecutare („*exceptio de non adimpleti contractus*") a contactului sinalagmatic este un mijloc de apărare specific, întemeiat pe interdependenţa obligaţiilor reciproce, aflat la îndemâna părţii căreia i se pretinde executarea obligaţiei ce-i revine, fără ca partea care pretinde această executare să-şi fi executat propria obligaţie.

Urmare a invocării acestei excepţii constă în suspendarea executării propriei obligaţii de către partea ce invocă excepţia, până când partea cealaltă îşi execută obligaţia, contractul rămânând în fiinţă. În acest mod se exercită o presiune asupra celeilalte părţi spre a o determina la executare.

Pentru a fi invocată şi a-şi produce efectele excepţia de neexecutare, trebuie întrunite următoarele condiţii:

- obligaţiile reciproce şi interdependente ale părţilor să-şi aibă izvorul în acelaşi contract;

- neexecutarea obligaţiei ce revine celuilalt contractant să fie suficient de importantă pentru a justifica invocarea excepţiei;

- neexecutarea să nu se datoreze faptei înseşi a celui ce invocă excepţia;

- părţile să nu fi convenit un termen de executare a uneia din obligaţiile reciproce, stipularea unui termen echivalând cu o renunţare la simultaneitatea de executare;

- din lege sau din uzanţe să nu rezulte că partea ce se prevalează de invocarea excepţiei trebuia să îşi execute prima propria obligaţie.

5.3. Riscul contractului (imposibilitatea fortuită de executare)

Riscul contractului este efectul specific contractelor sinalagmatice ce constă în posibilitatea ca una din părţile contractului să suporte consecinţele imposibilităţii fortuite de executare.

Regula în materie este că riscul contractului este suportat de debitorul obligaţiei imposibil de executat. Potrivit acesteia, debitorul obligaţiei imposibil de executat nu va putea pretinde celeilalte părţi să-şi execute obligaţia corelativă sau va trebui să restituie prestaţiile

Universitatea Hyperion

primite (art.1557 alin.1 coroborat cu art.1635 alin.1 N.C.civ.), dar nici cealaltă parte nu va putea pretinde despăgubiri pentru neexecutarea de la debitorul obligației imposibil de executat. Este necesar ca obligația contractuală ce nu poate fi executată să fie suficient de importantă pentru ca prin această neexecutare să nu mai fie satisfăcut scopul pentru care contractul a fost încheiat, în caz contrar creditorul având dreptul doar la reducerea contraprestației sale.

Riscul va trece în sarcina creditorului din momentul în care acesta a fost pus în întârziere.

Dacă obligația devine numai temporar imposibil de executat, potrivit art.1557 alin.2 N.C.civ., creditorul are un drept de opțiune între suspendarea executării propriilor obligații şi desființarea contractului. Dacă optează pentru cea de a doua variantă este necesar ca executarea cu întârziere să nu satisfacă scopul în vederea căruia a fost încheiat contractul.

Riscul în contractele translative de proprietate a suferit mutații esențiale, în sensul că principiul „*res perit domino*" a fost înlocuit de „*res perit debitori*". Riscul pierii bunului este suportat de transmițător, indiferent de succesiunea celor două obligații, de transmitere a proprietății şi de remitere a bunului, fie în considerarea calității sale de proprietar, fie a celei de debitor al obligației de predare, cu excepția situației în care părțile au convenit ca riscul să fie suportat de creditorul obligației de predare sau când acesta a fost pus în întârziere.

5.4. Rezoluțiunea şi rezilierea

Rezoluțiunea contractului reprezintă un remediu al neexecutării culpabile a contractului, constând în desființarea retroactivă a acestuia şi repunerea părților în situația avută anterior încheierii contractului.

Rezoluțiunea se aplică în cazul contractelor cu executare *uno ictu*, iar rezilierea celor cu executare succesivă. Chiar dacă această diferențiere, consacrată de altfel, nu rezultă expres din normele civile, totuşi pentru reziliere se precizează domeniul de aplicare al acesteia în art.1551 alin.1 teza a II-a N.C.civ.: „în cazul contractelor cu executare succesivă, creditorul are dreptul la reziliere". Rezultă, *per a contrario*, că rezoluțiunea se aplică doar contractelor cu executare imediată.

Rezoluțiunea poate fi invocată de către partea care şi-a executat propria obligație sau se declară gata să o execute.

Condiții cerute pentru admisibilitatea rezoluțiunii judiciare în N.C.civ. sunt similare celor reținute sub imperiul vechii reglementări:

- să existe o neexecutare totală sau parțială a obligațiilor uneia din părți, dar suficient de importantă pentru a justifica rezoluțiunea;
- neexecutarea să fie imputabilă părții căreia îi revenea îndeplinirea obligațiilotă;
- debitorul obligației neexecutate să fie în întârziere, în condițiile cerute de lege.

Rezoluțiunea poate fi, potrivit prevederilor art.1550 N.C.civ.:

- judiciară;
- unilaterală ;.
- de plin drept;
- de drept.

Deoarece alin.2 al art. 1553 N.C.civ. prevede obligativitatea punerii în întârziere a debitorului doar pentru situația prevăzută la alin.1, rezultă, *per a contrario*, că în celelalte

Universitatea Hyperion

cazuri de rezoluțiune convențională (unilaterală şi de plin drept) această condiție nu mai există.

Rezoluțiunea are ca efect esențial desființarea retroactivă a contractului. Părțile sunt repuse în situația anterioară încheierii contractului, restituindu-şi prestațiile executate în cadrul contractului desființat. Astfel, art. 1554 alin.1 N.C.civ. dispune: „Contractul desființat prin rezoluțiune se consideră că nu a fost niciodată încheiat. Dacă prin lege nu se prevede altfel, fiecare parte este ținută, în acest caz, să restituie celeilalte părți prestațiile primite".

Rezoluțiunea nu produce efecte asupra clauzelor referitoare la soluționarea diferendelor ori asupra celor care sunt destinate să producă efecte chiar în caz de rezoluțiune (art.1554 alin.2 N.C.civ.).

Rezilierea se aplică în cazul neexecutării contractelor cu executare succesivă şi atrage încetarea efectelor contractului numai pentru viitor (art. 1554 alin.3 N.C.civ.) lăsând neatinse prestațiile succesive care au fost executate anterior rezilierii. Spre deosebire de rezoluțiune, rezilierea poate opera chiar dacă neexecutarea este de mică însemnătate dar are caracter repetat, acesteia fiindu-i aplicabile toate celelalte reguli ale rezoluțiunii.

Nu uita!

Contractul este acordul de voințe dintre două sau mai multe persoane cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic. Încheierea contractului reprezintă mecanismul realizării acordului de voință al părților cel puțin asupra clauzelor contractuale esențiale, prin întâlnirea concordantă a ofertei cu acceptarea acesteia. Încheierea contractului presupune nu numai realizarea acordului de voință ci şi formarea valabilă a acestui acord sub aspectul capacității părților, al conținutului voinței şi al valabilității obiectului. Efectul contractului constă în naşterea, modificarea sau stingerea unui raport juridic în conținutul căruia intră drepturi şi obligații. Stabilirea acestora presupune:

- stabilirea cuprinsului contractului prin interpretarea clauzelor sale;
- analiza implicațiilor principiilor efectelor contractului (atât în raporturile dintre părți cât şi în raportul cu alte persoane) şi a excepțiilor lor;
- analiza efectelor specifice contractelor sinalagmatice, derivate din reciprocitatea şi interdependența obligațiilor părților.

Teme referate

1. Principiul obligativității efectelor contractelor
2. Principiul relativității efectelor contractelor
3. Principiul opozabilității efectelor contractelor
4. Încheierea contractelor
5. Riscul contractului
6. Rezoluțiunea şi rezilierea

Bibliografie minimală

M. Ioan, A.-D. Dumitrescu, I. Iorga, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2011

Universitatea Hyperion

Unitatea de învățare 7

Timp de studiu individual estimat: 3h

Universitatea Hyperion

FAPTUL JURIDIC ILICIT

Obiectivele specifice unității de învățare
Sarcini de lucru
Nu uita!
Teme referate
Bibliografie minimală

Obiective specifice:

La sfârşitul capitolului, vei avea capacitatea:

- să delimitezi faptul juridic licit de cel ilicit;
- să identifici raportul juridic obligațional ce ia naştere ca urmare a unui fapt ilicit;
- să identifici diferitele forme ale răspunderii delictuale;
- să stabileşti, dacă, într-un caz concret, făptuitorul este sau nu exonerat de răspundere.

1. Faptul juridic ilicit – izvor de obligații

Faptul juridic ilicit constă în acțiunea omenească cauzatoare de prejudicii, săvârşită fără intenția de a produce efecte juridice, efecte care se produc în temeiul legii şi se concretizează în naşterea unui raport juridic obligațional ce are în conținutul său obligația civilă a făptuitorului de reparație a prejudiciului cauzat şi dreptul corelativ al victimei de a pretinde repararea prejudiciului ce i-a fost cauzat.

2. Răspunderea juridică civilă. Răspunderea delictuală şi răspunderea contractuală.

Răspunderea juridică civilă reprezintă o categorie fundamentală, o formă a răspunderii juridice, care constă într-un raport juridic obligațional, conform căruia o persoană are datoria de a repara prejudiciul cauzat alteia prin fapta sa sau prejudiciul de care este ținut răspunzător prin dispozițiile legale.

Prin răspundere juridică civilă se înțelege şi totalitatea normelor de drept ce reglementează obligația persoanelor de a repara prejudiciile cauzate prin nerespectarea unor dispoziții contractuale sau prin săvârşirea de fapte extracontractuale ilicite, situații pe care legea le reglementează ca antrenând răspunderea.

Dreptul civil distinge două forme de răspundere civilă: delictuală şi contractuală, aceste forme fiind consacrate expres de art. 1349 şi 1350 N.C.civ.

3. Răspunderea delictuală

Instituția răspunderii civile delictuale are rolul de a asigura una dintre funcțiile generale ale dreptului, şi anume funcția de conservare, apărare şi garantare a valorilor fundamentale ale societății, materializându-se într-un instrument de garantare a principiilor dreptului civil, ca „idei călăuzitoare pentru întreaga legislație civilă”.

Răspunderea civilă delictuală este o sancțiune specifică dreptului civil aplicată pentru săvârşirea faptei ilicite cauzatoare de prejudicii şi generează o serie de consecințe importante.

Noul Cod civil dispune că orice persoană poate să răspundă delictual, iar dacă această persoană are discernământ, va răspunde pentru toate prejudiciile cauzate, fiind obligată să le repare integral.

O persoană nu va răspunde însă doar pentru fapta proprie, ci şi pentru fapta altuia, pentru lucruri, animale sau ruina edificiului, după caz.

Reglementarea răspunderii pentru prejudiciile cauzate de produse cu defecte nu este prevăzută de Noul Cod civil, ci de legi speciale (de exemplu, Legea nr. 240/2004 privind răspunderea producătorilor pentru pagubele generate de produsele cu defecte).

3.1. Funcţiile răspunderii civile delictuale.

Organic legate de natura juridică a acestei instituţii sunt funcţiile pe care ea le îndeplineşte. În acest sens, doctrina este unanimă în nominalizarea acestor, respectiv funcţia social-preventivă şi funcţia reparatorie. Astfel, conştiinţa că fapta ilicită cauzatoare de prejudicii nu rămâne nesancţionată, ci atrage după sine obligaţia de dezdăunare, este de natură a îndeplini o funcţie educativă şi deci o funcţie de prevenire a producerii unor asemenea fapte.

Funcţia reparatorie este materializată prin aceea că, repararea prejudiciului reprezintă principalul scop al angajării acestei forme de răspundere. Sub acest aspect, răspunderea civilă delictuală poate fi considerată un mijloc de apărare a drepturilor subiective.

3.2. Răspunderea delictuală şi răspunderea penală.

Răspunderea civilă delictuală se poate cumula cu răspunderea penală, deoarece prima se întemeiază pe ideea reparării prejudiciului, iar ceea de a doua pe ideea sancţiunii.

Răspunderea civilă delictuală i-a naştere pentru orice fapta ilicită cauzatoare de prejudicii, în timp ce răspunderea penală i-a naştere doar în momentul producerii unei infracţiuni. Pe de altă parte, atât răspunderea civilă delictuală, cât şi răspunderea penală se întemeiază pe vinovăţie, dar în cazul răspunderii penale, întinderea răspunderii este condiţionată de gradul de vinovăţie a autorului.

3.3. Principiile răspunderii civile delictuale

Principiile sunt: principiul reparării integrale a prejudiciului, principiul reparării în natură a prejudiciului şi principiul reparării prompte a prejudiciului. În ceea ce priveşte principiul reparării prompte a prejudiciului, deşi acesta se subsumează principiului reparării integrale, ca o condiţie şi un mijloc eficace de realizare a reparării integrale, opinăm că, în contextul în care, în Noul Cod Civil sunt acum incluse noţiunile de drept comercial, cu atât mai mult se justifică aplicarea principiului reparării prompte, ca o aplicaţie a principiului celerităţii, iar prevederea expresă este de natură a sublinia importanţa materializării acestui principiu.

3.4. Condiţii generale.

Noul Cod Civil menţine prevederile Codului civil de la 1864 în materia condiţiilor care trebuie întrunite pentru a fi angajată răspunderea pentru faptă proprie.

Pentru a se putea antrena atât răspunderea pentru fapta proprie, dar şi cea pentru fapta altuia, răspunderea pentru animale, răspunderea pentru lucruri şi edificii, este necesar, ca regulă, a fi îndeplinite o serie de condiţii generale, şi anume:

- existenţa unei fapte ilicite;

- existenţa unui prejudiciu;

- existenţa unei legături de cauzalitate între fapta ilicită şi prejudiciu;

- existenţa vinovăţiei celui care a cauzat un prejudiciu ce se poate materializa în intenţie, neglijenţă ori imprudenţă.

Universitatea Hyperion

3.4.1. Fapta ilicită.

O condiție necesară pentru angajarea răspunderii civile delictuale este existența unei fapte ilicite.

Fapta ilicită poate fi definită ca fiind acea conduită a omului prin care se încalcă normele dreptului obiectiv sau regulile de conviețuire socială, săvârşite fără intenția de a produce efecte juridice împotriva autorului lor, efecte care totuşi se produc în virtutea legii. Fapta ilicită constă, aşadar, într-o acțiune sau o inacțiune prin care se produce un prejudiciu unei persoane ca rezultat al încălcării drepturilor sale subiective sau a intereselor sale legitime.

3.4.2. Prejudiciul.

Prejudiciul, ca element esențial al răspunderii delictuale, constă în rezultatul negativ suferit de o anumită persoană, ca urmare a faptei ilicite săvârşită de o altă persoană ori ca urmare a „faptei" unui animal sau lucru, sau a ruinei edificiului pentru care este ținută a răspunde o anumită persoană.

Aşadar, nu se poate concepe răspundere delictuală dacă nu s-a produs un prejudiciu. Pe lângă termenul de „prejudiciu", în legislație şi literatura de specialitate se mai folosesc următoarele sinonime: „prejudiciu", „pagubă", „daună".

Pentru ca instanța de judecată să poată dispune repararea prejudiciului, acesta trebuie să îndeplinească anumite **condiții** şi anume, prejudiciul să aibă un caracter cert şi să nu fi fost reparat încă.

Prima condiție, aceea ca **prejudiciul să fie cert**, exprimă ideea că existența prejudiciului trebuie să fie neîndoielnică şi, totodată, să poată fi evaluat în prezent. Prejudiciul actual este cert, adică s-a produs în totalitate până la data când se cere repararea lui, dar poate fi cert şi prejudiciul viitor dacă este sigur că se va produce şi există elementele necesare pentru a le determina întinderea.

Cu privire la prejudiciul viitor, art. 1385 alin.2 N.C.civ. arată că: „Se vor putea acorda despăgubiri şi pentru un prejudiciu viitor dacă producerea lui este neîndoielnică". Pe lângă acest aspect, alineatul (4) al articolului citat prevede şi posibilitatea pierderii unei şanse de a obține un avantaj odată cu prejudiciul produs. În acest caz prejudiciul va fi reparat în funcție de probabilitatea producerii.

Cea de-a doua condiție, ca **prejudiciul să nu fi fost reparat încă**, se justifică prin existența principiului reparării integrale a prejudiciului mai sus enunțat. Astfel, prin angajarea răspunderii civile delictuale trebuie să se ajungă la repunerea victimei (pe cât posibil) în situația anterioara producerii prejudiciului şi nu la o îmbogățire fără justă cauză a acesteia.

Cu toate acestea, sunt situații în care, fără a încălca condiția mai sus enunțată, victima îşi păstrează dreptul la despăgubire din partea autorului faptei ilicite producătoare de prejudicii, chiar dacă dauna suferită a fost acoperită total sau parțial.

3.4.3. Legătura de cauzalitate între fapta ilicită şi prejudiciu.

Cu privire la *legătura de cauzalitate între fapta ilicită şi prejudiciu,* aceasta se materializează în faptul că prejudiciul este consecința firească, efect al faptei ilicite, care reprezintă cauza.

Universitatea Hyperion

Această condiție reiese atât din dispoziții legale, dar este şi subînțeleasă, neputându-se concepe obligarea unei persoane la plata unor despăgubiri atâta timp cât nu se poate dovedi că fapta sa ilicită a produs prejudiciul pentru care s-ar pretinde despăgubiri.

Aşadar, raportul de cauzalitate trebuie înțeles ca o legătura de la cauza la efect, unde fapta ilicită reprezintă cauza, iar prejudiciul este efectul, rezultatul faptei ilicite. Cât timp nu se poate stabili că o faptă ilicită a produs un prejudiciu, nu se poate discuta de răspundere civilă delictuală.

Mai mult, raportul de cauzalitate este şi criteriul în funcție de care se determină întinderea reparației datorate victimei, întrucât dreptul la reparație poate fi recunoscut numai pentru daunele care sunt, neîndoielnic consecința directă a faptei ilicite.

Raportul de cauzalitate are un caracter obiectiv, care nu se confundă cu greşeala sau culpa (condiție subiectivă). Prin urmare, este posibil să existe raport de cauzalitate şi să lipsească culpa şi invers.

3.4.4. Vinovăția.

Necesitatea existenței *vinovăției* este consacrată de art.1349 alin.3 N.C.civ.

Răspunderea civilă a celui care a cauzat prejudiciul poate fi angajată, dacă se întruneşte condiția ca fapta ilicită să se afle în legătură de cauzalitate cu prejudiciul produs, iar fapta îi fie imputabilă autorului ei, adică autorul să fi avut o vină atunci când a săvârşit-o.

În dreptul civil, spre deosebire de alte ramuri de drept, răspunderea va interveni indiferent de forma de vinovăție, iar prejudiciul va fi reparat integral în toate cazurile, chiar dacă, în cazul existenței mai multor autori, aceştia vor suporta prejudiciul proporțional cu gravitatea vinovăției fiecăruia.

O condiție esențială de existență a vinovăției o reprezintă capacitatea delictuală (discernământul), care constă în aptitudinea psihică a persoanei de a înțelege semnificația faptei sale şi de a-îşi reprezenta în conştiință rezultatul acesteia, lipsa acestei aptitudini ducând la înlăturarea răspunderii autorului pentru faptei ilicită cauzatoare de prejudiciu.

Capacitatea delictuală este aptitudinea cuiva de a avea conştiința faptelor sale, adică puterea de a discerne între ceea ce este permis şi nepermis, licit şi ilicit (ceea ce se numeşte factor intelectiv). Aşadar, capacitatea delictuală este o condiție a existenței vinovăției.

Până la apariția Noului Cod Civil problema capacității delictuale nu a fost suficient reglementată de lege, existând multe carențe. Astfel, prin art. 25 alin. 3 din Decretul nr. 32/1954 se instituie o prezumție relativă de lipsă de discernământ pentru minorul ce nu a împlinit vârsta de 14 ani. Fiind o prezumție relativă, poate fi răsturnată prin proba contrară – dacă se dovedeşte că minorul a acționat cu discernământ în momentul săvârşirii faptei ilicite cauzatoare de prejudicii.

Observăm că este menținută prezumția legală de lipsă a discernământului pentru minorul mai mic de 14 ani instituită de Decretul nr. 32/1954, se afirmă prezumția de existență a discernământului minorului cu vârsta între 14 -18 ani şi se asimilează, alături de minorului sub 14 ani, şi interzisul judecătoresc, în categoria persoanelor care se prezumă că nu au capacitate delictuală.

Astfel, reclamantului îi revine sarcina răsturnării prezumției relative de lipsă a discernământului persoanei puse sub interdicție pentru a putea angaja răspunderea civilă delictuală şi nu trebuie ca interzisul să răstoarne prezumția că avea discernământ la momentul săvârşirii faptei ilicite pentru a se exonera.

Universitatea Hyperion

Pe lângă persoanele puse sub interdicție şi minorii sub 14 ani, art.1367 N.C.civ. prevede posibilitatea producerii unor prejudicii de către persoane care, fără a fi alienate sau debile mintal, în momentul săvârşirii faptei se aflau „într-o stare de tulburare a minții care l-a pus în neputința de a-şi da seama de urmările faptelor lor".

Regula este că aceste persoane nu răspund delictual, decât dacă acea stare a fost provocată de ei înşişi prin consum de alcool, stupefiante sau alte asemenea substanțe.

Cauzele exoneratoare de răspundere prevăzute de Noul Cod Civil (art. 1351-1354) sunt: forța majoră, cazul fortuit, fapta victimei sau a terțului, exercițiul dreptului şi altele.

Producerea unui eveniment *extern, imprevizibil* (o persoană diligentă, nu ar fi putut să estimeze apariția acelui eveniment), *absolut invincibil* (unei persoane normale şi diligente i-ar fi fost imposibil să combată acel eveniment) şi *inevitabil* (unei persoane normale i-ar fi imposibil să împiedice producerea evenimentului), reprezintă un caz de forță majoră.

Producerea unui eveniment care nu putea fi nici prevăzut *(imprevizibil*), nici împiedicat (*inevitabil)* de către cel chemat să răspundă, dacă acest eveniment se produce, reprezintă un caz fortuit.

Observăm că, în situația de forță majoră (*exemplu : calamitate naturală – cutremur, avalanşă, erupția unui vulcan, inundație)* se pune problema producerii unui eveniment față de care se analizează posibilitățile de evitare ale unei persoane în general, în timp ce, în cazul fortuit evenimentului produs se analizează prin raportare la posibilitatea concretă a unei persoane determinate de a prevedea, respectiv a împiedica producerea unui eveniment.

Spre deosebire de evenimentul de forță majoră, care este extern şi absolut invincibil, evenimentul de caz fortuit este unul intern şi relativ invincibil.

Dacă legea prevede că debitorul este exonerat de răspundere contractuală pentru caz fortuit, atunci el este exonerat şi pentru caz de forță majoră, adică, dacă o persoană este exonerată pentru prejudiciul produs ca urmare a unui eveniment intern şi relativ invincibil, cu atât mai mult este normal să fie exonerată şi o persoană pentru prejudiciul produs ca urmare a unui eveniment străin ei (extern) şi absolut invincibil (de necombătut).

Deci, dintr-o interpretare per a contrario a prevederilor art.1351 alin.1, rezultă că părțile pot stabili prin contract ca debitorul să răspundă pentru producerea unui prejudiciu chiar dacă acesta a fost cauzat de forța majoră sau cazul fortuit, iar conform prevederilor art. 1351 alin.4 N.C.civ., dacă în contract părțile prevăd exonerarea de răspundere a debitorului în situație de caz fortuit, cu atât mai mult, a fortiori, el este exonerat dacă se produce prejudiciu din caz de forță majoră.

Dacă se produce un eveniment ca urmare a faptei victimei acelui eveniment, sau ca urmare a faptei unui terț, în cazul în care acel eveniment va avea măcar acele caracteristici ale cazului fortuit, adică nu putea fi prevăzut sau împiedicat şi nu neapărat pe acelea ale cazului de forță majoră, iar părțile sau înțeles astfel, sau legiuitorul a statuat astfel, evenimentul va fi exonerator de răspundere.

Bineînțeles că dacă fapta victimei sau aceea a terțului vor avea caracteristicile unui caz de forță majoră, cu atât mai mult o astfel de situația va înlătura răspunderea, dacă legea sau convenția părților exonera de răspundere pentru cazul fortuit.

Corelând aceste prevedere cu acelea ale art.1351 N.C.civ., în material exonerării debitorului pentru caz de forță majoră sau caz fortuit, prin convenția părților sau prin lege, reglementarea este logică. Este normal să-l exonerez de răspundere pe debitor pentru fapta victimei sau terțului, generate de cazul fortuit şi cu atât mai mult de cazul de forță majoră, de vreme ce l-am exonerat de răspundere, în aceleaşi condiții, chiar şi pentru fapta sa.

Universitatea Hyperion

O altă cauză care duce la exonerarea de răspundere este exercitarea unui drept. Exercitarea unui drept recunoscut de lege înlătură caracterul ilicit al faptei doar în măsura în care nu ne aflăm în fața unui abuz de drept.

Abuzul de drept constă în exercitarea drepturilor prin deturnarea de la scopul în considerarea căreia au fost recunoscute de lege, prin depăşirea limitelor lor juridice ori cu rea-credință. Dacă prin această exercitare abuzivă se creează o pagubă, autorul ei trebuie să o repare în temeiul răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie.

Iarăşi, Noul Cod Civil vine să confirme ceea ce doctrina şi practica judiciară a statuat. Astfel, această cauză de exonerare îşi găseşte consacrarea în art.1353 N.C.civ. Totodată, acest articol conturează şi abuzul de drept, instituind în acest caz, obligația de reparare a prejudiciului produs prin exercitarea unui drept „cu intenția de a-l vătăma pe altul".

Exercitarea drepturilor de către o persoană poate să determine prejudicii unei alte persoane, dar cel care prejudiciază va trebui să repare prejudiciul produs doar dacă şi-a exercitat dreptul în mod abuziv (de exemplu, urmare a obținerii unei servituții de trecere, pentru a-şi putea exercita dreptul de servitute, titularul servituții forțează şi distruge poarta de acces a fondului aservit; un polițist, în exercițiul atribuțiilor sale, imobilizează şi încătuşează o persoană rupându-i lanțul pe care îl purta la gât, deşi aceasta nu s-a opus).

Constituie cauze de exonerare şi:

a. **ajutorul dezinteresat din partea unei persoane**. Trebui remarcat şi insistat asupra faptului că, dacă ajutorul nu este dat cu titlul gratuit ci cu titlu oneros, se va angaja răspunderea pentru fapta proprie şi nu pentru lucru, deoarece, seringa, aparatul de sudură şi respectiv ghiveciul de flori nu pot fi acționate prin propria lor energie, independent de acțiunea omului, neintervenind nici o modificare generată de factori interni în starea lor, de natură să determine un prejudiciu.

De exemplu, dacă în timpul acordării primului ajutor se rupe fără intenție o bijuterie sau un obiect de vestimentație a victimei, cel care acordă ajutorul este exonerat de răspundere. Acesta din urmă ar răspunde numai dacă s-ar dovedi că a generat ruperea bijuteriei sau a articolului vestimentar cu intenție.

Tot astfel, cel care a împrumutat cu titlu gratuit un lucru a cărui defecțiune nu o cunoştea nu va răspunde pentru prejudiciu generat, iar dacă o cunoştea şi cu intenție sau din culpă gravă a împrumutat obiectul va răspunde pentru fapta proprie. Dacă defecțiunea lucrului este de fabricație, răspunderea se va angaja pe temeiul legii speciale şi va fi în sarcina producătorului lucrului, pentru propria sa faptă.

b. **Prejudiciu cauzat de un lucru, animal sau edificiu**. Este necesar pentru a fi cauză exoneratoare de răspundere ca lucrurile să genereze pagube independent de persoana proprietarului lor, a celui care are paza lor juridică, prin transformările intrinseci ale lor. Proprietarul lucrului nu determină un prejudiciu prin fapta lui, însă lucrul produce acest prejudiciu, de care este exonerat dacă l-au oferit cu titlu gratuit. Nu va fi exonerat dacă se probează că prejudiciul a fost produs ca urmare a intenție sau culpei grave a acestor persoane (proprietarul nu precizează că lucrul prezintă caracteristicile potențial vătămătoare sau nu a informează asupra unor condiții specifice pe care le cunoştea, ale manifestărilor lucrului). De exemplu, în cazul comodatului ce are ca obiect un bun ce se deteriorează în anumite condiții, fără a le preciza, iar prin aceasta determină deteriorarea altor bunuri. Tot astfel, şi în situația în care comodatul are ca obiect un animal. Comodatarul va răspunde doar dacă avea cunoştință de faptul că animalul prezintă un potențial risc de producere a unui prejudiciu şi l-a împrumutat cu intenția de a îi genera comodatarului o pagubă.

Universitatea Hyperion

c. Ultima cauză care înlătură caracterul ilicit al faptei este **consimțământul victimei**. Prin acest lucru trebuie înțeles faptul că ne aflăm în fața unei clauze de neräspundere. Astfel, victima consimte la desfăşurarea unei activități, care potențial ar fi de natură să-i producă o pagubă. Cu alte cuvinte, ia asupra sa riscul producerii unui prejudiciu.

Legea prevede imposibilitatea limitării şi excluderii răspunderii, prin convenții sau actul unilateral, pentru faptul material generat unei persoane cu intenție sau din culpă gravă, dar acceptă limitarea răspunderii pentru prejudiciul generat unui bun al victimei prin simpla imprudență sau neglijență, urmând ca natura şi gradul de manifestare al imprudenței, respectiv al neglijenței să fie determinate prin raportare la o persoană diligentă.

Sănătatea, integritatea fizică şi psihică, nu pot face obiectul unor clauze de înlăturare sau diminuare a răspunderii, acestea reprezentând valori deosebite, care obligă la o protecție constantă şi reală.

Dacă victima acceptă riscul producerii unui eveniment, acceptarea riscului nu echivalează cu renunțarea la plata despăgubirilor.

Problema admisibilității clauzei de neräspundere în materie delictuală a fost încă un motiv de controversă în practica judecătorească şi în literatura de specialitate. S-a admis totuşi valabilitatea acestei clauze, însă doar pentru cazurile de culpă uşoară din partea autorului.

O altă controversă iscată în literatura de specialitate legat de această problemă este cea a posibilității admiterii clauzelor de neräspundere privind drepturile personal-nepatrimoniale. Chiar dacă unii autori consideră că „nu se poate concepe o convenție prin care victima ar subscrie la autodistrugerea sa", considerăm că „se poate recunoaşte valabilitatea unor clauze de neräspundere, desigur în mod excepțional, şi în unele situații în care s-ar putea aduce unele vătămări corporale temporare, lipsite de gravitate, sau în măsura în care asemenea clauze ar fi îndreptățite prin scopul lor."

În acest sens, Noul Cod Civil arată că răspunderea pentru un prejudiciul material rezultat în urma unei fapte săvârşite cu intenție sau culpa gravă nu poate fi exclusă printr-o convenție sau printr-un act unilateral (art. 1355 alin. 1 N.C.civ.), ci o atare excludere poate fi admisă doar în cazul unui prejudiciu cauzat printr-o culpă uşoară (art. 1355 alin. 2).

În ceea ce priveşte convențiile de neräspundere care au ca obiect prejudiciile cauzate integrității fizice sau psihice ori sănătății, art. 1355 alin. 3 N.C.civ. nu le interzice, însă ele pot fi încheiate doar „în condițiile legii". Rațiunile restrângerii sferei acestor convenții sunt date de obiectul convențiilor, anume drepturi personal-nepatrimoniale care privesc existența şi integritatea (fizică şi morală) ale persoanei, cărora legiuitorul le dă o importanță deosebită

4. RĂSPUNDEREA PENTRU FAPTA ALTUIA

În principiu, fiecare persoană este răspunzătoare pentru proprii faptele prejudiciabile. Prin derogare de la regula generală, în vederea ocrotirii drepturilor şi intereselor unor persoane, s-a extins răspunderea dincolo de limitele faptelor proprii .

Conform prevederilor Noului Cod Civil, răspunderea pentru fapta altuia poate să apară sub două forme:

a. răspunderea pentru fapta minorului şi a persoanei puse sub interdicție;

b. răspunderea comitenților pentru prepuşi.

4.1. Răspunderea pentru fapta minorului şi a persoanei puse sub interdicție

Dispozițiile art.1372 N.C.civ. sunt aplicabile:

a. în cazul copiilor minori.

Obligația de supraveghere a minorului îşi poate avea temeiul în:

Universitatea Hyperion

- lege;

- contract;

- prin hotărâre judecătorească;

Prin minor, în sensul art. 1372 N.C.civ., se înțelege persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani. Această prevede nu este aplicabilă în cazul minorului care prin căsătorie dobândeşte capacitate deplină de exercițiu şi nici minorului care a împlinit vârsta de 16 ani şi dobândeşte capacitate de exercițiu anticipată prin hotărârea instanței de tutelă pronunțată pentru motive temeinice.

„Redobândeşte" calitatea de minor, persoana cu vârsta sub 18 ani a cărei căsătorie este anulată şi care a fost de rea-credință la încheierea acesteia, în timp ce minorul care a fost de bună-credință la încheierea căsătoriei păstrează capacitatea deplină de exercițiu.

b. în cazul persoanelor puse sub interdicție.

Obligația de supraveghere a acestora îşi poate avea temeiul în:

- contract;

- prin hotărâre judecătorească;

- din lege.

Interzişii judecătoreşti sunt acele persoane împotriva cărora s-a pronunțat o hotărâre judecătorească prin care s-a constatat că persoana nu are discernământ pentru a se îngrijii de interesele sale din cauza alienației sau debilității mintale, indiferent că acesta este un major sau un minor cu capacitate de exercițiu restrânsă.

Nu intră în domeniul de aplicare al art.1367 N.C.civ., persoana care în momentul în care a săvârşit fapta păgubitoare era într-o stare, chiar vremelnică, de tulburare a minții care l-a pus în neputință de a-şi da seama de urmările faptei sale.

Generalizând asupra răspunderii pentru fapta altuia, spre deosebire de legislația anterioară, Noul Cod Civil utilizează termenul de „supraveghere" fără a identifica prin vreo calitate pe cel care exercită supravegherea.

Răspunderea este obiectivă şi nu este necesar să se dovedească culpa persoanei care exercită supraveghere, dovada pe care persoana trebuie să o facă pentru a fi exonerată de răspundere trebuie să fie cu privire la existența cauzei străine ce a împiedicat-o să îl oprească pe autor de la săvârşirea faptei ilicite (de exemplu, forța majoră, fapta victimei sau a unui terț).

Pentru angajarea răspunderii pentru fapta minorului şi a celui pus sub interdicție se cer a fi întrunite cumulativ, în momentul săvârşirii faptei, condițiile generale (existența prejudiciului; existența faptei ilicite a minorului sau interzisului; existența raportului de cauzalitate între fapta ilicită a prepusului şi prejudiciul încercat de victimă) şi speciale:

- existența obligației de supraveghere în persoana celui chemat să răspundă. Răspunderea subzistă chiar în cazul când făptuitorul, fiind lipsit de discernământ, nu răspunde pentru fapta proprie şi nu mai este necesară îndeplinirea condiției speciale de comunitate de locuință, aceasta fiind înlocuită de obligația de supraveghere ce decurge din lege, contract sau hotărâre judecătorească;

- autorul faptei prejudiciabile să fie minor ori să aibă statutul juridic de interzis judecătoresc.

În toate cazurile, părțile pot conveni prin bună învoială, fără intervenția instanței, asupra modalității de reparare a prejudiciului.

Universitatea Hyperion

Dacă sunt îndeplinite cumulativ toate condiţiile generale şi speciale cerute de art.1372 N.C.civ., cel care avea obligaţia de supraveghere este ţinut să răspundă faţă de victimă pentru întreg prejudiciul.

Victima poate să se îndrepte la alegerea sa pentru reparaţie, fie împotriva cel care avea obligaţia de supraveghere, fie împotriva minorului sau interzisului ori împotriva ambilor. Ultimele două soluţii sunt posibile în cazul în care făptuitorul a acţionat cu discernământ.

Cel care a despăgubit victima are acţiunea în regres împotriva minorului sau interzisului judecătoresc care a acţionat cu discernământ.

Răspunderea altor persoane care au obligaţia de supraveghere a minorului, în condiţiile în care aceasta subzistă şi pentru părinţi, va trece înaintea răspunderii celor din urmă, care este generală şi subsidiară. În consecinţă, numai dacă ceilalţi dovedesc că „nu a putut împiedica fapta prejudiciabilă" vor fi exonerat de răspundere şi se va pune în subsidiar problema răspunderii părinţilor.

4.2. Răspunderea comitenţilor pentru prepuşi

Comitentul este persoana fizică sau juridică care exercită direcţia, supravegherea şi controlul asupra unei persoane, în temeiul unui raport de prepuşenie. Acest raport ia naştere fie în temeiul legii (de exemplu, în cazul persoanelor care sunt concentrate sau mobilizate, potrivit Legii nr.446/2006 privind pregătirea populaţiei pentru apărare; a celor care prestează servicii în temeiul Legii nr.132/1997 privind rechiziţiile de bunuri şi prestările de servicii în interes public; a celor sancţionaţi cu prestarea unei activităţi în folosul comunităţii potrivit Ordonanţei Guvernului nr.55/2002; a persoanelor condamnate la pedeapsa închisorii, aflate în detenţie etc.), fie în temeiul unui contract (de exemplu, angajatorul răspunde pentru faptele salariatului său în temeiul contractului de muncă încheiat, răspunderea beneficiarului pentru faptele prestatorului de servicii - dacă acesta execută prestaţia sub îndrumarea, supravegherea şi controlul beneficiarului - angajată în temeiul unei convenţii civile de prestări servicii sau mandantul răspunde pentru mandatar dacă acesta din urmă execută prestaţia sub îndrumarea, supravegherea şi controlul în primului).

Prepusul este persoana fizică direcţionată, controlată şi îndrumată de comitent.

Raportul de prepuşenie presupune încredinţarea unei anumite funcţii sau însărcinări prepusului ce urmează a se executa sub îndrumarea, autoritatea, controlul comitentului. Pentru angajarea răspunderii comitenţilor este necesar ca aceste funcţii sau însărcinări să fie exercitate, respectiv executate, fie în interesul comitentului fie în interesul altuia.

Raportul de prepuşenie, fiind născut din contract (legea părţilor) sau în temeiul legii (normă juridică) este fondat pe acordul de voinţă expres (contract) sau tacit (în temeiul legii) dintre comitent şi prepus.

Cel mai adesea, raportul de prepuşenie se naşte din contractul individual de muncă. Salariatul este subordonat, în îndeplinirea funcţiei sale, faţă de angajator.

Raportul de prepuşenie se poate naşte şi din alte contracte precum contractul de societate, antrepriza, mandatul, dacă asociatul, antreprenorul sau mandatarul renunţă la independenţa lor în executare, acceptând să fie subordonaţi, sub autoritatea celeilalte părţi.

Răspunderea comitenţilor este fundamentată pe ideea de garanţie care dă posibilitatea victimei de a fi despăgubită mai repede şi integral. În literatura de specialitate s-au conturat două orientări în ce priveşte aplicarea acestei garanţii, şi anume: teza garanţiei subiective şi teoria garanţiei obiective.

Universitatea Hyperion

Conform răspunderii comitentului în baza garanției obiective, am fi în prezența garanției întemeiate pe riscul de activitate, care nu prezumă culpa comitentului. În cadrul acestei garanții se face trimitere la faptul că este just, normal şi echitabil ca sarcina avansării despăgubirilor şi pe cea a suportării eventualei insolvabilități a prepusului să revină comitentului. Prin urmare, garanția nu are nici o legătură cu vinovăția şi nici cu riscul de activitate sau de profit, iar în lipsa unui sistem de asigurare care să treacă riscurile asupra colectivității, este echitabil să fie angajată răspunderea comitentului, cu atât mai mult cu cât, prin mijloacele de care dispune, el poate întotdeauna să plătească despăgubirea.

Pentru angajarea răspunderii comitentului se cer întrunite cumulativ condițiile generale (existența prejudiciului; existența faptei ilicite a prepusului; existența raportului de cauzalitate între fapta ilicită a prepusului şi prejudiciul încercat de victimă; vinovăția prepusului) şi speciale:

- existența raportului de prepuşenie la momentul săvârşirii faptei;

- prepusul să fi săvârşit fapta în legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate. Astfel, nu are relevanță dacă prepusul a acționat în interesul comitentului, în interes propriu sau al unui terț. De asemenea, nu prezintă importanță dacă prepusul a săvârşită fapta în timpul sau în afara funcției încredințate ori prin depăşirea atribuțiilor sau exercitarea lor abuzivă. Astfel, comitentul va răspunde chiar dacă dovedeşte că la momentul săvârşirii faptei prepusul nu se afla sub controlul sau supravegherea sa ori că acesta a acționat înafara limitelor instrucțiunilor sau dispozițiilor sale. Esențial este să existe o conexiune de timp (de exemplu, în timpul programului de lucru obişnuit), de loc (de exemplu, în sediul angajatorului) sau de mijloace folosite (de exemplu, folosirea unui autovehicul al angajatorului pentru transportarea unor mărfuri), între atribuțiile sau scopul funcțiilor încredințate şi modul în care fapta a fost săvârşită, fiind suficientă şi o simplă aparență, pe care victima nu o cunoştea sau nu putea să o cunoască, că fapta e în legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate.

Răspunderea comitentului nu va fi angajată atunci când fapta ilicită a prepusului nu are legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcției încredințate, chiar dacă ea a fost săvârşită în timpul exercitării acesteia.

Efectele răspunderii comitentului în raport cu victima prejudiciului. Comitentul va răspunde față de victima prepusului său, iar aceasta din urmă va putea, fie să se îndrepte împotriva comitentului, pe temeiul răspunderii comitentului pentru fapta prepusului, fie împotriva prepusului, pe temeiul răspunderii pentru fapta proprie.

În toate cazurile, dacă comitentul (pârât) a cărui răspundere este discutată, va proba că victima cunoştea sau, după împrejurări, putea să cunoască, la data săvârşirii faptei prejudiciabile, că prepusul a acționat fără nicio legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate, atunci acest comitent nu va răspunde de producerea prejudiciului. Adică, există prezumția de vinovăției, iar comitentul o răstoarnă probând implicarea victimei.

Efectele răspunderii comitentului în raport cu prepusul (regresul comitentului). Răspunderea comitentului este o răspundere pentru fapta altuia şi nu pentru propria fapta, fiind în fapt o garanției oferită victimei unui prejudiciu. Când comitentul a reparat prejudiciul cauzat victimei, el are dreptul de regres împotriva prepusului său, autor al faptei ilicite (art. 1384 alin.1 N.C.civ.).

Acțiunea în regres a comitentului este o acțiune de drept comun prin care acesta va putea obține chiar recuperarea integrală a despăgubirilor plătite. Pe de altă parte, împotriva regresului comitentului, prepusul se poate apăra doar dovedind fapta proprie a comitentului, fapta care a determinat în tot sau în parte producerea prejudiciului. Dacă o asemenea apărare

Universitatea Hyperion

va admisă şi ne aflăm în prezența culpei comune, instanța va reduce pretențiile comitentului obligând prepusul să restituie numai partea corespunzătoare contribuției sale la producerea prejudiciului (art.1384 alin.4 N.C.civ.).

Dacă sunt mai mulți prepuşi ai aceluiaşi comitent, care au cauzat împreună prejudiciul, în regresul comitentului se menține răspunderea solidară a prepuşilor.

Dacă prejudiciul a fost cauzat de mai mulți prepuşi, cel care, fiind răspunzător pentru unuia, a plătit despăgubirea se poate întoarce şi împotriva celorlalți prepuşi care au contribuit la cauzarea prejudiciului sau, împotriva comitenților care răspund pentru aceştia. În toate cazurile, regresul va fi limitat la ceea ce depăşeşte partea ce revine prepusului pentru care răspunde şi nu poate depăşi partea din despăgubire ce revine fiecăreia dintre persoanele împotriva cărora se exercită regresul (art.1384 N.C.civ.).

Dacă prepusul este minor şi săvârşeşte o faptă ilicită cauzatoare de prejudicii în legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate, va răspunde comitentul. Răspunderea părinților este înlăturată urmând a se aplica regulile răspunderii comitentului, cu excepția cazului când calitatea de comitent aparține părintelui minorului. În această ultimă ipoteză, victima poate invoca după caz, la alegerea sa, răspunderea părinților sau răspunderea pentru fapta minorului.

5. RĂSPUNDEREA PENTRU PREJUDICIUL CAUZAT DE ANIMALE SAU DE LUCRURI

5.1. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de animale

Atât proprietarul unui animal, cât şi persoana care se serveşte (se ajută) de animalul respectiv, indiferent de forma de vinovăție pe care o au în raport cu prejudiciul generat de animal, chiar mai mult, şi dacă animalul a scăpat de sub paza lor, vor răspunde delictual şi vor trebui să acopere prejudiciul produs.

Persoana ținută să răspundă este paznicul juridic al animalului, după cum rezultă din art. 1377 N.C.civ. Exercitarea dreptului de proprietate asupra animalului este de natură să genereze răspunderea proprietarului, chiar dacă animalul a scăpat de sub paza proprietarului, deoarece acestuia din urmă îi revin atât drepturile cât şi obligațiile derivând din proprietatea asupra animalului (obligația de pază a animalului).

Răspunderea pentru prejudicii cauzate de animale este, în primul rând, în sarcina proprietarului. În aceste condiții răspunderea instituită de art. 1375 N.C.civ. priveşte animalele care pot fi apropriate, controlate şi supravegheate şi pot servi pentru un interes al omului (art. 1377 N.C.civ.). În concluzie, este vorba despre animalele domestice şi animalele sălbatice captive din grădinile zoologice, circuri, colecții private. De asemenea, sunt vizate şi animalele sălbatice din parcurile de vânătoare şi din rezervațiile închise, în măsura în care prejudiciul s-a produs în interiorul acestora

Cum art. 1375 N.C.civ. precizează că răspunderea este antrenată „independent de orice culpă" rezultă că fundamentarea răspunderii pentru animale rezidă din ideea de garanție privind comportamentul animalului.

Victima prejudiciului trebuie să dovedească existența prejudiciului, faptul că acesta a fost produs de animal şi că acesta se afla în paza juridică a celui chemat să răspundă.

Victima poate pretinde despăgubiri de la paznicul juridic, în temeiul art.1375 coroborat cu art.1377 N.C.civ. De asemenea, cel păgubit se poate îndrepta şi împotriva paznicului material, în temeiul răspunderii pentru fapta proprie.

Universitatea Hyperion

Paznicul juridic va fi exonerat de răspundere în condiţiile art. 1380 N.C.civ. iar în situaţia în care a plătit despăgubirile, are acţiune în regres împotriva paznicului material.

5.2. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de lucruri, în general

Indiferent de existenţa sau nu a culpei, persoana care are un lucru în pază va răspunde de prejudiciul cauzat de lucrul respectiv. Sunt avute în vedere lucrurile, mobile sau imobile, cu sau fără dinamism propriu, cu excepţia celor pentru care există reglementări speciale (animale, edificii sau construcţii de orice fel, aeronave, instalaţii nucleare ş.a.) şi a celor ce nu pot fi apropiate.

Observăm astfel că, pentru fapta animalului răspunde persoana care este „proprietar sau cel care supraveghează" (art. 1375), în timp ce pentru prejudiciul generat de un lucru va răspunde persoana care are „paza" acestuia (art. 1376 alin.1).

Dacă în ceea ce îl priveşte pe proprietar, este cert că el are pază juridică a animalului sau lucrului, trebuie distins de ce într-o situaţie, pentru răspunderea generată de fapta animalului, lege foloseşte sintagma „persoană care supraveghează", iar într-o altă situaţie, aceea generată de fapta lucrului foloseşte sintagma de „persoana care are paza".

Conform art. 1376 alin.2, dacă are loc o coliziune a unui vehicul, va răspunde integral pentru prejudiciile cauzate aceea persoană a cărei faptă (comportament neadecvat în trafic) are faţă de ceilalţi participanţi la trafic, persoanele prejudiciate, caracterul unei forţe majore. Adică, un astfel de comportament era absolut invincibil, imprevizibil, extern şi inevitabil.

Victima trebuie să facă dovada existenţei prejudiciului, a existenţei acţiunii lucrului, a raportului de cauzalitate dintre acţiunea lucrului şi prejudiciu şi a faptului că lucrul se afla, la momentul producerii rezultatului păgubitor, în paza juridică a persoanei de la care se pretinde repararea. Dar aceasta se poate îndrepta direct şi împotriva paznicului material al lucrului, în temeiul răspunderii pentru fapta proprie.

Paznicul juridic se va putea exonera de răspundere numai dacă va face dovada existenţei uneia dintre cauzele prevăzute de art.180 N.C.civ. sau, dacă a despăgubit victima, are acţiune în regres împotriva paznicului material.

5.3. Noţiunea de pază

Atunci când se analizează răspunderea generată de animale şi de lucruri, paza animalului sau paza lucrului îi aparţine proprietarului sau unei alte persoane căreia i-a fost conferită în temeiul legii (de exemplu, bunurile din domeniul public date în administrare, dar paza acestora este exercitată, în temeiul legii, unor instituţii publice), în temeiul unui contract (exemplu, în situaţia în care, între proprietar şi persoana care preia paza se încheie un contract de închiriere, antrepriză etc.) sau în temeiul unui fapt (o persoană fură sau se foloseşte fără drept de un animal sau un bun).

Pentru ca persoana care exercită paza animalului sau paza lucrului să răspundă pentru prejudiciul produs, trebuiesc îndeplinite două condiţii :

a. persoana să exercite în mod independent controlul şi supravegherea animalului sau lucrului şi

b. persoana să se servească de animal sau de lucru în interes propriu.

Sensul noţiunii de „pază" este deosebit de nuanţat, iar subtilitatea analizei sale este cea care asigură justeţea unei soluţii referitoare la persoana care răspunde pentru producerea unui prejudiciu. Trebuie deci diferenţiat între „paza juridică" şi „paza materială" a unui lucru sau a unui animal, observând că doar cel care exercită paza juridică răspunde pentru prejudiciul creat, dacă sunt îndeplinite condiţiile legale.

Universitatea Hyperion

Paza juridică aparţine persoanei care, independent, are puterea controlului, supravegherii şi folosinţei asupra lucrului sau animalului. Lipsa oricăruia dintre aceste elemente atrage lipsa calităţii de paznic juridic, cel în cauză fiind un simplu paznic material (care poate fi obligat la repararea prejudiciului pentru fapta proprie). Paznicul material nu exercită supravegherea şi controlul asupra bunului în mod independent, ci dependent, în subordinea paznicului juridic.

5.4. Răspunderea pentru ruina edificiului

Prin „edificiu" sau construcţie de orice fel, se înţelege orice lucrare realizată de om, prin folosirea de materiale care se încorporează în sol, devenind imobil prin natura sa. Nu sunt avute în vedere alte imobile, precum cele care nu sunt rezultatul încorporării în sol a unor materiale prin acţiunea omului şi nici lucrările provizorii sau imobilele prin destinaţie pe timpul separării de imobil sau între momentul dobândirii calităţii de imobil şi momentul încorporării.

Dacă proprietarul unui edificiu sau al unei construcţii de orice natură (cavou, magazie, tunel etc.) nu întreţine acest bun sau dacă bunul deţinut are un viciu de construcţie, acest proprietar va trebui să-l despăgubească pe acela care a suferit un prejudiciu generat de ruina sau desprinderea unei părţi din bun. Ruina trebuie, aşa cum, în mod imperativ, prevede art.1378 N.C.civ., să fie „urmare a lipsei de întreţinere sau a unui viciu de construcţie", nu a altor cauze.

Răspunderea pentru ruina edificiului operează independent de existenţa vreunei culpe din partea proprietarului, aflându-ne în prezenţa unei răspunderi obiective, întemeiată pe obligaţia de garanţie.

Victima, pentru invocarea răspunderii prevăzute de art. 1378 N.C.civ., trebuie să facă dovada existenţei prejudiciului, a ruinei, a raportului de cauzalitate dintre ruină şi prejudiciu, dar şi a faptului că ruina se datorează lipsei de întreţinere sau a viciului de construcţie.

Proprietarul nu poate înlătura răspunderea pentru ruină chiar dacă face dovada că a luat măsuri de întreţinere sau pentru înlăturarea viciilor de construcţie. El se poate exonera de răspundere doar în condiţiile art. 130 N.C.civ.

Dacă victima face dovada îndeplinirii condiţiilor arătate mai sus, iar proprietarul edificiului nu poate dovedi intervenţia unei dintre cauzele de exonerare, cel din urmă va fi obligat la repararea prejudiciului produs de ruină, având acţiune în regres, atunci când este cazul, împotriva celui care răspunde pentru ruină, în condiţiile răspunderii pentru fapta proprie, respectiv: vânzătorul, în temeiul obligaţiei de garanţie, pentru viciile ascunse; constructorul, arhitectul sau proprietarul, în temeiul contractului de antrepriză sau de proiectare, pentru viciile ascunse; locatarul, dacă ruina s-a datorat neefectuării reparaţiilor care erau în sarcina sa, în temeiul contractului de locaţiune; orice altă persoană care era ţinută la reparaţii, în temeiul legii sau al unui contract.

5.5. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat prin căderea sau aruncarea din imobil a unui lucru

Prin „lucru", în înţelesul art. 1379 N.C.civ., înţelegem bunuri mobile corporale susceptibile de a fi aruncate, respectiv de a ajunge la o distanţă oarecare, datorită imprimării unei mişcări violente, sau, după caz, de a „cădea", deci a se deplasa de sus în jos datorită greutăţii.

Pentru a ne afla într-o situaţie circumscrisă prevederilor art. 1379 N.C.civ., trebuie să facem distincţie între desprinderea unor părţi din imobile şi bunuri aflate în imobile dar care sunt mobile şi care pot fi aruncate sau pot cădea, deci nu sunt la momentul imediat anterior

Universitatea Hyperion

producerii prejudiciului fixate în imobil. De exemplu, ocupantul răspunde de prejudiciul cauzat prin căderea unui ghiveci sau a ţurţurilor.

Responsabile pentru prejudiciile cauzate prin căderea sau aruncarea unui lucru dintr-un imobil sunt persoanele care ocupă acest imobil, chiar fără niciun titlu. Cum „a ocupa" înseamnă „a lua temporar în stăpânire, a avea în folosinţă un imobil, un spaţiu locativ", considerăm că textul legal vizează numai persoanele care folosesc efectiv imobilul în cauză, fie în calitate de titular al unui drept real sau de creanţă asupra imobilului, fie fără a avea o asemenea calitate (de exemplu, persoanele care ocupă abuziv o locuinţă).

În orice caz, ocuparea imobilului presupune un anumit caracter de permanenţă în ceea ce priveşte stăpânirea acestuia şi reiese din atitudinea persoanei în cauză (cel care intră în imobil doar pentru a sustrage bunuri nu ocupă imobilul ci doar cel care deţine, chiar abuziv, şi îl foloseşte pentru sine o anumită perioadă de timp).

Răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin căderea sau aruncarea unui lucru, dintr-un imobil este angajată, asemenea răspunderii pentru ruina edificiului cauzată de vicii, independent de existenţa vreunei culpe din partea celui care ocupă imobilul.

Victima va trebui, pentru invocarea art. 1379 N.C.civ., să facă dovada existenţei prejudiciului, a faptului că lucrul a fost aruncat sau a căzut din imobil, a raportului de cauzalitate dintre prejudiciu şi faptul indicat, a calităţii de ocupant al imobilului de către persoana chemată să răspundă.

Calitatea persoanei care ocupă imobilul poate rezulta dintr-un act juridic sau poate fi efectul unei simple stări de fapt. Cu toate acestea dovada acestei calităţi se va face, în toate cazurile, prin orice mijloc de probă, deoarece faţă de victimă ocuparea imobilului se înfăţişează ca un simplu fapt juridic.

Ocupantul imobilului se va putea întoarce cu acţiune în regres împotriva terţului vinovat în temeiul răspunderii pentru fapta proprie, pentru fapta altuia, a răspunderii pentru prejudiciile cauzate de animale sau de lucruri în general, ori ruina edificiului, după caz.

Exonerarea de răspundere va interveni doar în condiţiile art. 1380 N.C.civ.

Atunci când ocupantul imobilului exercită şi paza, aşa cum este definită de art. 1377 N.C.civ., asupra lucrului aruncat sau care a căzut, ne aflăm în situaţia îndeplinirii condiţiilor cerute pentru angajarea răspunderii atât pentru lucruri în general, cât şi a celei reglementate de art. 1379 N.C.civ. În această situaţie victima are un drept de opţiune.

Aceeaşi soluţie se impune şi în ipoteza în care condiţiile celor două forme ale răspunderii delictuale sunt îndeplinite în privinţa a două persoane diferite (ocupantul imobilului nu se confundă cu paznicul lucrului căzut sau aruncat).

5.6. Cauze de exonerare în cazul răspunderii pentru prejudiciile cauzate de animale sau lucruri[1]

Prin reglementarea formelor de răspundere analizate mai sus, legiuitorul a consacrat un sistem al responsabilităţii obiective, neavând, ca regulă, importanţă atitudinea subiectivă a celui chemat să răspundă. Temeiul unei astfel de răspunderi rezidă în ideea de garanţie pe care o anumită persoană, care se foloseşte de un lucru ori animal, trebuie să o ofere tuturor celorlalţi, că exploatarea lucrului nu le va provoca vreun prejudiciu, în detrimentul propriilor interese.

[1] A se vedea: M. Eliescu, *op. cit.*, pp.200-221; L. Pop, *op. cit.*, pp.367-380; C. Stătescu, C. Bîrsan, *op. cit.*, pp.304-307.

Universitatea Hyperion

Dacă vinovăția, element fundamental al răspunderii în general, nu prezintă relevanță în acest caz, nu acelaşi lucru se poate spune despre raportul de cauzalitate, alt element esențial al răspunderii. Prin urmare, o persoană este responsabilă dacă există o legătură de cauzalitate între lucru ori animal şi prejudiciul produs. Aşadar trebuie cercetat dacă şi în ce măsură lucrul respectiv a stat la originea producerii prejudiciului, în sensul că ar fi influențat în vreun fel rezultatul negativ.

Atunci când lucrul sau animalul nu au avut nicio contribuție la generarea prejudiciului, nefiind prezente în nex-ul cauzal, chiar sub forma unei condiții echivalente cauzei, care ar amplifica ori ar favoriza consecințele negative, răspunderea este înlăturată.

Această situație se întâlneşte atunci când cauza exclusivă a prejudiciului este fapta victimei înseşi, a unui terț ori cazul de forță majoră.

Nu uita! Faptul juridic ilicit constă în acțiunea omenească cauzatoare de prejudicii, săvârşită fără intenția de a produce efecte juridice, efecte care se produc în temeiul legii şi se concretizează în naşterea unui raport juridic obligațional ce are în conținutul său obligația civilă a făptuitorului de reparație a prejudiciului cauzat şi dreptul corelativ al victimei de a pretinde repararea prejudiciului ce ia fost cauzat. Răspunderea juridică civilă reprezintă o categorie fundamentală, o formă a răspunderii juridice, care constă într-un raport juridic obligațional, conform căruia o persoană are datoria de a repara prejudiciul cauzat alteia prin fapta sa sau prejudiciul de care este ținut răspunzător prin dispozițiile legale. Prin răspundere juridică civilă se înțelege şi totalitatea normelor de drept ce reglementează obligația persoanelor de a repara prejudiciile cauzate prin nerespectarea unor dispoziții contractuale sau prin săvârşirea de fapte extracontractuale ilicite, situații pe care legea le reglementează ca antrenând răspunderea. Dreptul civil distinge două forme de răspundere civilă: delictuală şi contractuală, aceste forme fiind consacrate expres de art. 1349 şi 1350 N.C.civ. Pentru a se putea antrena atât răspunderea pentru fapta proprie, dar şi cea pentru fapta altuia, răspunderea pentru animale, răspunderea pentru lucruri şi edificii, este necesar, ca regulă, a fi îndeplinite o serie de condiții generale, şi anume:
- existența unei fapte ilicite;
- existența unui prejudiciu;
- existența unei legături de cauzalitate între fapta ilicită şi prejudiciu;
- existența vinovăției celui care a cauzat un prejudiciu ce se poate materializa în intenție, neglijență ori imprudență.

Teme referate

1. Comparație între răspunderea delictuală şi răspunderea contractuală
2. Răspunderea delictuală pentru fapta proprie
3. Răspunderea pentru fapta minorului sau interzisului
4. Răspunderea pentru faptele prepuşilor
5. Răspunderea pentru lucruri şi animale
6. Răspunderea delictuală obiectivă

Bibliografie minimală

M. Ioan, A.-D. Dumitrescu, I. Iorga, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2011

Unitatea de învățare 8

CONTRACTE SPECIALE

Timp de studiu individual estimat: 4h

Contractul de vânzare-cumpărare

§1. Noțiunea şi caracterele juridice ale contractului de vânzare-cumpărare

1.1. Noțiune

Din dispozițiile art.1294 Cod civil rezultă că vânzarea-cumpărarea este un contract prin care una dintre părți, numită vânzător, strămută proprietatea unui bun al său asupra celeilalte părți numită cumpărător care se obligă în schimb a plăti vânzătorului prețul lucrului vândut[1].

Deşi, reglementarea cuprinsă în art.1294 C.civ. se referă doar la transmiterea dreptului de proprietate, suntem în prezența unui contract de vânzare-cumpărare şi atunci când în schimbul unui preț, se transmite şi un alt drept (real sau de creanță), pentru că transmiterea proprietății nu este de esența, ci numai de natura contractului. Astfel prin contractul de vânzare-cumpărare se poate transmite dreptul de superficie[2], de uzufruct[3], un drept din domeniul proprietății intelectuale[4] (dreptul patrimonial de autor), drepturi asupra unei universalități,

[1] În legătură cu discuțiile existente în literatura de specialitate despre modul în care legiuitorul defineşte vânzarea-cumpărarea a se vedea – **Fr. Deak, St. Cărpenaru**, *Contracte civile,* vol.I, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1993, p. 11; **E. Safta-Romano**, *Contracte civile,* vol.I, Editura Graphix, Iaşi, 1993, p. 21, **D. Chirică**, *Drept civil, Contracte speciale,* Editura Cordial, Cluj-Napoca, 1994, p. 8.

[2] **C. Alunaru,** Noi aspecte teoretice şi practice ale dreptului de superficie în Dreptul nr. 5-6, 1993, p. 65-73; **C. Bârsan**, *Drept civil, Drepturi reale principale*, Ed. All Beck, Bucureşti 2001, p. 297-301; **V. Stoica**, *Drept civil, Drepturile reale principale*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2004, p. 553 si urm.; **L. Pop**, **L.M. Harosa**, *Drept civil, Drepturile reale principale*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2006, p. 256-264.

[3] T.Jud. Hunedoara, dec.civ. nr. 1197/1998, în RRD nr. 8, 1989, p. 67.

[4] **A. Petrescu, L. Mihai**, *Drept de proprietate industrial., Introducere in dreptul de proprietate industrială. Inventi., Inovatia*, Universitatea din Bucureşti, 1987, p. 196; **R. Popescu, R Dincă**, *Cesiunea de marcă,* în *Pendectele române*, nr. 4, 2002, p. 194 şi urm.

Universitatea Hyperion

universalitate care cuprinde nu numai drepturile din activul unei succesiuni, ci şi pasivul (datoriile) moştenirii (vânzarea unei moşteniri)[1].

Contractul de vânzare-cumpărare nu poate avea ca obiect drepturi personal nepatrimoniale şi nici drepturi patrimoniale cu caracter strict personal[2] sau alte drepturi prevăzute de lege sau stabilite prin contracte care sunt încheiate în considerarea persoanei (dreptul la întreținere).

1.2. Sediul materiei

Contractul de vânzare-cumpărare este reglementat de Codul Civil, în cartea a III-a, art. 1294-1404 dar şi de alte acte normative cum ar fi: Decretul-lege nr. 61/1990, Legea nr. 85/1992, Legea nr.112/1995, Legea nr.247/2005 etc.

1.3. Caractere juridice

A. *Vânzarea-cumpărarea este un contract bilateral* (sinalagmatic)[3], întrucât prin încheierea sa dă naştere la obligații reciproce între părți, fiecare din contractanți, fiind în acelaşi timp şi creditor şi debitor, unul față de celălalt. Astfel, vânzătorului îi revine obligația de a preda lucrul care formează obiectul vânzării-cumpărării şi de a-l garanta pe cumpărător, iar cumpărătorului îi revine obligația de a plăti prețul şi de a lua în primire bunul.

B. *Vânzarea-cumpărarea este un contract cu titlu oneros,* deoarece fiecare parte contractantă urmăreşte un avantaj patrimonial adică primirea unui echivalent în schimbul prestației la care se obligă. Vânzătorul urmăreşte să

[1] **M.Eliescu**, *Transmiterea şi împărțeala moştenirii,* Editura Academiei, 1966, p. 222; **Fr. Deak**, *Tratat de drept civil. Contracte speciale,* Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2001, p. 105; **D. Chirică**, *Drept civil. Contracte speciale,* Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1997, p. 106; **E. Safta-Romano**, *Contracte civile,* Editura Graphix, Iaşi, 1993, vol.I, 9.75.

[2] De exemplu dreptul de abitație al soțului supraviețuitor prevăzut de art.4 din Legea nr. 319/ 1944 cu privire la dreptul de moştenire al soțului supraviețuitor.

[3] Vânzarea-cumpărarea, fiind un contract sinalagmatic i se aplică regulile specifice acestor contracte (rezoluțiune, excepția pentru neexecutare, riscul contractului). În acest sens a se vedea: **C. Stătescu, C. Bîrsan**, *Teoria generală a obligațiilor*, Editura All, Bucureşti, 1993, p. 81, **L.Pop,** *Drept civil, Teoria generală a obligațiilor*, Editura Fundației „Chemarea", Iaşi, 1994, p. 72; **V. Stoica**, *Rezoluțiunea şi rezilierea contractului civil*, Editura All, Bucureşti, 1997, p. 103-138; **I. Albu**, *Drept civil, Contractul şi răspunderea contractuală*, Editura Dacia, 1994, p. 175; **E. Safta-Romano**, *Examen al jurisprudenței privitoare la acțiunea în rezoluțiune*, în Dreptul nr. 8, 1990, p. 43.

Universitatea Hyperion

primească prețul, iar cumpărătorul să primească bunul cumpărat în schimbul prețului.

C. *Vânzarea-cumpărarea este un contract comutativ,* ceea ce înseamnă că existența şi întinderea obligațiilor reciproce este cunoscută de părți din momentul încheierii contractului şi nu depind de un eveniment viitor, incert şi posibil, ca în cazul contractelor aleatorii, care ar face să existe şanse de câştig sau de pierdere pentru oricare dintre părțile contractante.

În literatura de specialitate se arată că numai în mod excepțional contractul poate capăta caracter aleatoriu, de exemplu când obiectul este supus pieirii, exproprierii, etc.[1]

D. *Vânzarea-cumpărarea este un contract, în principiu, consensual,* putând fi încheiat prin simplul acord de voință al părților, fără a mai fi nevoie de îndeplinirea vreunei formalități, sau, ca în momentul încheierii contractului, prețul să fie plătit şi lucrul vândut să fie predat. Art.1295 C.civ.. Prevede că „Vinderea este perfectă între părți, şi proprietatea este de drept strămutată la cumpărător, în privința vânzătorului, îndată ce părțile s-au învoit asupra lucrului şi asupra prețului, deşi lucrul încă nu se va fi predat şi prețul nu se va fi numărat".

Principiul consensualității contractului de vânzare-cumpărare nu se aplică în cazul în care legea dispune contrariul. Astfel, art.2 alin.1 din Titlul X „Circulația juridică a terenurilor" din Legea nr. 247/2005 privind reforma în domeniile proprietății şi justiției precum şi unele măsuri adiacente[2], prevede că: „Terenurile cu sau fără construcții, situate în intravilan, indiferent de destinația sau întinderea lor, pot fi înstrăinate si dobandite prin acte juridice între vii, incheiate in forma autenticâ, sub sancțiunea nulității absolute."

Aşadar, terenurile indiferent de locul situării lor, de întinderea suprafeței ce se înstrăinează, de destinația lor şi dacă sunt amplasate sau nu construcții pe ele pot forma obiectul actelor juridice translative şi constitutive de drepturi reale, între vii, numai dacă actul se încheie în formă autentică, cerută „ad validitatem".

[1] **Fr. Deak**, *op. cit*., p. 11.

[2] Publicată în Monitorul Oficial nr. 653 din 22 iulie 2005.

Universitatea Hyperion

Sancțiunea aplicabilă în cazul nerespectării formei cerută de lege este nulitatea absolută[1].

În literatură[2] au existat controverse în legătură cu faptul, dacă vânzarea-cumpărarea unui autovehicul între persoane fizice este un contract consensual sau solemn.

Însă atât timp cât nu există nici o prevedere legală care să menționeze în mod expres că înstrăinarea prin vânzare a autoturismelor se face în forma autentică, înseamnă că pentru transmiterea proprietății va fi suficient un act sub semnătură privată, cerut „ad probationem", întrucât vânzarea-cumpărarea de autoturisme fiind un contract consensual, simplul acord de voință al părților valorează contract[3] (dar bineînțeles cu îndeplinirea cerințelor prevăzute de lege pentru încheierea lui valabilă).

E. *Vânzarea este un contract translativ de proprietate,* adică odată cu realizarea acordului de voință (solo consensu) şi independent de predarea bunului vândut, de plata prețului, are loc nu numai încheierea perfect valabilă a contractului dar şi transferul dreptului de proprietate de la vânzător la cumpărător (art.1295 C.civ.).

Efectele translativ de proprietate se produc în baza contractului, de la data încheierii numai dacă sunt îndeplinite anumite condiții:

a) Vânzătorul să fie proprietarul lucrului vândut iar contractul să fie perfect valabil încheiat;

b) Efectul translativ de proprietate se produce numai în cazul lucrurilor determinate individual. În cazul bunurilor determinate generic, efectul translativ se

---

[1] **ICCJ**, *Drept civil si de proprietate intelectuală*, dec. nr. 2001/2005, în Jurisprudența Secției civile pe anul 2005, p. 334-336;

[2] **Fr. Deak, St. Cărpenaru**, *op. cit.*, p. 13-15; **I. Zinveliu**, *Contracte civile, instrumente de satisfacere a intereselor cetățenilor,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p. 53; **I. Vurdea**, *Propuneri de lege ferenda privind regimul înstrăinării autoturismelor proprietate personală,* în RRD nr. 3, 1981, p. 20; **L. Mihai**, *În legătură cu litigiile privind înstrăinarea autovehiculelor proprietate personală,* în RRD nr. 12, 1983, p. 37; **Fr. Deak**, *op. cit*., p. 12; **D. Chirică**, *op. cit*, p. 9-10; **E. Safta-Romano**, *Contracte civile,* Editura Graphix, Iaşi, 1993, vol.I, p. 23; C.S.J., completul de 7 judecători, dec. nr. 42/1992 şi s.civ., dec. nr. 92/1992 în Deciziile C.S.J. 1990-1992, p. 500-503.

[3] **I. Mihuță**, *Probleme de drept civil* din practica Tribunalului Suprem pe semestrul II al anului 1978 în RRD nr. 9, 1978, p. 38 şi dec. civ. a T.S. nr. 1810/1978; T.S., s. civ., dec. nr. 1591/1978, în RRD nr. 3, 1979, p. 62; dec. nr. 301/1978 în CD, 1978, p.53, dec. nr. 2090/1981 în CD, 1981, p. 61-64; dec. nr. 275/1988, in RRD nr. 2, 1989, p. 65.

Universitatea Hyperion

produce numai din momentul individualizării[1], ceea ce se face de obicei prin predare. Individualizarea poate avea loc şi prin alte metode prin care să se asigure identificarea bunurilor ca fiind proprietatea cumpărătorului[2].

De asemenea, în cazul obligațiilor facultative, care au ca obiect un singur bun, al doilea fiind prevăzut ca o simplă posibilitate de plată, dreptul de proprietate se transmite după cum obiectul este de gen sau individual determinat.

În cazul obligațiilor alternative care au ca obiect un bun dintre două sau mai multe determinate, proprietatea se transmite în momentul alegerii[3];

c) Trebuie ca părțile, prin convenția lor, să nu fi amânat transferul proprietății până la îndeplinirea unei condiții sau a unui termen[4]. Astfel de clauze pot fi prevăzute de către părți în contract, pentru că regula instituită de art.1295 C.civ., după care transferul proprietății are loc din momentul încheierii contractului, nu este imperativă şi deci poate fi înlăturată prin consimțământul părților;

d) Lucrul vândut să existe. În cazul vânzării bunurilor viitoare (*emptio venditio rei futurae)*, transferul poate opera numai din momentul în care bunurile au fost confecționate sau terminate, în stare de a fi predate cumpărătorului.

§2. Condițiile de validitate ale contractului de vânzare-cumpărare

[1] Pentru amănunte vezi **Fr. Deak, St. Cărpenaru**, *op. cit*., p. 16; **M.B.Cantacuzino**, *Curs de drept civil,* Craiova, 1929, p. 543; **C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu**, *Tratat de drept civil român,* vol.II, Bucureşti, 1929, p. 685, T. Jud.Ilfov, dec.pen. nr. 229/1979, în RRD nr. 1, 1980, p. 67.

[2] **O. Podaru**, *Regimul juridic al vânzării bunurilor de gen limitate. Comparație cu regimul juridic al altor specii de vânzări,* în Dreptul nr. 1, 2000, p. 55-62.

[3] **M.B. Cantacuzino**, *Curs de drept civil*, Craiova, p. 543; **C. Stătescu, C. Bârsan**, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor,* Ed. All, Bucureşti, 1992, p. 372.

[4] Pentru amănunte vezi **Fr.Deak, Şt. Cărpenaru**, *op. cit.*, p. 18; **Henri et Léon Mareaud, Jean Mazeaud**, *Leçons de droit civil,* vol.III, Paris, 1963, p. 754; **C. Stătescu, C. Bîrsan**, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor,* Editura All, Bucureşti, 1992, p. 351-356.

Universitatea Hyperion

2.1. Enumerarea condițiilor

Pentru a fi perfect valabil încheiat, contractul de vânzare-cumpărare trebuie să cuprindă următoarele elemente: consimțământul, capacitatea, obiectul, o cauză licită şi în contractele solemne, forma.

2.2. Consimțământul

Vânzarea nu poate lua naştere decât prin acordul părților care își dau consimțământul reciproc asupra condițiilor contractului.

În legătură cu consimțământul părților se impune să examinăm promisiunea de vânzare, pactul de preferință şi dreptul de preempțiune, întrucât celelalte probleme legate de consimțământ cu privire la principiul autonomiei de voință, al libertății contractuale au fost studiate în cadrul teoriei actului juridic civil şi al teoriei generale a obligațiilor[1].

A. Promisiunea unilaterală de vânzare. Deşi legea nu reglementează promisiunea unilaterală şi bilaterală de vânzare-cumpărare, în mod expres, ele sunt admise în practică în temeiul libertății contractuale. Astfel, prin promisiunea unilaterală de vânzare înțelegem un antecontract care dă naştere la un drept de creanță, una dintre părți fiind obligată față de cealaltă să vândă în viitor un anumit bun[2], beneficiarul promisiunii putând opta în sensul de a-l cumpăra sau nu. Beneficiarul promisiunii nu are obligația de a încheia contractul de vânzare-cumpărare. Rezultă că promisiunea de vânzare este un contract unilateral, întrucât creează obligații numai pentru una din părți (promitent).

În cazul în care beneficiarul promisiunii s-a hotărât să cumpere bunul, iar promitentul – vânzător refuză încheierea contractului, contractul proiectat nu se

[1] **D. Chirică**, *Formarea contractului de vânzare-cumpărare,* în RDC nr. 10, 1999, p. 41-56; **V. Stoica**, *Libertatea contractuală şi dreptul constituțional,* în Dreptul 7, 1995, p. 8-12; CA Bucureşti, s. civ., dec. nr. 2701, în PR nr. 2, 2004, cu notă de George Ilie, p.54.

[2] **Fr.Deak**, *op. cit*., p. 23; **M.B.Cantacuzino**, *op. cit*., p. 656; **I. Zinveliu**, *Contractele civile – instrumente de satisfacere a intereselor cetățenilor,* Editura Dacia, Cluj, 1978, *op. cit*., p. 47; **J. Manoliu, Şt.Rauschi**, *Drept civil,* vol.I, *Contracte*, Iaşi, 1984, p. 11; **Radu I. Motica, Fl. Moțiu**, *Contractul de vânzare-cumpărare, Teorie şi practică judiciară,* Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1999, p. 23; T.S., s.civ. dec. nr. 7/1967, în CD; 1967, p. 27-28; T.S., s.civ., dec. nr. 188/1981, în RRD nr. 10, 1981, p. 71; **I. Lulă**, *Natura juridică a promisiunii unilaterale de vânzare,* în Dreptul nr. 6, 1998, p. 43.

Universitatea Hyperion

va mai încheia, beneficiarul având dreptul la daune interese potrivit art.1075 C. civ.[1] .

În ce priveşte dovada promisiunii unilaterale de vânzare-cumpărare, aceasta se va face conform regulilor generale în materie de probă a contractelor.

Obligația promitentului vânzător care se naşte din promisiunea de vânzare se stinge la expirarea termenului prevăzut, iar dacă părțile nu au prevăzut un termen, la expirarea termenului general de prescipție care începe să curgă de la data încheierii promisiunii. Dacă, însă promitentul vânzător înstrăinează bunul unui terț, înainte de împlinirea termenului, nu se va aduce atingere dreptului dobândit de acesta, decât dacă se face dovada existenței unei convenție frauduloase între terț şi promitent astfel încât se poate constata nulitatea absolută a contractului dintre terț şi promitent.

B. Promisiunea bilaterală de vânzare-cumpărare[2] reprezintă un antecontract, care spre deosebire de promisiunea unilaterală de vânzare, creează obligații pentru ambele părți, promitent şi beneficiar, de a încheia în viitor contractul de vânzare-cumpărare.

În cazul în care promitentul vânzător nu-şi respectă obligația şi vinde lucrul unei alte persoane, beneficiarul cumpărător nu poate cere predarea lucrului, întrucât nu a devenit proprietar, iar vânzarea încheiată cu o altă persoană este, cu rezerva fraudei, valabilă, astfel că beneficiarul cumpărător nu poate cere decât daune interese. Dacă însă lucrul se mai găseşte în patrimoniul vânzătorului şi nu există alte impedimente legale, instanța are la dispoziție două posibilități:

---

[1] **M.B. Cantacuzino**, *op. cit.*, p. 657; **E. Safta-Romano**, *op. cit*., p. 33; **D. Chirică**, *Promisiunea unilaterală de a vinde şi de a cumpăra*, în RDC, nr. 9, 1999, p. 45; **A. Benabent**, *Droit civil. Les contrats speciaux civils et commerciaux*, Montchrestien, 2001, p. 66; **Ph. Malaurie et L Agnes et P-Y Gautier**, *Cours de droit civil. Les contrats speciaux civils et commerciaux,* Cujas, 2001, p.101; **Fr. Collant Dutilleul et Ph. Delebecque**, *Contrats civils et commerciaux,* Dalloz , 2002, p. 61; ICCJ, s. com., dec. nr. 3227/2005, în Dreptul nr. 7, 2006, p. 251.

[2] **T.Dârjan**, *Antecontractul de vânzare-cumpărare,* în Dreptul 3, 2000, p. 57; **D. Chirică**, *Efectele juridice ale antecontractului de vânzare-cumpărare, încheiat în calitate de promitent-vânzător, sau de promitent-cumpărător de un singur soț, fără consimțământul expres al celuilalt soț,* în Dreptul nr. 5-6, 1993, p. 59-61; **P. Perju**, *Probleme de drept civil şi comercial din Practica Tribunalului Județean Suceava,* în Dreptul nr. 8, 1992, p. 53; **D. Chirică**, *Promisiunea sinalagmatică de vânzare-cumpărare ca formă autonomă de contract*, SUBB, nr.2, 2000, p. 15; **D. Chirică**, *Denunțarea unilaterală a promisiunii sinalagmatice de vânzare-cumpărare în temeiul unei clauze de dezicere sau a unei clauze rezolutorii,* în Dreptul, nr. 3, 2001; C. A. Bucureşti, s. a IV-a civ. dec. nr. 20/2001 în PR, nr. 1, 2004, p. 101, T. Buc, s. III-a civ. , dec. nr. 614/2002, cu notă critică şi aplicativă de **Adrian Valer Mare** în PR, nr. 2, 2004, p. 47 şi urm. ; ÎCCJ, s. civ. şi de prop. int., dec. nr. 2688/2007, în Dreptul nr. 8, 2008, p. 277; ÎCCJ, s. com., dec. nr. 2636/2007, în Dreptul nr. 7, 2008, p. 315.

Universitatea Hyperion

- să oblige promitentul vânzător la încheierea contractului, sub sancțiunea daunelor cominatorii;

- să pronunțe, în baza art.1073 şi 1077 C.civ. şi art. 5 din Titlul X din Legea nr. 247/2005[1] o hotărâre care să țină loc de contract de vânzare-cumpărare[2], care, având caracter constitutiv de drepturi, va opera transferul dreptului de proprietate de la data când a rămas definitivă.

Pentru admisibilitatea acțiunii trebuie:

- să existe un antecontract valabil încheiat care poate fi dovedit potrivit regulilor din

dreptul comun;

- ca o parte să refuze autentificarea actului;

- ca reclamantul să-şi fi îndeplinit obligațiile asumate prin antecontract;

- ca promitentul vânzător să fie propritarul bunului care formează obiectul antecontractului.

Dacă una din părți nu-şi respectă în mod culpabil obligația de a încheia contractul de vânzare-cumpărare, cealaltă parte are dreptul la o acțiune în rezoluțiune, care derivă din contractul sinalagmatic al promisiunii de vânzare-cumpărare.

[1] Art. 5 din Titlul X al Legii nr. 247/2005 prevede că: „ Înstrăinările realizate sub orice formă, în temeiul prezentei legi, nu validează titlurile de proprietate ale înstrăinătorilor şi dobânditorilor, dacă acestea erau lovite de nulitate, ca urmare a încălcării dispozițiilor legale în vigoare la data încheierii lor.

(2) În situația în care după încheierea unui antecontract cu privire la teren, cu sau fără construcții, una dintre părți refuză ulterior să încheie contractul, partea care şi-a îndeplinit obligațiile poate sesiza instanța competentă care poate pronunța o hotărâre care să țină loc de contract".

[2] C.S.J., s.civ., dec. nr. 204/1991 în Dreptul nr. 8, 1992, p. 80; s.civ., dec. nr. 879/1993 în Dreptul nr. 7, 1993, p. 78; C.S.J., s.civ., dec. nr. 222/1993 în Dreptul nr. 7, 1994, p. 74; dec. nr. 2339/1993, în Dreptul nr. 8, 1994, p. 79-80; T.J. Timiş, s.civ., dec. nr. 215/1995; cu note de **I. Lulă, Fl. Baias**, în Dreptul nr. 10-11, 1993, p. 91-101; **L. Stănciulescu**, *Înstrăinarea şi dobândirea construcțiilor şi terenurilor prin vânzare-cumpărare şi prin alte acte juridice,* Editura Actami, Bucureşti, 1995, p. 76-118; **T. Dârjan**, *Antecontractul de vânzare-cumpărare*, în Dreptul nr. 3, 2000, p. 55-62

Universitatea Hyperion

C. Pactul de preferință – reprezintă o variantă a promisiunii de vânzare, prin care proprietarul unui bun se obligă ca, în cazul când îl va vinde, să acorde preferință, unei anumite persoane, la preț egal[1]. Trebuie precizat faptul că proprietarul bunului se obligă numai să acorde preferință în cazul în care se va hotărî să vândă bunul, cum este în situația promisiunii unilaterale sau bilaterale de vânzare.

În cadrul pactului de preferință promitentul rămâne liber să vândă sau nu bunul; dacă însă se hotărește să-l vândă este ținut să îl prefere pe beneficiar. În caz de nerespectare a pactului prin vânzarea bunului unui terț, beneficiarul poate solicita promitentului numai plata unor daune interese conform regulilor generale privitoare la raspunderea pentru prejudiciul cauzat prin nerespectarea obligației de a face, el neputând intenta acțiunea în revendicare sau în anulare a vânzării, întrucât prin încheierea pactului de preferință nu s-a transmis dreptul de proprietate. Desigur că, dacă dovedește că vânzarea s-a făcut în frauda beneficiarului promisiunii, cu complicitatea la fraudă din partea terțului achizitor, primul ar putea intenta o acțiune în nulitate absolută conform art. 966 C. Civil, având în vedere faptul că în dreptul nostru nu există posibilitatea subrogării beneficiarului pactului de preferință în drepturile terțului dobânditor, fie şi de rea-credință, subrogarea fiind posibilă numai în cazurile prevăzute de lege.

D. Dreptul de preempțiune[2]

a.Noțiune

Dreptul de preemțiune constă în dreptul prioritar la cumpărare recunoscut de lege anumitor categorii de persoane. Instituția nu este nouă în dreptul românesc, ea purtând numele, în vechiul drept, de „protimisis”[3].

b. Natura juridică

[1] Pentru amănunte vezi **Fr. Deak, Şt. Cărpenaru**, *op. cit*., p. 24-25; **C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al.Băicoianu**, *op. cit.*, p. 895-896;

[2] Pentru amănunte vezi **Fr. Deak**, *Dreptul de preempțiune*, în Dreptul nr. 7/1992, p. 34-43; **Fr. Deak**, *Tratat de drept civil. Contracte speciale,* Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2001, p. 28-29; **Gh. Beleiu**, *Dreptul de preempțiune reglementat de Legea nr. 18/1991 a fondului funciar*, în Dreptul nr. 12, 1992, p. 3-13.

[3] **D. Alexandresco**, *Principiile dreptului civil român*, vol. IV, Buc, 1926, p. 190.

Universitatea Hyperion

Cu privire la natura juridică a dreptului de preemțiune, comparativ cu pactul de preferință- care are natură contractuală, deoarece dreptul de preferință la cumpărare al beneficiarului pactului ia naştere în temeiul acordului dintre părți-, acesta are natură legală, întrucât este instituit printr-o normă imperativă.

Instituirea dreptului de preempțiune reprezintă o derogare de la principiul liberei circulații a bunurilor şi mai ales, de la principiul potrivit căruia proprietarul dispune liber de bunul său (art.480 C.civ.). Această derogare are o natură legală, fiind instituită printr-o normă imperativă în care voința proprietarului nu are importanță.

În consecință, acesta din urmă, hotărându-se să vândă, nu are decât posibilitatea de a se conforma sub sancțiunea prevăzută de lege, dreptului de preempțiune.

c. Domeniul de aplicare al dreptului de preempțiune.

Dreptul de preempțiune este reglementat în multiple acte normative. Spre exemplificare prezentăm câteva dintre acestea, având în vedere şi incidența lor în practică:

1. Astfel, Legea nr.33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică în art. 37 prevede o altă aplicație a dreptului de preempțiune, „în cazul în care lucrările pentru care s-a făcut exproprierea nu s-au realizat, iar expropriatorul dorește înstrăinarea imobilului, expropriatul – fost proprietar are un drept prioritar la dobândire la un preț ce nu poate fi mai mare decât despăgubirea actualizată. În acest scop, expropriatorul se va adresa în scris fostului poprietar, iar dacă acesta nu optează pentru cumpărare sau dacă nu raspunde expropriatorului în termen de 60 de zile de la primirea notificării, acesta din urmă poate dispune de imobil".

De aici rezultă că:

- fostul proprietar al imobilului expropriat se bucură de dreptul prioritar la dobândire în toate cazurile în care expropriatorul (statul, respectiv unitățile

Universitatea Hyperion

administrativ-teritoriale) intenționează să înstrăineze imobilul, deci nu numai în caz de vânzare[1];

- chiar dacă se doreşte înstrăinarea prin vânzare, dreptul de preemptiune al fostului proprietar există, dar nu la un preț egal cu al altor potențiali cumpărători, ci la un preț preferențial ce nu poate depăşi despăgubirea actualizată pentru imobilul expropriat. Este şi motivul pentru care în literatura de specialitate s-a folosit formularea de *drept prioritar la dobândirea imobilului expropriat* evitându-se formularea de „drept de preempțiune”[2].

- în scopul exercitării acestui drept, expropriatorul se va adresa în scris fostului proprietar, iar dacă acesta nu optează pentru cumpărare sau nu raspunde în termenul de 60 de zile de la primirea notificării, expropriatorul poate dispune de imobil. Dacă acceptarea ofertei s-a făcut în termen de 60 de zile, dar a ajuns la expropriator după expirarea acestui termen, ea este valabilă.

Nerespectarea acestor prevederi va fi sancționată cu nulitatea relativă, fiind vorba de o dispoziție legală care ocrotește un interes particular[3].

2. Dreptul de preempțiune al chiriaşilor titulari ai contractelor de închiriere la cumpărarea apartamentelor în care locuiesc întrucât nu s-au restituit în natură foştilor proprietari şi nici moştenitorilor acestora, prevăzut prin art. 9 din Legea nr. 112/1995 privind reglementarea situatiei juridice a unor imobile cu destinația de locuințe care au fost trecute în proprietatea statului[4].

3. Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989[5], la art.17 al. 1 prevede că

---

[1] Înstrăinarea bunurilor din proprietatea privată a statului poate avea loc nu numai prin vânzare. De exemplu prin H.G. nr. 158/1993 privind regimul juridic al unor bunuri (publicată în Monitorul Oficial nr. 110 din 28 mai 1993) s-a autorizat „Înstrăinarea cu titlul gratuit” a unor bunuri către o uniune sindicală.

[2] **Fr. Deak**, op. cit., p.37; **Fl. Baias, B. Dumitrache**, *Discuții pe marginea Legii nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică,* în Dreptul nr. 4, 1995, p. 18-27; **Th. Mrejeru**, *Competența materială a instanțelor judecătoreşti în aplicarea Legii nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică* în Dreptul nr. 5, 1999, p. 74-77.

[3] **E. Chelaru**, *Efectele juridice ale exproprierii pentru cauză de utilitate publică* în Dreptul nr.4,1998, p. 14; **I. Dogaru**, op. cit., p.49.

[4] Legea nr. 112/1995 privind reglementarea situației juridice a unor imobile cu destinația de locuințe care au fost trecute în proprietatea statului, publicată în Monitorul Oficial nr. 279 din 29 noiembrie 2005.

[5] Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989, publicată în Monitorul Oficial, nr.75 din 14 februarie 2001, modificată prin O.U.G. nr. 109/2001 pentru prelungirea unor termene prevăzute de Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989 (Monitorul Oficial, nr. 460 din

Universitatea Hyperion

„locatarii imobilelor având destinațiile arătate în anexa nr. 2 lit. a si lit. b pct. 1 au drept de preempțiune la cumpărarea acestora”.

Imobilele la care se referă textul de lege sunt:

-imobilele ocupate de unități şi instituții de învățământ din sistemul de stat (grădinițe, şcoli, licee, colegii, şcoli profesionale, şcoli postliceale, instituții de învățământ superior);

-imobilele ocupate de unitățiile sanitare şi de asistență medico-socială din sistemul public (creşe, cămine-spitale pentru bătrâni, spitale, centre de plasament, case de copii);

-imobile ocupate de instituțiile publice (administrațiile financiare, trezorerii, ministere şi alte autorități ale administrației publice centrale, parchete, judecătorii, tribunale, curți de apel, sedii de poliție şi inspectorate județene, şcoli vamale, arhive naționale, direcții județene, case de asigurări de sănătate, primării, prefecturi, consilii locale şi județene, inspectorate şcolare);

-imobilele ocupate de instituții culturale (teatre, opere, biblioteci, muzee);

-imobilele ocupate de sedii ale partidelor politice legal înregistrate.

Aşadar titularii dreptului de preempțiune sunt: unitățile şi instituțiile de învățământ din sistemul de stat, unitățile sanitare şi de asistență medico-sociale din sistemul public, instituții publice, instituții culturale, partide politice legal înregistrate. În literatura de specialitate[1] s-a considerat că, în mod nepotrivit, au fost excluşi din categoria beneficiarilor unui drept prioritar de cumpărare acei chiriaşi enumerați în anexa nr.2 lit. b pct.2 din Legea nr.10/2001, republicată. Este vorba despre misiunile diplomatice, oficiile consulare, reprezentanțele organizațiilor internaționale interguvernamentale acreditate în România, precum şi personalul acestora.

Legea prevede pentru această ipoteză un termen de 90 de zile în care, sub sancțiunea decăderii, dreptul poate fi exercitat, termen ce curge de la primirea notificării privind intenția de vânzare, prin executorul judecătoresc. În cazul

13.august .2001), ultima modificare şi completare fiind adusă prin Legea nr. 247/2005 (Monitorul Oficial nr. 653 din 22 iulie 2005). Legea a fost republicată în Monitorul Oficial nr. 789 din 02 septembrie 2005.

[1] C. Toader, op. cit., 2005, p. 39.

Universitatea Hyperion

vânzării cu încalcarea dreptului de preempțiune, sancțiunea prevazută este nulitatea absolută.

2.3. Capacitatea părților

A. Dispoziții legale

Având în vedere dispozițiile art.1306 C.civ. „Pot cumpăra toți cărora nu le este oprit prin lege" ceea ce înseamnă că actul de cumpărare-vânzare poate fi încheiat de orice persoană. Regula în materia contractului de vânzare-cumpărare o constituie capacitatea, iar excepția este incapacitatea (motiv pentru care incapacitățile sunt prevăzute expres şi limitativ de lege).

Precizăm că vânzarea-cumpărarea este, în principiu[1], un act de dispoziție, ceea ce impune ca părțile să aibă capacitatea deplină de exercițiu.

B. Incapacități speciale

Legea prevede anumite interdicții de a vinde şi cumpăra:

a. Potrivit art.1307 C.civ. „Vânzarea nu se poate face între soți". Această interdicție urmăreşte:

- să împiedice pe soți ca, sub, aparența unei vânzări simulate, să se realizeze o donație irevocabilă;

- să apere interesele creditorilor, care ar putea să fie fraudați prin încheierea unor contracte de vânzare-cumpărare simulate;

- să apere interesele moştenitorilor(rezervatari sau care beneficiază de raportul donațiilor)[2].

Sancțiunea ce se aplică în cazul nerespectării interdicției cu privire la vânzarea între soți, este nulitatea relativă a contractului care poate fi cerută de oricare dintre soți, de moştenitorii ocrotiți sau de creditori, fără a fi obligați să dovedească fraudarea drepturilor.

[1] Contractul de vânzare-cumpărare este act de dispoziție dacă este raportat la obiectul contractului, şi mijloceşte efectuarea de acte de conservare sau administrare, dacă este raportat la patrimoniul părții contractuale.

[2] **Fr. Deak**, *Tratat de drept succesoral,* Editura Actami, Bucureşti, 1999, p. 232; **D. Chirică**, *Drept civil, Succesiuni,* Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1999, p. 164.

UniversitateaHyperion

Fiind vorba de nulitate relativă, ea poate fi confirmată după desfacerea căsătoriei, de către părți sau de către moştenitori, după moartea vânzătorului[1].

Între concubini, vânzarea este valabilă, numai dacă contractul nu s-a încheiat pentru a determina pe una dintre părți să mențină starea de concubinaj, având o cauză imorală[2].

b. Potrivit art.1308 C.civ., tutorii nu pot cumpăra bunurile persoanelor aflate sub tutela lor. Tutorii nu pot cumpăra bunurile persoanelor aflate sub tutela lor, atâta timp cât socotelile definitive ale tutelei nu au fost date şi primite (art.1308 pct. 1 C. civ). Dispozițiile acestui text de lege se aplică atât tutorelui minorului, cât şi celui al interzisului judecătoresc, precum şi tutorelui provizoriu. Rațiunea acestei interdicții urmăreşte ca între tutore şi minor să nu se ivească o contrarietate de interese şi, evident, apărarea intereselor celui aflat sub tutelă. De asemenea, prin art. 128 C. fam. se interzic orice acte juridice între tutore şi soțul sau rudele lui în linie dreaptă şi frați, respectiv surori, pe de o parte şi minor, pe de altă parte.

c. Art.1308 pct.2 C.civ. precizează că mandatarii atât convenționali cât şi legali, împuterniciți a vinde un lucru, nu-l pot cumpăra, întrucât s-ar ajunge la contrarietate de interese între mandant şi mandatar, existând de altfel pericolul neglijării intereselor mandantului[3].

d. Persoanele care administrează bunuri ale statului, comunelor, oraşelor, municipiilor sau județelor, nu pot cumpăra bunuri aflate în administrarea lor (art.1308 pct.3 C.civ.).

e. Funcționarii publici nu pot cumpăra bunuri care se vând prin mijlocirea lor.

Prohibițiile de la pct. 3 şi 4 ale art. 1308 C. civ. au fost instituite pentru a înlătura contradicția de interese rezultată din cele două calități incompatibile ale acestor persoane (vânzător şi cumpărător în acelaşi timp). Dacă aprecierile subiective sunt excluse (prețurile bunurilor destinate vânzării sunt stabilite de organele de drept), interdicția nu mai operează, nemaifiind întrunită rațiunea avută în vedere de legiuitor la instituirea interdicției.

[1] T.S., col. civ., dec. nr. 867/1955, în CD, 1955, vol.I, p. 63.
[2] T.S., s.civ., dec. nr. 1774/1956, în CD, 1956, p. 109.
[3] C.S.J., s.civ., dec. nr. 2197/1992, Dreptul nr. 8, 1993, p. 74.

Universitatea Hyperion

Sancțiunea aplicabilă în cazul încheierii unor contracte de vânzare–cumpărare cu încălcarea acestor interdicții este nulitatea relativă a contractului de vânzare–cumpărare, aşa cum se apreciază în literatura de specialitate[1], şi nu nulitate absolută, aşa cum sugerează art. 1308 C.civ. şi deci nu poate fi invocată decât de persoana care a fost proprietară a bunurilor vândute sau de succesorii acesteia. Desigur că, dacă bunurile vândute sunt proprietate publică, cumpărarea lor va fi sancționată cu nulitatea absolută, dar nu pe motiv de incapacitate, ci pe motiv de inalienabilitate.

f. O altă incapacitate specială de a cumpăra este conținută de art. 1309 C. civ. potrivit căruia: procurorii, judecătorii şi avocații nu pot deveni cesionari (cumpărători) de drepturi litigioase care sunt de competența Curții de Apel în a cărei circumscripție îşi exercită funcția sau profesia. În cazul judecătorilor de la Înalta Curte de Casație şi Justiție şi procurorilor de la Parchetul General de pe lângă Înalta Curte de Casație şi Justiție, interdicția se extinde pe tot teritoriul țării. Prin drepturi litigioase se înțeleg atât drepturile care fac obiectul unui proces început şi neterminat, cât şi cele în privința cărora se poate naşte o contestație serioasă, viitoare. Dreptul nu mai este litigios dacă s-a pronunțat o hotărâre rămasă definitivă cu toate că trebuie adusă la îndeplinire prin executare, unde s-ar putea formula o contestație la executare.

Cu privire la sancțiunea nerespectării acestei dispoziții legale, în doctrină au fost exprimate două opinii: una[2] potrivit căreia sancțiunea este nulitatea relativă pentru că priveşte doar interesele particulare ale cedentului sau debitorului cedat. Într-o altă opinie[3], s-a arătat că sancțiunea este nulitatea absolută întrucât această interdicție se întemeiază pe motive de ordine publică, respectiv apărarea prestigiului justiției, al corpului magistraților şi al avocaților care trebuie să fie mai presus de orice suspiciune că au influențat soluționarea litigiilor asupra bunurilor dobândite în acest mod. Încălcarea acestei interdicții se sancționează cu nulitatea actului precum şi suportarea cheltuielilor vânzării şi plata de daune-interese.

g. Art. 43 din Legea nr. 183/2000 privind executorii judecătoreşti interzice acestora şă dobândească direct sau prin personae interpose, pentru ei sau pentru

[1] D. Chirică, op.cit. , p.39; Fr. Deak, op. cit. , p.40; C. Toader, op. cit. , p.40 ; D. Macovei, op. cit. , p.23; I. Zinveliu, op. cit., p. 55.

[2] **D. Chirică**, op.cit., p.41.

[3] **Fr. Deak**, op.cit., p.41; **C. Toader**, op.cit. 41; **D. Macovei**, op.cit., p.24.

alții, bunuri care au făcut obiectul activității de executare silită. Sancțiunea nerespectării interdicției este nulitatea absolută.

h. Persoanele insolvabile nu pot cumpăra bunurile imobile care se vând prin licitație publică[1].

i. Potrivit Constituției (art. 44 alin. 2) „Cetățenii străini şi apatrizii, pot dobândi dreptul de proprietate privată asupra terenurilor în România, numai în condițiile rezultate din aderarea României la Uniunea Europeană şi din alte tratate internaționale la care România este parte, pe bază de reciprocitate, în condițiile prevăzute prin lege organică, precum şi prin moştenire legală”[2].

De asemenea, art. 3 din Titlul X „Circulația juridică a terenurilor” al Legii nr. 247/2005 prevede că „Cetățenii străini şi apatrizii precum şi persoanele juridice străine pot dobândi dreptul de proprietate asupra terenurilor în România, în condițiile prevăzute de legea specială”.

Legea specială la care textele de mai sus fac referire este Legea nr. 312/2005.

Astfel, prin Legea 247/2005[3] şi prin Legea nr. 312/2005 privind dobândirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor de cetățeni străini şi apatrizi, precum şi de persoanele juridice străine, următoarele situații sunt prevăzute:

1) Cetățeanul unui stat membru[4] (membru al UE sau al Spațiului Economic European), apatridul cu domiciliul într-un stat membru sau în România, precum şi persoana juridică constituită în conformitate cu legislația unui stat membru pot dobândi dreptul de proprietate asupra terenurilor agricole, pădurilor şi terenurilor forestiere la împlinirea unui termen de 7 ani de la data aderării la UE.

2) Cetățeanul unui stat membru, apatridul cu domiciliul într-un stat membru ori în România, precum si persoana juridică constituită în conformitate cu

[1] **V.M.Ciobanu**, *Drept procesual civil,* vol.II, Bucureşti, 1988, p. 189 şi urm.

[2] **C. Drăguşin, D. Bîrlog**, *Dobândirea dreptului de proprietate asupra terenurilor de către cetățenii străini, apatrizii şi persoanele juridice străine după aderarea României la Uniunea Europeană*, în Dreptul nr. 6, 2007, p. 9-29; **G. C. Frențiu**, *Dreptul cetățenilor străini de a dobândi prin reconstituire dreptul de proprietate asupra terenurilor din România în condițiile legilor fondului funciar*, în Dreptul nr. 9, 2008, p. 48-56.

[3] Legea nr. 312/2005 privind dobândirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor de către cetățenii străini şi apatrizi, precum şi de către persoanele juridice străine, publicată in Monitorul Oficial nr. 1008 din 14 noiembrie 2005.

[4] Prin „stat membru” potrivit art. 2 din Legea nr. 312/2005, înțelegem orice stat membru al Uniunii Europene sau al Spațiului Economic European.

Universitatea Hyperion

legislația unui stat membru pot dobândi drept de proprietate asupra terenurilor în aceleaşi condiții cu cele prevăzute de lege pentru cetățenii români şi persoane juridice române.

Prin excepție, pot dobândi drept de proprietate asupra terenurilor agricole, pădurilor şi terenurilor forestiere de la data aderării, fermierii[1] care desfăşoară activități independente şi sunt, după caz, cetățeni ai statelor membre sau apatrizi cu domiciliul

într-un stat membru, care îşi stabilesc reşedința în România şi apatrizii cu domiciliul în România.

Cetățeanul unui stat membru nerezident[2] în România, apatridul nerezident în România cu domiciliul într-un stat membru, precum şi persoana juridică nerezidentă constituită în conformitate cu legislația unui stat membru, pot dobândi drept de proprietate asupra terenurilor pentru reşedințe secundare, sedii secundare la împlinirea unui termen de 5 ani de la data aderării României.

Cetățeanul străin, apatrizii si persoanele juridice care aparțin statelor care nu sunt membre ale UE sau ale Spațiului Economic European pot dobândi drept de proprietate asupra terenurilor în condițiile reglementate prin tratate internaționale pe bază de reciprocitate.

2.4. Obiectul contractului

Obiectul contractului de vânzare-cumpărare îl formează lucrul vândut şi prețul plătit.

A. Lucrul vândut – trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

a) *Lucrul să fie în circuitul civil.* Potrivit art.963 C.civ., aplicabil tuturor convențiilor „numai lucrurile care sunt în comerț pot fi obiectul unui contract", iar art.1310 C.civ., aplicabil doar în materie de vânzare, precizează că „toate

[1] Legea nr. 312/2005 defineşte fermierul care desfăşoară activități independente, ca fiind „orice persoană fizică care desfățoară activitate agricolă sau silvică, în vederea realizării de produse agricole vegetale ori animale, precum şi de depozitare şi prelucrare a produselor obținute din activitatea proprie sau care desfăşoară o activitate în vederea realizării de produse lemnoase şi nelemnoase ale fondului forestier, aşa cum sunt definite de legea în vigoare".

[2] Dispozițiile art. 2 lit. c din Legea nr. 312/2005 prevăd că prin noțiunea de „rezident" înțelegem străinul care are drept de rezidență pe teritoriul României sau, după caz, persoana juridică străină care are cel puțin un sediu secundar pe teritoriul României în condițiile legii.

Universitatea Hyperion

lucrurile care sunt în comerț, pot fi vândute, afară numai dacă vreo lege a oprit aceasta".

Sunt scoase din circuitul civil:

- lucrurile care prin natura lor nu sunt susceptibile de a forma obiectul dreptului de proprietate, aşa numitele lucruri comune – res communis – (razele soarelui, apa mării, aerul, etc.).

- legea declară inalienabile[1] insesizabile şi imprescriptibile bunurile proprietate publică a statului sau a unităților administrativ-teritoriale. Proprietate publică se defineşte prin raportarea la două elemente: titularul acesteia (statul sau unitățile administrativ-teritoriale) şi afectațiunea bunurilor care nu poate fi alta decât uzul sau utilitatea publică[2].

b) Lucrul să existe este a doua condiție pe care trebuie să o îndeplinească lucrul vândut. El trebuie să existe în prezent, adică în momentul încheierii contractului sau să poată exista în viitor. Dacă lucrul a pierit în momentul încheierii contractului atunci contractul de vânzare-cumpărare este lovit de nulitate absolută, pentru lipsă de obiect (art.1311 C.civ.).

Dar totuşi, dacă lucrul a pierit numai în parte, după încheierea contractului, atunci cumpărătorul poate alege între două posibilități: fie să ceară rezoluțiunea vânzării, fie să ceară o reducere a prețului proporțională cu partea care a pierit.

Vânzarea poate avea ca obiect şi lucruri viitoare (res futura), lucruri care nu există în momentul acordului de voință (art.965 alin.1 C.civ.), dar pot exista în viitor (spre pildă lucrul ce se va confecționa în viitor).

Neconfecționarea lucrului viitor nu afectează valabilitatea contractului; în acest caz vânzătorul va fi obligat la plata de daune-interese ca urmare a neexecutării obligației asumate, dacă nu face dovada unei cauze străine exoneratoare de răspundere (art.1082 C.civ.).

---

[1] **D.C. Tudorache**, *Domeniul public şi domeniul privat al statului în lumina Legii fondului funciar,* în Dreptul nr. 5, 1992, p. 18-20; **L. Frautescu**, *Noțiunile de domeniu public şi domeniu privat al statului. Conținut şi regim juridic* în Dreptul nr. 10-11, 1993, p. 41-47; **I. Adam**, *Noțiunile şi natura domeniului public, domeniului privat şi proprietății private,* în Dreptul nr. 8, 1995, p. 34-42; **A. Cojocaru**, *Discuții privind noțiunile de proprietate publică şi proprietate privată a statului şi a unităților administrativ-teritoriale,* în Dreptul nr. 11, 1998, p. 24.

[2] Conform art. 1844 C.civ „Nu se poate prescrie domeniul lucrurilor care, din natura lor proprie sau printr-o decalarație a legii nu pot fi obiecte de proprietate privata, ci sunt scoase afară din comerț".

Universitatea Hyperion

c) *Lucrul să fie determinat sau determinabil, licit şi posibil*[1] (art.948, 964 C.civ.).

Sunt individual determinate *(res certa)* acele bunuri care, potrivit naturii lor sau voinței exprimate în contract se individualizează prin trăsături caracteristice, proprii, specifice[2].

Sunt determinate generic acele bunuri care se individualizează prin însuşirile proprii ale speciei ori categoriei din care fac parte. Proprietatea acestora nu se poate transfera de la vânzător la cumpărător mai înainte de momentul individualizării bunului[3], individualizare care este posibilă prin cântărire, măsurare, numărare.

d) *Vânzătorul să fie proprietarul lucrului individual determinat.* Contractul de vânzare-cumpărare fiind translativ de proprietate, impune vânzătorului să fie proprietarul lucrului vândut.

Dar jurisprudența se confruntă mereu cu situații în care vânzătorul vinde bunul altuia şi atunci ne punem întrebarea: care va fi soarta juridică a unui asemenea contract?

Problema care se ridică se referă la vânzarea lucrului altuia[4], iar pentru rezolvarea ei trebuie făcută deosebirea după cum contractul are ca obiect un bun individual determinat sau bunuri de gen sau viitoare.

Dacă vânzarea are ca obiect un bun individual determinat atunci efectul translativ de proprietate operează din momentul încheierii contractului (art.1295

---

[1] **Gh.Beleiu**, *Drept civil român, Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil,* Casa de editură „Şansa" SRL, Bucureşti, 1993, p. 143 şi urm.; T.J. Satu-Mare, dec. nr. 462/1976, în RRD1, 1978, p. 64; T.S. s.civ., dec. nr. 97/1970, în CD, 1970, p. 99; T.S., s.civ., dec. nr. 1095/1982, în *Repertoriu*...1980-1985, p. 68.

[2] De exemplu, o construcție e determinată prin indicarea localității în care e situată, strada, numărul, dimensiunile, vecinătățile, din ce e construită, cu ce e acoperită; un tablou prin determinarea dată de autor, anul executării, cu ce fel de material e pictat, pe ce e pictat, semnătura tabloului ş.a.

[3] **C. Podaru**, *Regimul juridic al vânzării bunurilor de gen limitate. Comparație cu regimul juridic al altor specii de vânzare*, în Dreptul nr. 1,2000, p. 55-62.

[4] **Fr. Deak**, *op. cit*., p. 54-55, **Eugeniu Safta-Romano**, *op. cit*., p. 50-51; **D. Alexandresco**, *Explicațiunea teoretică şi practică a dreptului civil român,* vol.VIII, Bucureşti, 1916, p. 91-92; **R. Sanilevici, I. Macovei**, *Consecințele vânzării lucrului altuia în lumina soluțiilor practicii judiciare* în RRD nr. 2, 1975, p. 33; **R. Codrea**, *Consecințele vânzării lucrului altuia în situația în care cel puțin cumpărătorul ignoră că vânzătorul nu este proprietarul lucrului vândut,* în Dreptul nr. 9, 1998, p. 31; **I. Lulă**, *Discuții referitoare la controversata problemă a consecințelor juridice ale vânzării bunului altuia* în Dreptul nr. 3, 1999, p. 60-68; **C. Toader**, *Evicțiunea în contractele civile,* Editura All, Bucureşti, 1997, p. 55-58 ; **I. Sferidian**, *Opinie privind eroarea asupra substanței în vânzarea lucrului altuia*, în Dreptul nr. 3, 2006, p. 97-104.

Universitatea Hyperion

C.civ.). Rezultă că, vânzătorul trebuie să fie proprietarul lucrului în acest moment, căci numai în acest moment se poate transfera proprietatea.

Dacă nu este proprietarul lucrului, vânzarea este anulabilă pentru eroare asupra calității esențiale a vânzătorului care a fost considerat de cumpărător ca fiind proprietarul lucrului[1]. Nulitatea relativă poate fi invocată pe cale de excepție atunci când prețul nu s-a plătit sau pe cale de acțiune, când prețul s-a plătit .

Aceasta este situația atunci, când ambele sau numai cumpărătorul este în eroare, ignorând faptul că lucrul vândut nu aparține vânzătorului (deci este de bună credință)[2].

Dacă părțile au fost în cunoştință de cauză ştiind, că bunul care formează obiectul vânzării este proprietatea altei persoane, problema anulării pentru eroare nu se poate pune, astfel încât soluția este controversată.

Într-o opinie[3] se consideră că vânzarea este valabilă, motivându-se faptul că vânzătorul s-a obligat numai a procura bunul care formează obiectul vânzării, mai târziu, iar în caz de neexecutare fiind posibilă plata daunelor interese.

Într-o altă opinie[4] se consideră că vânzarea lucrului altuia reprezintă o operațiune care are o cauză ilicită şi ca atare e nulă absolut (art.948 C.civ.).

---

[1] **R. Sanilevici, I. Macovei**, *Consecințele vânzării lucrului altuia în lumina soluțiilor practicii judiciare,* în RRD, 2/1975, p. 33; ÎCCJ, s. civ. şi de prop. int., dec. nr. 4612/2005, în Jurisprudența Secției civile pe anul 2005, p. 211-213; C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 762/2003 şi s. a III-a civ. dec. nr. 1233/2004, în Practică judiciară civilă pe anii 2003-2004, p. 71-73.

[2] T.S., col. civ. dec. nr. 2257/1955, în CD, 1955, vol.I, p. 61, C.S.J., s.civ. dec.132/1994, în Dreptul 5,1995, p. 77.

[3] **M.B. Cantacuzino**, *op. cit*., p. 652-653, **C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu**, *op. cit*., p. 905; **M. Georgescu, Al. Oproiu**, *Probleme juridice ale proprietății şi coproprietății,* în S.C.J. nr. 2, 1988, p. 164; T.S., s.civ., dec. nr. 412/1980 în CD, 1980, p. 20.

[4] **Fr. Deak, St. Cărpenaru**, *op. cit*., p. 42; **T.R.Popescu**, *Drept,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970, p. 306; **I. Zinveliu**, *op. cit*., p. 62, **Şt. Răuschi**, *Drept civil. Partea generală. Persoane fizice. Persoane juridice,* Iaşi, 1992, p. 124; **Gh. Beleiu**, *Drept civil. Teorie generală a dreptului civil,* Universitatea din Bucureşti, 1980, p. 251; **Şt. Răuschi**, *Drept civil. Partea generală;* **E. Jakab, B. Halcu**, *Cnsecințe civile şi penale ale vânzării lucrului altuia*, în PR, nr. 1, 2005, p. 239 şi urm.; **M. Nicolae**, *Regimul juridic al imobilelor preluate abuziv* de **Fl. Baias, B. Dumitrache, M. Nicolae**, vol. I, Ed. Rosetti, Bucureşti 2001, p. 267, consideră că suntem în prezența unei veritabile cauze false, întrucât cumpărătorul îşi reprezină greşit contraprestația vânzătorului non dominus, care este imposibil de realizat; C. Herlea, Implicații de natură penală în cazul vânzării lucrului altuia, în Dreptul nr. 5, 1990, p. 34; **S. Golub**, *Aspecte privind vânzarea lucrului altuia*, în RDC nr. 5, 2002, p.72; CA Cluj, s.civ.,dec. nr.632/2004 în PR nr.1, 2005, p 58; CA Bucureşti, s.civ., dec nr.2353/2000, dec. nr.2361/2000, în Culegere de

Universitatea Hyperion

B. Prețul

Pentru formarea valabilă a contractului de vânzare-cumpărare este necesar acordul părților nu numai asupra lucrului vândut dar şi asupra prețului, care constituie o clauză esențială a contractului.

Prețul reprezintă obiectul prestației cumpărătorului care constă într-o sumă de bani pe care cumpărătorul o plăteşte vânzătorului.

Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească prețul sunt următoarele:

a) *Prețul să fie fixat în bani.* Stabilirea prețului în bani este de esența contractului de vânzare-cumpărare. Dacă contravaloarea lucrului vândut nu este stabilită în bani, atunci nu mai suntem în prezența unui contract de vânzare-cumpărare ci a altui contract (contract de schimb, contract de întreținere). Când prețul este fixat parte în bani şi parte în alte prestații, instanța de judecată va determina dacă contractul este de vânzare-cumpărare sau de schimb, după cum prevalează sau nu suma plătită.

b) *Prețul să fie determinat sau determinabil*[1]. Prețul este determinat când părțile, cu ocazia încheierii contractului, au stabilit cu exactitate, suma de bani ce urmează a fi plătită[2].

Prețul este determinabil când nu este fixată suma de bani ce trebuie plătită cu ocazia încheierii contractului, dar sunt stabilite elementele cu ajutorul cărora părțile pot stabili prețul cu ocazia executării contractului (spre pildă în funcție de calitatea produsului) sau atunci când părțile lasă la aprecierea unui terț[3], stabilirea prețului (un specialist ales de părți sau numit de către persoana aleasă de părți).

c) *Prețul să fie sincer şi serios*

practică judecătorească în materie civilă a C.A. Bucureşti pe anul 2000, Ed Rosetti, p. 102-106; C.A. Bucureşti, s.civ., dec.nr. 620/2002 în P.R. nr. 5, 2002, p.75

[1] **D. Alexandresco**, *Principiile dreptului civil român,* vol.IV, Bucureşti, 1926, p. 177; **Mazeaud**, *op. cit*., p. 703, **M.B. Cantacuzino**, *op. cit*., p. 654.
[2] C.S.J., dec.civ. nr. 42/1992, în Dreptul nr. 10, 1992, p. 88-89.
[3] **C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu**, *Tratat de drept civil român,* vol.II, Editura Națională „S. Ciornei", Bucureşti, 1929, p. 906; **D. Alexandresco**, *op. cit*., p. 654; **M. Mureşan**, *op. cit*., p. 44.

Universitatea Hyperion

Prin *preț sincer*[1]trebuie înțeles un preț real, adică pe care părțile să-l fi stabilit nu în mod fictiv, ci în intenția părților să fie efectiv cerut şi plătit. Jurisprudența noastră a statuat că prin noțiunea de *preț serios*, în sensul art.1303 C.civ., urmează a se înțelege prețul care constituie o cauză suficientă a obligației de transmitere a dreptului de proprietate asupra bunului. Pentru ca prețul să fie serios trebuie să existe o proporție între cuantumul prețului convenit de parte şi valoarea reală a bunului vândut[2].

2.5. Cauza contractului

Cauza este un element constitutiv în structura contractului de vânzare-cumpărare şi o condiție de validitate a acestuia. Art. 966 C.civ. precizează că „obligația fără cauză sau fondată pe o cauză falsă sau nelicită nu poate avea nici un efect".

Cauza, motivul psihologic determinant al consimțământului, este alcătuită din două elemente:

-scopul imediat (causa proxima) care, la contractul de vânzare-cumpărare, constă în considerația contraprestației cocontractantului şi este elementul constant şi invariabil în cadrul aceleiaşi categorii de acte juridice;

-scopul mediat (causa remota) care este motivul principal ce a determinat încheierea actului juridic şi are în vedere însuşirile, calitățile prestației sau ale persoanei, este subiectiv, variabil chiar în cadrul aceleiaşi categorii de acte juridice.

La orice contract de vânzare-cumpărare scopul imediat al cumpărătorului este obținerea bunului, iar scopul imediat al consimțământului vânzatorului, obținerea prețului.

Universitatea Hyperion

[1] **C. Stătescu, C. Bîrsan**, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor,* Editura All, Bucureşti, 1992, p. 77, **Mazeaud**, *op. cit*., p. 725-726, **Eugeniu Safta-Romano**, *op. cit*., 1993, p. 56-57, **Fr. Deak**, *op. cit*., p. 45-46. ÎCCJ, s. com., dec. nr. 10

[2] T.S., s.civ., dec. nr. 697/1984, în CD, 1984, p. 26; C.S.J., s.civ., dec. nr. 647/1993, în Dreptul nr. 12/1993, p. 87; **O. Mustață, M. K. Guiu**, *Discuții în legătură cu sancțiunea nerespectării art.1303 din Codul civil,* în Dreptul nr. 8, 1994, p. 51; **I. Olaru**, *Calificarea juridică a faptei de a declara în fața notarului public un preț real mai mic decât cel real,* în Dreptul, nr. 6, 1999, p. 80-84; **O. Rădulescu, P.I. Rădulescu**, *Din nou despre calificarea faptei de a declara în fața notarului public un preț mai mic decât cel real,* în Dreptul nr. 10, 1999, p. 132; ICCJ, s. civ. şi de propr. intelect., dec. nr. 1597/2006, în Dreptul nr. 1, 2007, p. 245; ÎCCJ, s. com., dec. nr. 101/2006, în Dreptul nr. 2, 2007, p. 218.

§3. Efectele contractului de vânzare-cumpărare

3.1. Noțiune

Prin efectele unui contract înțelegem obligațiile pe care contractul le creează în sarcina părților contractante. Pentru a stabili obligațiile ce revin contractanților, trebuie să stabilim conținutul contractului, să interpretăm clauzele contractuale, în situația în care aceste clauze sunt insuficient de clar determinate de lege.

Codul civil stabileşte o regulă specială, în materia vânzării-cumpărării de interpretare a clauzelor vânzării, astfel încât dacă înțelesul contractului este îndoielnic, clauzele neclare se interpretează în contra vânzătorului, deci în favoarea cumpărătorului[1].

3.2. Obligațiile vânzătorului

Obligațiile vânzătorului sunt în număr de două:
- să predea lucrul vândut;

- să-l garanteze pe cumpărător contra evicțiunii şi contra viciilor.

Aceste obligații sunt stabilite de Codul civil (art.1313 C.civ.), ca obligații principale ce revin vânzătorului, astfel încât părțile au facultatea de a stabili şi alte obligații.

3.2.1. Predarea lucrului vândut

Prin predarea lucrului vândut înțelegem punerea lucrului la dispoziția cumpărătorului (art.1314-1334 C.civ.), obligație care se execută fie prin manifestarea unei atitudini pasive din partea vânzătorului, fie prin efectuarea de activități sau fapte care să confere posibilitatea pentru cumpărător de a intra în stăpânirea lucrului[2](art.1315, 1316 C.civ.).

Obligația predării cuprinde indirect şi obligația de a conserva lucrul până la termenul predării (art.1074 C.civ.). În momentul în care se încheie contractul, cumpărătorul are în vedere starea naturală a lucrului din momentul contractării

[1] **G. Marty, P. Raynand**, *Droit civil, II,* Les biens, Paris, 1965, p. 105.
[2] **Mazeaud**, *op. cit*., p. 763-744, T. S., s.civ., dec. 469/1969, în RRD nr. 8, 1969, p. 184, T. S., s.civ., dec. 437/1976, în CD, 1976, p. 107, dec.civ. nr. 1455/1977, în CD, 1977, p. 55.

Universitatea Hyperion

(art.1324 C.civ.) şi este, firesc ca vânzătorul să aibă grijă de lucrul vândut şi să răspundă de culpa comisă cu prilejul conservării lucrului.

Lucrul vândut trebuie predat în starea în care se găseşte în momentul încheierii contractului.

Predarea se face la locul unde se află lucrul în momentul încheierii contractului (art.1319 C.civ.). Acest lucru este posibil dacă obiectul vânzării îl formează un bun individual determinat, pentru că dacă este vorba de lucruri generice, predarea se face la domiciliul vânzătorului.

În ceea ce priveşte data predării, ea trebuie să aibă loc la termenul stabilit de părți. În lipsa unui termen predarea trebuie făcută imediat.

Având în vedere faptul că vânzarea-cumpărarea e un contract bilateral, vânzătorul nu este obligat să predea lucrul dacă cumpărătorul nu plăteşte concomitent prețul. Vânzătorul are un drept de retenție asupra bunului vândut, care constituie o aplicare a excepției pentru neexecutare. Vânzătorul, însă, nu poate invoca această excepție în ipoteza în care a acordat cumpărătorului un termen, ulterior predării lucrului, pentru plata prețului.

Cheltuielile de predare cad în sarcina vânzătorului, iar cele ale ridicării de la locul predării, în sarcina cumpărătorului[1].

Predarea este reglementată în mod amănunțit în mai multe texte de lege (art.1314-1435 C.civ.), care conțin reguli generale cu caracter dispozitiv, de la care părțile pot deroga prin convenția lor. Trebuie arătat, că din momentul când a devenit proprietarul lucrului, cumpărătorul are dreptul la fructe şi la toate accesoriile lucrului vândut (art.1324-1325, 468 şi următorul, 488, 1396 C.civ.).

În ceea ce priveşte cuprinsul şi întinderea lucrului vândut, Codul civil cuprinde anumite reguli privind vânzarea de imobile, din care reținem:

a) dacă se vinde un imobil cu precizarea întinderii sale şi a prețului pe unitatea de măsură şi la măsurătoare se constată că întinderea nu corespunde celei prevăzute în contract, cumpărătorul poate cere reducerea corespunzătoare a prețului sau completarea suprafeței, dacă există această posibilitate sau poate fi obligat să plătească sporul de întindere.

[1] T.S., s.civ., dec. nr. 2459/1972, în *Repertoriu… 1969-1975*, p. 128; **Mazeaud**, *op. cit.*, p. 286.

Universitatea Hyperion

Dacă sporul depăşeşte a douăzecea parte a întinderii arătate în contract, cumpărătorul poate cere rezoluțiunea contractului (art.1327 şi 1328 C.civ.).

b) dacă vânzarea nu este făcută pe măsură, adică prin fixarea unui preț pe unitate, ci este făcută prin preț fix, diferența între întinderea declarată şi cea constatată cu ocazia predării nu poate provoca o creştere sau o reducere de preț, decât dacă reprezintă cel puțin a 20 parte din prețul vânzării, când cumpărătorul poate opta şi pentru rezoluțiunea contractului (art.1329 C.civ.).

c) dacă se vând două sau mai multe imobile printr-un singur contract şi preț, iar întinderea unuia este mai mare, iar a celuilalt mai mică, diferențele de preț se compensează (art.1333 C.civ.).

În cazul neexecutării obligației de predare a lucrului vândut de către vânzător, cumpărătorul poate invoca excepția de neexecutare[1] sau poate cere fie rezoluțiunea vânzării, fie executarea silită a contractului, afară de situația când predarea ar fi fost oprită dintr-un caz de forță majoră sau caz fortuit. Cumpărătorul are dreptul de a cere şi daune pentru prejudiciul provocat prin faptul nepredării la timp a lucrului din culpa vânzătorului[2] (art.1320-1321 C.civ.).

3.2.2. Obligația de garanție

Vânzătorul este obligat să-l garanteze pe cumpărător, atât pentru liniştita folosință a lucrului (adică împotriva evicțiunii), cât şi pentru utila folosință a lui (adică împotriva viciilor ascunse).

A. Garanția contra evicțiunii

a. Noțiune

În legătură cu obligația vânzătorului de a asigura liniştita posesiune a lucrului, art.1337 C.civ., precizează că acesta „răspunde către cumpărător de evicțiune totală sau parțială a lucrului vândut, sau de sarcinile la care s-ar pretinde supus acel obiect şi care n-ar fi declarate la facerea contractului".

Astfel, putem defini evicțiunea[3] ca fiind pierderea totală sau parțială a proprietății lucrului sau tulburarea cumpărătorului în exercitarea dreptului de

[1] **C. Stătescu, C. Bîrsan**, *op. cit*., 1992, p. 80.
[2] Pentru amănunte **Fr. Deak**, *op. cit*.71-72.
[3] Noțiunea vine de la latinescul *evictio, -onis* care înseamnă *deposedare*.

Universitatea Hyperion

proprietate, rezultând din valorificarea de către un terț a unui drept asupra lucrului, drept care exclude în tot sau în parte pe cel al cumpărătorului[1].

Garanția pentru evicțiune a vânzătorului există nu numai față de cumpărător, ci şi față de subdobânditori şi se referă la garanția vânzătorului pentru faptele lui, precum şi pentru faptele terțului.

b. Garanția contra evicțiunii rezultând din fapte personale.

În virtutea garanției contra evicțiunii rezultând din fapte personale, vânzătorul (precum şi succesorii lui universali şi cu titlu universal) este ținut să se abțină de la orice act sau fapt, anterior sau posterior vânzării, de natură a-l tulbura pe cumpărător în liniştita folosință a lucrului. Nu prezintă relevanță faptul că este vorba despre o tulburare de drept (invocarea unui drept, - nerezervat prin contract – ca servitutea, abitația sau uzufructul) sau de fapt (deposedarea cumpărătorului de o parte din terenul pe care l-a dobândit).

În cazul în care cumpărătorul este amenințat cu o asemenea tulburare, el poate opune excepția de garanție: cine trebuie să garanteze, nu poate să învingă (quem de evictione tenet actio eundem agentem repellit exceptio).

Obligația de garanție a vânzătorului fiind obligație patrimonială, ea se transmite şi succesorilor săi cu titlu universal, după moartea acestuia.

Obligația negativă a vânzătorului de a nu-l tulbura pe cumpărător în liniştita folosință a bunului ține de esența contractului de vânzare-cumpărare, astfel încât orice convenție privind înlăturarea răspunderii vânzătorului pentru evicțiunea rezultată dintr-un fapt personal este nulă(art.1339 C.civ.)[2].

[1] **C. Nacu**, *Drept civil român,* vol.III, Bucureşti, 1903, p. 231-232; **M.B. Cantacuzino**, *op. cit*., p. 662, **Mazeaud**, *op. cit.*, p. 787, **Fr. Deak**, *op. cit.*, p. 73-74, **D. Chirică**, *op. cit.*, p. 214-215, **E. Safta-Romano**, *op. cit*., p. 61; **C. Toader,** *Manual...op. cit*., p. 32; **L. Stănciulescu**, *op. cit.*, p. 53; CSJ, s. civ. şi de prop. intelect. dec. nr. 2607/2003 în Buletinul Jurisprudenței, Ed. CH Beck, Bucureşti, 2004; ICCJ, s. civ. si de propr. intelect., dec. nr. 1692/2004, în Buletinul Jurisprudenței, Ed. CH Beck, Bucureşti, 2005; ICCJ, s. civ. şi de propr. intelect., dec. nr. 4738/2003 în Buletinul Jurisprudenței, Ed. CH Beck, Bucureşti, 2004.

[2] Pentru amănunte a se vedea: **Fr. Deak**, *op. cit*., p. 75-77; **C. Toader**, *Evicțiunea în contractele civile,* Editura All Beck, Bucureşti, 1998; **C. Toader**, *Programele de calculator şi garanția contra evicțiunii* în Dreptul nr. 10, 1996, p. 53-60; **M. Mureşan**, *op. cit*., p. 82; **D. Alexandresco**, *op. cit.*, p. 215; **M.B.Cantacuzino**, *op. cit.*, p. 660; **P. Perju**, *loc.cit.*, în Dreptul nr. 5, 1995, p. 48; T.S. col.civ. dec. nr. 119/1957, în CD, 1957, p. 324; T.S.col.civ., dec. nr. 1348/1961, în CD, 1961, p. 100; ICCJ, s. com., dec. nr. 3896/2005, în Dreptul nr. 7, 2006, p. 249.

Universitatea Hyperion

c. Garanția contra evicțiunii rezultând din fapta unui terț.

În cazul în care tulburarea provine de la o terță persoană, vânzătorul are obligația de a-l apăra pe cumpărător, iar în cazul în care nu reuşeşte va suporta consecințele evicțiunii indiferent dacă a fost de bună sau de rea credință.

Vânzătorul va răspunde pentru evicțiunea rezultând din fapta unui terț numai dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

a) Întrucât legea consideră evicțiunea ca o tulburare care stânjeneşte pe cumpărător în exercitarea dreptului său de proprietate, vânzătorul este garant numai pentru *tulburarea de drept*[1] rezultând din exercitarea de către un terț a unui drept concurând cu cel al cumpărătorului.

Terțul evingător poate invoca fie un drept real (drept de proprietate, de uzufruct, servitute neaparentă şi nedeclarată), fie un drept de creanță (contractul de locațiune încheiat de vânzător, care dacă este redactat în scris şi are dată certă devine opozabil cumpărătorului, iar dacă acesta nu are cunoştință despre existența locațiunii, întrucât nu i-a fost comunicată de către vânzător, atunci vânzătorul va fi ținut să răspundă pentru evicțiune).

În cazul tulburărilor de fapt[2], vânzătorul nu răspunde, întrucât cumpărătorul se poate apăra singur, prin mijloace legale, prin acțiunile posesorii. Dreptul invocat de către terțul evingător poate fi un drept real sau un drept de creanță, în ipoteza, spre pildă, contractului de locațiune[3] încheiat de vânzător, care dacă are dată certă e opozabil cumpărătorului, astfel încât cumpărătorul dacă nu cunoaşte despre existența locațiunii şi vânzătorul nu-i comunică la încheierea contractului, va fi obligat să răspundă pentru evicțiune.

b) A doua condiție a obligației de garanție pentru evicțiune este ca ea *să aibă o cauză anterioară vânzării;* pentru cauze ulterioare vânzării, vânzătorul nu răspunde, întrucât cumpărătorul în calitate de proprietar trebuie să se apere singur împotriva acestor fapte.

În schimb, în materia uzucapiunii, vânzătorul nu răspunde, deci evicțiunea nu poate fi imputată vânzătorului, deoarece cumpărătorul devenit proprietar,

[1] T.S., s.civ., dec. nr. 1326/1977 în *Repertoriu… 1975-1980,* p. 86-87; **Fr. Deak**, *op. cit*., p. 77.
[2] **D. Alexandresco**, *op. cit*., p. 214-215.
[3] **D. Andrei**, *Dreptul la despăgubiri al constructorului locator,* în RRD nr. 3/1978, p. 35; T.S., s.civ., dec. nr. 1056/1976, în CD, 1976, p. 90, dec. nr. 316/1983; în RRD nr. 2, 1994, p. 105.

Universitatea Hyperion

avea posibilitatea să întrerupă curgerea prescripției achizitive. Vânzătorul răspunde numai dacă uzucapiunea a fost desăvârşită.

c) A treia condiție este *necunoaşterea evicțiunii de către cumpărător.* Dacă, cumpărătorul a cunoscut pericolul evicțiunii, înseamnă că şi-a asumat riscul, şi vânzătorul numai răspunde, contractul căpătând caracter aleatoriu. Sarcina probei cunoaşterii cauzei evicțiunii de către cumpărător, incumbă vânzătorului[1].

d. Natura şi modul de funcționare a obligației de garanție.

Dacă cumpărătorul este amenințat de evicțiune, şi în special dacă este acționat în justiție de către un terț, el trebuie să ceară vânzătorului să-şi execute obligația de a-l apăra contra eventualei evicțiuni.

Pentru aceasta, cumpărătorul este dator să-l cheme în garanție pe vânzător în procesul intentat de terțul care pretinde un drept concurând cu al său. Cererea de chemare în garanție reprezintă măsura de elementară prudență pentru cumpărător pentru ca în cazul în care cumpărătorul nu solicită instanței introducerea în proces a vânzătorului, atunci se expune la pierderea prețului, a daunelor şi a cheltuielilor de judecată, întrucât vânzătorul chemat în justiție de către cumpăratorul evins are posibilitatea să dovedească faptul că dispune de mijloacele necesare pentru a înlătura pretențiile terțului evingător.

Obligația de garanție pentru evicțiune este o obligație de „a nu face", de „a face", de „a da", după cum evicțiunea nu s-a produs, este pe cale să se producă sau s-a produs.

a) Cât timp nu s-a produs, vânzătorul este ținut să se abțină de la orice fapt care să atragă posibilitatea tulburării cumpărătorului în exercitarea prerogativelor dreptului de proprietate.

b) Dacă evicțiunea este pe cale să se producă, vânzătorul are obligația de „a face", adică să folosească toate mijloacele pentru a-l apăra pe cumpărător împotriva terțului evingător. În acest scop, cumpărătorul este obligat să-l anunțe pe vânzător de pericolul producerii evicțiunii, întrucât dacă-l neglijează, vânzătorul se poate apăra, afirmând că evicțiunea s-a produs pentru că nu a fost înştiințat.

[1] T.S., s.civ., dec. nr. 1754/1972, în CD, 1972, p. 100.

Universitatea Hyperion

c) Dacă evicțiunea s-a produs, vânzătorul are obligația de „a da”, revenindu-i obligația de a plăti pagubele suferite de cumpărător[1].

e. Efectele obligației de garanție contra evicțiunii[2]

Legea face deosebire între evicțiunea totală şi cea parțială.

a) *Evicțiunea totală.* În acest caz cumpărătorul are dreptul la restituirea prețului plătit, *restituire care trebuie să fie integrală indiferent de scăderea sau creşterea valorii lucrului, cu excepția situației în care cumpărătorul a tras vreun folos din stricăciunile ce a cauzat lucrului,* fapt ce-l poate face pe vânzător să ceară o reducere a prețului, echivalent cu folosul realizat de cumpărător[3].

De asemenea, *cumpărătorul are dreptul - la valoarea fructelor pe care a fost obligat să le restituie terțului evingător* (dacă dobândeşte fructele în calitate de posesor de bună credință, nu se restituie); - la *restituirea cheltuielilor de judecată atât ale procesului din care a rezultat evicțiunea, cât şi ale acțiunii în regres în contra vânzătorului;* - *la daune interese.* Legea precizează că aceste daune constau în diferența între prețul plătit şi sporul de valoare dobândit de lucru, de la data încheierii contractului şi până la data producerii evicțiunii, indiferent, din ce cauză s-a produs *sporul de valoare*[4](cheltuieli necesare sau utile, sau spor de valoare dobândit fortuit prin scumpiri).

b) *Evicțiune parțială*[5] - Dacă evicțiunea este numai parțială, cumpărătorul poate cere *rezoluțiunea contractului* de vânzare cumpărare, numai dacă evicțiunea parțială este atât de importantă încât cumpărătorul, dacă ar fi putut să prevadă evicțiunea, nu ar fi cumpărat. Ca urmare a rezoluțiunii vânzării, vânzătorul datorează tot ce este prevăzut de lege pentru evicțiunea totală.

Universitatea Hyperion

[1] T. Jud. Sibiu, dec.civ., 455/1979, în RRD 2/1980, p. 57-58.
[2] **I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu**, *op. cit*, p. 229; **I. Zinveliu**, *op. cit*., p. 91; **Fr. Deak**, *op. cit*., p. 80; **E. Safta-Romano**, *op. cit*., p. 63; **D. Chirică**, *op. cit*., p. 75; **J. Manoliu, Şt. Răuschi**, *op. cit*., p. 27; **C. Toader**, *Manual….*, p. 85; **L. Stănciulescu**, *op. cit*., p. 55; **D. Macovei, M.S. Striblea**, *op. cit.*, p. 52; **A. Benabent**, *op. cit*., p. 144-145.
[3] **D. Alexandresco**, *op. cit.*, p. 218; **Mazeaud,** *op. cit*, p. 792.
[4] **C. Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoianu**, *op. cit*., p. 920; **Fr. Deak**, *op. cit*., p. 82.
[5] **D. Alexandresco**, *op. cit*, p. 227; T.S. col. Civ., dec. nr. 1412/1958, în *Repertoriu….1952-1969;* p. 209; **D. Chirică**, *op. cit.*, p. 77.

Dacă cumpărătorul nu cere rezoluțiunea, are dreptul la valoarea părții pierdute prin evicțiune (deci nu cota parte, corespunzătoare din preț ci la partea corespunzătoare din valoarea lucrului la zi).

Acțiunea în garanție pentru evicțiune a cumpărătorului împotriva vânzătorului se prescrie în termenul general de prescripție, termen care începe să curgă din momentul (data) producerii evicțiunii.

f. Modificări convenționale ale garanției evicțiunii

Normele prin care este reglementată obligația de garanție a vânzătorului contra evicțiunii au caracter supletiv, astfel încât acest regim al garanției – garanția de drept – își găsește aplicabilitate când părțile nu au prevăzut altfel. Părțile pot micșora sau mări întinderea obligației de garanție (art.1338 C.civ.) sau chiar vânzătorul poate fi exonerat de această obligație. Legiuitorul limitează, însă, efectele exonerării în sensul că răspunderea vânzătorului nu poate fi înlăturată în cazul evicțiunii rezultate dintr-un fapt personal al său.

B. Garanția contra viciilor lucrului vândut

a. Noțiune

Potrivit art.1336 C.civ., vânzătorul răspunde nu numai de liniştita posesiune a lucrului vândut, ci şi de viciile acelui lucru.

Vânzătorul este răspunzător pentru viciile ascunse ale lucrului, dacă din cauza lor, lucrul nu este bun de întrebuințat potrivit destinației sale sau dacă întrebuințarea sa este atât de micşorată încât se poate presupune că, dacă i-ar fi cunoscut viciile, cumpărătorul nu l-ar fi cumpărat sau nu ar fi plătit prețul pe care l-a dat (art.1352 C.civ.).

Putem defini viciile ascunse ca fiind *acele deficiențe calitative ale bunului vândut, care existând în momentul predării sale, nu i-au fost cunoscute cumpărătorului* şi nici *nu puteau fi descoperite prin mijloace obişnuite de verificare,* şi care fac, ca bunul să nu poată *fi întrebuințat conform destinației sale sau că întrebuințarea* să fie atât de micşorată *încât se presupune că,*

Universitatea Hyperion

cumpărătorul n-ar fi *contractat ori n-ar fi dat pe dânsul ceea ce a dat,* dacă *le-ar fi cunoscut*[1].

b. Condițiile cerute pentru ca vânzătorul să răspundă pentru viciile lucrului vândut

Pentru a se angaja răspunderea vânzătorului pentru viciile ascunse ale lucrului trebuie îndeplinite următoarele condiții:

a) Trebuie ca viciul să *fie ascuns.* Potrivit legii, vânzătorul nu răspunde pentru viciile aparente ale lucrului şi de care cumpărătorul a putut să se convingă singur (art.1353 C.civ.), în schimb de viciile ascunse, vânzătorul răspunde chiar dacă nu le-a cunoscut, adică chiar dacă a fost de bună credință, în afară de cazul în care s-ar fi stipulat că nu răspunde de ele[2].

Lipsa de experiență, de documentare, informare, nepricepere a cumpărătorului nu fac ca viciile pe care acesta nu le-a putut constata singur să fie vicii ascunse[3].

Aşadar, nu orice viciu care n-a fost observat de cumpărător este un viciu ascuns, el are acest caracter numai dacă nu a putut fi observat la o atentă verificare a bunului[4].

Universitatea Hyperion

[1] A nu se confunda viciul în sensul art.1352 C. civil, cu viciul de consimțământ al erorii (sau dolului) asupra substanței lucrului vândut(art.954 alin.1 C. civil). Astfel, în cazul viciului prevăzut de art.1352 C. civil, cumpărătorul a dobândit lucrul dorit, dar acesta este impropriu folosinței după destinație ca urmare a existenței unor defecte pe care le are, pe când în cazul erorii asupra substanței lucrului ce face obiectul contractului, cumpărătorul nu a putut cumpăra, în substanța sa lucrul dorit, şi poate cere anularea contractului, diminuarea prețului putând cere rezoluțiunea contractului.

[2] **V. Stoica, C. Turianu**, *Obligația de garanție contra viciilor bunurilor vândute de persoanele fizice, cu privire specială asupra autovehiculelor,* în RRD nr. 9-12, 1989, p. 9; T.S., s.civ., dec. nr. 858/1983 în RRD nr. 5, 1984, p. 64; T.S., s.civ., dec. nr. 885/1984, în CD, 1984, p. 77; T.S., s.civ., dec. nr. 612/1985, în CD, 1985, p. 56; **V. Terzea**, *Garanția contra viciilor lucrului vândut prevăzută de art. 1352 şi urm.*, în Dreptul nr. 9, 2007, p. 34 şi urm.

[3] **D. Chirică**, *Obligația de informare şi efectele ei în faza precontractuală a vânzării-cumpărării* în RDC, nr. 7-8, 1999, p. 50-58; T.S., s.civ., dec. nr. 679/1986, în RRD nr. 1, 1987, p. 62-63; T. Mun. Bucureşti, s. A IV-a, dec.civ. Nr. 155/1990 în CD, 1990, Editura Şansa SRL, 1992, p. 61, T.S., s.civ., dec. nr. 183/1970, în CD, 1971, p. 61; dec. nr. 1936/1984, în RRD nr. 7, 1985, p. 68; dec. nr. 1859/1988 în RRD nr. 6, 1989, p. 66.

[4] În practica judecătorească s-a arătat că „din planşele fotografice depuse de reclamant în dosar a rezultat că acestea puteau constata cu uşurință defecțiunile centralei termice sau ale hidroforului, precum şi starea în care se aflau pereții, instanța constatând că reclamanții, printr-o verificare atentă, puteau constata viciile calificate de aceştia ca fiind ascunse, cu atât mai mult cu cât, anterior încheierii contractului, au vizitat imobilul însoțiți de o persoană calificată."(T.B., s. a IV-a civ., dec. nr. 1933/2002 în Culegere de practică judiciară în materie civilă pe anii 2000 – 2003, p. 94 – 97).

Aprecierea caracterului aparent sau ascuns al viciilor se face în abstract, în funcție de diligenta mijlocie a unei persoane cu aceleaşi cunoştințe tehnice ale cumpărătorului[1].

b) Viciul trebuie *să fi existat* în momentul vânzării[2]. Pentru viciile care au apărut după încheierea contractului, adică atunci când lucrul se defectează sau îşi pierde calitatea din cauze ivite după vânzare, vânzătorul nu răspunde, întrucât prin efectul vânzării riscurile trec odată cu dreptul de proprietate asupra cumpărătorului.

c) Viciul trebuie *să fie grav*[3] adică din cauza lui, lucrul trebuie să fie impropriu întrebuințării după destinație sau să se micşoreze într-atât valoarea de întrebuințare, încât cumpărătorul, cunoscând acest fapt, nu ar fi cumpărat sau ar fi plătit un preț mai mic.

c. Efectele şi întinderea răspunderii vânzătorului pentru vicii

Dacă condițiile prezentate mai sus sunt întrunite, cumpărătorul are facultatea de a cere fie rezoluțiunea vânzării, fie o reducere a prețului, cu două excepții:

- în cazul vânzării de drepturi succesorale – dacă nu s-a obligat să garanteze conținutul universalității, vânzătorul răspunde numai pentru calitatea sa de moştenitor (art.1399 C.civ.);

- în cazul vânzării prin licitație publică, care se face prin intermediul justiției.

Acțiunea prin care cumpărătorul solicită rezoluțiunea vânzării, se numeşte redhibitorie[4].

Această acțiune este admisibilă chiar dacă natura viciului n-ar face lucrul absolut impropriu destinației sale.

---

[1] Instanța supremă a decis că „o capacitate mai mică a bunului vândut decăt cea stabilită nu constituie un viciu ascuns, iar eventualele vicii aparente, care au condus ulterior la reparația bunului, puteau fi sesizate prin diligențele ce se impuneau la recepția produselor; ori cumpărătorul a recepționat bunul fără a formula obiecțiuni privind calitatea sau capacitatea acestuia" (ICCJ, s. civ., dec. nr. 2217/2005, în Buletinul Casației nr. 3, 2005, p. 14).

[2] T. S, s.civ., dec. 679/1986, în RRD 1/1987, p. 62-63; T. S, s.civ., dec. 1859/1998, în RRD, 6/1989, p. 66; T. Mun. Bucureşti, S. a III-a, dec. nr. 19/1990 în Dreptul nr. 2, 1992, p. 79.

[3] T.S., s.civ., dec. nr. 54/1973 în CD, 1973, p. 133.

[4] Noțiunea vine de la latinescu *red hibere* –a lua înapoi.

Universitatea Hyperion

În loc de desființarea contractului cu efect retroactiv, cumpărătorul poate cere o reducere a prețului, proporțional cu paguba suferită, provocată de viciu. Acțiunea specială de reducere a prețului se numeşte estimatorie, întrucât valoarea prejudiciului se stabileşte, de obicei, prin expertiză.

d. Termenul de intentare a acțiunilor

Potrivit dispozițiilor art.5 din Decretul nr. 167/1958 cu privire la prescripție extinctivă „dreptul la acțiunea privitoare la viciile ascunse ale unui lucru transmis, se prescrie prin împlinirea unui termen de 6 luni, în cazul în care viciile nu au fost ascunse cu viclenie".

Ca urmare a prevederilor acestui text de lege, acțiunile redhibitorii şi estimatorii pot fi intentate într-un termen de 6 luni, iar dacă viciile au fost ascunse cu viclenie în termenul general de prescripție extinctivă[1], de 3 ani.

3.3. Obligațiile cumpărătorului

Cumpărătorul are două obligații principale:

- *de a plăti prețul;*

- *de a lua în primire lucrul vândut.*

De asemenea, dacă nu s-a prevăzut altfel în contract, el suportă şi cheltuielile vânzării.

A. Plata prețului

a. *Locul şi data plății* – Este cea mai importantă obligație a cumpărătorului, fapt prevăzut expres de art.1361 C.civ., „Principala obligație a cumpărătorului este de a plăti la ziua şi la locul determinat prin contract". În lipsă de stipulație contrară, cumpărătorul plăteşte prețul la locul şi în momentul în care i se face predarea lucrului vândut (art.1362 C.civ.), deoarece în materia vânzării, legătura între obligația de predare a lucrului şi aceea de plată a prețului este atât de

[1] T.Jud. Timiş, dec.civ. 210/1985, în RRD 1/1986, p. 61, **Gh. Beleiu**, *Prescripția pentru viciile lucrului,* în RRD nr. 2, 1980, p. 8-16, T. S., s.civ., 1985 în RRD nr. 1, 1986, p. 61.

Universitatea Hyperion

strânsă, încât, în termenul care afectează obligaţia uneia dintre părţi afectează şi obligaţia celeilalte părţi.

b. *Sancţiunea neplăţii preţului* – În cazul contractului de vânzare-cumpărare, ca şi în orice contract bilateral, neexecutarea obligaţiei de către una dintre părţi, conferă celeilalte părţi, posibilitatea de a invoca excepţia de neexecutare sau de a cere fie executarea în natură, fie rezoluţiunea contractului.

Acţiunea în rezoluţiunea[1] vânzării este reală, ceea ce înseamnă că urmăreşte nu persoana cumpărătorului ci chiar bunul şi deci poate fi intentată împotriva persoanei în mâna căreia se află lucrul vândut. Rezoluţiunea producându-se cu efect retroactiv se răsfrânge şi asupra lucrului vândut[2].

În cazul rezoluţiunii pentru neplata preţului, Codul civil prevede următoarele reguli:

-rezoluţiunea nu operează de drept în materia vânzării de imobile, ci trebuie pronunţată de instanţa de judecată, iar dacă vânzătorul este în pericol de a pierde bunul şi preţul, instanţa va acorda un termen de graţie (1366 C. civ).

-dacă părţile au prevăzut în contract un pact comisoriu expres, desfiinţarea contractului va opera după punerea în întârziere a cumpărătorului.

Conform regulilor generale în materie de rezoluţiune, rezoluţiunea nu poate fi decât judiciară, rămânând la aprecierea instanţei dacă neexecutarea este destul de gravă pentru a motiva rezoluţiunea. Trebuie făcută precizarea că de la acest principiu, legea aduce anumite restricţii:

- rezoluţiunea rămâne fără efect în contra autorităţilor publice;

- rezoluţiunea rămâne fără efect faţă de terţul adjudecatar al imobilului vândut, prin licitaţie publică;

[1] **C. Stătescu, C.Bîrsan**, *op.cit.*, p. 84-88.

[2] **E. Safta-Romano**, *Examen al jurisprudenţei privitoare la acţiunea în rezoluţiune,* în Dreptul nr. 8, 1990, p. 45, **V.M. Ciobanu**, *Drept procesual civil, vol.I,* Univ. Bucureşti, 1986, p. 97; **V. Stoica**, *Rezoluţiunea în rezilierea contractelor civile,* Editura All, Bucureşti, 1997; T.S., s.civ., dec. nr. 1835/1977, în CD, 1977, p. 50; dec. nr. 1830/1979, în CD, 1979, p. 69; dec. nr. 486/1979, în RRD nr. 8, 1979, p. 52, dec. nr. 2450/1984, în RRD nr. 9, 1985, p. 71; CSJ, s.civ., dec. nr. 2570/1993, în Buletinul jurisprudenţei 1993, p. 122-125, CSJ, s.civ., dec. nr. 222/1994, în Dreptul nr. 5, 1995, p. 82.

Universitatea Hyperion

- dreptul de a cere rezoluțiunea pentru neplata prețului nu este opozabil terțului dobânditor de drepturi reale asupra lucrului vândut, decât dacă vânzătorul a îndeplinit cerințele legii pentru conservarea privilegiului său de vânzător[1].

B. Luarea în primire a lucrului vândut

Cumpărătorul are nu numai dreptul să primească lucrul vândut dar este obligat să ia în primire lucrul vândut la termenul stabilit în contract sau din ziua când a fost pus în întârziere.

În caz de neexecutare, vânzătorul are dreptul să ceară cumpărătorului despăgubiri pentru eventualele cheltuieli de depozitare sau de transportare a bunului în alt loc şi posibilitatea de a solicita instanței obligarea cumpărătorului la executarea acestei obligații.

C. Suportarea cheltuielilor vânzării

Cumpărătorul este obligat în lipsă, de convenție contrară să plătească cheltuielile vânzării (cheltuielile propriu-zise ale actului, de redactare a actului de vânzare-cumpărare, de autentificare, taxe de timbru, etc.).

Facem precizarea că această dispoziție prevăzută de art.1305 C.civ., vizează numai raporturile dintre părți[2]. În raport cu terții dispozițiile art.1305 C.civ. nu sunt aplicabile, motiv pentru care aceste prevederi nu sunt opozabile statului, reprezentat prin administrația financiară, astfel încât față de stat ambele părți răspund solidar pentru plata taxelor.

§4. Varietăți de vânzare

4.1. Enumerare

Pe lângă vânzarea-cumpărarea reglementată de dreptul comun, legislația română prevede anumite varietăți speciale ale contractului de vânzare-cumpărare, pentru care datorită obiectului contractului, condiției prevăzute în act, clauzelor contractuale se impun anumite reguli speciale.

[1] **V.M. Ciobanu**, *op. cit*., p. 99 şi urm.
[2] T.J. Sibiu, dec.civ. nr. 95/1983 în RRD nr. 3, 1984, p. 52-56; T.S., s.civ., dec. nr. 236/1986, în RRD nr. 11, 1986, p. 64.

Universitatea Hyperion

Sunt astfel de contracte, vânzarea după greutate, număr, măsură, vânzarea pe încercate, vânzarea cu pact de răscumpărare, vânzarea unei moşteniri, vânzarea de drepturi litigioase.

4.2. Vânzarea după greutate, număr, măsură

Obiectul contractului de vânzare-cumpărare îl formează numai bunurile de gen, care se vând dintr-un gen limitat, şi deci trebuie să se procedeze la cântărirea, numărarea sau măsurarea pentru a se putea individualiza fie lucrul vândut, fie numai preţul corespunzător[1].

În legătură cu acest tip de vânzare se ridică trei probleme şi anume trebuie văzut care este momentul încheierii contractului, care este momentul transferului dreptului de proprietate şi al transmiterii riscurilor.

Cu privire la momentul încheierii contractului, trebuie arătat că vânzarea este perfectă din momentul în care părţile au căzut de acord asupra lucrului şi asupra preţului, deci din momentul acordului de voinţă.

4.3. Vânzarea pe încercate

Această vânzare este un contract încheiat sub condiţia suspensivă a încercării lucrului de către cumpărător (art.1302 C.civ.)[2].

Vânzarea fiind sub condiţie suspensivă, deşi contractul este perfect valabil încheiat din momentul realizării acordului de voinţă, riscurile pieirii fortuite a bunului cad în sarcina vânzătorului şi deci până la realizarea condiţiei, vânzătorul este proprietar sub condiţie rezolutorie, iar după îndeplinirea condiţiei, cumpărătorul devine proprietar al lucrului în mod retroactiv, adică din momentul încheierii contractului.

[1] **I. Zinveliu**, *op. cit.*, p. 108; **E. Safta-Romano**, *op. cit.*, 1993, p. 71, **D. Alexandresco**, *op. cit.*, p. 193.
[2] **E. Safta-Romano**, *op. cit.*, 19932, p. 72, **Fr. Deak**, *op. cit.*, p. 103.

Universitatea Hyperion

4.4. Vânzarea pe gustate

Potrivit art.1301 C.civ. „în privința vinului, a oleului şi a altor asemenea lucruri care, după obicei, se gustă mai înainte de a se cumpăra, vinderea nu există până ce cumpărătorul nu le-a gustat şi n-a declarat că-i convin".

O asemenea vânzare este supusă unei condiții suspensive potestative simple, în sensul că vânzarea se consideră perfect valabilă încheiată în momentul în care cumpărătorul, după ce a gustat bunul respectiv, declară că acesta îi convine[1]. Până în momentul în care cumpărătorul declară că acceptă sau nu bunul, s-a considerat că suntem în prezența unei „promisiuni de vânzare"[2] sau a unui proiect de vânzare[3].

4.5. Vânzarea cu grămada

Având în vedere prevederile art.1299 C.civ., în cazul acestei varietăți de vânzare nu are loc numărarea, măsurarea, proprietatea fiind transmisă de la vânzător la cumpărător chiar în momentul realizării acordului de voință.

Vânzarea cu grămada are ca obiect o cantitate determinată de bunuri prin masa ei, iar prețul se stabileşte global pentru întreaga cantitate.

4.6. Vânzarea cu pact de răscumpărare[4]

Pactul de răscumpărare îşi găseşte originea în dreptul roman, potrivit căruia dă naştere la un drept de creanță în favioarea vânzătorului, în temeiul căruia cumpărătorul era obligat ca, la termenul convenit să revândă bunul cumpărat, astfel încât cumpărătorul devenea proprietar pur şi simplu asupra bunului, fiind însă şi debitor al obligației de a-l revinde la termen vânzătorului. O astfel de operațiune presupunea existența a două acte juridice de vânzare-cumpărare, fiecare parte fiind atât vânzător cât şi cumpărător.

---

[1] **Mazeaud**, *op. cit.*, p. 747-748.
[2] **Fr. Deak**, *op. cit*., p. 104.
[3] **I. Zinveliu**, *op. cit*., p. 109.
[4] Denumirea provine de la latinescul „venditio cum pacto de retrovendendo" sau în formă simplificată „pactum de retrovendeto", care semnifică situația în care vânzătorul îşi rezervă dreptul de a răscumpăra bunul vândut, fie pentru acelaşi preț, fie pentru un altul, care, de regulă, este mult mai mare (**D. Alexandresco**, *Explicațiunea teoretică şi practică a dreptului civil român, tomul VIII, partea a II-a, ediția a II-a*, Atelierele grafice Soccec & Co., Bucureşti, 1925, p. 447.

Universitatea Hyperion

Această varietate de vânzare este interzisă în dreptul nostru, art.1371-1378 C.civ. care o reglementau fiind abrogate prin art.4 a Legii contra cametei din 12 aprilie 1931.

4.7. Vânzarea de drepturi succesorale

Vânzarea de drepturi succesorale sau cesiunea unei moşteniri reprezintă acel contract prin care moştenitorul înstrăinează dreptul său succesoral unei alte persoane, care poate fi terț sau un comoştenitor. Această vânzare poate avea loc numai după deschiderea succesiunii[1].

Obiectul vânzării nu îl poate forma decât o universalitate sau o cotă parte indiviză a supra unei universalități, dacă este un singur moştenitor sau dacă sunt mai mulți moştenitori.

Vânzătorul este obligat să-l garanteze pe cumpărător de calitatea sa de moştenitor.

4.8. Vânzarea de drepturi litigioase[2]

Prin drept litigios înțelegem dreptul real sau de creanță asupra căruia există o contestație judiciară, în legătură cu care se desfăşoară un proces, procesul nefiind finalizat printr-o hotărâre judecătorească rămasă definitivă.

Această vânzare are ca obiect un astfel de drept litigios, iar dacă s-a făcut o asemenea înstrăinare, adversarul cedentului are posibilitatea de a elimina din proces pe dobânditorul dreptului(cesionar), plătindu-i suma cu care a cumpărat dreptul litigios împreună cu cheltuieli şi dobânzi. În acest fel se stinge dreptul care a fost promovat împotriva lui.

Operațiunea este cunoscută sub denumirea de retract litigios şi urmăreşte să zădărnicească încercările de speculă din partea cesionarului. Aşadar, scopul retractului litigios este acela de a înlătura (pe cât posibil) încercările speculative

[1] **M. Eliescu**, *Transmisiunea şi împărțeala moştenirii,* Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1966, p. 222, **Fr. Deak**, *Moştenirea legală,* Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1996, p. 32; **M. Mureşan**, *op. cit.*, p. 106; **D. Chirică**, *op. cit*., p. 106; **E. Safta-Romano**, *op. cit.*, p. 75.

[2] **Gr. Basarabeanu**, *Vânzarea de drepturi litigioase şi retractul litigios*, Ed. Profit şi Pierdere, Bucureşti, 1938, p.3; **I. Popa**, *Vânzarea de drepturi litigioase- Retractul litigios*, în PR, nr. 4, 2004, p. 201.

Universitatea Hyperion

ale dobânditorilor de drepturi litigioase la preţuri mai mici decât valoarea lor de circulaţie, urmărindu-se ca prin revânzarea lor să se obţină un câştig[1].

Pentru ca debitorul să poată exercita retractul litigios trebuie îndeplinite următoarele condiţii[2]:

- să existe un proces început dar neterminat asupra fondului dreptului[3];

- vânzarea să fie făcută cu titlu oneros;

- manifestarea voinţei de a exercita retractul litigios trebuie să fie însoţită de faptul material al ofertei preţului real al vânzării, cheltuielilor contractului şi dobânzii preţului cesiunii, din ziua plăţii acestuia.

Voinţa se va manifesta, fie în faţa instanţei care soluţionează fondul litigiului, fie printr-o notificare, pe care o va comunica cesionarului.

Retractul litigios nu poate fi exercitat în următoarele situaţii:

- când vânzarea dreptului litigios s-a făcut de către un comoştenitor sau un coproprietar al dreptului cedat;

- când vânzarea s-a făcut unui creditor, în scopul plăţii creanţei sale;

- când vânzarea s-a făcut posesorului fondului asupra căruia există dreptul litigios.

Probleme analizate:

- Noţiune şi caractere juridice;
- Condiţii de validitate;
- Efecte;
- Diferite tipuri de vânzare.

Universitatea Hyperion

[1] **T. C. Briciu, M. Nicolae**, Notă, în PR nr. 5, 2002, p. 113; Dec. nr. 6/2001 privitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 1402 C. civ., publicată în M. Of. nr. 154 din 29 martie 2001.
[2] Pentru amănunte a se vedea **Fr. Deak**, *op. cit*., p. 109.
[3] **A. Lebrun**, *Cession de droit litigieux*, Repertorie de droit civil, mise a jour, 1990, p. 7.

INTREBĂRI DE CONTROL

A. TESTE GRILĂ

1. Contractul de vânzare-cumpărare este acel contract prin care, în schimbul unui preț, se transmite:

a) numai dreptul de proprietate, întrucât transmiterea proprietății este de esența contractului;

b) si un alt drept real decât dreptul de proprietate;

c) numai drepturi asupra unei universalități.

2. Nu pot forma obiectul contractului de vânzare-cumpărare:

a) drepturile personale patrimoniale;

b) dreptul de abitație al soțului supraviețuitor;

c) dreptul real de uz.

3. Prin efectul realizării acordului de voință *(solo consensu)*, în contractul de vânzare-cumpărare se produce:

a) numai încheierea contractului;

b) numai transmiterea dreptului de proprietate de la vânzător la cumpărător;

c) încheierea valabilă a contractului, dar operează si transmiterea dreptului de proprietate de la vânzător la cumpărător.

4. Dacă obiectul vânzării îl constituie un lucru dintre două sau mai multe bunuri individual determinate, dar numai alternativ, atunci proprietatea se transmite:

a) din momentul individualizării, care se face, de regulă, prin predare;

b) în momentul alegerii, pentru că prin alegere se individualizează

Universitatea Hyperion

bunul;

c) din momentul acordului de voință.

5. Pactul de preferință este o variantă a promisiunii de vânzare, afectată de o condiție:

a) simplă potestativă;

b) pură potestativă;

c) suspensivă.

6. Vânzarea-cumpărarea este un act de dispoziție:

a) numai raportat la lucrul vândut si prețul care formează obiectul contractului;

b) numai raportat la patrimoniul părții contractante;

c) numai pentru vânzător, întrucât el transferă dreptul de proprietate.

7. Vânzarea între soți este lovită de nulitate relativă, putând fi cerută:

a) numai de către oricare dintre soți;

b) si de mostenitorii ocrotiți ai soților, fără să fie obligați să dovedească fraudarea drepturilor;

c) de creditori, cu obligația de a face dovada fraudării drepturilor lor.

8. Judecătorii, procurorii si avocații nu pot deveni cesionari de drepturi litigioase care sunt de competența:

a) tribunalului în care-si exercită funcția sau profesia;

b) curții de apel în a cărei circumscripție își exercită funcția sau profesia;

c) Înaltei Curți de Casație si Justiție.

9. Nulitatea relativă pentru *error in personam* intervine:

a) de regulă, în actele cu titlu gratuit; încheiate *intuitu personae*;

b) de regulă, în actele cu titlu oneros;

Universitatea Hyperion

c) în cazul actelor cu titlu gratuit, dar si oneros, dacă

consideraţia persoanei reprezintă cauza principală pentru care s-a

făcut convenţia.

10. Preţul, obiectul prestaţiei cumpărătorului care corespunde

valorii lucrului vândut, trebuie să fie:

a) fixat în bani, întrucât ţine de natura contractului;

b) un preţ real, pe care părţile să nu-l fi stabilit în mod fictiv, ci

cu scopul de a fi cerut si plătit în realitate;

c) determinabil, când cuantumul lui este hotărât de părţi în

momentul încheierii contractului.

Răspunsuri: 1) b; 2) b, c; 3) c; 4) b; 5) a; 6) a; 7) b; 8) b; 9) a, c; 10) b.

PROPUNERI DE REFERATE

B. ÎNTREBĂRI TEORETICE:

1. Promisiunea bilaterală de vânzare-cumpărare;

2. Caracterele juridice ale contractului de vânzare-cumpărare;

3. Capacitatea părţilor în contractul de vânzare-cumpărare;

4. Lucrul vândut- obiect al prestaţiei cumpărătorului;

5. Obligaţia de predare a lucrului vândut;

6. Efectele obligaţiei de garanţie contra evicţiunii;

7. Vânzarea unei moşteniri;

8. Condiţiile angajării răspunderii vânzătorului pentru evicţiunea rezultând din fapta terţului;

Universitatea Hyperion

9. Condițiile angajării răspunderii vânzătorului pentru vicii ascunse;

10. Obligațiile cumpărătorului.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ

- Noul Cod civil
- Constituția
- Legea nr.10/2001
- Legea nr. 295/2004 modificată şi completată prin Legea nr. 117/2011 privind regimul armelor şi munițiilor
- Legea nr. 31/1996 privind monopolul de stat
- Veronica Stoica, Drept civil. Contracte special, vol. I, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2010;
- Francisc Deak,coordonator,Tratat de drept civil. Contracte speciale,vol.I, Editura Universul Juridic, Bucureşti,2006;

Universitatea Hyperion

CONTRACTUL DE DONAȚIE

§1. Noțiunea şi caracterele juridice ale contractului de donație

1.1. Noțiune

Orice persoană poate dispune de patrimoniul său fie cu titlu oneros, fie cu titlu gratuit.

Contractele cu titlu gratuit sunt contractele prin care, conform art.946 Cod civil: „una din părți voieşte a procura fără echivalent un avantaj celeilalte", adică, una din ele se obligă să procure celeilalte un folos patrimonial, fără să primească nimic în schimb. Acestea se împart în liberalități şi acte dezinteresate.

În Codul Civil, donațiile sunt reglementate, în Cartea a III-a, Titlul al II-lea „Despre diferitele moduri prin care se dobândeşte proprietatea" la un loc cu testamentele, deoarece ambele au la bază intenția de gratifica – „animus donandi". Art.801 Cod Civil, defineşte donația ca fiind „un act de liberalitate prin care donatorul dă irevocabil un lucru donatarului, care-l primeşte".

Pornind de la dispozițiile Codului civil (art.801 şi 803) vom defini contractul de donație ca fiind acel contract unilateral, solemn şi cu titlu gratuit, prin care o persoană numită donator, îşi micşorează în mod irevocabil şi actual patrimoniul său cu un drept real sau de creanță, sporind patrimoniul celeilalte părți, numită donatar fără a urmări să primească ceva în schimb[1].

1.2. Caracterele juridice ale contractului de donație

Din definiția donației rezultă că este un contract unilateral sub aspectul obligației la care dă naştere, esențialmente gratuit, translativ de proprietate, solemn şi în principiu irevocabil.

a) Donația este un contract unilateral

Donația este un contract unilateral pentru că, în principiu[2], nu creează obligații decât pentru donator (art.944 C.civ. „contractul este unilateral, când una sau mai multe persoane, se obligă către una sau mai multe persoane, fără

[1] **Fr.Deak**, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Editura Universul Juridic, 2001, p. 118; **D.Macovei, M.S.Striblea**, *Drept civil. Contracte. Succesiuni*, Editura Junimea, Iaşi, 2000, p. 119; **D.Alexandresco**, *Explicațiunea teoretică şi practică a Dreptului civil român*; Tom.IV, partea I, *Donațiunile între vii*, Editura a II-a, Atelierele Grafice „Socec & Co", Bucureşti, 1913, p. 11 şi urm.

[2] Când donația este o sarcină, atunci donația, în limita sarcinii, devine un contract sinalagmatic şi cu titlu oneros, iar în caz de neexecutare intervin efectele specifice contractelor sinalagmatice bilaterale *M.Eliescu, Moştenirea şi devoluțiunea ei*, Editura Academiei, Bucureşti, 1966, p. 187 şi urm..; **H.** et **L. Mazeaud, J.Mazeaud**, *Lecons de droit civil*, vol.III, Paris, 1963, p. 1089-1090; **Ph.Malaurie**, *Cours de droit civil. Les succesions. Les liberalités*, Paris, 1989, p. 180-182; **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 158-159.

ca acestea din urmă să se oblige). Donatarul nu se obligă față de donator, lui revenindu-i numai îndatorirea de recunoştință, de mulțumire față de acesta, care rezultă din lege, şi nu din contract; care este sancționată prin posibilitatea dată donatorului de a revoca donația pentru cauză din ingratitudine.

b) Donația este un contract esențialmente gratuit (o liberalitate)

Caracterul gratuit al donației, constă în aceea că donatorul îşi micşorează patrimoniul său cu un bun, mărind patrimoniul donatarului fără a urmări un contraechivalent, iar donatarul acceptă să dobândească unul sau mai multe bunuri fără să se oblige la plata vreunui echivalent. (Există situații când ne aflăm în prezența unei donații cu sarcini). În cazul donației cu sarcini, contractul este oneros în limitele valorii sarcinii şi este gratuit numai în limitele valorii bunurilor donate care depăşesc valoarea sarcinii. Stipularea unei sarcini în cadrul contractului de donație nu-i înlătură caracterul de liberalitate, opinie împărtăşită în practică.

c) Donația este un contract solemn

Caracterul solemn al contractului de donație rezultă din art.800 Cod civil, potrivit căruia „nimeni nu va putea dispune de avutul său cu titlu gratuit decât în formele prescrise pentru donațiuni între vii sau prin testament", iar art.813 Cod civil, prevede că „toate donațiile se fac prin act autentic". Forma solemnă este cerută „ad validitatem", pentru a proteja pe donator contra sugestiilor şi captațiilor care se pot exercita contra voinței sale şi pentru a se asigura respectarea principiului irevocabilității donațiilor.

Aşa cum rezultă din art.1168 Cod Civil, nerespectarea formei autentice a contractului de donație este sancționată cu nulitatea absolută, întrucât „donatorul nu poate repara prin nici un act confirmativ viciile unei donațiuni între vii, nulă în privința formei, ea trebuie să se refacă cu formele legiuite".

d) Donația este un contract translativ de proprietate

Contractul de donație are un caracter translativ de proprietate, având ca efect transmiterea unui drept de proprietate ori a unui alt drept real principal sau de creanță. Pentru validitatea donației nu este necesară predarea bunului donat, ci simplul acord de voință al părților în forma prescrisă de lege. Donația nu face parte din categoria contractelor reale pentru a căror formare este necesară tradițiunea bunului, cu excepția darurilor manuale.

e) Donația este un contract irevocabil

Art.801 Cod civil, instituire regula că: „Donația este un act de liberalitate, prin care donatorul, dă irevocabil un lucru donatarului, care-l primeşte".

Prin instituirea principiului irevocabilității, legiuitorul a urmărit întărirea forței obligatorii a contractului de donație, motivat de apărarea interesului donatorului şi al familiei sale care se despart de o valoare, de ocrotirea şi

Universitatea Hyperion

garantarea dreptului de proprietate dobândit de donatar şi, în sfârşit, de ocrotirea terţilor care intră în raporturi juridice cu donatarul proprietar

În consecinţă, odată acceptată donaţia de către donatar, donatorul nu va mai putea reveni asupra deciziei sale.

De la principiul irevocabilităţii donaţiei, legea admite două excepţii:

a) donaţiile între soţi pot fi revocate oricând de soţul donator fără nici o justificare, în timpul căsătoriei sau chiar după decesul soţului donatar (art.937 Cod civil);
b) donaţia de bunuri viitoare.

În contract, părţile pot stipula anumite clauze cu respectarea principiului irevocabilităţii, care pot duce la desfiinţarea contractului. Independent de aceste clauze prevăzute expres de părţile contractante, legea prevede trei cauze de revocare, numite şi clauze legale, care nu constituie excepţii de la principiul irevocabilităţii donaţiei:

a) revocarea donaţiei pentru neîndeplinirea sarcinii impuse de donator;
b) revocarea donaţiei pentru ingratitudine;
c) revocarea donaţiei pentru survenienţă de copil (art.829 Cod civil).

Aceste trei cauze nu contravin principiului irevocabilităţii, deoarece intervenirea primelor două cauze nu depinde de voinţa donatorului, iar cea de a treia cauză se poate realiza numai cu concursul unei terţe persoane.

§2. Efectele contractului de donaţie

Interpretarea contractului este operaţiunea prin care se determină înţelesul exact al clauzelor contractului, prin cercetarea manifestării de voinţă a părţilor în strânsă corelaţie cu voinţa lor internă[1].

Claritatea clauzelor contractului este de natură să înlăture necesitatea unei operaţii speciale de interpretare. Aceasta este însă necesară atunci când insuficienţa de orice natură a clauzelor contractuale creează dificultăţi în determinarea exactă a înţelesului acestuia.

[1] **C.Stătescu, C.Bîrsan**, *op.cit.*, p. 55; **E.Cîrcei**, *În legătură cu interpretarea legii şi a convenţiilor civile*, în „Dreptul” nr. 1/1993, p. 44-47.

Universitatea Hyperion

§3. Condițiile de validitate ale contractului de donație

A. Condiții de fond

Ca orice contract, donația trebuie să îndeplinească condițiile generale prevăzute de art.948 C.civ. (capacitatea de a contracta, consimțământul valabil al părților care se obligă, un obiect determinat şi o cauză licită), cu unele particularități prevăzute prin dispoziții speciale.

În ceea ce priveşte condițiile de formă, fiind un contract solemn, Codul civil impune încheierea contractului în formă autentică (art.813 Cod civil), notificarea acceptării către donator (art.814 Cod civil) şi întocmirea actului estimativ la donațiile de bunuri mobile.

3.1. Capacitatea părților în contractul de donație

În condițiile art.949 Cod civil, poate contracta orice persoană care nu este declarată incapabilă de lege. Capacitatea[1] este regula, iar incapacitatea este excepția, ceea ce înseamnă că prevederile referitoare la incapacitate sunt de strictă interpretare.

În materia dispozițiilor cu titlu gratuit s-a apreciat că însuşi conceptul juridic al capacității este diferit de capacitatea de drept comun[2].

Incapacitățile sunt clasificate în absolute – care interzic facerea oricărei dispoziții cu titlu gratuit şi relative – limitate la persoana dispunătorului şi beneficiarului. Incapacitățile relative nu sunt reciproce, de exemplu minorul nu poate dispune în favoarea tutorelui său, însă tutorele poate dona minorului[3].

Pentru încheierea contractului de donație, donatorul trebuie să aibă capacitatea de a dispune cu titlul gratuit, iar donatarul trebuie să aibă capacitatea de a primi cu titlul gratuit. Orice persoană care a împlinit vârsta de 18 ani este liberă să doneze. De la regula aceasta fac excepție femeile care se căsătoresc înaintea împlinirii vârstei de 18 ani, dobândind prin căsătorie capacitatea deplină de exercițiu şi implicit, capacitatea de a dona.

În ceea ce priveşte capacitatea de a primi, donatarul trebuie să existe în momentul donației sau să fie conceput la acea dată şi să se nască viu, chiar

[1] Capacitatea civilă cuprinde capacitatea de folosință (aptitudinea unei persoane de a avea drepturi şi obligații) şi capacitatea de exercițiu (aptitudinea unei persoane de a-şi exercita drepturile şi de a-şi asuma obligații, săvârşind acte juridice civile, art.5 din Decretul nr. 31/1954).

[2] **C. Hamangiu, I. Rossetti-Bălănescu, Al. Băicoianu**, *Tratat de drept civil român*, vol.II, Bucureşti, 1929, p. 440.

[3] **E. Safta-Romano**, *Contracte civile*, Editura Graphix, Iaşi, 1993 p. 155.

Universitatea Hyperion

dacă nu viabil. Minorii şi interzişii au capacitatea de a primi dar nu şi exercițiul acestui drept. În principiu, donația făcută unui incapabil se acceptă prin reprezentantul său legal. Acceptarea unei donații care nu este afectată de sarcini, este un act de administrare, pentru care nu este necesară aprobarea autorității tutelare[1]

a. Momentul când capacitatea este cerută.

Donatorul trebuie să fie capabil în momentul facerii ofertei (când îşi manifestă voința de a dona), în momentul acceptării ei de către donatar (când se realizează acordul de voință) şi în momentul primirii comunicării actului de acceptare, căci donația produce efecte doar din acest moment (art.814 alin.2 C.civ.). Cât priveşte pe donatar, el trebuie să fie capabil în momentul acceptării şi nu în momentul facerii ofertei, întrucât oferta este un act unilateral al donatorului, iar în momentul receptării notificării de către donator, problema capacității donatarului nu se pune[2].

b. Incapacități de a dispune printr-un contract de donație

1. *Minorii*, indiferent de vârstă, nu pot dispune printr-un contract de donație nici personal, nici prin reprezentanții lor legali sau asistați, iar autoritatea tutelară nu poate încuviința astfel de acte (art.129 alin.1-3; art.133 alin.3; art.105 alin.3 şi art.147 C.fam).

În cazul în care minora se căsătoreşte (aceasta putându-se căsători la vârsta de 16 ani şi în condițiile legii chiar şi la vârsta de 15 ani) dobândeşte capacitate de exercițiu deplină şi va putea încheia contracte de donație, în calitate de donatoare.

În practică se recunoaşte însă validitatea darurilor obişnuite făcute de minor, sau în numele său de ocrotitorul legal, întrucât în principiu acestea nu sunt supuse regimului liberalităților[3].

2. *Interzişii judecătoreşti* nu pot face donații

În dezbaterea problematicii incapacităților, legat de calitatea de interzis judecătoresc, este necesară reafirmarea distincției făcute în teoria generală a dreptului civil între discernământ şi capacitate. Interzisul judecătoresc este

[1] **C. Stătescu**, *Persoana fizică, persoana juridică*, *Drepturi reale*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970, p. 240; Actul de administrare nu duce la micşorarea patrimoniului, ci este un act de valorificare normală acestuia. Aceste acte pot fi încheiate de tutore singur, fără a fi nevoie de autorizarea autorității tutelare, iar dacă este vorba de un minor cu capacitate de exercițiu restrânsă, actul se poate încheia, de minor, doar cu încuviințarea tutorelui, fără altă autorizare".

[2] **Fr. Deak**, *op.cit*., p. 130

[3] **Fr.Deak**, *op.cit*., p. 126; **G.Boroi**, *Drept civil. Teoria generală*, Editura All, Bucureşti, 1997; p. 109; **Fr.Deak**, *Tratat de drept succesoral*, Editura Actami, Bucureşti, 1999, p. 93-96.

Universitatea Hyperion

persoana declarată incapabilă. Efectul interdicției este de a generaliza incapacitatea şi la intervalele izolate în care acesta ar avea discernământ[1].

c. Incapacități absolute de a primi printr-un contract de donație

1. Persoanele neconcepute nu pot primi printr-un contract de donație

Art.808 C.civ. prevede: „Este capabil a primi prin donații între vii oricine este conceput în momentul donației". Per a contrario, persoanele neconcepute nu pot avea calitatea de donatar. Ori de câte ori este în interesul copilului şi cu condiția ca acesta să se nască viu (întrucât potrivit art.654 alin.3 Cod civil „copilul născut mort este considerat că nu există") acesta poate fi gratificat.

Persoanele neconcepute pot fi gratificate numai indirect, de exemplu prin liberalități cu sarcini, făcute unor terțe persoane capabile.

2. Persoanele juridice care nu au dobândit personalitate juridică, vor putea primi donații, în perioada constituirii lor, dar numai în măsura formării patrimoniului persoanei juridice" pentru ca ea să ia ființă în mod valabil" (art.33 alin.3 din Decretul nr.31/1954). După dobândirea personalității juridice, va putea primi donații cu respectarea principiului specialității capacității de folosință.

În legătură cu acceptarea ofertelor de donație în favoarea persoanelor juridice se impun o serie de precizări. Ca să poată primi o donație, organizația trebuie să aibă o existență legală şi să fie autorizată să primească liberalitatea.

În principiu, persoanele juridice pot primi donații „dacă dreptul care formează obiectul donației, corespunde scopului stabilit prin lege, actului de înființare sau statut" (art.34 din Decretul nr.31/1954).

Astfel, donațiile făcute statului[2] (organelor de stat, instituțiilor bugetare, unităților administrativ-teritoriale, regiilor autonome sau societăților comerciale cu capital majoritar de stat) urmează să fie acceptate, în condițiile Legii nr. 215/2001 a Administrației publice locale[3], după cum urmează:

- donațiile făcute ministerelor, altor organe sau instituții centrale care depind direct de Guvern, precum şi unitățile bugetare care fac parte din sistemul acestora, se acceptă de ministrul sau conducătorul organului sau instituției centrale de stat;

- donațiile oferite unităților administrativ-teritoriale se acceptă după caz, de Consiliul Județean sau al Municipiului Bucureşti „liberalitățile cu sarcini

[1] **C.Hamangiu** şi alții, *op.cit.*, p. 441; **P.Perju**, *Sinteză teoretică a jurisprudenței instanțelor din circumscripția Curții de Apel Suceava*, în Dreptul nr. 7, 1998, p. 68-69, nr. 13.

[2] ICCJ, s. civ. şi de propr. intelect., dec. nr. 2056/2005, în Dreptul nr. 4, 2006, p.288.

[3] Republicată în M. Of. nr. 123 din 20 februarie 2007.

Universitatea Hyperion

pot fi acceptate numai cu aprobarea Consiliului local, sau după caz județean, cu votul a două treimi din numărul membrilor acestuia".

- donațiile oferite regiilor autonome sau societăților comerciale cu capital majoritar de stat se acceptă de conducătorii acestora, însă dacă sunt de interes local, cu autorizația Consiliului județean sau al Municipiului Bucureşti, iar dacă sunt de interes național, cu autorizația prealabilă a organului tutelar. Dacă obiectul donației îl formează un teren agricol, se cere şi avizul Ministerului Agriculturii, iar dacă este un imobil situat într-o localitate, se cere şi avizul Departamentului pentru Administrația Publică Locală.

În toate cazurile, bunurile grevate de sarcini sau pentru care există restanțe de impozite sau taxe, pot fi acceptate numai cu avizul Ministerului de Finanțe[1].

- Asociațiile şi fundațiile care nu sunt persoane juridice de stat, fără scop patrimonial, pot primi donații fără nici o autorizare, aşa cum rezultă din economia Ordonanței Guvernului nr.26/31 ianuarie 2000[2] cu privire la asociații şi fundații[3], spre deosebire de reglementarea anterioară (art.10 din Legea nr.21/1924 cu privire la persoanele juridice) care dispensa de autorizare numai contribuțiile sau donațiile inițiale, necesare pentru alcătuirea patrimoniului propriu, a cotizațiilor periodice şi a subvențiilor din partea statului, unităților administrativ teritoriale şi în general a persoanelor juridice de drept public, pentru care nu este necesară nici o autorizație" (art.32 din Legea nr.21/1924).

3. Persoanele fizice străine şi apatrizii pot dobândi în proprietate terenuri pe calea unei donații, în condițiile legii fundamentale (art. 44 alin. 2), precum şi ale Legii nr. 312/2005, lege specială cu privire la dobândirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor de către cetățenii străini şi apatrizi pecum şi de către persoanele juridice străine[4].

d. Incapacități relative de a dispune şi de a primi donații

În timp ce incapacitățile absolute de a dispune sunt întotdeauna distincte de incapacitățile absolute de a primi, cele relative implică totodată imposibilitatea de a gratifica anumite persoane şi imposibilitatea ca aceste persoane să primească liberalitatea.

[1] Donațiile şi legatele de bunuri cu sarcini pot fi acceptate numai cu aprobarea Consiliului local, sau după caz, județean cu votul a două treimi din numărul membrilor acestuia (art.123 din Legea nr. 215/2001).

[2] O.G. nr. 26/2000 publicată în M. Of. nr. 39 din 31 ianuarie 2000, aprobată cu modificări prin Legea nr. 246/2005, publicată în M. Of. nr. 656 din 25 iulie 2005.

[3] Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 39 din 31 ianuarie, intrată în vigoare la 3 luni în urma publicării.

[4] A se vedea Contractul de vânzare-cumpărare, § 2., pct. 2.3 B, lit. i.

Universitatea Hyperion

1. Medicii şi farmaciştii, inclusiv persoanele care practică ilegal medicina, care au tratat o persoană de o boală din care aceasta moare, nu vor putea primi donaţii de la bolnav, în cursul tratamentului[1] (art.810 alin.1 C.civ.).

Per a contrario, dacă donatorul moare din cauza altei boli, liberalitatea este valabilă. Ceea ce interesează nu este calitatea de medic, ci caracterul repetat, continuu al asistenţei acordate.

În ceea ce priveşte pe farmacişti, interdicţia nu vizează pe cei care s-au limitat să elibereze medicamente după reţeta medicului.

Dispoziţiile de mai sus se aplică şi preoţilor (reprezentanţilor tuturor cultelor) care au asistat pe donator, din punct de vedere religios, continuu (să nu fi săvârşit un act izolat), în cursul ultimei boli (art.810 alin.3 Cod civil).

În ambele cazuri, prohibiţiile se întemeiază pe o prezumţie absolută de captaţie şi sugestie[2] (rezultate din manoperele frauduloase ale unor persoane) motiv pentru care dovada contrară a voinţei libere a donatorului este inadmisibilă[3].

De la regulile prevăzute de art.810 Cod civil sunt admise şi unele excepţii, justificate prin aceea că este echitabil ca aceste categorii de persoane să fie răsplătite pentru serviciile făcute. Astfel sunt valabile donaţiile făcute de bolnav medicului, farmacistului sau preotului dacă, acestea constituie potrivit art.810 alin.2 pct.1 C.civ., dispoziţii remuneratorii cu titlul particular, proporţionale cu stare materială a bolnavului şi cu serviciile onorate. Sunt exceptate dispoziţiile cu caracter universal sau cu titlu universal.

Totodată sunt valabile donaţiile, chiar cu caracter universal făcute în favoarea unor atare persoane – medic, farmacist sau preot, care sunt rude până la gradul IV inclusiv cu donatorul, cu excepţia situaţiilor când donatorul ar avea moştenitori în linie dreaptă (art.810, alin.2, pct.2 Cod civil).

2. Fostul tutore nu poate primi, atât timp cât nu s-au făcut socotelile definitive ale tutelei, de la fostul minor, cu excepţia cazului în care fostul tutore este ascendentul minorului (art.809 Cod civil).

În acelaşi sens, minorul ajuns la majorat nu poate dispune nici prin donaţie între vii, nici prin testament în favoarea fostului său tutore dacă socotelile definitive ale tutelei n-au fost prealabil date şi primite. Dacă tutorele nu prezintă socotelile gestiunii sale, incapacitatea păstrează totuşi un

---

[1] **M.Eliescu**, *op.cit.*, p. 167; **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 127; **D.Macovei, M.S.Striblea**, *op.cit.*, p. 125; T.S., s.civ., dec.515/1986, în CD, 1986, p. 96; TS., S.civ., dec. nr. 875/1969, în RRD nr. 12/1969, p. 175.

[2] Sugestia şi captaţia, sunt acele influenţe psihologice introduse în plan emoţional capabile de a determina actul volitiv, rodul unor manifestări, executate cu scopul de a câştiga încrederea unei persoane şi a o determina să facă o donaţie, fie în favoarea autorului acestor manifestări, fie în favoarea altor persoane" (**V.Ursa**, *Dicţionar de drept civil*, *op.cit.*, p. 70).

[3] T.S., dec.civ. nr. 875/1969, în RRD nr. 12/1969, p. 175.

Universitatea Hyperion

caracter temporar, limitată fiind de aplicarea art.1901 Cod civil, la o perioadă de 10 ani de la majoratul fostului minor.

e. Situaţii speciale referitoare la persoane capabile să primească o donaţie

Unele categorii de persoane, deşi nu sunt declarate de lege incapabile a primi o donaţie au nevoie pentru exercitarea acestui drept de autorizări sau încuviinţări speciale.

1. Minorii sub 14 ani şi interzişii judecătoreşti nu pot accepta personal donaţii ci numai prin reprezentanţii lor legali sau prin oricare din ascendenţii lor chiar dacă nu au calitatea de reprezentanţi legali. Minorii între 14 şi 18 ani pot accepta personal donaţii, dar numai cu încuviinţarea părinţilor sau a tutorelui.

2. Surdo-mutul care nu ştie să scrie, nu poate accepta o donaţie decât cu asistarea unui curator special numit de autoritatea tutelară, care va avea rolul de interpret al voinţei surdo-mutului (art.816 C.civ., combinat cu art.152 şi art.159 C. fam.)[1].

f. Sancţiunea incapacităţii speciale de a face şi a primi donaţii.

Nerespectarea prevederilor legale referitoare la incapacităţi, se sancţionează, potrivit art.812 cu nulitatea, şi anume: „dispoziţiile în favoarea unui incapabil, sunt nule". Cu toate că formularea sugerează sancţiunea nulităţii absolute, se admite că nerespectarea incapacităţilor atât de a face cât şi de a primi donaţii, se sancţionează de regulă numai cu nulitatea relativă a contractului, nulitatea putând fi invocată de cel ocrotit (prin ocrotitorul său legal dacă este cazul) sau de succesorii săi în drepturi.

Când incapacităţile sunt dictate de interese de ordine publică, sancţiunea este nulitatea absolută a contractului. Astfel sunt donaţiile făcute persoanelor juridice dacă n-au fost acceptate în condiţiile prevăzute de lege[2] (în unele cazuri, dacă donaţiile au fost făcute cu nesocotirea dispoziţiilor legale, se recunoaşte validitatea acestora încheiate în formă autentică, fără autorizaţie prealabilă[3].

Controversată este problema sancţiunii aplicabile în cazul donaţiilor făcute medicilor, farmaciştilor sau preoţilor. În literatura de specialitate „s-a considerat că interdicţia este concepută în art.810 C.civ. ca o dispoziţie prohibitivă (nu numai de ocrotire) ca o regulă generală de apărare a prestigiului profesiei de medic, farmacist sau preot şi deci sancţiunea este

[1] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 131; **Mazeaud**, *op.cit.*, p. 1063, nr. 1372; **M.Eliescu**, *op.cit.*, p. 163.
[2] **E.Safta-Romano**, *op.cit.*, p. 183; **D.Chirică**, *Drept civil. Contracte speciale*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1997, p. 143; **C.Toader**, *Manual de contracte civile speciale*, vol.I, Editura All Beck, Bucureşti, 2000, p. 58-59.
[3] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 132; **D.Chirică**, *op.cit.*, p. 140; **M.Eliescu**, *op.cit.*, p. 174..

Universitatea Hyperion

nulitatea absolută. Iar în cazul persoanelor care practică ilegal medicina, faptă ce constituie infracțiune, se impune sancțiunea nulității absolute[1].

Donația va fi nulă respectiv anulabilă, chiar dacă părțile pentru a ocoli dispozițiile privind incapacitățile speciale, au recurs la deghizare sau la interpunere de persoane, căci actul care sincer încheiat ar fi nul, rămâne nul şi dacă a fost simulat. În acest sens, art.812 C.civ. teza a doua loveşte cu nulitatea nu numai donațiile făcute în favoarea unui incapabil printr-un act sincer încheiat, dar şi donațiile deghizate sub forma unui contract oneros sau făcute în numele unei persoane interpuse.

3.2. Consimțământul în contractul de donație

Consimțământul constituie alături de cauză un element al voinței juridice, manifestarea hotărârii de a încheia un act juridic civil.

În materia contractului de donație, această condiție de fond nu prezintă particularități decât sub aspectul modalității ei de exteriorizare în sensul că, la încheierea contractului de donație, consimțământul părților trebuie exprimat în formă autentică.

3.3. Obiectul contractului de donație

Bunul (dreptul) care formează obiectul contractului de donație trebuie să îndeplinească în primul rând condițiile generale de valabilitate:

- trebuie să fie în circuitul civil (art.963 C.civ.);
- să fie determinat, sau determinabil (art.948 alin.3 şi art.964 C.civ.);
- să fie posibil, licit şi să existe sau să poată exista în viitor (de exemplu recolta viitoare).

Bunurile viitoare, pot forma obiectul contractului de donație cu excepția succesiunilor nedeschise, fiind aplicabile dispozițiile art.702 şi art.965 C.civ.. În acest caz nu se are în vedere donația pentru cauză de moarte, ci donația având ca obiect bunuri ce urmează să fie culese, confecționate, fabricate, etc. şi care vor deveni proprietatea donatarului, neatârnat de voința şi moartea donatorului.

După deschiderea moştenirii, moştenitorul poate înstrăina universalitatea dobândită, respectiv cota parte indiviză nu numai cu titlu oneros dar şi cu titlu gratuit, prin donație.

[1] **Ph.Malaurie**, *op.cit*., p. 168; **E.Safta-Romano**, *op.cit*., p. 159; **C.Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al.Băicoianu,** *op.cit*., p. 747; T.S., col.civ., dec. nr. 84/1954, în CD, 1952-1954; vol.I, p. 54; T.J.Braşov, dec.civ.nr. 888/1982, în RRD nr. 8, 1983, p. 63-64.

Universitatea Hyperion

3.4. Cauza în contractul de donație

Cauza este scopul urmărit de o persoană sau de părți prin încheierea actului juridic. Spre deosebire de actele juridice cu titlu oneros, în actele juridice cu titlu gratuit, cauza obligației celui care dispune constă în intenția acestuia de a mări patrimoniul unei persoane, fără a primi în schimb vreo contraprestație.

Existența cauzei ”este prezumată până la dovada contrarie” (art.967 C.civ.). Absența cauzei, de regulă, se reduce la o eroare asupra existenței cauzei şi se datorează, în principal din lipsa intenției de a gratifica în actele cu titlu gratuit.

Cauza în contractul de donație, trebuie să fie reală, licită şi morală şi cuprinde două elemente:

a. intenția de gratifica – scopul imediat;
b. motivul determinant – scopul mediat

Intenția de a gratifica constă în transmiterea cu titlu gratuit a dreptului de proprietate asupra unui bun. Intenția de gratifica este comună tuturor contractelor de donație, ea înfățişându-se ca un element abstract, obiectiv şi invariabil.

Motivul determinant este scopul concret urmărit de donator, element subiectiv, variabil şi concret în fiecare contract de donație[1].

B. Condiții de formă cerute pentru validitatea contractului de donație

3.5. Între persoane prezente

Art.813 Cod civil, instituie caracterul solemn al donației statuând că „toate donațiile se fac prin act autentic”. Rezultă că potrivit legii, în cazul donațiilor, înscrisul autentic este cerut nu ca mijloc de probă ci ca un element esențial al contractului.

Forma autentică este de esența donației şi ea constituie o măsură de protecție a voinței donatorului care dispune în mod actual (în sensul deosebirii donațiilor de liberalitățile pentru cauză de moarte) şi irevocabil de un drept în favoarea unei alte persoane, fără ca acel element activ să fie înlocuit în patrimoniul său printr-o valoare echivalentă[2].

[1] **I.Zinveliu**, *Contracte civile*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p. 153.
[2] Dec.civ. nr. 800/1963, nr. 1809/1971, nr. 407/1972, în *Repertoriu*…1969-1975, p. 135; T.J.Vaslui, dec.civ.nr. 72/1977 în RRD nr. 1, 1978, p. 64, T.S., s.civ., dec. nr. 757/1979, în CD, 1979, p. 67, TJ Suceava, dec.civ., nr. 1024/1979, în RRD nr. 6, 1980, p. 59; TJ Hunedoara, dec.civ.nr. 595/1981 în RRD nr. 2, 1982, p. 59; TS, S.civ.,

Întrucât cerința formei autentice este prevăzută în mod imperativ „ad validitatem" sub sancțiunea nulității absolute, dovada existenței unei donații nu poate fi făcută cu martori chiar dacă ar exista un început de dovadă scrisă.

Nulitatea donației pentru lipsa formei autentice, poate fi invocată de orice persoană interesată sau de instanță din oficiu şi nu poate fi înlăturată în nici un fel.

3.6. Între persoane absente

În cazul în care contractul de donație se încheie între absenți (prin ofertă şi acceptare separate) atât oferta de a dărui cât şi acceptarea, trebuie să fie făcute în formă autentică (art.814 alin.1 Cod civil), în caz contrar nu vor produce efecte juridice, fiind lovite de nulitate absolută.

§4. Principiul irevocabilității donațiilor

Liberalitățile între vii sunt prin esența lor irevocabile.

Irevocabilitatea donațiilor nu este cea generală, prevăzută de art.969 C.civil pentru toate contractele. Această irevocabilitate de gradul întâi rezultă din principiul conform căruia un contract încheiat în mod valabil are, pentru toate părțile contractante, forță de lege. Se aplică donațiilor în sensul că simpla renunțare a donatarului nu poate reinvesti pe donator cu proprietatea bunului donat, reîntoarcerea cu titlu gratuit necesitând respectarea regulilor donațiilor[1] (principiul simetriei).

Nulitatea absolută sancționează întregul contract, nu numai clauza incompatibilă irevocabilității, chiar şi în situația când clauza nu a constituit cauza determinantă şi impulsivă a liberalității: donner et retenir ne vaut[2]. Dacă donația este divizibilă şi clauza a afectat-o numai în parte, pentru rest se mențin efectele contractului.

dec. nr. 2022/1981, în CD, 1981, p. 158; **E.Safta-Romano**, *Examen teoretic al practicii judiciare referitoare la contractul de donație* în RRD nr. 6, 1989, p. 48; **M.Eliescu**, *op.cit.*, p. 356; **St.Cărpenaru**, *Dreptul de moştenire în Drept civil, Contractele speciale, Dreptul de autor. Dreptul de moştenire*, Univ. din Bucureşti, 1983, p. 475; **R.Popescu**, *Limitele dreptului de a dispune prin acte juridice de bunurile moştenirii, în Moştenirea testamentară. Transmisiunea şi împărțeala moştenirii* de **C.Toader, L.Stănciulescu, R.Popescu, V.Stoica**, Editura Actami, Bucureşti, 1994, p. 73.

[1] Cas 1, 1909, C.civ. adnotat, p. 187-188, nr. 6.

[2] Fr., nu se poate dona şi păstra.

Universitatea Hyperion

4.1. Clauze incompatibile cu principiul irevocabilității donațiilor

Datorită acestui principiu, în contractul de donație nu pot fi incluse condiții potestative din partea donatorului, plata datoriilor viitoare nedeterminate, dreptul donatorului de a dispune de bunul donat, sau dreptul de denunțare unilaterală. Astfel:

1. În lumina prevederilor art.822 Cod civil, donația nu poate fi afectată de o condiție pur potestativă[1] sau de o condiție simplă potestativă[2] din partea donatorului[3], acestea atrăgând nulitatea contractului.

2. Este nul contractul de donație în care se impune donatarului plata datoriilor pe care donatorul le-ar contracta în viitor şi a căror valoare nu a fost specificată în convenție, conform art.823 C.civ.. Donatorul ar fi liber să revoce donația îndatorându-se până la concurența valorii bunului donat.

3. Conform art.824 C.civ., dacă donatorul îşi rezervă dreptul de a dispune de o sumă determinată sau de un bun din cele dăruite, donația este nulă referitor la acel drept chiar dacă donatorul ar deceda înainte de a dispune efectiv de acesta.

4. Clauza dreptului de denunțare unilaterală determină de asemenea nulitatea convenției de donație[4].

4.2. Clauze compatibile cu principiul irevocabilității donațiilor

1. Termenul nu afectează dobândirea dreptului ci numai exercitarea acestuia. Condițiile cazuale sau mixte care depind de hazard (art.1005 C.civ.) sau de voința unui terț determinat sau nu (art.1007 C.civ.) nu afectează validitatea contractului de donație în care sunt incluse[5].

2. Plata datoriilor prezente cu dată certă anterioară donației sau a celor viitoare sub condiția ca valoarea acestora să fie stipulată expres în contract nu determină nulitatea.

3. Reîntoarcerea convențională a bunurilor dăruite pentru cazul în care donatarul moare înaintea donatorului este permisă conform art.825 C.civ., atunci când donatarul nu are succesori, dar şi în ipoteza supraviețuirii acestora[6]. Această condiție cazuală rezolutorie are efecte retroactive, conform art.1615 şi art.1019 C.civ.. Astfel, titularul dreptului convențional

[1] Acesta depinde exclusiv fie de voința donatorului fie de voința donatarului.
[2] Depinde concomitent de voința uneia dintre părți şi de un eveniment exterior.
[3] C.Ap. Suceava, dec. nr. 662/1996 cit. de **P.Perju**, *Sinteză*….în Dreptul nr. 7/1997, p. 84
[4] **C.Stătescu, C.Bârsan**, *op.cit.*, p. 60.
[5] TS., col.civ., dec. nr. 396/1952, CD 1952-1954, vol.1, p. 51-54. C.Ap. Suceava, dec. nr. 662/ 1996, dec. nr. 98/1997, cit. de **P.Perju**, *Sinteză*… p. 84, 107; C.Ap. Suceava, dec. nr. 98/1997, Sinteză… p. 107.
[6] J.Rădăuți, sent.civ.nr. 453/1996, cit.de **P.Perju**, *Sinteză*…, p. 69, **M.Eliescu**, *op.cit*., p. 123.

Universitatea Hyperion

de reîntoarcere poate relua bunurile din orice mâini s-ar afla, libere de orice sarcini constituite de donatar.

Donatorul care a stipulat reîntoarecerea nu este ţinut de pasivul succesiunii. El nu trebuie să îndeplinească condiţiile de capacitate şi nevrednicie, demnitate (vrednicie) deoarece el nu primeşte dreptul ca un succesor, ci în puterea convenţiei,

Dacă bunul donat este un imobil, clauza reîntoarcerii trebuie supusă publicităţii legale.

Reîntoarcerea poate fi stipulată numai în favoarea donatorului. Dacă este stipulată în favoarea succesorilor acestuia, clauza ascunde o substituţie fideicomisară condiţională care este prohibită de art.803 C.civ..

4. Este permisă donaţia făcută cu rezerva uzufructului[1] sau a dreptului de abitaţie[2] în favoarea donatorului sau a unui terţ, donaţia având ca obiect nuda proprietate.

Donatorul nu are obligaţia garanţiei pentru evicţiune. Dacă îşi asumă expres această obligaţie, el nu mai poate invoca ulterior încheierii contractului în care a declarat că bunul este liber de orice sarcini sau servituţi, existenţa unei convenţii separate prin care s-ar restrânge dreptul de proprietate transmis donatarului, cu un drept de folosinţă asupra unei părţi din imobil[3].

§5. Revocabilitatea donaţiilor între soţi[4]

Contractul de donaţie încheiat între soţi[5] poate avea drept obiect numai bunuri
proprii ale soţului donator[6], deoarece comunitatea de bunuri nu poate fi micşorată[7], conform art.30 alin.2 C.fam.

[1] T.J.Timiş, dec.civ.nr. 40/1987, RRD nr. 5/1987, p. 67
[2] T.M.B., dec. nr. 846/1995, Culegere… 1993-1997, p. 22
[3] TMB., dec. nr. 918/1990, Culegere… 1990, p. 63
[4] În dreptul roman, donaţiile între soţi au apărut odată cu căsătoria fără manus (**Demont**, *Les donationes entre epoeux en droit romain*, 1928). Constatându-se că unul dintre soţi exercita presiuni asupra celuilalt pentru a-l determina să-i facă donaţii, acestea au fost interzise. (**P.Tmba**l, *op.cit*., p. 414). În anul 206 Antonios Caracalla prin senatus consultul Oratio Antonini, face valabile aceste donaţii sub condiţia ca soţul donator se persiste până la moarte în intenţia de a dona (deci donaţia între soţi în dreptul roman este revocabilă) (**E.Molcuţ**, **D.Oancea**, *op.cit*., p. 306)
[5] Calitatea de soţ se dobândeşte prin căsătorie şi încetează odată cu desfacerea acesteia prin divorţ sau în mod natural, prin deces.
[6] **I.P.Filipescu**, *Tratat de dreptul familiei*, Editura ALL, Bucureşti, 1993, p. 67
[7] **S.Brădeanu**, Notă în L.P. nr. 6/1957, p. 754; **C.Oprişan**, *Probleme ale lichidării comunităţii de bunuri a soţilor în practica judiciară şi literatura de specialitate*, L.P. nr. 4/1960, p. 641.

Universitatea Hyperion

Bunul dăruit poate fie să devină bun propriu al soţului donatar fie să devină bun comun intrând în comunitatea de bunuri, dreptul de proprietate exclusivă a soţului gratificant transformându-se într-un drept de proprietate devălmaşă a ambilor soţi[1].

În privinţa donaţiilor între soţi, C.civ. prevede anumite reguli speciale, derogatorii. Cea mai importantă este prevăzută în art.937 alin.1 Cod civil: „orice donaţiune făcută între soţi în timpul mariajului este revocabilă".

Prin regula revocabilităţii donaţiei între soţi se derogă chiar de la forţa obligatorie a contractului.

Revocarea poate fi făcută prin voinţa unilaterală a soţului donator, ad nutum, indiferent de forma în care a fost realizată – act autentic, donaţie indirectă, dar manual – atât în timpul căsătoriei, cât şi după desfacerea (prin divorţ) sau desfiinţarea, sau încetarea căsătoriei, şi chiar după decesul soţului gratificat[2].

Revocarea poate fi expresă – act notarial sau testament – sau tacită, implicită[3].

Donaţia între soţi rămâne definitivă şi irevocabilă în momentul decesului soţului donator.

§6. Donaţiile simulate, donaţiile indirecte, darurile manuale

Legea civilă prevede că unele donaţii cum sunt: donaţiile indirecte, donaţiile simulate şi darurile manuale, sunt valabil încheiate şi fără respectarea formei solemne a înscrisului autentic, dar cu respectarea cerinţelor legale generale şi speciale de fond, prevăzute pentru aceste operaţii juridice"[4].

6.1. Donaţiile simulate

În materia donaţiilor, simulaţia se întâlneşte sub forma donaţiei deghizate, ascunse sub aparenţa unor contracte cu titlu oneros şi sub forma

[1] **I.P.Filipescu**, *op.cit.*, p. 63

[2] T.S., col.civ., dec. nr. 1649/1956, CD, p. 82; T.S.col.civ., dec. nr. 1988/1956, în J.N.nr. 6/1957, p. 1187: „donatorul este în drept să aleagă epoca în care voieşte să facă revocarea"; T.S., s.c., dec. nr. 551/1970, *Repertoriu…*1969-1975, p. 135.

[3] T.S., s.c., dec. nr. 551/1970, cit.supra. „Astfel, de exemplu, o procură judiciară dată pentru introducerea acţiunii în anulare a actului de donaţie cu privire la un anumit imobil poate fi considerată ca un act de revocare a donaţiei chiar dacă acea procură nu a fost valorificată".

[4] **I.Zinveliu**, *Contractele civile*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p. 156.

Universitatea Hyperion

interpunerii de persoană, prin care se ascunde persoana adevăratului beneficiar al liberalității[1].

În cele două ipoteze metodele de simulație sunt diferite, motiv pentru care şi problemele de drept care se pun sunt în parte diferite.

În aceste cazuri se aplică, cu anumite particularități, regulile care guvernează simulația în materia actelor juridice, fiind aplicabile dispozițiile art.1175 Cod civil care prevăd că „Actul secret care modifică un act public, nu poate avea putere decât între părțile contractante şi succesorii lor universali; un asemenea act nu poate avea nici un efect în contra altor persoane".

A. Donațiile deghizate

Donația este deghizată când conform actului public apare încadrată într-o operațiune juridică cu titlu oneros, situație în care actul public este simulat, neadevărat şi ascunde o donație (o deghizare totală prin care se ascunde natura gratuită a contractului secret). De exemplu, vânzare-cumpărare în care prețul nu este datorat (contraprestație simulată); recunoaşterea unei datorii care nu există în realitate[2].

B. Donații prin interpunere de persoane

În cazul donației prin interpunere de persoane, simulația vizează persoana adevăratului donatar.

Se recurge la această formă în cazul în care se urmăreşte gratificarea unei persoane incapabile de a primi o donație de la donator şi de aceea contractul aparent se încheie cu o persoană interpusă, prin contraînscris menționându-se persoana adevăratului donatar (gratificat).

La această varietate a simulației contractul trebuie să fie încheiat în formă autentică, realizându-se astfel scopul ocrotirii donatorului şi a familiei sale. Totodată sunt aplicabile şi condițiile de fond prevăzute pentru donații, care urmează să fie apreciate şi avute în vedere în raport cu adevăratul donatar şi anume capacitatea, revocarea pentru cauze prevăzute de lege, reducțiunea, etc.[3]

Prin art.812 C.civ., s-a instituit prezumția absolută că, sunt persoane interpuse părinții, descendenții şi soțul persoanei incapabile. În ambele

[1] **Fr.Deak**, *op.cit*., p. 140
[2] **Fr.Deak**, *op.cit*., p. 140-141; **C.Stătescu, C.Bîrsan**, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura All, Bucureşti, 1992, p. 78.
[3] **Fr.Deak**, *op.cit*., p. 143.

cazuri (donație deghizată şi prin interpunere de persoane) proba deghizării se face aplicând regulile din materia simulației, deci părțile şi succesorii lor universali sau cu titlu universal o pot dovedi prin contraînscris sau început de dovadă scrisă care poate fi completată cu martori şi prezumții.[1]

C. Donațiile indirecte

Donațiile indirecte sunt acte juridice încheiate nesimulat, cu intenția de gratifica, dar care sunt înfăptuite pe calea unui act juridic distinct de contractul de donație[2]. Spre deosebire de donația deghizată, actul public prin care se realizează o gratificare este real, prin intermediul unui act diferit de donație realizându-se în mod indirect liberalitatea.

Forma autentică, în principiu, nu este necesară deoarece nu se încheie un contract de donație, ci un alt act juridic. Astfel, art.1642 alin.2 C.civil prevede că dacă renta viageră s-a constituit în favoarea unei terțe persoane, deşi este o liberalitate, nu va fi supusă formelor stabilite pentru donații. În acelaşi sens, art.1138 C.civ. permite dovada remiterii de datorie prin predarea titlului constatator al creanței[3].

Actul prin care se realizează donația indirectă trebuie să fie făcut cu respectarea condițiilor de formă şi de fond specifice acelui act. De asemenea, trebuie îndeplinite şi condițiile de fond specifice donației. Astfel, actul trebuie să îndeplinească în mod cumulativ condițiile de formă prevăzută de lege pentru acel act, precum şi două seturi de condiții de fond: condițiile de fond ale actului suport şi condițiile de fond pentru donație.

Art.814 C.civ. nu este aplicabil. Dacă acceptarea este necesară pentru realizarea donației indirecte aceasta va fi făcută cu respectarea regulilor actului ce îi serveşte drept suport juridic.

Donațiile indirecte se realizează, frecvent, prin intermediul renunțării la un drept, remiterii de datorie şi stipulației în favoarea unui terț[4].

a) Renunțarea la un drept nu este prin ea însăşi o liberalitate putând să fie făcută şi cu titlu oneros. Dacă este făcută ex animo donandi, ea are drept

[1] În această materie, moştenitorii rezervatari sunt terți, pentru că invocă un drept propriu (nu dobândit prin moştenire), acționând nu ca succesori universali. Pe cale de consecință în acest caz se admite orice mijloc de probă.

[2] **Fr.Deak**, *op.cit*., p. 144; **C.Turianu**, *Probleme speciale de drept civil*, Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 1999.

[3] C.S.J, s.c.dec. nr. /1990, Dreptul nr. 7-8/1991, p. 126-127; dec. nr. 1741/1990, în Deciziile Curții Supreme de Justiție 1990-1992.

[4] Donația indirectă se poate realiza şi în cadrul unui act cu titlu oneros dacă una dintre părți, cu intenție liberală, încheie contractul în parte cu titlu oneros, în parte cu titlu gratuit, sau prin plata datoriei altuia făcută cu intenția gratificării debitorului.

Universitatea Hyperion

rezultat o liberalitate[1]. Existența intenției de a dona este cea care determină donația indirectă.

Donația constituie de fapt un accesoriu al operației principale care este renunțarea la drept şi de care va profita persoana chemată în puterea legii să beneficieze de dreptul respectiv[2].

În lipsa intenției liberale, prin renunțarea la un drept vom ajunge în prezența unui act juridic neutru (ex: renunțarea la succesiune în scopul de a nu suporta sarcinile şi datoriile acesteia).

Dovada intenției de a gratifica poate fi făcută prin orice mijloc de probă.

Renunțările gratuite sunt scutite de condiția formei autentice numai dacă sunt pur abdicative de drepturi. Renunțarea in favorem, (acceptarea dreptului urmată de transmitere cu titlu gratuit) este o donație directă şi deci va fi supusă condițiilor de formă prevăzute de art.813-814 C.civ.[3].

Renunțarea la moştenire, făcută cu sau fără intenție liberală, este un act juridic solemn. Există unii autori care consideră că ne aflăm în prezența unei donații indirecte numai dacă renunțarea se face in favorem. În această opinie renunțarea pură şi simplă nu ar putea fi niciodată o liberalitate[4].

b) Remiterea de datorie[5], prin care un creditor, cu acordul debitorului, renunță, total sau parțial, cu titlu gratuit, la valorificarea unui drept al său de

---

[1] **C.Hamangiu, I.Rosetti-Bălănescu, Al.Băicoianu**, *op.cit.*, p. 777; **Fr.Deak**, *op.cit*., p. 145.

[2] De renunțarea la moştenire va profita comoştenitorul sau moştenitorul subsecvent; de renunțarea la uzufruct profită nudul proprietar, etc.

[3] Cas.1, dec. nr. 134/1920, Codul civil adnotate, vol.2, p. 233 nr. 9; p. 228 nr. 28.

[4] **Mazeaud**, *op.cit.*, p. 1146 nr. 1472; **Ph.Malaurie**, *op.cit.*, p. 211-212, nr. 416.

[5] În dreptul roman remiterea sau iertarea de datorie este un mod de stingere a obligațiilor, constând din renunțarea creditorului la dreptul său (G.Guarino, Rassegna di diritto romano), Napoli 1969, p. 271; Knutel, Contrarius consensus. Colonia 1968). Iertarea de datorie se face prin moduri civile sau prin moduri pretoriene.

1. Modurile civile de renunțare la creanță sunt utilizarea formelor plății: per aes et libram (presupune prezența creditorului şi a debitorului, balanța, cinci martori şi libri pens. În fața acestora, debitorul face o declarație, simulând că face plata prin aramă şi balanță, deşi în realitatea nu plăteşte nimic – R.Monier, Studi in onore de Francisci, vol.1, Milano, 1956. Această aplicațiune a mancipațiunii a fost utilizată şi în dreptul clasic, supraviețuind celorlalte utilizări ale plății per aes et libram), acceptilația verbis (era actul contrar stipulațiunii – contrarius actus – şi se realiza printr-o întrebare şi un răspuns: Quod egi tibi promisi, habesne acceptum? Habeo. Părțile puteau recurge la această formă chiar dacă plata efectivă nu avusese loc. În felul acesta, acceptilațiunea verbală a putut fi utilizată în dreptul civil, în scopul realizării operațiunii juridicii a donațiunii. Nu întâmplător Gaius socoteşte că acceptilațiunea este o imaginaria solutio) şi acceptilatio litteris (este actul simetric contractului litteris – **G.Grosso**, *Rasseana di diritto romano*, Napoli, 1961, p. 16).

2. Modurile pretoriene de remitere a datoriei sunt: pactum de non petendo (este convenția prin care creditorul renunță la dreptul său, consimțind să nu mai ceară debitorului efectuarea prestației la care s-a obligat. În cazul acestui pact, obligația nu se stinge ipso iure, aşa cum se întâmplă în modurile civile de iertare a datoriei. Potrivit dreptului civil, pactul nu poate stinge o obligație, aşadar, creditorul poate să-l urmărească pe debitor în justiție, dar acesta din urmă are la dispoziție o excepție creată de către pretor – exceptio pacti de non petendo – pe care o opune cu succes creditorului. Pe de altă parte, pactul de non petendo nu stinge obligația față de toți. Din acest punct de vedere, efectele pactului sunt fixate prin înțelegerea părților. Astfel, distingem între pactul care liberează numai persoana cu care s-a încheiat – pactum de non petendo in personam – şi cel prin care se liberează codebitorii şi garanții – pactum de non petendo in rem) şi contrarius consensus – mutuus dissensus este convenția prin care părțile renunță la un contract născut solo consensu – prin consimțământ.

Universitatea Hyperion

creanță (art.1138-1142 Cod civil) constituie donație indirectă. Debitorul gratificat se bucură de prezumția posesiei de bună credință a titlului constatator al creanței prin care se face dovada remiterii de datorie (donație indirectă) ceea ce nu exclude posibilitatea probei contrare, că acesta deține titlul prin furt, pierdere, abuz de încredere, etc., şi nu în urma remiterii voluntare a titlului de către creditor.

c) Stipulația în favoarea unei terțe persoane[1], ex donandi causa, reprezintă o donație indirectă.

Donația se realizează independent de acceptarea ei de către beneficiar, dreptul

stipulat în favoarea acestuia luând naştere în mod direct şi nemijlocit[2] în patrimoniul său din momentul încheierii contractului între stipulantul donator şi promitent[3]. Dreptul nu face parte nici un moment din patrimoniul promitentului. De aceea:

- în momentul naşterii sale, dreptul terțului poate fi transmis moştenitorilor acestuia;
- moştenitorii stipulantului nu au acțiune cu privire la acest drept;
- terțul beneficiar nu concură creditorilor stipulantului şi nici nu riscă insolvabilitatea acestuia;
- terțul beneficiar poate confirma dreptul şi după moartea stipulantului.

Donația devine irevocabilă la acceptare[4]. Până în acest moment forța obligatorie a contractului nu operează[5].

D. Darurile manuale

Darul manual este o varietate a contractului de donație pentru valabilitatea căruia se cer a fi întrunite două elemente:

- acordul de voință pentru a transfera şi dobândi un drept, cu titlu gratuit;
- tradițiunea (predarea efectivă) a bunului dăruit[6]

Deoarece darul manual este un act juridic, consimțământul părților constituie temeiul juridic al transmiterii valorii din patrimoniul donatorului în cel al

[1] Contractul prin care o parte denumită stipulant, dispune ca cealaltă parte, denumită promitent să dea, să facă sau să nu facă ceva în folosul unei terțe persoane, străine de contract, denumită beneficiar (**C.Stătescu, C.Bîrsan**, *op.cit.*, p. 71)

[2] Teoria dreptului direct, fundamentată legislativ şi doctrinar în dreptul german, satisfăcătoare practicii şi concordantă cu legislația noastră civilă.

[3] Cas., dec. nr. 889/1942, *Jurisprudența…* p. 442

[4] Cas., dec. nr. 114/1941, *Jurisprudența…* p. 442

[5] **Mazeaud**, *op.cit.*, p. 1169 nr. 1508.

[6] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 148; **C.Turianu**, *op.cit.*, p. 161.

Universitatea Hyperion

donatarului. Tradițiunea este exteriorizarea consimțământului, înlocuind sau reprezentând forma solemnă[1].

Darul manual este un contract real, validitatea sa fiind condiționată de predarea bunului. În cazul contractelor reale, acordul de voință al părților, fără a fi însoțit de remiterea materială a bunului constituie o simplă convenție nenumită, un antecontract sau o promisiune unilaterală de a contracta din care se naşte în sarcina debitorului obligația de a încheia contractul real, prin manifestarea consimțământului şi remiterea materială a bunului[2]. Acceptarea se manifestă în actul de a primi bunul şi nu este supusă unei forme speciale.

Darurile manuale făcute persoanelor care pot primi donații, dar nu au exercițiul acestui drept, sunt valabile dacă tradițiunea bunurilor se face prin reprezentantul legal sau cu încuviințarea ocrotitorilor. Dacă este inclus elementul oneros, în plus, este necesară autorizarea autorității tutelare.

Predarea – primirea poate fi făcută prin reprezentantul convențional (mandatar), deoarece posesia poate fi transmisă sau dobândită prin intermediul altuia. Tradițiunea bunului dăruit trebuie să se facă în timpul vieții donatorului[3]. Donatarul trebuie să preia bunul dăruit de la mandatarul donatorului în timpul vieții acestuia.

Darul manual este supus aceloraşi reguli de fond, ca şi celelalte liberalități (donații), derogând de la regulile de formă.

§7. Efectele contractului de donație între părți

7.1. Efectul translativ al contractului de donație

Ca efect al donației, dreptul care formează obiectul contractului se transmite din patrimoniul donatorului în cel al donatarului, acesta având posesia ca atribut al unui drept real[4]. Donația poate avea ca efect şi stingerea unui drept şi a obligației corelative[5], atunci când îmbracă forma remiterii de datorii, ca donație indirectă.

Dacă dreptul transferat este o creanță[6], operația intervenită între părți se analizează ca o cesiune de creanță[1] cu titlu gratuit, aplicându-se regulile

[1] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 148; **C.Turianu**, *op.cit.*, p. 161; T.S., s.c. dec. nr. 1515/1986, în RRD nr. 5/1985, p. 52-58.
[2] T.M.B., s.3 civ., dec. nr. 2705/1983, cu Notă de L.Mihai şi C.Turianu, în RRD nr. 5/1985, p. 52-58.
[3] Cas. S.Unite, dec.din 30 octombrie 1911, Codul civil adnotat, vol.2, p. 228 nr. 33.
[4] TS., dec. nr. 387/1985, în RRD nr. 12, 1985, p. 69, **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 125;.
[5] **C.Turianu**, *op.cit.*, p. 162
[6] Dreptul de creanță este un drept subiectiv în temeiul căruia subiectul activ, numit creditor, poate să ceară subiectului pasiv determinat, numit debitor, să dea, să facă sau să nu facă ceva; este un drept relativ care ia

corespunzătoare (art.1391 şi urm. C.civ.), cu derogările care rezultă din natura gratuită a transferului.

Dacă obiectul transferului îl constituie un drept real[2], transmiterea sau constituirea sa operează prin efectul realizării acordului de voinţă, conform art.971 C.civ., în forma legală[3], dar necondiţionat de predarea bunului care formează obiectul donaţiei. Este exceptat darul manual care se realizează prin tradiţiune.

Efectul translativ al donaţiei care are ca obiect un drept real nu poate fi înlăturat nici în eventualitatea reducerii donaţiei, până la cotitatea disponibilă[4], în favoarea moştenitorilor rezervatari. Conform art.846 şi 971 C.civ., rezoluţiunea dreptului de proprietate fiind eventuală până în momentul reducerii donaţiilor, exerciţiul dreptului de proprietate al donatarului, cu toate prerogativele sale, este pe deplin garantat. Din momentul reducerii donaţiei, şi în limitele acestuia, se produce rezoluţiunea dreptului de proprietate al donatarului[5].

Nici existenţa obligaţiei de raport nu afectează caracterul translativ de proprietate al contractului. Potrivit art.762 C.civ., fructele şi dobânzile bunurilor supuse raportului nu se datorează decât din ziua deschiderii succesiunii. Raportul lucrului nu produce efecte retroactive cu privire la

naştere între două subiecte determinate de la început (**I.P Filipescu**, *Drept civil, Dreptul de proprietate şi alte drepturi reale*, Editura Actami, Bucureşti, 1994, p. 23).

[1] Cesiunea de creanţă este convenţia prin care un creditor transmite o creanţă a sa unei alte persoane (**C.Stătescu, C.Bîrsan**, *op.cit*., p. 341).

În epoca veche a dreptului roman, operaţiunea juridică a cesiunii de creanţă s-a realizat prin intermediul novaţiunii prin schimbare de creditor. Conform acestui procedeu debitorul se obliga faţă de o altă persoană care dobândea creanţa în locul vechiului creditor (novatio inter novas personas). Deci transmiterea creanţei presupunea stingerea vechii creanţe şi înlocuirea sa cu o obligaţie nouă, având acelaşi obiect, în interesul noului creditor. Prin stingerea vechii creanţe se sting şi accesoriile sale, cesionarul dobândind o creanţă mai puţin sigură decât cea a cedantului. Voinţa părţilor de a transmite o creanţă nu se poate înfăptui dacă debitorul refuză să se oblige faţă de noul creditor.

Odată cu introducerea procedurii formulare, cesiunea de creanţă s-a realizat printr-un instrument juridic mai simplu şi mai eficient, numit mandatul in rem suam. Acesta nu este un act special destinat transferului de creanţă, ci un procedeu juridic indirect, creat prin utilizarea mandatului judiciar şi care s-a perfecţionat în trei faze (vezi **E.Molcuţ, D.Oancea**, *op.cit.*, p. 206-210).

[2] Dreptul real este dreptul subiectiv în virtutea căruia titularul exercită direct şi nemijlocit atributele asupra unui lucru determinat, fără a fi necesară intervenţia altei persoane (**I.P Filipescu**, *op.cit*., p. 20).

[3] Forma autentică, respectiv forma actului juridic prin care se realizează donaţia indirectă.

[4] **Fr.Deak**, *op.cit*., p. 157.

[5] Acţiunea în reducţiune, fiind o acţiune personală patrimonială, trebuie introdusă în termenul de trei ani, calculat la data naşterii dreptului la acţiune, adică de la decesul persoanei ale cărui liberalităţi urmează a fi reduse, ori de la data când cel îndreptăţit a cere reducţiunea a luat cunoştinţă de actul de liberalitate (TS., s.c., dec. nr. 330/1977, în RRD nr. 8/1978, p. 65).

Reducţiunea liberalităţilor poate fi cerută şi pe cale de apărare care nu este prescriptibilă, dar în această situaţie cel ce invocă reducţiunea trebuie să posede el obiectul reducţiunii (art.847 şi urm. civ.); TS., s.c., dec. nr. 700/1972 în **I.Mihuţă**, *Repertoriu*….1969-1974, p. 206).

Universitatea Hyperion

fructele şi veniturile anterioare deschiderii succesiunii. Aceeaşi soluţie se impune şi în situaţia în care s-a donat numai nuda proprietate[1].

7.2. Obligaţiile donatorului

Donatorul trebuie să predea bunul dăruit conform clauzelor din convenţie şi să-l păstreze până la predare, răspunzând de pieirea sau deteriorarea acestuia din culpa sa.

În cazul donaţiei cu sarcini, dacă una din părţi (donatorul), este împiedicat de un caz de forţă majoră[2], deci independent de orice culpă, să-şi îndeplinească obligaţiile contractuale asumate, poate el să pretindă celeilalte părţi să-şi execute obligaţia (sarcina)? Regula este că riscul contractului este suportat de debitorul obligaţiei imposibil de executat[3], care este în acelaşi timp creditorul obligaţiei posibile („res perit creditori"); anumite particularităţi există în cazul contractelor translative de proprietate privind bunuri certe cum este şi donaţia. Regula consacrată în legislaţie este aceea că în cazul contractelor translative de proprietate, riscul contractului îl suportă acea parte care avea calitatea de proprietar al lucrului la momentul pieirii fortuite a acestuia – res perit domino[4] şi care reprezintă debitorul obligaţiei imposibil de executat (sarcina într-un contract de donaţie) – res perit debitori.

Pentru darul manual problema obligaţiei de predare nu se pune[5].

Conform art.828 C.civ., donatorul nu răspunde pentru evicţiune[6] faţă de donatar pentru lucrurile dăruite. El nu răspunde pentru vicii ascunse dată fiind natura gratuită a contractului. De la această regulă, legea prevede anumite excepţii:

a) dacă a promis expres garanţie pentru evicţiune sau pentru viciile care afectează bunul donat (art.828 alin.2 C.civ.);

b) dacă evicţiunea provine din faptul său personal (art.828 alin.3 C.civ.);

[1] Plenul TS, dec. nr. 36/1956, CD, 1958, p. 117-119; TS., s. civ., dec. nr. 232/1975, în RRD nr. 12, 1976.

[2] Din latină, *vis major*; evenimentul de forţa majoră este o împrejurare de fapt, imprevizibilă şi de neînlăturat, care împiedică în mod obiectiv şi fără nici o culpă din partea debitorului, executarea obligaţiei contractuale a acestuia. „Situaţia de forţă majoră" reprezintă imposibilitatea obiectivă de executare a unei obligaţii, determinată de evenimentul de forţa majoră (v. **M.Costin, M.Mureşan, V.Ursa**, *Dicţionar*…p, 256-257).

[3] **C.Stătescu, C.Bîrsan**, *op.cit.*, p. 91.

[4] **C.Stătescu, C.Bîrsan**, *op.cit*., p. 93 şi urm.

[5] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 148-150; **C.Turianu**, *op.cit*., p. 163.

[6] *Evictio, onis* (din limba latină) – *deposedare*. Evicţiunea, în dreptul civil român, reprezintă pierderea proprietăţii lucrului, în total sau în parte, sau tulburarea dobânditorului în exercitarea prerogativelor de proprietar (v.**Fr.Deak**, *op.cit*., p. 57 şi urm.)

Universitatea Hyperion

c) dacă donația este cu sarcini, în limitele valorii acestora[1] (art.828 alin.3 C.civ.);

d) în caz de dol, când viciile ascunse cunoscute de donator au pricinuit un prejudiciu donatarului.

7.3. Obligațiile donatarului

În cadrul donației gratuite (pure) donatarul nu are obligații ci doar o îndatorire „de recunoştință", cum este denumită în doctrină[2]. Această îndatorire este sancționată prin acțiunea donatorului în revocarea donației pentru ingratitudine (art.831 C.civ.).

Dacă donația a fost făcută *sub modo*, fiind grevată cu sarcini, donatarul este obligat la executarea sarcinii acceptate în formă autentică.

Sarcina[3] , ca şi condiția rezolutorie, nu afectează naşterea dreptului. În cazul realizării condiției rezolutorii sau a revocării donației pentru neexecutarea sarcinii, efectele sunt retroactive. Însă, în timp ce sarcina îl obligă pe donatar (deoarece în cazul neexecutării donatorul poate utiliza acțiunea în executare), condiția rezolutorie, chiar cea potestativă din partea donatarului nu îi creează acestuia nici o obligație. Răspunderea sa nu este angajată, deoarece la împlinirea condiției rezolutorii dreptul afectat de această modalitate este desființat[4]. O altă deosebire rezidă în modul de operare. Astfel, conform art.832 C.civ., revocarea donației pentru neexecutarea sarcinii trebuie cerută în instanță, în timp ce condiția operează de drept (art.1019 Cod civil). Părțile pot stipula în contract un pact comisoriu expres care să prevadă revocarea de drept în cazul neexecutării sarcinii. În lipsa acestei clauze, instanța poate acorda termenul de grație[5].

7.4. Opozabilitatea efectelor contractului de donație față de terți

Art.973 C.civ. prevede: „convențiile nu au efect decât între părțile contractante". Semnificația principiului relativității efectelor contractului

[1] **Fr.Deak**, *op.cit*., p. 158; **C.Toader**, *op.cit*., p. 68; **D.Macovei, M.S.Striblea**, *op.cit*., p. 145.
[2] **Fr.Deak**, *op.cit*, p. 158; **C.Turianu**, *op.cit*., p. 162
[3] Sarcina este o modalitate a actului juridic civil care constă în obligația de a da, a face sau a nu face ceva impusă de dispunător gratificatului prin acte cu titlu gratuit (**Ghe.Beleiu**, *op.cit.*, p. 155).
[4] **M.Eliescu**, *Moştenirea şi devoluțiunea ei*, p. 187; **Mazeaud**, *op.cit*., p. 1089-1090, n.1405; **Ph.Malaurie**, *op.cit*., p. 180-182.
[5] Cas 1, dec. nr. 362/1912, în Codul civil adnotat, vol.2, p. 247, nr. 4; dec. nr. 484/1942, în Jurisprudența,….p. 181 nr. 17. Prin termen de grație înțelegem acel termen de executare scurt, pe are judecătorul îl poate acorda debitorului aflat în întârziere, spre a evita astfel pronunțarea rezoluției contractului. (v.**M.Costin, M.Mureşan, V.Ursa**, *Dicționar…*, p. 510)

Universitatea Hyperion

este aceea că efectele obligatorii ale contractului privesc numai părțile contractante: nimeni nu poate fi obliga t prin voința altei persoane.

Drepturile născute din contract aparțin şi profită părților contractante, care au calitatea de titulari. De la această latură a adagiului *res inter alios acta aliis neque nocere nequie prodesse potest*, sunt permise excepții.

Aceasta nu înseamnă, că un contract nu ar reprezenta nimic pentru terțele persoane. Contractul, privit ca realitate socială, ca fapt social, este opozabil față de oricine, chiar față de aceia care nu au participat la încheierea lui, aceasta este opozabilitatea contractului.

În transferul gratuit al unui drept de creanță, opozabilitatea apare din momentul notificării sau acceptării cesiunii de către debitorul cedat, conform art. 1393 C.civ..

Transmisiunile gratuite de imobile trebuie înscrise[1] în cartea funciară conform art.20 şi urm. („Dreptul de proprietate şi celelalte drepturi reale asupra unui imobil se vor înscrie în cartea funciară pe baza actului pe care s-au constituit sau s-au transmis în mod valabil"), precum şi a art. 29 alin. 1-4 (înscrierea provizorie) din Legea nr.7/1996. Pe lângă această regulă generală sunt aplicabile şi anumite dispoziții speciale, înscrise în art.819 C.civ..

§8. Cauzele legale de revocare a donațiilor

Părțile pot stipula în contract clauze (condiții) care pot duce la desființarea actului. Astfel poate fi stipulată o condiție rezolutorie prin care se prevede că bunurile transmise vor reveni donatoarei, în cazul în care căsătoria dintre

[1] Conform art. 17. din Legea nr. 7/1996 „Publicitatea imobiliară întemeiată pe sistemul de evidență al cadastrului general are ca obiect înscrierea în cartea funciară a actelor şi faptelor juridice referitoare la imobilele din acelaşi teritoriu administrativ şi se realizează de către oficiile teritoriale pentru imobilele situate în raza de activitate a acestora". Regula generală de înscriere în cartea funciară este cererea părții interesate. Potrivit art. 54 „Notarul public care a întocmit actul privitor la un drept tabular este obligat să ceară din oficiu înscrierea în cartea funciară la biroul teritorial în a cărei rază de activitate se află imobilul. Despre exercitarea acestei obligații se va face mențiune expresă în cuprinsul actului sau, după caz, al certificatului de moştenitor. Mențiunea se va face în cazul în care pentru bunurile din masa succesorală s-a deschis carte funciară sau există documentație cadastrală. La autentificarea actelor prin care se constituie, se modifică sau se stinge un drept real imobiliar, notarul public va solicita un extras de carte funciară pentru autentificare sau, după caz, certificat de sarcini. Pe perioada valabilității extrasului de carte funciară pentru autentificare, registratorul nu va efectua nici un fel de înscriere în cartea funciară, cu excepția aceleia pentru care a fost eliberat extrasul. Instanța judecătorească va transmite, în termen de 3 zile, hotărârea rămasă definitivă şi irevocabilă, constitutivă sau declarativă asupra unui drept real imobiliar, la biroul de carte funciară al judecătoriei în a cărei rază de activitate se află imobilul. Instanța judecătorească nu va trece la dezbaterea în fond a acțiunii privind desființarea actului juridic supus înscrierii, dacă acesta nu a fost înscris, în prealabil, pentru informare, în cartea funciară". Legea nu prevede sancțiuni împotriva celor vinovați de nerespectarea acestor prevederi, aşa încât, în cele din urmă, demersurile vor trebui făcute de partea interesată.

Universitatea Hyperion

donator şi donatoare se va desface prin divorţ şi din vina exclusivă a donatarului. Împlinirea condiției dă naştere dreptului donatoarei să ceară constatarea încetării efectelor transmisiunii[1]. Independent de acțiunea acestor clauze contractuale, legiuitorul a prevăzut şi cauze de revocare legale.

Lege prevede următoarele cazuri de revocare a donației:

a) revocare pentru neexecutarea sarcinii,

b) revocare pentru ingratitudine;

c) revocare pentru survenienţă de copil.

Aceste cauze nu reprezintă excepții de la principiul irevocabilității donațiilor.

Astfel, revocare pentru neexecutarea sarcinii ca şi cea pentru ingratitudine nu intervin prin voința donatorului. Survenienţa de copil poate fi realizată numai cu concursul unui terţ, astfel, această cauză de revocare legală a donației primeşte caracterul unei condiții mixte, cazuale.

Numai revocarea pentru survenienţă de copil operează de plin drept; astfel, în cazul unui litigiu, privind revocarea unei donații pentru survenienţă de copil, instanța trebuie doar să constate îndeplinirea condițiilor specifice.

Pentru celelalte cauze legale, revocarea este judiciară. Ea poate fi pronunțată numai la cererea persoanelor îndreptățite a introduce acțiunea şi numai, în baza aprecierii de către instanță a faptelor de ingratitudine săvârşite de către donatar, respectiv neexecutarea sarcinii de către donatar or succesorii acestuia în drepturi[2].

8.1. Revocarea pentru ingratitudine[3]

[1] T.S., col.civ., dec. nr. 3961/1952, CD1952-1954, p. 51
[2] **Fr. Deak**, *op.cit.*,p. 131
[3] În dreptul roman, ingratitudinea era cauză de revocare a donației, între patroni şi clienți (în epoca veche, ca urmare a cerințelor economiei de schimb, străinii veniți la Roma puteau dobândi un statut juridic propriu, bucurându-se astfel de libertate, dacă se punea sub protecția unor cetățeni în calitate de oaspeți, temporar sau clienți, permanent – D. 49.15.5.2; D. 49.15. 7. Pr.), cauză care a fost extinsă şi la donații între alte persoane epoca lui Justinian. (C.B. 55,10, **E.Molcuț, D.Oancea**, *op.cit.*, p. 301)

Universitatea Hyperion

Revocarea pentru ingratitudine intervine în situațiile limitativ enumerate de art.831 C.civ.[1]

a) atentat la viața donatorului;

b) delicte, cruzimi sau injurii grave;

c) refuzul de alimente.

a) Atentatul la viața donatorului

Atentatul la viața donatorului trebuie să fie săvârşit de către donatar. Este indiferent dacă donatarul a acționat în calitate de autor sau coautor, de instigator sau de complice. Important este însă ca actul criminal să fi fost îndreptat împotriva gratificantului, neprezentând relevanță cazul în care acesta i-ar cădea victimă, datorită erorii făptuitorului, *error in personam* sau devierii acțiunii, *aberatio ictus*.

Pentru ca donația să fie revocată pentru acest caz de ingratitudine, se cere îndeplinirea următoarelor condiții:

- donatarul să fi omorât sau să fi pus în executare hotărârea de a omorî pe donator (omor sau tentativă de omor);

- aceste infracțiuni (omor sau tentativă de omor) trebuie să fie săvârşite cu intenție (directă sau indirectă);

- nu se cere ca omorul sau tentativa de omor să fie calificat (de exemplu, cu premeditare), sau deosebit de grav (de exemplu, săvârşit prin cruzimi);

- nu se cere ca donatarul să fi fost şi condamnat penal pentru fapta sa, fiind suficient să se constate intenția de ucidere.

Dacă fapta a fost săvârşită din culpă sub forma imprudenței sau neglijenței (uciderea din culpă), atunci ea nu va atrage revocarea donației, în lipsa intenției de a-l omorî pe donator. Vinovăția, sub forma praeterintenției (în cazul

[1] Art.831 C.civ prevede următoarele: „Donațiunea între vii se revocă pentru ingratitudine, în cazurile următoare: 1. Dacă donatarul a atentat la viața donatorului. 2. Dacă este culpabil în privința-i de delicte, cruzimi sau injurii grave. 3. Dacă fără cuvânt îi refuză alimente".

Universitatea Hyperion

loviturilor cauzatoare de moarte) nu este de natură a invoca posibilitatea revocării pentru ingratitudine chiar dacă nu pentru atentat la viața donatorului (donatorul nu a avut intenția de a-l ucide ci numai de a-l lovi) cel puțin pentru delicte la adresa donatorului.

b) Delictele, cruzimile sau injuriile grave

Prin delict se înțelege o faptă ilicită care încalcă obligația instituită prin lege (şi nu prin contract) săvârşită cu intenție sau din culpă, cauzând altei persoane un prejudiciu şi antrenând obligația autorului de a-l repara în natură sau prin echivalent bănesc ori de a-l compensa[1].

Prin injurii grave se înțelege un act de jignire a sentimentelor de onoare şi reputație a donatorului săvârşit cu intenție, suficient de grav pentru a reprezenta ingratitudine[2].

Interpretarea faptelor săvârşite de către donatar şi reclamate de donator ca fi-ind delicte, cruzimi sau injurii grave revine instanțelor judecătoreşti[3]. Delictele, cruzimile sau injuriile grave, pentru a prezenta relevanță în materia revocării do-nației pentru ingratitudine trebuie să fi fost realizate cu intenție.

Nu orice încălcare a moralei ori atitudine ireverențioasă duce la revocarea donațiilor pentru ingratitudine, ci numai faptele de o gravitate deosebită[4].

Astfel, s-a stabilit că simplele certuri între părți sau împrejurarea că donatarul l-a amenințat pe soțul donatorului nu atrage revocarea donației pentru ingratitudine[5].

c) Refuzul nejustificat de alimente

[1] Dicționar Enciclopedic, vol.2, D-C, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1996, p. 48
[2] **M.Eliescu**, *op.cit*., p. 169
[3] În virtutea rolului său activ, judecătorul are putere suverană cu condiția de a nu modifica sensul şi semnificația sintagmelor, transformându-le în chestiuni de drept.
[4] Tr. Bucureşti, dec. nr. 846/1995, în Culegere…1993-1997, p. 22; **E.Safta-Romano**, *Examen*…, p. 45-54
[5] T.J.Hunedoara, dec.civ.nr. 877/1983, în RRDnr. 3/1984, p. 69.

Universitatea Hyperion

Refuzul nejustificat de alimente presupune situația în care donatorul ar fi avut nevoie şi ar fi cerut alimente de la donatar, care, având posibilitatea să i le procure, a refuzat să i le dea („fără temei").

Revocarea va funcționa numai dacă donatorul nu avea alte rude sau alte persoane obligate şi aflate în situația de a-i acorda întreținere.

Cuantumul valoric al alimentelor nu trebuie să treacă peste valoarea darului. Datorită acestui considerent, dacă bunul dăruit piere în mod fortuit, donatarul poate refuza acordarea alimentelor[1].

Refuzul nejustificat de alimente este sancționat prin posibilitatea revocării donației[2].

Donatarul nu are acțiune în restituire prin echivalent a prestațiilor efectuate de bună voie (art.1092 alin.2 C.civ.), chiar dacă existau persoane în stare şi obligate la întreținere potrivit legii. Sub acest aspect, se aseamănă cu obligațiile naturale, dar spre deosebire de acestea, atitudinea negativă a donatarului constând în refuzul de alimente are acțiune specifică, constând în acțiunea în revocarea donației pentru ingratitudine.

d) Acțiunea în revocare

Revocarea donațiilor pentru ingratitudine se aplică tuturor donațiilor şi nu poate fi obținută pe cale de excepție[3], ci numai prin acțiunea în revocarea donației. Aceasta acționează ca o pedeapsă civilă.

1. Acțiunea în revocare a donației pentru ingratitudine este o acțiune strict personală. Ea poate fi introdusă numai de către persoana împotriva căreia au fost săvârşite faptele intenționate, nu şi de către creditorii acesteia, prin acțiunea oblică. De asemenea, nici succesorii în drepturi ai donatorului nu pot introduce această acțiune personală patrimonială.

În mod excepțional, moştenitorii pot deveni titulari ai acțiunii în revocarea donației pentru ingratitudine în situația în care donatorul a decedat înainte de pronunțarea hotărârii definitive în procesul pe care el l-a deschis.

[1] **Ph.Malaurie**, *op.cit*., p. 227 nr. 459
[2] Donatorul nu are acțiune în justiție pentru a cere întreținere de la donatar.
[3] T.J.Bihor, dec. nr. 178/1979, cit.supra.

Universitatea Hyperion

De asemenea, moştenitorii capătă acest drept dacă donatorul a murit înainte de expirarea termenului în care acțiunea putea fi intentată, conform art.833 alin.2 C.civ.

2. Deoarece, conform art.832 C,civ., aplicarea pedepsei civile nu se poate produce niciodată de drept, titularul acțiunii (donatorul, respectiv succesorii acestuia în cazurile excepționale enunțate mai sus), cunoscând faptul de ingratitudine îl pot ierta pe donatar[1].

Iertarea este prezumată, neadmițându-se proba contrară, dacă a trecut un an de la data săvârşirii faptei sau de la ziua în care titularul a cunoscut faptul conform art.833 C.civ. Acest termen nu este un termen de prescripție, ci unul de drept substanțial, de decădere. El nu este supus cauzelor de întrerupere, şi suspendare stabilite în materia prescripției prin Decretul nr.167/1958 privind prescripția extinctivă. Astfel, după expirarea termenului, acțiunea este respinsă ca fiind tardiv formulată[2]. Dacă faptele de ingratitudine au avut caracter repetativ, termenul se calculează în raport de ultimul act de ingratitudine.

3. Acțiunea poate fi introdusă exclusiv împotriva autorului faptului de ingratitudine (donatarul). Dacă acesta moare fără ca acțiunea să fi fost intentată sau terminată, acțiunea de revocare a donației pentru ingratitudine se stinge[3]. Unii autori consideră că acțiunea poate fi continuată împotriva moştenitorilor donatarului ingrat[4].

4. Revocarea donației pentru ingratitudine nu poate fi admisă decât împotriva acelora dintre donatari care s-au făcut vinovați de ingratitudine, față de ceilalți donația rămânând valabilă cu excepția ipotezei în care contractul de donație cuprinde o clauză conform căreia actele de ingratitudine comise de către unul dintre donatari duce la revocarea darului şi față de ceilalți[5].

5. Deoarece acțiunea în revocare pentru ingratitudine nu este o acțiune în rezoluțiune a contractului sau în constatarea desființării de drept a contractului, ci o acțiune în restituire cu caracter de pedeapsă, admiterea acțiunii nu produce

[1] Renunțarea la acțiune în revocare făcută cu anticipație, în cadrul contractului de donație este o cauză lovită de nulitate.
[2] T.J.Hunedoara, dec.civ.nr. 429/1988, în RRD nr. 5, 1989, p. 61
[3] **Fr.Deak**, *op.cit*., p. 166, **C.Hamangiu, I.Rosetti-Bălănescu, Al.Băicoianu**, *op.cit*., p. 809.
[4] **Mazeaud**, *op.cit.*, p. 1189 nr. 1532 **M.Costin, M.Mureşan, V.Ursa**, *Dicționar…*, p. 464-465
[5] TS., col.civ., dec.681/1955, CD, 1955, p. 81-82.

Universitatea Hyperion

efecte retroactive față de terți. Drepturile dobândite de terți anterior introducerii acțiunii sau în cazul imobilelor, înainte de efectuarea publicității cererii de revocare, rămân neatinse, conform art.834 alinb.1 C.civ..

Din partea donatarului restituirea trebuie să fie integrală.

8.2. Revocarea pentru survenienţă de copil

În literatura de specialitate[1] această cauză de revocare a donației mai poartă denumirea de revocare a donației pentru naştere de copil.

Revocarea pentru survenienţă de copil era folosită în dreptul roman, în sensul că dacă patronului i se năştea un copil, ulterior realizării unei donații către clientul său, el putea revoca liberalitatea[2].

Donația se revocă de drept în cazul în care donatorul nu avea nici un copil în momentul încheierii contractului de donație şi posterior i se naşte un copil din căsătorie sau din afara căsătoriei .

Nu prezintă importanță felul sau valoarea donației, însă, în practică problema nu se pune în cazul darului manual.

De asemenea, donația între soți, care poate fi revocată oricând prin voința soțului donator, nu este supusă revocării de drept pentru naştere de copil, conform art.937 alin.3 C.civ.. Soțul donator a putut să prevadă naşterea copilului din căsătorie. Dacă însă copilul soțului donator se naşte în afara căsătoriei, putem interpreta articolul citat în sensul că este exceptată de la revocarea de drept numai ipoteza survenienței copilului născut din căsătoria donatorului cu donatara. Copilul din afara căsătoriei poate invoca revocarea de drept a donației şi atunci când donatorul a decedat fără să fi cerut restituirea[3].

Revocarea pentru survenienţă de copil a donației cu sarcini se face numai în limita gratuității procurate donatarului.

Conform art.836 C.civ., revocarea pentru survenienţă de copil operează de drept. Revocarea pentru survenienţă de copil nu poate fi înlăturată printr-o

[1] **M.Costin, M.Mureşan, V.Ursa**, *Dicționar….*, p. 664-665 p. 166;
[2] **E.Molcuț, D.Oancea**, *op.cit*., p. 305.
[3] **Mazeaud**, *op.cit*., p. 1024, nr. 1548

clauză convenţională contrară şi nici printr-un act de renunţare întocmit ulterior ivirii cauzei de revocare[1], deoarece aceasta apără interesele copilului.

Dacă donatorul persistă în gratuitatea făcută, după naşterea copilului, contractul va trebui refăcut cu respectarea tuturor condiţiilor legale de fond şi de formă. Noua donaţie nu va mai putea îndeplini condiţiile revocării pentru survenienţă de copil.

Revocarea de drept pentru survenienţă de copil se aplică numai donaţiilor făcute de donatorul fără copii sau descendenţi în viaţă la momentul încheierii contractului. Revocarea de drept pentru survenienţă de copil se aplică şi atunci când copilul conceput la momentul încheierii donaţiei se naşte ulterior, conform art.837 C.civ.. Copilul conceput este considerat în viaţă numai atunci când este vorba de interesele sale, conform art.7 din Decretul nr.31/1954.

Dacă donatorul are, în momentul încheierii contractului de donaţie, un copil care a fost declarat dispărut şi care, conform art.19 din Decretul nr.31/1954, este socotit a fi în viaţă, naşterea ulterioară a unui copil va atrage revocarea donaţiei pentru survenienţă de copil, Codul civil cere, pentru ca această cauză de revocabilitate să fie inoperabilă, ca donatorul să aibă un copil existent la momentul încheierii contractului. Cel declarat dispărut, deşi este prezumat a fi în viaţă, este o persoană a cărei existenţă este puţin probabilă, fapt care l-ar putea determina pe donator să realizeze liberalitatea[2].

În cazul în care copilul donatorului a fost declarat mort prin hotărâre judecătorească, el nu mai există şi deci, revocarea pentru survenienţă de copil este aplicabilă donaţiei după data stabilită prin hotărâre judecătorească de declarare a morţii.

Condiţia inexistenţei unui copil la data încheierii contractului de donaţie este necesară însă şi nu şi suficientă. Pentru ca această cauză legală de revocare să producă efecte trebuie ca donatorului să i se nască un copil, chiar postum.

[1] Revocarea nu poate fi înlăturată nici prin confirmarea expresă din partea donatorului.
[2] **E.Safta-Romano**, *op.cit.*, p. 184.

Universitatea Hyperion

În cazul reapariției unui copil declarat mort prin hotărâre judecătorească, deci inexistent în momentul încheierii contractului de donație, acesta poate fi considerat „dobândit" ulterior donației[1].

Durata vieții copilului „dobândit" ulterior încheierii donației nu este relevantă deoarece revocarea se produce de plin drept prin naştere, chiar dacă moare înainte de introducerea acțiunea în restituire[2].

În privința copilului adoptat[3] la momentul încheierii contractului de donației, se consideră, în doctrină, că acesta ar împiedica aplicarea cauzei de revocare a donației pentru survenientă de copil, el fiind asimilat copilului din căsătorie[4]. Autorul vizează faptul că raporturile donatorului cu copilul adoptat şi descendenții acestuia sunt asimilate cu legăturile de rudenie care rezultă din filiația firească. Admițând această opinie, s-ar putea ajunge la concluzia că adoptarea unui copil după momentul încheierii contractului de donație are drept efect revocarea donației, în ipoteza în care donatorul nu avea nici un copil în viață în momentul respectiv.

Textul legal vizează numai filiația firească, fiind o enumerare limitativă care este de strictă interpretare.

Revocarea pentru survenientă de copil produce efecte retroactive de la data încheierii contractului de donație. Bunul donat statului reintră în patrimoniul donatorului, chiar dacă a fost încorporat în domeniul public[5]. Bunul revine liber de orice sarcini, toate drepturile consimțite de donatar subdobânditorilor desființându-se retroactiv.

---

[1] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 170-171.
[2] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 170-171; **C.Turianu**, *op.cit.*, p. 166.
[3] Adopția este actul juridic în temeiul căruia se stabilesc raporturi de rudenie, pe de o parte, între adoptat, şi descendenții săi şi adoptator, ori adoptator şi rudele acestuia, pe de altă parte, asemănătoare acelora care există în cazul rudeniei firești. Raporturile dintre adoptator şi adoptat sunt asemănătoare acelora existente între părinți şi copii. Codul familiei reglementează adopția cu efecte pline şi adopția cu efecte restrânse. Prin intrarea în vigoare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 25/1997 cu privire la regimul juridic al adopției, aprobată şi modificată prin Legea nr. 87/1998, s-a limitat posibilitatea adopției cu efecte restrânse statornicită prin Codul familiei. OUG nr. 27/1997 a fost abrogată prin Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției, publicată în M. Of. nr. 557 din 23 iunie 2004, modificată şi completată prin OUG nr. 102/2008, în M. Of. nr. 639 din 5 septembrie 2008. Legea nr. 273/2004 reglementează ca şi OUG nr. 25/1997 un singur fel de adopție-adopția cu efecte depline.
[4] **E.Safta-Romano**, *op.cit.*, p. 184.
[5] **Mazeaud**, *op.cit.*, p. 1181 nr. 1518 şi p. 1191-1193.

Universitatea Hyperion

Revocarea produce efecte şi în privința terților dobânditori, prin acte între vii, a bunurilor dăruite: resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis[1].

În cazul mobilelor, terțul dobânditor de bună credință poate opune excepția prescrierii dreptului de proprietate prin faptul posesiei (art.1909-1910 C.civ.), şi în cazul imobilelor, uzucapiunea de 10-20 de ani. Posesorul de rea credință poate invoca numai uzucapiunea de 30 de ani.

Fructele trebuie restituite numai din ziua notificării către donatar a naşterii copilului, conform art.838 C.civ..

Probleme analizate:

- Noțiune şi caractere juridice;
- Condiții de validitate;
- Efecte;
- Donații deghizate, indirecte şi darul manual;
- Principiul irevocabilității donațiilor;
- Cauze legale de revocare.

Universitatea Hyperion

INTREBĂRI DE CONTROL

A. TESTE GRILĂ

1. Donația este:

a) o liberalitate;

b) un act dezinteresat;

c) act juridic bilateral, sub aspectul numărului de voințe exprimate.

[1] Din latină: „În măsura în care s-a anulat dreptul celui ce dă (drepturi contractuale), se anulează şi dreptul celui ce le dobândeşte (vezi **F.Ştef**, *Dicționar…*, p. 185)

2. Pot forma obiect al donației:

a) bunurile aflate în comerț;

b) bunurile altuia;

c) bunurile viitoare.

3. Pentru ca donația, nulă pentru vicii de formă, să fie producătoare de efecte juridice, este necesar:

a) să fie refăcută în întregime;

b) să fie validată printr-un act confirmativ al donatorului;

c) ca mostenitorii donatorului să o confirme, să o ratifice sau să o execute voluntar.

4. Pentru validitatea donației între absenți, este necesar ca:

a) oferta de donație si acceptarea să îmbrace forma autentică;

b) acceptarea ofertei să fie făcută în timpul vieții donatorului;

c) oferta de donație să-l oblige pe donator înainte de acceptarea sa de către donatari.

5. Dacă donatarul decedează înainte de acceptarea ofertei de donație, atunci:

a) mostenitorii donatarului nu pot accepta donația;

b) creditorii donatarului pot accepta donația pe calea acțiunii oblice;

c) creditorii donatarului pot ataca refuzul acceptării donaŃiei pe calea acțiunii pauliene.

6. Pentru ca donația acceptata prin înscris separat să producă efecte este necesar ca:

a) actul de acceptare să fie comunicat donatorului înainte de a fi devenit în capabil;

b) notificarea acceptării să fie făcută numai de către donatar în timpul vieții lui;

c) notificarea să fie făcută de către succesorii sau creditorii

Universitatea Hyperion

donatarului, după decesul acestuia.

7. Dacă donația are ca obiect bunuri mobile, atunci:

a) se impune ca obiectele mobile să fie trecute într-un stat estimativ, semnat de donator si donatar.

b) statul estimativ trebuie să fie întocmit în formă autentică.

c) inexistența statului estimativ atrage nulitatea contractului.

8. În favoarea tutorelui:

a) minorul nu poate dispune prin donație

b) majorul poate dispune chiar dacă nu a avut loc descărcarea de gestiune.

c) minorul poate dispune prin curator.

9. Sunt în capabili de a primi o donație medicii care:

a) au tratat o persoana în boala din care moare, donația fiind remuneratorie si potrivită cu starea materială a bolnavului;

b) primesc donația de la o persoană pe care au asistat-o medical în cursul ultimei boli;

c) acordă periodic consultație unei persoane.

10. Minorii si interzisii judiciari:

a) pot primi o donație, dar nu au exercițiul acestui drept

b) pot accepta o donație numai prin reprezentanții lor legali

c) pot accepta o donație prin ascendenții lor de orice grad.

Universitatea Hyperion

Răspunsuri: 1) a, c; 2) a; 3) a, c; 4) a, b; 5) a; 6) a, c; 7) a, c; 8) a; 9) b; 10) a, c.

PROPUNERI DE REFERATE

1. Caracterele juridice ale contractului de donație;
2. Încheierea contractului de donație între persoane absente;
3. Explicați principiul irevocabilității donațiilor;
4. Incapacități de a primi şi de a dispune în contractul de donație;
5. Cazuri de revocare a contractului de donație pentru ingratitudine;
6. Caracterizarea acțiunii în revocarea donației pentru ingratitudine;
7. Efectele contractului de donație;
8. Revocarea donației pentru neexecutarea sarcinii;
9. Darul manual;
10. Donațiile indirecte.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ

- Noul Cod civil
- Constituția
- Legea nr.10/2001
- Legea nr. 295/2004 modificată şi completată prin Legea nr. 117/2011 privind regimul armelor şi munițiilor
- Legea nr. 31/1996 privind monopolul de stat
- Veronica Stoica, Drept civil. Contracte special, vol. I, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2010;
- Francisc Deak,coordonator,Tratat de drept civil. Contracte speciale,vol.I, Editura Universul Juridic, Bucureşti,2006;
- D.Florescu, Contracte civile, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2011;

Universitatea Hyperion

Contractul de locațiune

§1. Noțiunea contractului de locațiune

Contractul de locațiune este contractul prin care una din părți, numită locator, se obligă să asigure celeilalte părți, numită locatar sau chiriaş, folosința temporară[1], totală sau parțială a unui lucru în schimbul unei sume de bani determinate, numită chirie (art.1411 C.civ.).

Din această definiție, rezultă că ceea ce caracterizează locațiunea, spre deosebire de contractul de vânzare – cumpărare, este că, prin acest contract se transmite asupra locatarului nu dreptul de proprietate, ci numai dreptul de folosință asupra lucrului, chiar dacă lucrul este producător de fructe şi locatarul dobândeşte fructele, această dobândire este însă, accesorie folosinței, locatarului nerevenindu-i obligația să asigure dobândirea fructelor de către locator.

§2. Varietățile contractului de locațiune

În legislația noastră sunt prevăzute două varietăți ale contractului de locațiune şi anume: contractul de închiriere a suprafețelor locative, reglementat, de Legea nr. 114/1996[2] şi contractul de arendare reglementat prin Legea nr. 16/1994, legea arendării.

În funcție de obiectul asupra căruia se răsfrâng efectele contractului de locațiune C.civ. distinge între contractul de arendare (atunci când obiectul contractului este un fond rural) şi contactul de închiriere a suprafețelor locative (atunci când obiect al contractului îl constituie un apartament, o suprafață locativă, în genere), aceste două varietăți ale contractului de locațiune fiind reglementate de reguli speciale.

---

[1] A. Bénabent, Droit civil. Les contrats speciaux, Paris, 1995, p. 200.

[2] Legea 114/1996, Legea locuinței republicată în Monitorul Oficial nr. 393 din 31 decembrie1997, Decretul-lege 24/1990 privind sancționarea ocupării abuzivă a locuințelor din fondul de stat, Legea 85/1992 privind vânzarea de locuințe şi spații cu altă destinație construite din fondurile statului şi din fondurile unităților economice sau bugetare de stat, HG 632/1994 pentru realizarea, administrarea, repartizarea fondului de locuințe pentru MApN, MI, SRI.

Universitatea Hyperion

Contractul de arendare este o varietate a contractului de locațiune, un contract prin care una din părți, numită arendator, transmite celeilalte părți numită arendaș, bunuri agricole în vederea exploatării pe o durată determinată şi în schimbul unui preț, numit arendă, stabilit de părți.

Contractul de arendare este reglementat prin Legea arendării nr.16/1994[1], ale cărei dispoziții se completează cu prevederile legislației civile.

Contractul de închiriere de locuințe este un contract prin care o persoană, numită locator, se obligă să asigure unei alte persoane, numită chiriaş, folosința temporară, totală sau parțială, a unei locuințe în schimbul unei sume de bani, numită chirie.

Contractul de închiriere a locuinței este reglementat prin Legea nr. 114/1996[2]. Rezultă că închirierea se deosebește de locațiunea de drept comun prin obiectul ei specific: locuința. Astfel fiind, închirierea de locuințe nu poate fi calificată un contract special distinct, ci numai o varietate a contractului de locațiune de drept comun. În consecință, contractului de închiriere îi sunt aplicabile dispozițiile dreptului comun referitoare la locațiune, în măsura în care legislația locativă nu prevede norme speciale[3].

Asemănător contractului de vânzare-cumpărare, părțile pot încheia, anterior locațiunii, un antecontract de locațiune (promisiune unilaterală sau bilaterală), guvernat de regulile generale aplicabile contractelor (inclusiv promisiunii de vânzare), ținând însă seama că locațiunea, deci şi antecontractul de locațiune, este - în principiu - un act de administrare.[4]

§3. Caractere juridice ale contractului de locațiune

[1] Legea nr. 16/1994 a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 91 din 7 aprilie 1994, modificată şi completată prin Legea nr. 58/1995, Legea nr. 65/1998, OUG nr. 98/2000 şi OUG nr. 57/2008.

[2] Legea locuinței nr. 114/1996 a fost modificată şi completată prin Legea nr. 196/1997, OUG 40/1999, OUG nr. 22/2000, OUG nr. 80/2001, Legea nr. 241/2001, OUG nr. 157/2002, Legea nr. 350/2003, Legea nr. 276/2005, Legea nr. 223/2006 şi Legea nr. 20/2008. Alte acte normative cu incidență în materie sunt: Legea nr. 85/1992 privind organizarea locuințelor construite din fondurile statului (republicată în 1994) privind vânzarea de locuințe şi spații cu altă destinație, construite din fondurile statului şi din fondurile unităților economice sau bugetare de stat, Legea nr. 17/1994 pentru prelungirea sau reînnoirea contractelor de închiriere, Legea nr. 112/1995 privind reglementarea situației juridice a unor imobile cu destinație de locuințe trecute în proprietatea statului, Legea nr 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate abuziv, în perioada 6 martie 1945 – 22 decembrie 1989.

[3] CSJ, c.com., dec. nr. 4458/1998 în jurisprudența CSJ, 1998, p. 373-374; CSJ, s.com, dec. nr. 116/1992, în Dreptul nr. 5-6,1993, p. 132;dec. nr. 432/1991 în deciziile CSJ 1990-1992, p. 495-498; T.S. s.civ.,dec nr 276/1994 în Dreptul nr. 12,1994, p77.

[4] **Fr. Deak**, *op. cit.*, p 174.

Universitatea Hyperion

a. Locațiunea este un *contract bilateral* (sinalagmatic), deoarece contractul naşte obligații în sarcina ambelor părți: locatorul se obligă să asigure locatarului folosința bunului închiriat, iar locatarul se obligă să plătească locatorului prețul locațiunii.

b. Locațiunea este un contract cu *titlu oneros*, întrucât ambele părți contractante urmăresc obținerea unui avantaj patrimonial, adică primirea unui echivalent în schimbul prestației la care se obligă. Locatorul urmăreşte să primească prețul (chiria) ca un contraechivalent al prestației sale, iar locatarul urmăreşte să primească bunul în vederea folosinței.

c. Locațiunea este un *contract comutativ* deoarece din momentul încheierii lui, ambele părți cunosc existența şi întinderea obligațiilor ce le revin, care nu depind de un element viitor şi incert, care ar da posibilitatea existenței unor şanse de câştig sau de pierdere pentru părțile contractante.

d. Locațiunea este un *contract consensual* care se încheie prin simplul acord de voință al părților, nemaifiind nevoie de îndeplinirea vreunei formalități (solo consensu)[1].

Cu privire la proba contractului, trebuie făcută precizarea că în cazul în care contractul nu este constatat printr-un înscris, legea distinge următoarele situații:

- Dacă contractul a fost încheiat verbal şi nu s-a început executarea lui, nu este admisă nici o dovadă, nefiind posibilă nici dovedirea contractului prin martori, chiar dacă ar exista un început de dovadă scrisă.[2]

- Dacă contractul încheiat verbal a fost pus în executare, legiuitorul prevede că dacă există o contestație asupra prețului, locatorul poate cere o expertiză asupra prețului, iar cheltuielile expertizei vor fi suportate de locatar, dacă prețul declarat de acesta este mai mic decât prețul stabilit de expert (art.1417 C.civ.).

Dacă contractul de locațiune a fost constatat printr-un înscris, care ulterior încheierii a fost distrus sau pierdut datorită unui caz de forță majoră, atunci existența acestuia poate fi dovedită prin orice mijloc de probă.[3]

e. Locațiunea este un contract *cu executare succesivă*, în timp. În această privință trebuie făcută precizarea că deşi Codul civil (art.1411)

---

[1] De asemenea, instanța supremă a statuat că, „ când între locator şi loacatar nu a existat un contract scris şi semnat de ambele părți, este în afara oricărui dubiu că prin folosirea spațiului comercial de către locatar şi prin achitarea chiriei între părți au existat raporturi comerciale contractuale" (CSJ, s. com., dec. nr. 876/2002, în Dreptul nr. 3, 2004, p. 265).

[2] **A. Bénabent**, *Droit civil. Les contrats speciaux*, Paris,1995, p. 207,nr. 331; **D Alexandresco**, *Explicațiunea*… tomme IX, p. 61; **C Hamangiu, I Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu**, *op. cit*. vol. II p. 957; **Julieta Manoliu, Ştefan Răuschi**, *Drept civil*, vol. I , *Contracte*, Iaşi, 1984, p. 92-94; **D. Macovei, M.S. Striblea**, *op. cit*., pag.153; **Fr. Deak**, *op.cit*, p. 175; CSJ, s. com., dec. nr. 868/2002, în Dreptul nr. 3, 2004, p. 266.

[3] **J. Manoliu, Şt. Rauschi**, *op. cit*, p. 93.

Universitatea Hyperion

defineşte locaţiunea, arătând, că folosinţa bunului se face pe timp determinat, în realitate termenul contractului de locaţiune poate fi şi nedeterminat de către părţi, în momentul încheierii contractului, caz in care contractul poate înceta prin simpla denunţare unilaterală de oricare din părţi.

Legiuitorul a dorit să precizeze prin expresia „pe timp determinat" că locaţiunea nu poate fi veşnică, deoarece legea interzice expres locaţiunile ereditare, concesiunile perpetue de folosinţă imobiliară care sunt cunoscute în vechiul drept, sub denumirea de emfiteuze sau besman (embatic)

În principiu, termenul pentru care contractul se încheie se stabileşte prin acordul de voinţă al părţilor dacă legiuitorul nu intervine prin prorogări legale (în anumite domenii) sau prevede posibilitatea pentru locatar la reînnoirea contractului.

f. Locaţiunea este un contract *translativ de drept de folosinţă*[1] temporară asupra bunului care formează obiectul contractului.

Datorită faptului că prin contractul de locaţiune se transmite doar dreptul de folosinţă asupra lucrului închiriat, riscul pieirii lucrului în caz de forţă majoră sau caz fortuit va fi suportat de către locator[2], potrivit regulii „res perit domino". De asemenea locatarul nu poate opune uzucapiunea în vederea obţinerii dreptului de proprietate asupra bunului închiriat, oricât de lungă ar fi durata acestuia.[3]

§4. Condiţiile de validitate ale contractului de locaţiune

4.1. Capacitatea părţilor

Locaţiunea este în principiu un act de administrare, şi deci, pentru încheierea contractului, părţile trebuie să aibă capacitatea cerută de lege pentru a încheia acte de administrare.[4]

[1] T. S., dec.civ.2437/1974 în RRD nr. 9/1975.p. 72.
[2] PAS, dec. nr. 3142/1979, în RRD nr. 10, 1980, p. 73.
[3] **C. Toader**, *op. cit*, p. 75.
[4] Locaţiunea fiind un act de administrare, oricare dintre soţi în timpul căsătoriei, poate închiria un bun comun, întrucât se prezumă că are consimţământul celuilalt soţ (art.35 C.fam.); T.S., S.civ.dec nr. 2437/1974, în RRD nr. 9, 1975, p. 72; T.S, dec.civ.nr. 534/1975 în CD, 1975, p. 149; CAB, s. com., dec. nr. 1953/2000, în Culegere de practică judiciară în materie comercială pe anii 2000-2001, p. 128-129.

Universitatea Hyperion

În cazul minorilor între 14 şi 18 ani, contractul de locaţiune se încheie cu încuviinţarea ocrotitorului legal, fără autorizarea autorităţii tutelare.

În privinţa imobilelor, dacă termenul pentru care s-a încheiat locaţiunea depăşeşte 5 ani, atunci contractul este considerat de lege ca fiind un act de dispoziţie şi în consecinţă, locatorul trebuie să aibă capacitatea cerută de lege pentru a face acte de dispoziţie.[1]

Astfel, minorul care are capacitate de exerciţiu restrânsă care încheie un asemenea act trebuie să aibă pe lângă încuviinţarea reprezentantului său legal şi autorizaţia prealabilă a autorităţii tutelare.

Pentru încheierea contractului de locaţiune, locatorul poate să nu fie proprietarul lucrului dat în locaţiune, astfel încât şi un uzufructuar şi chiar un locatar, poate încheia valabil un contract de locaţiune având ca obiect bunul deţinut cu titlu de uzufruct sau de locaţiune.[2]

Dacă un coproprietar încheie un contract de locaţiune care are ca obiect bunul aflat în indiviziune atunci se aplică regulile care guvernează vânzarea de către unul din coproprietari[3] sau teoria mandatului reciproc sau a gestiunii de afaceri.[4]

În cazul în care se închiriază lucrul altuia de către o persoană care nu are asupra lucrului un drept opozabil faţă de proprietar, care să-i dea posibilitatea închirierii, proprietarul nu va avea obligaţia respectării locaţiunii, contractul fiind un res inter alios acta…[5]

Universitatea Hyperion

[1] **D. Alexandresco**, *op. cit*., p. 302; **Fr. Deak**, *op. cit*., p. 176; **D Macovei, M.S. Striblea**, *op. cit*, p. 154; CSJ, s.com, dec. nr. 273/1993 în Dreptul nr. 1, 1994, p. 93-94. Potrivit unei alte opinii locaţiunea reprezintă un act de dispoziţie dacă durata ei depăşeşte termenul de 3 ani; **C. Stătescu**, *Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970, p. 237-239; **D. Chirică**, *Drept civil, Contracte speciale*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1997,p. 174; **Doru Cosma**, *Contractul de închiriere a locuinţei*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1997,p. 56-57; **C. Toader,** *Drept civil. Contracte speciale*, ediţia 2, ed. ALL Beck, Bucureşti, 2005, p. 147; **M.I. Muţiu,** *Drept civil. Contracte speciale*, Ed. Paideia, Bucureşti, 2004, p. 109; **Fr. Deak,** *Tratat de drept civil. Contracte speciale, vol. II*, ed. a IV-a (actualizată de L. Mihai şi R. Popescu), Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2006, p. 12.

[2] **Fr. Deak**, *op. cit.* p. 177, **Mazeaud**, *op.cit.* p. 891

[3] **Fr. Deak** *op. cit*., p. 177. **D. Chirică**, *op.cit,* p. 64-65, **M. Mureşan**, *Contractele civile*, Vol I, Editura Cordial Lex, Cluj-Napoca, 1996, p. 37-39; **D Macovei**, **M.S. Striblea**, *op.cit*, p. 155.

[4] **C. Stătescu, C. Bârsan**, *Drept civil. Drepturile reale*. Universitatea Bucureşti, 1988, p. 180.

[5] **Fr. Deak**, *op. cit*, p. 177.

4.2. Obiectul contractului

Locaţiunea fiind un contract sinalagmatic (bilateral), dă naştere la obligaţii reciproce; obligaţia locatorului are ca obiect lucrul închiriat şi obligaţia locatarului are ca obiect preţul (chiria). După cum observăm contractul de locaţiune are un dublu obiect: lucrul închiriat şi preţul (chiria) care trebuie să îndeplinească condiţiile prevăzute de lege pentru a fi considerat valabil încheiat.

a) *Lucrul închiriat* poate fi un lucru mobil sau imobil, corporal sau incorporal, dar în toate cazurile trebuie să fie un lucru determinat individual, neconsumptibil, care să nu se distrugă prin folosinţă.

De asemenea şi un bun viitor poate forma obiectul contractului de locaţiune, excepţie făcând bunurile dintr-o moştenire nedeschisă, deoarece pactele asupra unor succesiuni viitoare sunt interzise de Codul civil, sub sancţiunea nulităţii absolute.[1]

În raport cu întinderea lucrului închiriat, locaţiunea poate fi totală sau parţială.

Facem precizarea că bunurile din domeniul public al statului sau al unităţilor administrativ teritoriale pot fi închiriate numai în condiţiile legii speciale (art.135 alin.5 din Constituţie, art.12 alin 6 din Legea nr.213/1998 privind proprietatea publică şi regimul juridic al acesteia)

De asemenea:

- dreptul de servitute nu poate forma obiectul contractului de locaţiune decât împreună cu bunul de care este legat;

- nuda proprietate nu poate forma obiectul locaţiunii, întrucât titularul ei nu poate să asigure locatarului folosinţa bunului care formează obiectul dreptului său.

- bunurile coproprietate forţată nu pot forma obiectul locaţiunii decât odată cu bunul principal

- o persoană nu poate fi obiect al locaţiunii

- bunurile cu regim special (armele) pot fi închiriate numai în condiţiile legii speciale

[1] Interzicerea pactelor asupra unei moşteniri nedeschise rezultă din două texte din Codul civil, cuprinse în secţiunea consacrată obiectului convenţiilor şi respectiv renunţătii la moştenire (art. 965 alin.2 şi art. 702 C. civ.)

Universitatea Hyperion

b) *Preţul* pe care locatarul îl plăteşte în schimbul folosinţei lucrului se numeşte chirie. Ea se fixează de regulă în bani.[1] De asemenea se fixează în raport cu durata contractului, fie global, fie pe unităţi de timp şi se plăteşte la termenele stipulate, de regulă în mod succesiv.

Chiria trebuie să fie determinată sau determinabilă, sinceră şi serioasă. Chiria este determinată dacă cuantumul ei a fost stabilit de către părţi în momentul încheierii contractului[2] şi este determinabilă când părţile precizează în contract elementele cu ajutorul cărora urmează să se stabilească preţul sau când este lăsată la aprecierea unui terţ ales de comun acord de către părţi sau de către o persoană desemnată de părţi. Dacă lucrul a fost închiriat în schimbul unor sume derizorii, contractul nu mai este locaţiune, ci un comodat, dacă condiţiile prevăzute de lege pentru acest contract sunt îndeplinite.

4.3. Consimţământul şi cauza

În ceea ce priveşte consimţământul şi cauza contractului de locaţiune se aplică regulile generale cunoscute în materie de contracte.

§5. Efectele contractului de locaţiune

5.1. Obligaţiile locatorului

Obligaţiile locatorului rezultă din principiul potrivit căruia locatorul trebuie să asigure locatarului folosinţa bunului pe toată durata locaţiunii. Această obligaţie are un caracter general, succesiv, fiind o obligaţie de a face.

Pentru a-şi îndeplini obligaţia de a asigura locatarului folosinţa lucrului, locatorul este obligat:

- să predea locatarului bunul închiriat

[1] Suntem în prezenţa contractului de locaţiune şi atunci când chiria este fixată sub forma unei alte prestaţii (prestări servicii)

[2] CSJ , s.com., dec. nr. 21/1994, în Deciziile CSJ 1990-1992, p. 230-231; T.S. dec. nr. 87/1997 în Jurisprudenţă CSJ, 1997, p. 436-437.

Universitatea Hyperion

- să mențină lucrul în stare de a servi conform destinației pentru care a fost dat în locațiune
- să garanteze pe locatar împotriva viciilor ascunse şi împotriva tulburărilor aduse folosinței bunului

A. Obligația de predare

În virtutea contractului de locațiune şi a art.1420 C.civ., locatorului îi revine obligația de a preda locatarului lucrul dat în locațiune la termenul convenit de părți şi cu cheltuiala locatarului[1]. Dacă locatorul refuză predarea bunului, locatarul va putea cere instanței desființarea contractului cu daune interese sau să oblige pe cealaltă parte la executarea silită a contractului.

Predarea bunului presupune şi predarea tuturor accesoriilor sale, care trebuie să se facă într-o stare corespunzătoare destinației în vederea căreia a fost închiriat.

Predarea bunului se va face la locul stabilit de părți prin contract; iar în lipsa unei asemenea clauze, predarea se va se va face acolo unde se află bunul în momentul încheierii contractului. Dacă predarea bunului s-a făcut cu întârziere, locatarul poate solicita o diminuare a chiriei proporțională cu lipsa folosinței.

Deşi art.1420 C.civ. prevede că locatorul este dator prin însăşi natura contractului, fără a mai fi nevoie de vreo stipulație contrară, de a a preda locatarului lucrul închiriat sau arendat şi de a face ca acesta să se poată folosi neîmpiedicat de lucrul închiriat pe tot timpul duratei contractului, totuşi, întrucât este vorba de o obligație de „ a face", locatorul în caz de neexecutare urmează a fi pus în întârziere după regulile prevăzute de art.1079 C.civ..[2]

Având în vedere faptul că locațiunea este un contract cu executare succesivă, obligația de predare se prelungeşte până la încetarea efectelor contractului, locatarul având dreptul să ceară să fie menținut în folosința lucrului în tot timpul locațiunii.[3]

B. Obligația efectuării reparațiilor

Locatorul este ținut față de locatar, potrivit art.1421 C.civ., nu numai la predarea lucrului în bună stare, pentru a putea fi întrebuințat, ci şi la întreținerea lucrului în tot timpul cât durează locațiunea. Pentru aceasta, locatorul trebuie să efectueze reparațiile necesare în tot timpul locațiunii, bineînțeles, dacă bunul are

[1] **V.C. Hamangiu**, *Codul civil adnotat*, Editura Universală "ALCALAY", Bucureşti, 1925, p. 564.
[2] **C. Hamangiu**, *op.cit*., p. 565
[3] **Fr. Deak, St. Cărpenaru**, *op. cit*, p. 94, **E. Safta-Romano**, *op. cit*. p. 93.

Universitatea Hyperion

nevoie de astfel de reparații. Trebuie făcută mențiunea că reparațiile așa zise „locative" cad în sarcina locatarului.

În cadrul acestei obligații, locatorul, așa cum arătam mai sus, trebuie să efectueze reparațiile de întreținere, el răspunzând de deteriorarea ce provine din lipsa de întreținere; nu are obligația reconstituirii imobilului care datorită gradului avansat de uzură nu mai poate fi folosit[1] (art.1439 C. civ.)

Dacă această obligație nu este îndeplinită, atunci locatarul poate cere rezilierea contractului, chiar şi pentru viciile aparente existente în momentul încheierii contractului, sau poate cere justiției obligarea locatorului la efectuarea reparațiilor, sub sancțiunea plății de daune, sau autorizarea de a le efectua locatarul, în contul locatorului (art.1077 Codul civil), reținând reparațiile efectuate, din chirie[2].

C. Obligația de garanție

În al treilea rând, locatorul are obligația de garanție; el trebuie să-l garanteze pe locatar împotriva viciilor ascunse ale lucrului şi împotriva tulburărilor folosinței.[3]

În virtutea obligației de garanție, locatorul răspunde de tulburările provenite din propria sa faptă, de la terți, şi din viciile lucrului, dacă datorită acestor tulburări se aduce o atingere serioasă folosinței[4].

1. Locatorul este obligat să se abțină de la orice fapt personal, care ar avea drept consecință tulburarea locatarului în folosința lucrului, tulburare de drept sau de fapt.

Conform art.1424 C.civ., locatarul nu va putea să schimbe în timpul duratei locațiunii forma sau destinația lucrului închiriat. Întrucât locatorul trebuie să întrețină lucrul în bunăstare pe toată durata locațiunii, el nu răspunde de stingerea folosinței rezultată din efectuarea unor reparații, cu condiția să fie vorba de reparații cu caracter urgent şi care durează cel mult 40 zile (art.1425 C.civ.).

Art.1425 C.civ. prevede că dacă în cursul executării contractului, lucrul închiriat are nevoie de reparații urgente care nu se pot amâna până la încetarea contractului, locatorul este în drept a proceda la efectuarea lor şi în timpul locațiunii, locatarul fiind obligat să le suporte:

- fără nici o diminuare a chiriei dacă ele nu durează mai mult de 40 de zile
- cu diminuarea chiriei dacă au o durată mai mare de 40 de zile

---

[1] T.S., col. civ., dec. nr. 272/1966 în J.N. nr. 6, 1966, p. 170, **Ş. Beligrădeanu**, *Examen teoretic al practicii judiciare privind regimul juridic al lucrărilor efectuate de chiriaş, în timpul locațiunii*, în RRD, nr. 5, 1974, p. 31-34; CAB, s. a III-a civ., dec. nr. 920/2004 în Practică judiciară civilă pe anii 2003-2004, p. 147-149.

[2] **M.B.Cantacuzino**, *op.cit*, p. 654; T. S., s.civ., dec. nr. 644/1982, p. 86; T. S., s.civ., dec. nr. 779/1976, în CD, 1976, p. 102.

[3] **C. Toader**, *Evicțiunea în contractele civile*, Editura All , Bucureşti,1997, p. 159-186

[4] **D.Cosma**, *Contractul de închiriere a locuinței*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977; p. 70; T.S., s.civ.dec. nr. 375/1972, în CD, 1972, p. 127.

Universitatea Hyperion

- şi cu dreptul pentru locatar de a cere rezilierea contractului dacă reparaţiile sunt de aşa natură, încât locatarul pierde folosinţa totală a lucrului.[1]

Din dispoziţiile art.1426 Codul civil rezultă că locatorul nu răspunde de tulburarea cauzată prin fapta unui terţ care nu invocă vreun drept asupra lucrului. Deci locatorul nu garantează pentru tulburările de fapt, situaţie în care terţul va putea fi urmărit direct de locatar în numele său personal, prin acţiunile posesorii,[2] cu condiţia ca agentul tulburător:

- să nu fie locatorul, adică „ cel pentru care el deţine" şi faţă de care el poate acţiona sau se poate apăra în temeiul contractului.

- să nu invoce vreun drept asupra lucrului închiriat[3] (invocarea dreptului de proprietate, sau a unui alt drept real principal asupra bunului închiriat)

Împotriva proprietarului, locatarul va putea folosi numai acţiuni întemeiate pe contractul de locaţiune, în schimb împotriva terţilor, fără drept asupra lucrului se va putea apăra prin acţiunile posesorii.

Dacă tulburarea din partea terţului este o tulburare de drept, adică terţul invocă un drept real asupra lucrului, locatarul nu are la îndemână acţiunea posesorie în contra terţului tulburător, ci trebuie să încunoştinţeze pe proprietarul-locator, pentru că numai acesta este în drept şi în măsură de a se apăra contra unei asemenea tulburări. Aşadar, răspunderea locatorului operează numai dacă este introdus de către locatar în cauză pentru a-l apăra şi pentru a-i face opozabilă hotărârea judecătorească în cadrul procesului intentat împotriva sa de către terţul care tinde să evingă, fapt ce se poate realiza fie pe calea cererii de chemare în garanţie, fie pe calea arătării dreptului. Locatorul va răspunde de pierderea sau reducerea folosinţei rezultată din evicţiune. În acest caz, locatarul are dreptul de a cere fie rezilierea contractului cu daune – interese, fie o diminuare a chiriei proporţională cu pierderea parţială a folosinţei şi daune interese (art.1427 şi 1428 C.civ.)

Se poate întâmpla ca tulburarea din partea terţului să se combine cu faptul personal al locatorului, caz în care locatorul răspunde în virtutea obligaţiei de a se abţine de la orice fapt personal, care ar duce la tulburarea locatarului în folosinţa lucrului.

Universitatea Hyperion

---

[1] **R. Sanilevici**. *Drept civil. Contracte*, Iaşi, 1982, p. 90. **C Hamangiu**, *op.cit*., p. 517.

[2] CSJ, s.civ., dec.1592/1991 în Dreptul 6/1992, p. 83, Trib. Jud. Maramureş, dec.civ.nr. 831/ 1988, p. 77, **Fr.Deak, St. Cărpenaru**, *op.cit*., p. 96. **C.Stătescu**, *Teoria generală a drepturilor reale. Introducere în teoria generală a obligaţiilor*, Univ. Bucureşti, 1973, p. 206, CSJ, SU,dec. nr. VIII/1999 în Juridica nr. 1, 2000, p. 35-36; T.Mun. Bucureşti s.a III-a, dec. nr. 99/1990, în Dreptul nr. 3, 1992, p. 67,CSJ, s.civ., dec. nr. 1592/1991 în Dreptul nr. 6,1992, p. 83; **V. Stoica**, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2004, p. 186-198; **L. Pop, L.M. Harosa**, *Drept civil. drepturile reale principale*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2006, p. 73-77; CSJ, SU, dec. nr. VIII/1999 în Juridica nr. 1, 2000, p. 35-36.

[3] **Fr. Deak**, *op.cit*. p. 183; ÎCCJ, s.civ. şi de prop. int., dec. nr. 109/2005, în Jurisprudenţa Secţiei civile pe anul 2005, p. 387-389.

Dacă locatarul este tulburat prin fapte săvârşite de un terţ oarecare, prin fapte ce reprezintă delicte civile, atunci locatorul nu răspunde, locatarul putând să se apere prin acţiunea civilă delictuală intentată împotriva terţului ce a săvârşit fapte cauzatoare de prejudicii[1] (răspundere delictuală)

2. Locatorul are obligaţia să-l garanteze pe locatar pentru viciile ascunse şi stricăciunile bunului care împiedică folosinţa lui normală.

Viciile de care locatorul îl garantează pe locatar sunt acelea care împiedică bunul de a servi conform destinaţiei sale.

În materie de locaţiune – spre deosebire de vânzare – cumpărare, unde o condiţie a răspunderii pentru viciile lucrului vândut este şi aceea a existenţei viciului în momentul încheierii contractului[2] – viciile pot apărea şi ulterior încheierii contractului, întrucât locatorul este obligat să asigure folosinţa utilă pe tot parcursul perioadei pentru care contractul a fost încheiat.[3]

Aşadar, locatorul trebuie să-l garanteze pe locatar împotriva viciilor, chiar dacă nu a avut cunoştinţă de ele şi chiar dacă ele apar ulterior încheierii contractului de locaţiune, deoarece obligaţia de a asigura folosinţa lucrului este o obligaţie continuă.

În cazul descoperirii viciilor ascunse, locatarul poate cere o reducere proporţională din preţ sau rezilierea contractului cu daune interese pentru toate pagubele suferite din cauza viciilor sau stricăciunilor.

Locatorul este obligat şi la despăgubiri faţă de locatar, dacă din cauza viciilor a suferit o pagubă şi aceasta, indiferent dacă locatorul a cunoscut sau nu viciile, cu diferenţa că dacă n-a cunoscut viciile, datorează numai daune previzibile, iar dacă a cunoscut viciile, datorează atât daunele previzibile la încheierea contractului, cât şi cele imprevizibile.

Dacă viciile se datorează cazului fortuit sau forţei majore, locatarul are la îndemână aceleaşi posibilităţi ca cele de mai sus dar fără daune interese, pentru că este vorba de o cauză străină ce nu poate fi imputată locatorului (art.1082 C.civ.). Obligaţia de garanţie pentru evicţiune şi pentru vicii ascunse, nefiind reglementată prin norme imperative, ea poate fi modificată prin convenţia părţilor, în sensul agravării, diminuării sau înlăturării ei.

5.2. Obligaţiile locatarului

A. Obligaţia de a întrebuinţa lucrul conform destinaţiei şi ca un bun

[1] **C Bârsan**, **C. Stătescu,** *op.cit*., p. 180.

[2] **Fr. Deak, St. Cărpenaru**, *op.cit*., p. 61 şi urm; **L. Mihai**, *Obligaţiile locatorului şi natura juridică a drepturilor corelative ale locatarului*, CSJ, nr. 1, 1986,p. 12.

[3] **C.Hamangiu, Rosetti-Bălănescu**, **Al. Băicoianu**, vol.2, *op.cit*, p. 962, **I. Zinveliu** *op.cit*., p. 176-177; **Fr.Deak** *op.cit*., p. 185; **D Chirică**, *op.cit.*, p. 178, **D. Alexandrescu**, *op.cit*, vol IX, p. 101, **I. Zinveliu**, *Contracte civile - instrumente de satisfacere a intereselor cetăţenilor*, Editura Dacia, Cluj Napoca,1978, p. 177; **L. Stănciulescu**, *Drept civil, Contracte speciale. Succesiuni*, Ed All Beck, 2002, p. 158.

Universitatea Hyperion

proprietar

Potrivit art. 1429 C.civ., locatarul trebuie să întrebuințeze lucrul închiriat potrivit destinației determinate prin contract, întrucât destinația lucrului închiriat este de esența contractului de locațiune. În lipsa unei stipulații exprese, destinația se determină de obicei prin natura lucrului închiriat, profesiunea locatarului, destinația sa anterioară sau alte fapte care au precedat locațiunea.

În cazul când locatarul nu-şi îndeplineşte obligația de a se îngriji ca un bun proprietar de lucrul închiriat şi conform destinației lui, locatorul are facultatea de a cere rezilierea contractului cu daune interese sau repunerea lucrului în starea anterioară. Această sancțiune operează nu numai dacă se schimbă complet destinația bunului ci şi în cazul unei schimbări parțiale a acesteia.

Art. 1429 C.civ., impune locatarului obligația de a întreține şi întrebuința lucrul închiriat ca un bun proprietar. Prin expresia „bun proprietar", trebuie să înțelegem că locatarul este ținut de a întreține lucrul în tot timpul locațiunii. Prin aceasta trebuie să înțelegem că locatarului îi revine sarcina de a efectua reparațiile mici (numite locative), spre deosebire de reparațiile capitale care sunt în sarcina locatorului.[1] Aceste reparații nu cad în sarcina locatarului, dacă au fost cauzate prin vechime, forță majoră sau caz fortuit, sarcina probei incumbând locatarului.

Trebuie precizat că locatarul răspunde de asemenea, de stricăciunile şi pierderile provocate de membrii familiei sale sau de sublocatari (art.1434 C.civ.).[2]

Reparațiile privind părțile comune în cazul unor imobile folosite de mai mulți locatari cad în sarcina proprietarului, dacă nu se face dovada că acestea sunt cauzate de unul dintre ei, de membrii familiei sau de sublocatari.

În cazul unor deteriorări sau degradări ale bunului din culpa sa , a membrilor familiei, a sublocatarilor (acolo unde sublocațiunea este permisă), locatarul poate fi obligat la reparații, chiar dacă nu sunt locative. De asemenea, în cazul în care locatarul nu a efectuat reparațiile locative ce cădeau în sarcina sa şi bunul închiriat a suportat deteriorări şi mai mari datorită neglijenței acestuia, atunci el este ținut să efectueze şi reparațiile mari, fiind în culpă.

Respectarea obligației de a folosi lucrul închiriat ca un bun proprietar şi în conformitate cu destinația sa, are în vedere atât bunurile mobile, cât şi cele imobile.

---

[1] **S. Beligrădeanu**, *Examen teoretic al practicii judiciare privind regimul juridic al lucrărilor efectuate de chiriaş în timpul locațiunii*, în RRD nr. 5/1983, p. 71; **Fr.Deak**, *op.cit*., p. 187, **D.Chirică**, *op.cit*, p. 179, **C.Toader**, *Manual…* vol I, p. 80-81, **D.Andrei**, *Dreptul la despăgubiri al constructorului locatar*, în RRD nr. 8,1978, p. 32-36; T.S., s.civ; dec. nr. 1056/1976, în CD,1976, p. 88; Dec. nr. 784/1979 în CD, 1979, p. 86; dec.nr 1489/1981, în CD,1981, p. 87, Dec nr. 316/1983, în CD,1983, p. 54;CSJ, s.com,dec. nr. 3896/1998 în Jurisprudența CSJ, 1998, p. 371-373.

[2] **Fr. Deak, St. Cărpenaru**, *op.cit*, p. 99.

Universitatea Hyperion

B. Plata chiriei

Locatarul trebuie să plătească prețul locațiunii, chiria, la termenele stipulate în contract. Plata chiriei se va face la domiciliul debitorului (fiind cherabilă). Se admite în practică faptul că locatarul, ca şi cumpărătorul căruia îi incumbă obligația de plată a prețului, are dreptul de a suspenda plata chiriei în cazul în care se simte amenințat de un pericol iminent de a fi evins.

În cazul în care locatorul încheie contractul de locațiune cu mai mulți locatari, obligația de plată a chiriei este conjunctă, dacă prin contract nu s-a prevăzut solidaritatea sau indivizibilitatea.[1]

Dacă locatorul a decedat, moştenitorii săi, sunt îndreptățiți să solicite plata chiriei, în caz contrar, ei au la îndemână acțiunea pentru rezilierea contractului împotriva chiriaşului.

În caz de neexecutare, locatorul poate cere, executarea silită sau rezilierea contractului[2] pentru locatarul neplatnic, putând beneficia şi de privilegiul locatorului de imobile asupra mobilelor locatarului (art.1730 pct.1 C.civ.). Părțile pot stipula în contract un pact comisoriu, în temeiul căruia, în caz de neplată a chiriei la termenul prevăzut, contractul să fie reziliat de drept, fără notificare şi fără cerere de chemare în judecată. Una dintre problemele cu care s-a confruntat jurisprudența noastră a fost legată de posibilitatea sau imposibilitatea modificării cuantumului chiriei pe toată durata executării contractului, în condiții de inflație, fără să existe o clauză contractuală în acest sens[3]. Astfel, instanța supremă a statuat: „convențiile trebuie executate cu bună-credință. Ele obligă nu numai la ceea ce este expres într-nsele, dar la toate urmările ce echitatea, obiceiul sau legea dă obligației după natura sa".

Dacă bunul care formează obiectul contractului de locațiune, a fost vândut şi noul proprietar nu-l înştiințează pe locatar, plata făcută vechiului proprietar este valabilă.

C. Restituirea lucrului închiriat

După încetare contractului de locațiune, locatarul este obligat să restituie locatorului bunul închiriat sau arendat cu toate accesoriile lui şi potrivit inventarului făcut.

---

[1] C.Ap. Galați, Sinteză de practică judiciară a Curții de Apel Galați 1.07.1993-31.12.1994, p. 86.

[2] CSJ, s.com.dec. nr. 4268/1998, în Dreptul nr. 10, 1999,p. 146.

[3] „Prin pactul comisoriu expres de gradul IV părțile contractului de închiriere au convenit posibilitatea denunțării unilaterale a contractului în cazul nu se plăteşte chiria mai mult de două luni consecutiv. Contractul fiind reziliat de drept, nu-şi mai produce efectele şi nu mai reprezintă un titlu legal pentru ocuparea spațiului comercial. În acest context, proprietara a acceptat chiria pe parcursul procesului pentru a nu-şi mări prejudiciul produs prin neplata chiriei şi întârzierea plății, ceea ce nu echivalează cu tacita relocațiune, locatarul ocupând spațiul în mod abuziv, astfel că se impune evacuarea acestuia, nefiind îndeplinite condițiile cerute de art . 1452 C. civ. (ÎCCJ, s. com., dec. nr. 3626/13 octombie 2004, în Buletinul Casației nr. 2, 2005, p. 42-43.

Universitatea Hyperion

În lipsă de inventar, prezumția este că locatarul a primit lucrul în bună stare.

Obligația de restituire implică şi obligația de conservare a lucrului până în momentul restituirii, obligație ce presupune angajarea răspunderii locatarului pentru degradările şi pierderile pe care bunul le-a suferit datorită culpei sale, a membrilor familiei sau a sublocatarului.

Restituirea bunului poate fi cerută de locator printr-o acțiune personală sau printr-o acțiune în revendicare (dacă are calitatea de proprietar)

Locatarul nu răspunde dacă lucrul închiriat a pierit sau s-a deteriorat din cauza vechimii, forței majore sau cazului fortuit; în acest caz riscul este suportat de locator deoarece acesta are calitatea de proprietar (res perit domino). Dovada incumbă, potrivit regulilor generale locatarului (art.1431,1434 C.civ.).

D. Răspunderea pentru incendiu[1]

Locatarul răspunde de pagubele cauzate locatorului prin incendiu, dacă nu dovedeşte că incendiul a provenit din vreuna din cauzele prevăzute de art.1435 C.civ., adică din forță majoră, caz fortuit[2], comunicarea incendiului de la alt imobil sau defect de construcție.

Regula prevăzută de art.1435 C.civ., vizează aşa numitele cauze anonime (acele situații în care cauza izbucnirii incendiului nu a putut fi stabilită), astfel încât orice cauză străină neimputabilă, dovedită, este exoneratoare de răspundere (art.1082-1083 C.civ.).

Dispoziția specială cuprinsă în 1435 C.civ., instituie o prezumție de răspundere pentru răsturnarea căreia nu este suficientă proba lipsei de culpă, ci aşa cum am arătat mai sus, locatarul va trebui să facă dovada cauzei străine, neimputabile lui.

Dacă există mai mulți locatari, fiecare răspunde pentru pagubele pricinuite de incendiu, în raport cu valoarea locativă a părții din imobil ce o ocupă. Răspunderea lor, va fi conjunctă, iar nu solidară, întrucât răspunderea este contractuală. Pentru a fi exonerat de răspundere, oricare colocatar va putea dovedi că incendiul a izbucnit în partea unuia dintre ei, sau că n-a putut izbucni în partea pe care el o ocupă.

Dacă incendiul a izbucnit într-o parte comună a imobilului, care se află în întreținerea şi administrarea locatorului, atunci paguba este suportată de locator.[3]

---

[1] Legea nr. 307/2006 privind apărarea împotriva incendiilor (publicată în M. Of. nr. 633 din 21 iulie 2006) în articolul 9 prevede că: „la încheierea oricăror acte de transmitere temporară a dreptului de folosință asupra bunurilor imobile,..., părțile sunt obligate să prevadă expres în actele respective răspunderile ce le revin în ceea ce priveşte apărarea împotriva incendiilor". Sancțiunea aplicabilă în cazul încălcării dispozițiilor de mai sus constă în amendă contravențională (art. 44 lit. c).

[2] Trib. Jud. Gorj, dec.civ. 342/1982, în RRD nr. 12/1982, p. 62, **L.Mihai**, *Răspunderea locatarului pentru incendiu*, în RRD nr. 3, 1984, p. 27-30., T.S., s.civ., dec. nr. 853/1973, în CD, 1973, p. 465; **P. Anca**, *Notă* sub dec. T.S., s.pen. nr. 853/1973 în RRD nr. 10, 1974, p. 59-62.

[3] **Fr. Deak**, *op. cit* , p. 190.

Universitatea Hyperion

E. Apărarea contra uzurpărilor

O altă obligație a locatarului este aceea de a aduce la cunoştință locatorului uzurparea încercată de un terț asupra lucrului.

Prin uzurpare înțelegem orice atingere provenită de la un terț asupra proprietății sau posesiei lucrului dat în locațiune.[1]

Locatarul trebuie să-l înştiințeze pe locator în termen util, de orice încercare de uzurpare, pentru ca acesta să se poată apăra. Dacă locatarul nu-si îndeplineşte această obligație, el va răspunde de prejudiciul suferit de locator în urma uzurpațiunii.

§6. Contractul de sublocațiune şi de cesiune a contractului

6.1. Sublocațiunea

Locatarul, în temeiul unui contract de sublocațiune, poate transmite dreptul său de folosință unui terț, total sau în parte (art.1418 C.civ.), dar cu îndeplinirea a două condiții:

a) ca sublocațiunea să nu fie interzisă prin contractul principal. Interzicerea sublocațiunii nu se prezumă, ci trebuie să fie stipulată expres;[2]

b) ca sublocațiunea să nu fie convenită în condiții care să contravină condițiilor din contractul principal de locațiune.

Dacă contractul de sublocațiune a fost încheiat cu nerespectarea condițiilor menționate mai sus, locatorul va putea cere în instanță executarea obligației sau rezilierea contractului principal de locațiune (cu daune interese) pentru neexecutarea de obligații. Instanța poate acorda locatarului un termen pentru a respecta condițiile contractului, prin reluarea lucrului sau a folosinței potrivit destinației prevăzute în contract.

Contractul de sublocațiune nu produce efecte față de locator, față de el va rămâne mai departe obligat locatarul[3], el producând efecte numai între părți, ca orice contract de locațiune, întrucât locatorul nu este parte contractantă; drepturile şi obligațiile dintre locator şi locatarul principal rămân neatinse.

Locatorul nu are nici o acțiune directă împotriva sublocatarului, ci numai acțiunea oblică, în calitate de creditor al locatarului, dar el poate pune sechestru pe bunurile mobile aduse de sublocatar, în virtutea privilegiului său de locator,

[1] **Fr. Deak**, *op.cit.*, p. 102, **D. Alexandresco**, *op.cit* p. 465.
[2] **Fr. Deak**, *op.cit.*, p. 191.
[3] T.S., sect.pen., dec nr. 853/1973, în CD, 1973, p. 465.

Universitatea Hyperion

numai în limita chiriei pe care sublocatarul o datorează, atât pentru trecut cât şi pentru viitor, chiar dacă chiria pentru viitor a fost plătită de sublocatar anticipat.

Prin urmare, din cele arătate reiese că prin sublocațiune înțelegem acea locațiune care se încheie între locatarul principal, ca locator şi o terță persoană, ca locatar, numită sublocatar.

6.2. Cesiunea

Conform art.1418 C.civ., locatarul poate să-şi cedeze contractul său către un terț, astfel încât obiectul cesiunii îl formează nu contractul de locațiune în întregime, ci numai drepturile locatarului, el rămânând obligat, în continuare față de locator.

Cesiunea are loc în aceleaşi condiții ca şi sublocațiunea[1], dar pentru a fi opozabilă terților, trebuie să fie acceptată prin act autentic de către locator sau notificată locatorului (art.1393 C.civ.).

Cesiunea contractului se deosebeşte de sublocațiune prin faptul că sublocațiunea reprezintă de fapt o locațiune, în schimb cesiunea este o vânzare a dreptului de folosință a locatarului principal către un terț.

Legislația noastră nu cunoaşte cesiunea de obligații, astfel încât această cesiune a contractului de locațiune are ca efect numai transmiterea dreptului de folosință de la locatarul principal (cedent) la cesionar, nu şi transmiterea obligațiilor pe care locatarul inițial le are față de locator.

Cesiunea trebuie comunicată debitorului cedat şi acceptată de locatorul inițial.

Potrivit regulilor specifice cesiunii, locatarul cedent garantează existența dreptului de folosință din momentul cesiunii şi nu pe tot parcursul exercitării dreptului de folosință de către cesionar, deci este un contract cu executare imediată, nu cu executare succesivă, ca sublocațiunea .

Dacă locatarul a subînchiriat sau cesionat contractul său, cu toate că a fost interzis prin contractul principal, locatorul va putea cere instanței, rezilierea contractului pentru neexecutare de obligații.

§7. Încetarea locațiunii

7.1. Cauze de încetare

Contractul de locațiune încetează prin:

[1] **D. Alexandresco**, *op.cit.*, p. 309

Universitatea Hyperion

a) denunțarea unilaterală;
b) expirarea termenului;
c) rezilierea contractului;
d) pieirea obiectului;
e) desființarea titlului locatorului;
f) încetarea prin efectul înstrăinării lucrului de către proprietar.

Precizăm că moartea uneia dintre părți nu constituie mod de încetare a locațiunii, întrucât drepturile şi obligațiile se transmit succesorilor, cu excepția cazului când părțile au stipulat expres încetarea contractului pentru acest caz.

7.2. Denunțarea unilaterală

Dacă contractul de locațiune a fost încheiat fără termen, el poate înceta prin denunțare unilaterală deci prin manifestarea de voința a uneia din părți, de a înceta contractul, dar cu condiția respectării termenului de preaviz (art.1436 alin.2 C.civ.).

Termenul de preaviz este intervalul de timp dintre manifestarea de voință privind desfacerea contractului şi ziua în care contractul urmează să înceteze ca urmare a denunțării.

Acest termen de preaviz variază după natura lucrului şi obiceiul locului şi are ca scop ca locatorul să-şi poată găsi alt locatar, respectiv locatarul să-şi poată găsi alt bun, similar.

Denunțarea reprezintă un act unilateral de voința care duce la încetarea contractului, indiferent de acceptarea celeilalte părți şi fără necesitatea vreunei justificări[1].

Legea nu prevede îndeplinirea vreunei formalități în ceea ce priveşte denunțarea unilaterală a contractului, însă se recomandă ca aceasta să fie făcută în scris, iar dacă partea concediată refuză să dea o dovadă de primire se face prin intermediul executorilor judecătoreşti[2].

După expirarea termenului de preaviz[3], locațiunea încetează, un nou contract putând fi încheiat numai în condițiile existenței acordului de voință al ambelor părți contractante cu respectarea condițiilor necesare pentru încheierea lui valabilă.

---

[1] T.S., s.civ.dec.1404/1977, în CD1977, p. 41, T.S., sect.civ.dec. 2628/ 1987, în CD, 1987, p. 85, **R. Sanilevici**, *Drept civil. Contracte*, Univ. „Al.Ioan Cuza", 1973, p. 60; CSJ, s. com, dec. nr. 7560/2001, în Buletinul Jurisprudenței 2001, p. 336; ÎCCJ, s. com., dec. nr. 3626/2004 în Dreptul nr. 11, 2005, p. 267.

[2] CSJ, s.com, dec. nr. 3807/2000, în Dreptul nr. 10, 2001, p. 200; CSJ, s.com, dec. nr. 896/1999, în Buletinul Jurisprudenței 1999, p. 426; CSJ, s.com, dec. nr. 2414/2003, în Dreptul nr. 10, 2004, p. 251; ÎCCJ, s. civ. şi de prop. int., dec. nr. 5770/2004, în Dreptul nr. 2, 2006, p. 261.

[3] T.S., s.civ., dec. nr. 2628/1987, în CD, 1987, p. 85, **Fr. Deak,** *op. cit*, p. 196; **D. Chirică**, *op.cit*., p. 185; **J. Manoliu, Şt. Răuschi**, *op. cit*., p. 102

Universitatea Hyperion

7.3. Expirarea termenului

Dacă prin contract părțile au fixat un termen, locațiunea încetează de drept la împlinirea termenului, fără să mai fie nevoie de vreo înştiințare prealabilă, aplicându-se regula „ dies pro homine interpellat".

Dacă după expirarea termenului, locatarul rămâne în folosința lucrului, fără ca locatorul să-l împiedice[1], locațiunea se consideră reînnoită prin tacita relocațiune, chiar dacă părțile n-au convenit în acest sens. Tacita relocațiune duce la o prelungire a contractului în aceleaşi condiții în care a fost încheiat, care însă se va socoti un nou contract[2] de locațiune fără termen.

Dacă contractul inițial a fost însoțit de anumite garanții, relocațiunea ia naştere fără garanții, deoarece ele trebuie stipulate expres.

Pentru a împiedica tacita relocațiune, locatorul trebuie să-şi manifeste voința de a nu reînnoi contractul la expirarea termenului, fără ca locatarul să se poată opune încetării contractului.

Manifestarea de voință de a nu reînnoi contractul, concediul, trebuie să fie anunțată înainte de expirarea contractului, dar fără respectarea termenului de preaviz, pentru că fiecare parte contractantă cunoaşte termenul pentru care contractul s-a încheiat. Dacă s-a anunțat concediul, locatarul nu poate opune tacita relocațiune (reconducțiune), chiar dacă a continuat să folosească lucrul închiriat, locatorul putând cere restituirea lucrului şi daune interese.

7.4. Rezilierea

Dacă una dintre părți nu-şi respectă obligațiile ce îi revin, cealaltă parte poate cere instanței rezilierea contractului, ca o aplicare a regulilor generale privind contractele bilaterale cu executare succesivă[3].

Neexecutarea obligațiilor trebuie să fie cu privire la obligațiile principale (art.1439 alin.2 C.civ.), prin violarea cărora se aduce o vătămare celeilalte părți (neplata chiriei, nefolosirea bunului potrivit destinației prevăzute, neefectuarea reparațiilor urgente şi capitale).

Rezilierea trebuie pronunțată de instanță, potrivit regulilor generale, dar se poate acorda, având în vedere circumstanțele, un termen de grație. Rezilierea va

---

[1] CSJ, s.com, dec. nr. 913/1996 în *Jurisprudența* CSJ 1996, 261-262; CSJ, s.com., dec. nr. 2606/1998; dec. nr. 3381/1998; dec. nr. 4268/1998, în *Jurisprudența* CSJ 1998, p. 366-371.

[2] CSJ, s.com., dec. nr. 770/1997, în Jurisprudența CSJ 1997, p. 439-440; CSJ, s.com., dec. nr. 4268/1998 în Dreptul nr. 10, 1999, p. 146; CSJ, s.com., dec. nr. 913/1996, în Jurisprudența CSJ 1996, p. 261; CSJ, s.com., dec. nr. 1036/1998, p. 341; dec. nr. 2606/1998, dec. nr. 3381/1998, p. 366, în Jurisprudența CSJ 1998.

[3] ÎCCJ, s. com., dec. nr. 691/2004, în Dreptul nr. 3, 2005, p. 261; ÎCCJ, s. com., dec. nr. 1431/2005, în Jurisprudența Secției comerciale pe anul 2005, p. 63-65; CSJ, s. com., dec. nr. 3344/2002, în PR nr. 6, 2003, p. 74; ÎCCJ, s. com., dec. nr. 2661/2007, în Dreptul nr. 9, 2008, p. 269; ÎCCJ, s. civ. şi de prop. int., dec. nr. 5013/2007, în Dreptul nr. 5, 2008, p. 280.

Universitatea Hyperion

putea opera şi de plin drept, dacă părţile au stipulat în contract clauza pactului comisoriu expres.

7.5. Pieirea lucrului

Pieirea lucrului poate fi totala sau parţiala(art.1423 şi 1439 C.civ.).

a) Dacă pieirea lucrului este totală, contractul se desface de drept deoarece locatorul nu mai poate asigura folosinţa lucrului, indiferent de cauza pieirii lucrului. În cazul în care lucrul a pierit din culpa locatorului, acesta va fi obligat să suporte pe lângă desfacerea contractului şi plata de daune interese[1], pentru acoperirea pagubelor cauzate locatarului prin încetarea contractului[2].

b) Dacă lucrul a pierit numai în parte, locatarul poate cere, după caz, fie o reducere a chiriei, fie desfacerea contractului, dacă partea care a pierit din bun era atât de importantă, încât se poate prezuma că locatarul nu ar fi încheiat contractul dacă ar fi avut cunoştinţă despre acest fapt. Acest drept îl are numai locatarul, nu şi locatorul.

Problema daunelor interese se rezolvă în funcţie de culpa părţii care a provocat pieirea parţială a lucrului, partea culpabilă fiind obligată să plătească daune interese.

c) Dacă pieirea bunului s-a produs fortuit, nu se plătesc daune, aplicându-se teoria riscului contractului.

7.6. Desfiinţarea titlului locatorului

O asemenea desfiinţare a titlului locatorului are drept efect încetarea contractului de locaţiune, deoarece locatorul nu mai poate asigura locatarului folosinţa lucrului (resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis).

Titlul locatorului poate fi anulat, rezolvit sau locatorul poate fi evins printr-o acţiune în revendicare.

Legea cunoaşte câteva excepţii de la această regulă. Astfel, contractul de locaţiune încheiat de uzufructuar ar rămâne în vigoare timp de 5 ani, chiar dacă uzufructul a încetat (art.534 C.civ.), în limitele unui act de administrare.

De asemenea, rămân valabile contractele de locaţiune încheiate de moştenitorul aparent[3], în cazul în care locatarul a fost de bună credinţă, contracte

---

[1] PAS, dec. nr. 3142/1979, RRD 10/1980, p. 73.

[2] **Fr. Deak**, *op. cit.,* p. 199.

[3] Potrivit acestei teorii a proprietarului (moştenitorului) aparent, contractul de locaţiune încheiat de proprietarul aparent cu un locatar de bună credinţă îşi păstrează efectele, ca şi cum ar fi fost încheiat cu proprietarul adevărat. În- acest sens a se vedea: **Fr. Deak**, *Tratat de drept succesoral*, Editura Actami, Bucureşti, 1999, p. 78; **M. Eliescu**, *Transmisiunea şi împărţeala moştenirii*, Editura Academiei, Bucureşti, 1966, P. 79-80; **D. Gherasim**, *Buna credinţă în raporturile juridice civile*, Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1981, p. 220-222; **D. Chirică**, *Drept civil, Succesiuni*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1996, p. 273-274; **P. Perju**, *Sinteză teoretică a*

Universitatea Hyperion

încheiate de terțul dobânditor al imobilului ipotecat, chiar dacă este evins, cu condiția ca, contractul de locațiune să fi fost încheiat cu bună credință şi cu dată certă, anterioară transcrierii comandamentului[1] (art.516 C. de procedură civilă).

7.7. Efectul înstrăinării lucrului

În cazul înstrăinării lucrului închiriat locațiunea nu încetează. Cumpărătorul este obligat să respecte contractul de locațiune încheiat de vânzător, dacă existența sa este consacrată printr-un înscris autentic sau sub semnătură privată cu dată certă, anterioară vânzării, cu excepția unei clauze contrare prevăzută în contractul de locațiune. În lipsă de stipulație contrară, contractul de locațiune cu dată certă anterioară este opozabil terțului dobânditor. Dacă contractul este încheiat pe o perioadă mai mare de 3 ani, trebuie îndeplinite formalitățile privind publicitatea imobiliară (art.21 din Legea nr.7/1996), înainte de înscrierea contractului de vânzare – cumpărare, pentru a fi opozabil terților[2]. În cazul în care nu au fost efectuate formele de publicitate, dar contractul de locațiune are dată certă, efectele lui se reduc la 3 ani de la data vânzării.

Vânzarea lucrului închiriat constituie o cauză de încetare a contractului de locațiune dacă contractul a fost încheiat verbal sau prin înscris sub semnătură privată fără dată certă sau dacă contractul cu dată certă nu a fost supus publicității, înainte de înscrierea contractului de vânzare – cumpărare în cartea funciară, dar după expirarea termenului de 3 ani[3].

În cazurile în care cumpărătorul nu este obligat să respecte locațiunea făcută de vânzător, pentru a obține desfacerea contractului, trebuie să înştiințeze locatarul despre concediu, respectând termenele de preaviz după obiceiul locului, desfacerea contractului operând în condițiile generale ale denunțării unilaterale a contractului încheiat pe termen nedeterminat.

În cazurile de desfacere a contractului, prin efectul înstrăinării lucrului închiriat, locatarul este în drept să ceară daune interese de la locator, dacă nu s-a prevăzut în contract o stipulație expresă contrară, iar până la plata acestora, el are un drept de retenție asupra lucrului închiriat.

De asemenea, locatarul are dreptul de a reține lucrul atâta timp cât înstrăinătorul -locator sau dobânditorul nu i-au plătit despăgubirile la care era îndreptățit. Dacă dobânditorul menține locațiunea, locatarul este obligat să o respecte.

---

jurisprudenței instanțelor judecătoreşti din circumscripția Curții de Apel Suceava în materie civilă, în Dreptul nr. 2, 1996, p. 90-91; T.S. s.civ., dec. nr. 2437/1974, în *Repertoriu*… 1969-1975, p. 154; dec. nr. 2479/1983, în CD, 1983, p. 69-71, dec. nr. 442/1986 în CD, 1986, p. 221-223.

[1] **Fr. Deak**, *op.cit*., p. 200.

[2] T.S. , s.civ.dec. nr. 1404/1977, în CD, 1977,p. 41.

[3] **M. Nicolae**, *Tratat de publicitate imobiliară, vol. II*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2006, p. 173.

§8. Natura juridica a dreptului locatarului

Printre caracterele juridice ale locațiunii se enumeră şi acela că locațiunea este un contract translativ al dreptului de folosința temporara a lucrului închiriat, un contract creator de raporturi obligaționale şi nu un contract translativ sau constitutiv de drepturi reale. De aici reiese că dreptul de folosință al locatarului este un drept de creanță.

În literatura de specialitate s-a arătat că dreptul de folosință al locatarului ar fi totuşi un drept real[1], având în vedere următoarele considerații:

- împotriva tulburărilor de fapt, locatarul se poate apăra prin acțiunea posesorie;
- dacă termenul locațiunii depăşeşte 3 ani, contractul e supus publicității;
- în anumite condiții (data certă şi respectarea formelor de publicitate) locatarul se bucură de un drept de urmărire, ceea ce rezultă din opozabilitatea contractului față de locatarii ulteriori ai aceluiaşi bun şi față de creditorii următori care au transcris comandamentul după încheierea contractului de locațiune.

Dar, contrar acestei păreri, dreptul de folosință al locatarului este un drept de creanță[2] pentru că:

- acțiunile posesorii pot fi intentate nu numai atunci când deținerea lucrului se exercită *animus sibi habendi*, dar şi de „ cel care deține lucrul în interesul său propriu", în temeiul unui contract cu posesorul, afară numai dacă tulburătorul este cel pentru care el deține (art.676 C. de procedură civilă) adică de către detentorul precar;
- opozabilitatea contractului este o simplă excepție de la principiul relativității efectelor contractului;
- fiindcă dreptul este opozabil față de terți, locațiunea este supusă publicității, dacă depăşeşte 3 ani;
- drepturile reale, ca drepturi absolute, sunt limitativ enumerate de lege, iar dreptul de folosință locativă nu a fost reținut de legiuitor printre aceste drepturi[3].

---

[1] **M.B. Cantacuzino**, *op.cit.*, p. 670, **P. Anca**, *Natura juridică a dreptului de folosință privind suprafața locativă* în S.C.J. 1/1956, p. 141, **M.Mureşan**, *Natura juridică a dreptului de folosință locativă*, în RRD 8/1973, p. 12.

[2] **D.Alexandresco**, *op.cit.*, p. 298, **C. Hamangiu, I.Rosetti – Bălănescu**, **Al. Băicoianu**, *Tratat de drept civil român*, Editura Națională, Bucureşti, 1929, vol. II, p. 966, **H.L. şi J.Mazeaud**, *Leçons de droit civil*, vol III, Paris, p. 872, **Fr. Deak**, *op.cit.,* p. 205; **D Chirică**, *op.cit.*, p. 175; **E. Safta-Romano**, *op.cit*., p. 94; **A. Benabent**, *op.cit*., p. 87-88; **I. Zinveliu**, *op.cit*. p. 175.

[3] **T.R. Popescu, P.Anca**, *Teoria generală a obligațiilor*, Editura Ştiințifică, Bucureşti 1968, p. 17; **T. Ionaşcu, S. Brădeanu**, *Drepturile reale principale*, Editura Academiei, Bucureşti 1978, p. 17; **C. Stătescu, C. Bîrsan**, *op.cit*,

Rezultă că dreptul de folosință al locatarului este un drept de creanță care are caracter mobiliar, temporar şi care poate fi transmis între vii potrivit regulilor de la cesiunea de creanță, iar „mortis cauza" ca şi celelalte drepturi de creanță.

Probleme analizate:

- Noțiune şi caractere juridice;
- Condiții de validitate;
- Efecte;
- Încetarea contractului de locațiune;
- Sublocațiunea şi cesiunea contractului.

Universitatea Hyperion

INTREBĂRI DE CONTROL

A. TESTE GRILĂ

1. Dacă, lucrul care formează obiectul contractului de locațiune

nu mai poate fi folosit potrivit destinației atunci:

a) contractul este desfăcut de drept;

b) locatarul va fi obligat la refacerea sau înlocuirea lucrului;

c) locatarul va fi obligat la plata daunelor interese.

2. Dacă locatorul vinde lucrul închiriat, cumpărătorul:

a) va respecta locațiunea făcută înainte de vânzare, numai dacă

s-a obligat în acest sens;

1988, p. 21-22; **I Albu**, *Drept civil, Introducere în studiul obligațiilor*, Editura Dacia, Cluj, 1984, p. 66-68; **I. Lulă**, *Privire generală asupra obligațiilor propter rem*, în Dreptul nr. 8, 2000, p. 9.

b) va respecta locațiunea făcută înainte de vânzare cu condiția să fi fost încheiată prin înscris autentic sau prin înscris sub semnătură privată cu dată certă;

c) este obligat să aducă la cunoştința locatarului concediul, prin respectarea termenului de preaviz, pentru a obține desfacerea contractului.

3. Locațiunea încheiată verbal va putea fi probată cu:

a) orice mijloace de probe admise de lege;

b) martori, dacă nu s-a început derularea contractului si exista un început de dovadă scris;

c) martori sau prezumții, atunci când contractul este în curs de executare si există un început de dovadă scrisă.

4. Chiria trebuie să fie:

a) determinată sau cel puțin determinabilă;

b) în bani sau alte prestații;

c) numai în bani, pentru că ține de esența contractului.

5. Sublocațiunea:

a) este permisă, dacă este încheiată printr-un act autentic si nu contravine clauzelor din contractul principal;

b) reprezintă un alt contract de locațiune;

c) este permisă, numai dacă există clauză expresă în contractul principal.

6. Termenul de preaviz în cazul denunțării unilaterale a locațiunii:

a) este stabilit de lege;

b) poate fi stabilit convențional de părți;

c) nu există criterii de stabilirea acestuia.

7. Locatarul este obligat să suporte tulburarea provocată de reparația lucrului dacă:

a) are caracter urgent si nu depăşeşte o lună;

Universitatea Hyperion

b) nu depăşeşte 40 de zile;

c) are caracter urgent si nu poate fi amânată.

8. Dreptul de folosință asupra bunului închiriat al locatarului:

a) este un drept de creanță;

b) este un drept de creanță, numai dacă locațiunea este sub 5 ani;

c) este un drept de creanță, numai dacă locațiunea este sub 3 ani.

9. Rezilierea contractului de închiriere înainte de expirarea termenului contractual poate fi dispusă:

a) la cererea proprietarului, în cazul în care chiriaşul nu a plătit chiria;

b) la cererea asociației de proprietari, în cazul în care chiriaşul nu si-a onorat obligațiile ce-i revin din cheltuielile comune;

c) la cererea proprietarului, când locatarul a schimbat destinația lucrului închiriat.

10. Sublocatarul în contractul de închiriere a unei locuințe:

a) dobândeşte un drept propriu la folosință;

b) are acțiune directă împotriva locatorului;

c) poate fi evacuat numai prin hotărâre judecătorească.

Universitatea Hyperion

Răspunsuri: 1) a; 2) b; 3) c; 4) a, b; 5) b; 6) b, c; 7) c; 8) a; 9) c; 10) a,c.

PROPUNERI DE REFERATE

1. Caracterele juridice ale contractului de locațiune.
2. Proba în contractul de locațiune.
3. Capacitatea părților în contractul de locațiune.

4. Lucrul închiriat şi chiria – obiect al prestației locatorului şi respectiv locatarului.
5. Sublocațiunea.
6. Obligația de efectuare a reparațiilor de către locator.
7. Încetarea contractului de locațiune prin denunțarea unilaterală şi expirarea termenului.
8. Încetarea contractului de locațiune prin reziliere şi pieirea lucrului.
9. Cesiunea locațiunii.
10. Obligațiile locatarului.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ

- Noul Cod civil
- Constituția
- Veronica Stoica, Drept civil. Contracte speciale, vol. I, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2010;
- Francisc Deak,coordonator,Tratat de drept civil. Contracte speciale,vol.I, Editura Universul Juridic, Bucureşti,2006;
- D.Florescu, Contracte civile, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2011;

Universitatea Hyperion

Unitatea de învățare 9

MOŞTENIREA LEGALĂ

Timp de studiu individual estimat: 3h

1. Noțiunea moştenirii legale

Moştenirea este legală în cazul în care transmiterea ei are loc *în temeiul legii* la persoanele, în ordinea şi în cotele determinate de lege.

De regulă, moştenirea legală intervine în toate cazurile în care defunctul nu a lăsat testament. Ea poate interveni şi în cazul în care a fost lăsat testament, însă acesta nu cuprinde legat, ci alte dispoziții de ultimă voință precum: desemnarea unui executor testamentar, recunoaşterea unui copil din afara căsătoriei, dispoziții cu privire la funeralii etc. Moştenirea poate fi legală şi în cazul în care testamentul cuprinde exheredări (dezmoşteniri) prin care o parte din moştenitori sunt înlăturați de la moştenire, dar fără ca testamentul să cuprindă legate, situație în care la moştenire vor fi chemați restul de moştenitori legali (nedezmoşteniții) care vor împărți între ei întreaga masă succesorală.

Moştenirea legală poate coexista cu cea testamentară, dacă defunctul a dispus prin testament numai de o parte a moştenirii sale (sau a dispus de întreaga moştenire, dar există moştenitori rezervatari) situație în care o parte

Universitatea Hyperion

din moştenire se va transmite după voința testatorului, iar cealaltă după regulile moştenirii legale.

2. Condițiile moştenirii legale

2.1. Enumerare

Pentru ca o persoană să poată veni la moştenire trebuie să îndeplinească o condiție generală: *să aibă capacitate succesorală.* Pentru ca o persoană să poată moşteni în temeiul legii trebuie însă, să îndeplinească următoarele condiții speciale:

a)să aibă vocație succesorală legală (condiție pozitivă);

b)să nu fie nedemnă (condiție negativă);

c)să nu fie dezmoştenită (condiție negativă).

În cazul în care sunt întrunite aceste trei condiții transmisiunea moştenirii se face în virtutea legii, fără însă a se înțelege că, în această situație, moştenitorii sunt obligați să primească moştenirea[1].

2.2. Vocația succesorală legală

În dreptul nostru sunt chemate la moştenire în temeiul legii persoanele care sunt în legătură de familie cu defunctul (*rudele* [2]*acestuia).* Acestea pot fi din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopție (în anumite condiții). Alături de acestea este chemat la moştenire şi soțul supraviețuitor al defunctului. Rezultă deci, că moştenirea legală este concepută ca o *moştenire de familie,* statul moştenind numai în cazul în care moştenirea este vacantă.

Vocația succesorală a rudelor (care sunt chemate la moştenire alături de soțul supraviețuitor al defunctului) nu înseamnă că ele toate, împreună şi deodată vor culege moştenirea lăsată de defunct, deoarece *vocația lor la moştenire este numai generală, potențială,* vizând o posibilitate de principiu de a moşteni patrimoniul persoanei decedate. *Vocația lor concretă*, de a culege efectiv moştenirea *este determinată prin devoluțiunea succesorală legală.*

[1] Potrivit art.686 Cod civil "nimeni nu este obligat de a face acceptarea unei moşteniri ce i se cuvine" (nemo invitus heres). Moştenitorul poate renunța la moştenire,situație în care titlul său se desființează cu efect retroactiv. Problema acceptării sau renunțării la moştenire va fi analizată, pe larg, în capitolul rezervat dreptului de opțiune succesorală

[2] Rudenia este legătura bazată pe descendența unei persoane dintr-o altă persoană (rudenia în linie dreaptă) sau pe faptul că mai multe persoane au un ascendent comun (rudenia în linie colaterală). Rudenia în linie dreaptă poate fi ascendentă sau descendentă (art.659-663 Cod civil şi art.45 C.fam.)

Universitatea Hyperion

Rudele *în linie dreaptă, descendentă (*fiu, nepot de fiu, strănepot de fiu etc.) şi *ascendentă (*părinţi, bunici, străbunici etc.) au vocaţie succesorală *în mod nelimitat în grad*[1].

*Rudele colaterale au vocaţie succesorală numai până la gradul al IV-lea inclusiv (*fraţii şi surorile defunctului – rude de gradul doi, nepoţii şi strănepoţii de frate sau soră – rude de gradul III sau IV, unchii şi mătuşile – rude colaterale de gradul al III-lea precum şi copiii acestora – rude de gradul al IV-lea şi fraţii sau surorile bunicilor defunctului - rude colaterale de gradul al IV-lea).

2.3. Principiul reciprocităţii vocaţiei legale generale la moştenire

În virtutea acestui principiu, dacă o persoană are vocaţie succesorală legală la moştenirea lăsată de o altă persoană, atunci şi această persoană are aceeaşi vocaţie în raport cu prima (sensul pozitiv al principiului). Vocaţia lor concretă va depinde de ordinea în care a survenit decesul lor sau al uneia

dintre ele. De exemplu, copilul are vocaţie la moştenirea părinţilor (în concurs cu ceilalţi moştenitori, dacă există)[2].

Principiul reciprocităţii vocaţiei succesorale *nu vizează statul* şi *nici persoanele juridice* întrucât aceştia nu pot transmite o moştenire. De asemenea, acest principiu *nu este aplicabil nici în domeniul moştenirii testamentare* (chiar dacă două persoane şi-ar conferi prin testamente separate[3] vocaţie succesorală reciprocă). Principiul nu este aplicabil întrucât cele două testamente sunt acte juridice unilaterale independente, iar vocaţia succesorală nu este, în acest caz, interdependentă.

[1] Gradul de rudenie se stabileşte astfel:

-în linie dreaptă, după numărul de naşteri: de exemplu, copiii defunctului sunt rude de gradul I, nepoţii de gradul II, părinţii defunctului de gradul I etc.;

-în linie colaterală, tot după numărul naşterilor, dar urcând de la defunct până la ascendentul comun şi coborând până la cealaltă rudă: de exemplu fratele defunctului este rudă de gradul II, unchiul de gradul III, vărul primar de gradul IV etc. (a se vedea **Fr.Deak**, *Moştenirea legală*, Ed. ACTAMI, 1996, p.51)

[2] Principiul reciprocităţii vocaţiei succesorale legale cunoaşte o singură excepţie: cazul nulităţii căsătoriei sau anulării ei prin hotărâre judecătorească intervenită după decesul soţilor sau a unuia dintre ei, constatându-se că unul dintre aceştia a fost de bună credinţă la încheierea căsătoriei declarată nulă sau anulată (căsătorie putativă). În acest caz, dacă soţul de bună credinţă a supravieţuit celuilalt va avea vocaţie succesorală – conform art.23C.fam.: a se vedea **Fr.Deak**, *op.cit*.p.52-52

[3] Întrucât testamentul este un act juridic personal irevocabil fiecare persoană trebuie să dispună pentru cauză de moarte numai prin testament separat. Testamentul conjunctiv (prin care două sau mai multe persoane dispun prin acelaşi testament) este interzis conform art.857 Cod civil

Universitatea Hyperion

Principiul reciprocității vocației la moştenire are şi un sens negativ. Astfel, dacă o persoană nu are vocație la moştenirea unei alte persoane, nici aceasta din urmă nu are vocație la moştenirea celei dintâi (de exemplu, ginerele şi socru).

2.4. Vocația legală concretă (efectivă, utilă)

Rudele defunctului cu vocație succesorală legală nu sunt chemate toate şi în acelaşi timp la moştenire. Dacă s-ar întâmpla acest lucru „averile succesorale s-ar fărâmița în părți de o valoare neînsemnată, iar instituția moştenirii nu şi-ar mai putea îndeplini rosturile ei social-economice”[1].

Pentru evitarea acestei situații, în cadrul devoluțiuni legale a moştenirii legiuitorul a instituit o anumită ordine de chemare a rudelor defunctului la succesiune. Astfel, pentru ca o persoană să fie chemată, efectiv, la moştenire în temeiul legii (deci să aibă vocație succesorală concretă), nu este suficient să facă parte din categoria moştenitorilor legali cu vocație generală ci trebuie să mai fie îndeplinită şi o *condiție negativă,* şi anume *să nu fie înlăturată de la moştenire* de o altă persoană cu vocație generală dar *chemată de lege în rang preferabil.*

Legea stabileşte două criterii tehnico-juridice pentru stabilirea ordinii de preferință între rudele defunctului cu vocație generală la moştenire: *clasa de moştenitori şi gradul de rudenie.*

3. Nedemnitatea (nevrednicia) succesorală

3.1.Noțiune

Altă condiție pentru ca o persoană să poată moşteni este ca aceasta să nu fie nedemnă.

Nedemnitatea sau nevrednicia succesorală constă în decăderea de drept a unui moştenitor legal (şi a descendenților acestuia care ar veni la succesiune prin reprezentare) din dreptul de a culege o anumită moştenire, inclusiv rezerva la care ar fi avut dreptul din această moştenire, deoarece s-a făcut vinovat de o faptă gravă față de *de cuius* sau față de memoria acestuia[2].

[1] **M.Eliescu**, *Moştenirea şi devoluțiunea ei*, în dreptul RSR, Ed. Academiei , Bucureşti, 1966, p.86
[2] **Fr.Deak**, *op.cit*., p.66

Universitatea Hyperion

3.1. Natura juridică

Nedemnitatea succesorală este o *sancțiune civilă*[1] care se aplică nedemnului vinovat de săvârşirea unei fapte faţă de cel care lăsăm moştenirea sau faţă de memoria acestuia. Sancționarea nedemnului cu excluderea de la moştenire este *opera legii* şi nu a voinței celui care lasă moştenirea.

3.2. Caractere juridice

Nedemnitatea succesorală se caracterizează prin următoarele:

a)Nedemnitatea se aplică numai în domeniul moştenirii legale şi în cazul comiterii faptelor expres şi limitativ prevăzute de lege;

b)Nedemnitatea *operează de drept,* cel care lasă moştenirea neputând înlătura efectele ei prin iertarea nedemnului pentru fapta sa; după comiterea faptei, cel care lasă moştenirea poate totuşi să-l gratifice pe nedemn (în limitele şi potrivit regulilor prevăzute pentru liberalități);

c)Cel care lasă moştenirea nu poate înlătura sancțiunea nedemnității prin iertarea nedemnului pentru fapta sa, deoarece nedemnitatea operează în puterea legii. Totuşi, după comiterea faptei, cel care lasă moştenirea ar putea să-l gratifice prin testament pe moştenitorul nedemn[2]. În literatura de specialitate s-a exprimat şi opinia contrară[3] potrivit căreia instituirea ca legatar al moştenitorului nedemn ar fi de natură a eluda legea, adică prin voința testatorului s-ar admite înlăturarea sancțiunii legale a nedemnității succesorale. În sprijinul acestei opinii se susține că, odată ce nedemnitatea succesorală este o sancțiune civilă, aceasta ar trebui să se răsfrângă numai asupra nedemnului, dar cu toate acestea consecințele nedemnității se răsfrâng şi asupra descendenților nedemnului, care ar veni la moştenire prin reprezentare.

Suntem de părerea că cel care lasă moştenirea este în drept să hotărască care dintre persoane să fie instituit moştenitor testamentar, de aceea susținem prima opinie potrivit căreia, dacă ulterior comiterii faptei de către nedemn, cel

---

[1] Majoritatea autorilor califică nedemnitatea drept pedeapsă civilă (vezi **M.Eliescu**, *op.cit.*, p.73; **St.Cărpenaru**, *op.cit*., p.389). Intrucât nedemnitatea operează de drept, hotărârea instanței civile de constatare a faptelor având caracter declarativ s-a preferat calificarea nedemnității (mai exact, a urmărilor ei) drept o sancțiune civilă iar nu pedeapsă (care implică o hotărâre constitutivă); a se vedea **Fr.Deak**, *op.cit*., p.54

[2] **Fr.Deak**, *op.cit*., p.67; **C.Stătescu**, *Drept civil, Contractul de transport, Drepturile de creație intelectuală, Succesiunile*, Ed.Didactică şi Pedagogică, Bucureşti. 1967, p. 115

[3] **D.Macovei**, *op.cit.*, p. 23

Universitatea Hyperion

care lasă moştenirea îl gratifică prin testament, o asemenea dispoziție testamentară ar trebui să fie considerată valabilă, deoarece altă soluție ar fi de natură a prejudicia libertatea de a dispune prin testament;

d)Nedemnitatea succesorală fiind o sancțiune civilă[1] produce efecte numai în privința persoanei culpabile de săvârşirea faptelor grave prevăzute de lege. În mod excepțional, consecințele nedemnității succesorale se răsfrâng i asupra descendenților nedemnului, când aceştia sunt chemați la moştenirea lui *de cuius* prin reprezentarea şi asupra unor terțe persoane care au contractat cu nedemnul;

e)Nedemnitatea produce efecte relative în sensul că, fiind o sancțiune civilă, nu se răsfrânge şi asupra altor moşteniri, deoarece persoana nedemnă este înlăturată numai de la moştenirea defunctului față de care a săvârşit faptele grave prevăzute de lege.

f)Nedemnitatea succesorală presupune ca moştenitorul nedemn să fi acționat cu discernământ, deoarece în lipsa discernământului nu se poate vorbi de vinovăție.

3.3. Cazurile de nedemnitate

A. Enumerare

Codul civil în art.655 enumeră, limitativ, trei cazuri de nedemnitate succesorală. Astfel, sunt sancționați cu nedemnitate:

a)condamnatul pentru că a omorât sau a încercat să omoare pe defunct;
b)acela care a făcut în contra defunctului o acuzație capitală, declarată de judecată calomnioasă.

c)moştenitorul major care, având cunoştință de omorul defunctului, nu a denunțat aceasta justiției.

[1] **M.Eliescu**, *op.cit.*, p.73; **C.Stătescu**, *op.cit.,* p.115; **I.Zinveliu**, *op.cit*., p.17, **J.Manoliu, Şt.Rauschi**, *op.cit*., p.14; **D.Macovei**, *op.cit*., p.28-29; **E.Safta-Romano**, *op.cit*. vol.I, p.54; **L.Stănciulescu**, *op.cit.*, p.381; **D.Chirică**, *op.cit.*, p.23, **Fr.Deak**, *op.cit*., p.65

B.Atentatul la viața celui care lasă moştenirea[1]

1.Este nedemn de a succede, în conformitate cu dispozițiile art. 655 pct.1 Cod civil „condamnatul pentru că a omorât sau a încercat să omoare pe defunct".

Considerăm, oarecum, improprie folosirea în acest caz a expresiei de „a omorî pe defunct", de aceea propunem de a înlocui cuvântul „defunct" cu „cel care lasă moştenirea".

Legiuitorul a considerat că ar fi imoral să îngăduie ca un „asasin"să poată moşteni pe victima sa.

Din modul cum a fost redactat alin.I al art.655 din Codul civil rezultă că pentru ca o persoană să fie înlăturată de la moştenire trebuie să fie îndeplinite următoarele condiții:

-moştenitorul să fi omorât sau să fi încercat să omoare pe cel care las moştenirea;

-omorul trebuie să fi fost săvârşit cu intenție. Această condiție rezultă din faptul că legiuitorul pedepseşte nu numai omorul fapt consumat, ci şi tentativa de omor. Art. 655 alin.I din Codul civil prevede, că este nedemn condamnatul care „a încercat să omoare pe defunct". Astfel, în acest caz făptuitorul va fi nedemn nu pentru rezultatul material al încercării sale, acesta de fapt, neexistând, ci pentru intenție. Aşa fiind, nu va exista nedemnitate în cazul comiterii infracțiunii de ucidere din culpă, deoarece lipseşte intenția de a ucide. La fel, în cazul infracțiunii de lovituri ori vătămări cauzatoare de moarte, nu va exista nedemnitate, deoarece aceasta este o infracțiune praeterintenționată, în sensul că lovirea sau fapta de vătămare corporală se săvârşeşte cu intenție, iar urmarea mai gravă produsă – moartea victimei – revine făptuitorului pe baza culpei[2];

-moştenitorul trebuie să fi fost condamnat pentru omor sau tentativă de omor şi hotărârea penală să fi rămas definitivă. Această condiție este arătată în mod expres, în alin.I al art.655 din Codul civil, care începe cu cuvântul „condamnatul". Astfel, dacă moştenitorul a decedat înainte de a fi condamnat, dacă a fost achitat, dacă a fost scos de sub urmărire penală, dacă fapta săvârşită a fost amnistiată sau dacă sancțiunea penală s-a prescris nedemnitate

---

[1] În acest sens a se vedea: **M.Eliescu**, *op.cit*., I, p.74; **Şt.Cărpenaru**, *op.cit.*, p.390; **I.Zinveliu**, *op.cit*.,p.18; **J.Manoliu, Şt.Rauschi**, *op.cit*., p.14; **D.Macovei**, *op.cit.*; p.24; **L.Stănciulescu** *op.cit*, p.382; **Fr.Deak**, *op.cit.*, p.69; **D.Macovei, M.Striblea**, *op.cit*., p.325

[2] **O.Loghin, A.Filipaş**, *Drept penal roman, partea specială*, ediție revizuită, Casa de Editură şi Presă "Şansa"-SRL, Bucureşti. 1992, p.54; T.Pop. Vatra Dornei, sent.civ. nr.876/1957 în L.P. nr.3, 1959, p.123

Universitatea Hyperion

succesorală nu mai există, deoarece îi lipseşte prima condiție prevăzută de lege[1].

2.Este nedemn de a succede în conformitate cu pct.2 al art.655 din Codul civil „acela care a făcut în contra defunctului o acuzație capitală, declarată de judecată calomnioasă".

Acuzația capitală declarată de justiție calomnioasă nu poate avea loc, deoarece sensul ce a vrut să dea legiuitorul cuvântului „acuzație" este de denunțare calomnioasă, plângere sau mărturie, care ar fi de natură să atragă după sine pedeapsa cu moartea a celui care lasă moştenirea; iar în România pedeapsa cu moartea a fost abolită prin Decretul-lege nr.6/1990, astfel, încât acuzația nu poate fi „capitală"[2].

3.Potrivit art. 655 pct.3, din Codul civil este nedemn de a succede „moştenitorul major care având cunoştință de omorul defunctului nu a denunțat aceasta justiției".

În acest caz, Codul civil sancționează omisiunea moştenitorului major de a denunța omorul defunctului, deoarece este de natură a ultragia memora defunctului[3].

Pentru a opera acest caz de nedemnitate, în primul rând, moştenitorul trebuie să fi cunoscut omorul. Această problemă, de fapt, poate fi stabilită de către instanța de judecată prin mijloacele admise de lege.

În al doilea rând trebuie ca moştenitorul să fi omis a denunța omorul organelor competente. Legea nu prevede cerința ca moştenitorul să-l fi denunțat pe asasin, ci numai faptul. Deoarece legea nu prevede termenul în care omorul ar putea fi denunțat, acesta va rămâne la aprecierea instanței de judecată, care se va pronunța asupra acestui fapt în funcție de împrejurări concrete.

Totodată, moştenitorul trebuie să fie major (capabil). Astfel, minorii şi interzişii nu au obligația de a denunța omorul celui care lasă moştenirea, atâta timp cât durează minoritatea sau starea de interdicție[4].

Altă condiție şi ultima pentru a opera acest caz de nedemnitate este ca reticența moştenitorului să nu fie socotită de lege ca scuzabilă.

3.4. Efectele nedemnității

[1] **M.Eliescu**, *op.cit.*, p.74; **E.Safta-Romano**, *op.cit*., p.58; **Fr.Deak**, *op.cit*., p.69; **D.Macovei**, *op.cit*.p.24; T.Reg.Ploieşti, dec.nr.3215/1956, în L.P.nr.8/1957, p. 106; T.J.Mureş, dec.civ. nr.365/1982 cu Nota de N.Plesan, în RRD nr.9/1983, p.46-49

[2] **E.Safta-Romano**, *op.cit*., p.59-60; **D.Chirică**, *op.cit*., p.25; **Fr.Deak**, *op.cit.*, p.71; **C.Hamangiu, I.Rosetti-Balănescu, Al.Băicoianu**, op.cit., p.372

[3] **D.Alexandresco**, *op.cit.*, p. 37

[4] **M.Eliescu**, *op.cit.*, p. 75

Universitatea Hyperion

A. Enumerare

După cum am văzut, nedemnitatea operează şi produce efecte de drept. Aşa fiind, moştenitorul nedemn este înlăturat, în puterea legii, de la moştenire.

Efectele nedemnității succesorale trebuie analizate din următoarele puncte de vedere:

-efectele nedemnității față de nedemn;
-efectele nedemnității față de copiii nedemnului;
-efectele nedemnității față de terți.

B.Efectele nedemnității față de nedemn

Constatarea nedemnității face ca persoana nedemnă să devină total străină de moştenire, titlul său de moştenitor fiind retroactiv desfiinţat. Odată ce se consideră că prin efectul nedemnității, persoana nedemnă nu a avut niciodată calitatea de moştenitor, nedemnul va trebui să restituie tot ce a primit în calitate de moştenitor legal de la persoana față de care s-a făcut vinovat.

Astfel, nedemnul este dator să restituie toate bunurile ce fac parte din moştenire. Totodată, el este dator să restituie, conform art. 657 Cod civil şi „toate fructele şi veniturile a căror folosință a avut-o de la deschiderea succesiunii". Nedemnul va fi silit să restituie fructele şi veniturile percepute din momentul deschiderii moştenirii şi nu de la data constatării nedemnității[1].

În cazul în care nedemnul a încasat sume de bani de la debitorii moştenirii, va fi ținut la plata dobânzilor pentru sumele încasate chiar din ziua încasării lor, iar nu de la data chemării în judecată, în acest caz art. 1088 Cod civil care se referă la raporturile între creditor şi debitor nefiind aplicabil.

Nedemnul, dacă era moştenitor rezervatar, pierde şi dreptul la rezerva succesorală, care în alte condiții ar fi primit-o în baza legii.

Astfel, înlăturarea nedemnului de la moştenirea celui față de care s-a făcut va profita comoştenitorilor legali sau moştenitorilor legali subsecvenți.

Deci, Codul civil distinge două împrejurări şi anume:

a)dacă copiii nedemnului vin la moştenire în nume propriu;

[1] C.S.J., s.civ., dec. nr.1526/1990, în Dreptul nr.2-3/1991, p. 72

Universitatea Hyperion

Copiii nedemnului vin la succesiune în nume propriu, în cazul în care nedemnul ar fi fost unicul moştenitor şi a fost înlăturat în puterea legii de la succesiune. În această situaţie nedemnitatea produce efect doar asupra nedemnului, care s-a făcut vinovat de săvârşirea unei fapte grave faţă de *de cuius*, dar nu şi asupra copiilor săi.

Pe drept cuvânt în litera de specialitate[1] s-a arătat că nedemnitatea influenţează împărţirea moştenirii în cazul în care există mai mulţi moştenitori nedemni, care au un număr inegal de copii. Într-o astfel de situaţie împărţirea se va efectua pe capete, pe când dacă copii ar fi venit la moştenire prin reprezentare, aceasta ar fi fost efectuată pe tulpini.

b)dacă copiii nedemnului vin la moştenire prin reprezentare.

Reprezentarea, fiind un beneficiu al legii, operează numai atunci când ascendentul predecedat ar fi avut dreptul să culeagă moştenirea dacă ar fi fost în viaţă la data deschiderii acesteia. Totodată, prin intermediul reprezentării, reprezentantul capătă drepturile celui reprezentant, în vreme ce, în cazul nostru, reprezentatul fiind nedemn el nu a avut nici un drept asupra moştenirii, rezultă că şi reprezentantul nu va putea urca în locul părintelui său predecedat, care s-a dovedit a fi nedemn.

Nedemnitatea succesorală, fiind o sancţiune civilă şi având un caracter personal, ar trebui să producă efecte doar asupra persoanei nedemne. Cu toate acestea, nedemnitatea produce efecte şi asupra copiilor nedemnului, împiedicând venirea acestora la moştenire pe calea reprezentării. Considerăm că soluţia impusă de Codul civil în arat. 658, în privinţa copiilor nedemnului, este injustă şi nu ar trebui să-şi mai găsească locul într-o nouă reglementare.

Propunem, în ceea ce priveşte piedica pe care o constituie nedemnul în cazul venirii la moştenire pe calea reprezentării a copiilor nedemnului să se convină asupra unei ficţiuni potrivit căreia persoana nedemnă ar fi inexistentă. De altfel, exact această soluţie a şi fost adoptată de legiuitorul elveţian, care în art. 541 Cod civil spune:

1. Nedemnitatea este personală
2. Descendenţii nedemnului moştenesc ca şi cum autorul lor ar fi predecedat"[2].

[1] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 75

[2] Art.541 Code civil suisse "1.L'indignité est personnelle
2.Les descendants de l'indigne succèdent comme si leur auteur était prédécédé"

Universitatea Hyperion

D.Efectele nedemnității față de terți

Pentru a aborda problema privind efectele nedemnității față de terți trebuie să presupunem că în perioada dintre deschiderea succesiunii şi cea a constatării nedemnității, nedemnul în calitate de moştenitor ar fi putut încheia diverse acte juridice cu terțele persoane, care s-ar referi la bunurile succesorale. În această ipoteză se cere găsit răspunsul la întrebarea dacă aceste acte urmează a fi respectate sau nu.

Două soluții se prezintă posibile. Pe de o parte, ținând cont de caracterul personal al sancțiuni nedemnității, ar trebui ca efectele acesteia să nu se răsfrângă asupra raporturilor juridice, pe care le-a avut nedemnul cu alte persoane, aceasta însemnând ca actele încheiate de către nedemn cu terțele persoane să rămână valabile. Pe de altă parte, odată cu constatarea nedemnității, se consideră că nedemnul n-a avut niciodată dreptul la moştenirea defunctului şi, prin urmare, actele juridice încheiate de nedemn cu terțele persoane, cu privire la bunurile succesorale, ar trebui desființate cu efect retroactiv.

În literatura de specialitate[1] s-a arătat, pe drept cuvânt, că rigoarea principiului desființării retroactive a actelor încheiate de nedemn cu terțele persoane trebuie să fie atenuat prin aplicarea altor principii care ar justifica menținerea acestor acte.

Astfel, actele de conservare şi de administrare se vor menține, dacă acestea nu contravin intereselor moştenitorilor şi sunt utile.

În ceea ce priveşte actele de dispoziție asupra bunurilor succesorale, făcute de către nedemn, acestea se vor menține cu următoarea distincție:

-în cazul în care actul de înstrăinare se referă la un bun mobil corporal şi terțul dobânditor a fost de bună-credință, actul se va menține în baza art.1909 Cod civil[2];

-în ceea ce priveşte menținerea actelor de dispoziție asupra bunurilor imobile, persoana terță, cu condiția să fie de bună-credință, va trebui să facă dovada că l-a încheiat în credința că a contractat cu adevăratul proprietar, şi a existat o eroare comună şi invincibilă asupra calității de moştenitor a nedemnului (*error communis facit ius)*

---

[1] **Fr.Deak**, *op.cit*., p.76, **Fr.Deak, St. Cărpenaru**, *op.cit*., p.394; **C.Toader, R.Popescu**. *Considerații în legătură cu aplicarea principiului aparenței în drept în materia moştenirii*, în Dreptul nr.9/1993, p.36-41; **M.Eliescu**, *op.cit*., I, p.79/80; **C.Stătescu**, *op.cit*., p.119, **D.Gherasim**, *Buna credință în raporturile juridice civile*, Ed.Academiei RSR, Bucureşti, 1981, p.220-222; T.S., col.civ., dec.nr.292/1952 în CD 1952-1954, I, p.113-115; T.S. col.civ., dec. nr.1433/1957, în CD, 1957, p.70-76; T.S. s.civ. dec. nr.568/1983 în CD, 1983, p.31-35; T.J. Mehedinți, dec. civ. Nr.274/1984 cu Nota de I.Luba, în RRD nr.1/1985, p. 46-49

[2] **C.Hamangiu, I.Rosetti-Bălănescu**, **Al.Băicoianu**, *op.cit*. vol.II, p.12, **Tr.Ionaşcu, S.Brădeanu**, *Drepturile reale principale în RSR*, Ed.Academiei, Bucureşti, 1978, p.176

Universitatea Hyperion

3.6.Invocarea nedemnității succesorale

Nedemnitatea succesorală poate fi constatată de instanță numai după deschiderea succesiunii şi poate fi invocată de orice persoană interesată, cum sunt:

-comoştenitorii legali sau subsecvenți

-legatarii sau donatarii

-creditorii persoanelor, care urmează să profite de înlăturarea de la moştenire a nedemnului sau a copiilor săi

-procurorul

-instanța de judecată.

La fel, propria sa nedemnitate va putea fi invocată şi de persoana nedemnă, întrucât nedemnitatea nu se pronunță ci numai se constată de instanța judecătorească, aceasta operând în puterea legii.

Astfel, nedemnitatea va putea fi invocată împotriva nedemnului cât timp acesta este în viață, iar dacă, după deschiderea succesiunii a intrat în stăpânirea bunurilor care compun masa succesorală şi a decedat înainte de constatarea nedemnității, împotriva moştenitorilor săi legali sau testamentari care stăpânesc aceste bunuri[1].

Nedemnitatea succesorală poate fi invocată şi constatată de către instanță numai după data deschiderii moştenirii şi numai dacă nedemnul are vocație succesorală concretă la moştenire, adică dacă nu este înlăturat de la moştenire de un succesor în rang preferabil.

Universitatea Hyperion

INTREBĂRI DE CONTROL

A. TESTE GRILĂ

[1] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 80

1. În cazul mostenirii legale, patrimoniul persoanei fizice decedate se poate transmite:
a) către persoanele fizice în viață;
b) către persoanele juridice existente în momentul decesului persoanei fizice;
c) atât persoanelor fizice cât si juridice existente în momentul morții persoanei fizice.

2. Persoanele care dobândesc mostenirea, în temeiul legii, sunt:
a) mostenitori universali;
b) mostenitori cu titlu universali, dacă au calitatea de mostenitori nerezervatari;
c) mostenitori legali cu titlu particular.

3. Au capacitate succesorală:
a) persoanele fizice în viață la data deschiderii succesiunii;
b) copilul conceput, dar nenăscut, cu condiția să se nască viabil;
c) comorienții.

4. Reciprocitatea vocației succesorale există:
a) între părinți si copii;
b) între ginere ori noră si socrii săi;
c) între copilul aflat în plasament la o familie si membrii acelei familii.

5. Nedemnitatea succesorală:
a) operează de drept;
b) poate fi înlăturată, dacă înainte de deces, *de cujus* l-a iertat pe nedemn;
c) conduce atât la pierderea calităŃii de mostenitor legal cât si la revocarea liberalităților consimțite în favoarea nedemnului.

6. Atentatul la viața celui care lasă mostenirea atrage nedemnitatea succesorală dacă mostenitorul:
a) a fost condamnat pentru omor sau tentativă la această infracțiune;
b) a fost condamnat pentru săvârsirea infracțiunii de favorizare a infractorului;
c) a fost condamnat prin hotărâre judecătorească definitivă si irevocabilă, chiar dacă ulterior, intervine amnistierea sau grațierea.
7. Nedenunțarea omorului de către mostenitorul major atrage nedemnitatea succesorală dacă:
a) mostenitorul major a cunoscut atât omorul cât si pe cel care a comis fapta de omor;
b) mostenitorul major nu a denunțat omorul;
c) nedenunțarea omorului nu este scuzabilă.
8. Efectul relativ al nedemnității presupune că nedemnul:
a) este înlăturat de la orice mostenire;
b) față de un frate, poate veni la mostenirea unui alt frate;
c) față de un părinte, poate veni la mostenirea bunicului.

9. Ca efect al nedemnității:
a) nedemnul este decăzut din dreptul de a mosteni în puterea legii;
b) desființarea titlului de mostenitor al nedemnului se produce

Universitatea Hyperion

din momentul săvârsirii faptei care atrage nedemnitatea;
c) desfiinţarea titlului de mostenitor al nedemnului se produce din momentul deschiderii succesiunii.

10. Nedemnitatea succesorală:
a) funcţionează atât în cazul mostenirii legale cât si testamentare;
b) produce efecte identice cu exheredarea, confundându-se cu aceasta;
c) este o pedeapsă civilă.

Răspunsuri: 1) a; 2) a; 3) a; 4) a; 5) a; 6) a; 7) b; 8) b, c; 9) a, c; 10) c.

PROPUNERI DE REFERATE

B. ÎNTREBĂRI TEORETICE:

1. Persoanele care au capacitate succesorală;

2. Noţiunea şi caracterele juridice ale nedemnităţii succesorale;

3. Efectele nedemnităţii succesorale faţă de terţi;

4. Noţiunea şi principiile vocaţiei succesorale legale;

5. Noţiunea de capacitate succesorală. Persoanele care nu au capacitate succesorală;

6. Cazurile de nedemnitate succesorală;

7. Efectele nedemnităţii succesorale faţă de nedemn;

8. Invocarea nedemnităţii succesorale;

9. Vocaţia succesorală legală eventuală şi concretă;

10. Teoria moştenitorului aparent.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ

Universitatea Hyperion

1. **Constituția României revizuită;**
2. **Codul civil**
3. **V. Stoica, Dreptul la moştenire, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2010;**
4. **Fr.Deak, Tratat de drept succesoral, Ed. Universul Juridic, 2002;**
5. **V. Stoica, N. Puscas, P. Trusca, Drept civil. Institutii de drept civil, Editura Universul Juridic, Bucuresti, 2004.**
6. **6. V. Stoica, L.Dragu, Drept civil. Contracte speciale. Dreptul la moştenire, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2010**
7. **M.Eliescu, Transmisiunea şi împărțeala moştenirii în RSR, Editura Academiei RSR, 1966;**
8. **E.Safta Romano, Succesiuni, Doctrină şi jurisprudență, Editura Graphix, Iaşi, 1997.**

PRINCIPIILE GENERALE ALE DEVOLUȚIUNII LEGALE A MOŞTENIRII

Timp de studiu individual estimate 8h:

1.Precizări

Determinarea cercului de persoane, conform prevederilor legale, chemate să culeagă patrimoniul celui care lasă moştenirea, constituie devoluțiunea succesorală legală. Elementul principal al devoluțiunii succesorale legale îl constituie determinarea sferei persoanelor chemate să culeagă moştenirea.

Devoluțiunea succesorală legală are ca temei legăturile de rudenie, relațiile de căsătorie între eventualii moştenitori şi cel care lasă moştenirea.

Rudenia [1]– baza devoluțiunii succesorale legale

[1] **Tr.Ionaşcu**, ş.a., *Rudenia în dreptul RSR*, Ed.Academiei, Bucureşti, 1966, p.19; **I.Albu**, *Dreptul familiei*, Ed.Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1975, p.211; **I.P.Filipescu**, *Tratat de dreptul familiei*, Ed.revăzută şi completată, Ed.All, Bucureşti, 1995, p.268

Universitatea Hyperion

În general, cum este şi firesc, transmisiunea succesorală este întemeiată pe principiul legăturii de sânge, care există între persoanele care fac parte din aceeaşi familie.

Potrivit art. 45 din Codul familiei, rudenia este legătura de sânge, bazată pe descendența unei persoane dintr-o altă persoană sau pe faptul că mai multe persoane au un autor comun.

În primul caz, rudenia este în linie dreaptă, iar în al doilea, în linie colaterală. Rudenia în linie dreaptă poate fi de două feluri: ascendentă (suitoare) şi descendentă (coborâtoare).

Deşi legea stabileşte cercul persoanelor chemate să culeagă moştenirea, acestea nu vor putea să culeagă toate, împreună, patrimoniul succesoral. Este evident că, dacă s-ar fi procedat astfel, s-ar fi ajuns la o excesivă fracționare a patrimoniului succesoral. De aceea, legiuitorul a instituit două criterii de bază şi anume: clasa de moştenitori şi gradul de rudenie[1].

Clasa de moştenitori reprezintă grupul de rude al celui care lasă moştenirea, determinat potrivit legii, chemate să moştenească într-o anumită ordine față de alte grupe de rude dintr-o altă clasă.

Gradul de rudenie este distanța între două rude. Potrivit art.46 din Codul familiei, gradul de rudenie se stabileşte astfel:

a)în linie dreaptă, după numărul naşterilor;

b)în linie colaterală, după numărul naşterilor, urcând de la una dintre rude până la ascendentul comun şi coborând de la aceasta până la cealaltă rudă.

Prevederile art.46 din Codul familiei se vor aplica prin analogie şi pentru stabilirea gradului rudeniei civile din adopție.

2.1.Principiul chemării la moştenire a rudelor în ordinea claselor de moştenitori legali

Potrivit acestui principiu clasele de moştenitori sunt chemate să culeagă patrimoniul succesoral în ordinea de preferință stabilită de Codul civil.

În Codul civil sunt reglementate patru clase de moştenitori şi anume:

a)clasa I - clasa descendenților în linie dreaptă a celui care lasă moştenirea (copiii, nepoții, strănepoții, etc., fără limită de grad);

[1] **M.Eliescu**, *op.cit.*, p.86; **St.Cărpenaru**, *op.cit*., p.122,; **D.Chirică**, *op.cit*., p.38; **L.Stănciulescu**, *op.cit.,* p.40; **Fr.Deak**, *op.cit.*, p.64-65

Universitatea Hyperion

b)clasa a II-a- clasa ascendenților privilegiați şi a colateralilor privilegiați (părinții, frații şi surorile celui care lasă moştenirea şi descendenții acestora din urmă până la gradul al IV-lea inclusiv);

c)clasa a III-a - clasa ascendenților ordinari (bunicii, străbunicii celui care lasă moştenirea, făr limită de grad);

d)clasa a IV-a - clasa colateralilor ordinari (ceilalți colaterali decât cei din clasa a II-a).

Rudele sunt chemate la moştenire în ordinea claselor.

Rudele din clasa I (chiar şi o singură persoană) înlătură de la moştenire rudele din clasele subsecvente; rudele din clasa a II-a sunt chemate la moştenire numai dacă nu există rude din clasa I sau cele existente nu pot (din cauza nedemnității) sau nu vor (întrucât sunt renunțători) să vină la moştenire; rudele din clasa a III-a sunt chemate la moştenire numai dacă nu există moştenitori din primele două clase sau cei existenți nu pot sau nu vor să vină; tot astfel, rudele din clasa a IV-a moştenesc numai în absența moştenitorilor din primele trei clase[1].

Există posibilitatea venirii concomitente la moştenire a rudelor, care fac parte din două clase diferite în situația în care cel care lasă moştenirea a exheredat prin testament moştenitorii dintr-o clasă preferată, dacă aceştia sunt moştenitori rezervatari.

Deci, aceste categorii de moştenitori nu înlătură şi nici nu pot fi înlăturate de la moştenire de nici un succesibil, indiferent din cel clasă ar face parte acesta.

3.Principiul proximității gradului de rudenie

Potrivit principiului proximității gradului de rudenie, între succesibilii din aceeaşi clasă au prioritate a culege patrimoniul succesoral cei care sunt rude mai apropiate în grad cu defunctul. Astfel, de exemplu, în

[1] Venirea la moştenire concomitentă a rudelor din două clase deosebite este posibilă numai în caz de exherendare prin testament a moştenitorilor dintr-o clasă, care sunt şi rezervatari (de exemplu, descendenții sau părinții defunctului). În aest caz moştenitorii rezervatari culeg rezerva, iar restul moştenirii (cantitatea disponibilă) este dobândită de moştenitorii din clasa subsecventă (dacă nu s-a stabilit altfel prin testament)

Universitatea Hyperion

interiorul clasei I fiul celui care lasă moştenirea (rudă de gradul I cu acesta) va înlătura de la moştenire pe nepotul de fiu a celui care lasă moştenirea (rudă de gradul II). Altfel spus, vocația concretă a unui succesibil în cadrul fiecărei clase de moştenitori este în dependență de apropierea gradului de rudenie față de cel care lasă moştenirea[1].

Principiul proximității gradului de rudenie cunoaşte două excepții şi anume:

a)în cadrul clasei a II-a de moştenitori, părinții defunctului, care sunt rude de gradul I cu cel care lasă moştenirea, nu înlătură de la moştenire pe frații sau surorile şi descendenții acestora a celui care lasă moştenirea (rude de gradul II-IV), venind împreună la moştenire;

b)reprezentarea succesorală.

4.Principiul egalității între rudele din aceeaşi clasă şi de acelaşi grad chemate la moştenire

În conformitate cu acest principiu, în cazul în care la moştenire sunt chemate rude din aceeaşi clasă de moştenitori şi au acelaşi grad de rudenie cu cel care lasă moştenirea, fiecare din succesibili va moşteni o parte egală cu a celorlalți succesibili.

a)Împărțeala pe linii. În cazul în care la moştenire sunt chemați frați şi surori din părinți diferiți. În această ipoteză, deşi aceştia sunt rude de acelaşi grad cu defunctul, moştenirea nu se va împărți în părți egale (pe capete), ci pe linii. Frații şi surorile defunctului din aceiaşi părinți vor culege o parte mai mare decât frații şi surorile numai după tată (consangvini) sau numai după mamă (uterini).

b)Împărțeala pe tulpini. În cazul reprezentării succesorale moştenirea se va împărți pe tulpini.

5.Reprezentarea succesorală

Legiuitorul a înființat instituția reprezentării succesorale, aceasta având, în principiu, acelaşi sens cu unele mici deosebiri, pe care le vom arăta mai jos.

[1] **Fr.Deak**, *op.cit*. p. 69

Universitatea Hyperion

Reprezentarea succesorală este reglementată de articolele 664-668 din Codul civil.

Reprezentarea succesorală constituie un beneficiu al legii (iar nu o ficțiune a legii, aşa cum spune art. 664 din Codul civil) în virtutea căruia un moştenitor mai îndreptat în grad urcă în locul şi gradul ascendentului său, care este decedat la data deschiderii moştenirii, pentru a culege, în concurs cu moştenitorii mai apropiați în grad, partea care s-ar fi cuvenit celui pe care îl reprezintă, dacă s-ar fi aflat în viață[1].

Din definiția dată reprezentării succesorale, rezultă că aceasta este o instituție juridică aparte şi este altceva decât ceea ce se înțelege, în mod obişnuit, în dreptul civil prin reprezentare.

Instituția reprezentării succesorale, prin efectele sale, înlătură unele consecințe injuste ale principiului proximității gradului de rudenie şi ale principiului egalității între rudele de acelaşi grad.

5.3.Domeniul de aplicare

Potrivit articolelor 665, 666 şi 672 din Codul civil, reprezentarea succesorală este admisă în două cazuri şi anume:

a)în linie dreaptă, în privința descendenților copiilor defunctului;

b)în linie colaterală, descendenții fraților şi surorilor celui care lasă moştenirea îi pot reprezenta pe ascendenții lor decedați la data deschiderii moştenirii.

Normele care reglementează instituția reprezentării succesorale sunt de strictă interpretare şi, prin urmare, numărul eventualelor rude, care s-ar bucura de acest beneficiu al legii nu poate fi mărit[2].

5.4.Condițiile reprezentării succesorale

Reprezentarea succesorală poate opera numai cu îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții, prevăzute de lege:

---

[1] **M.Eliescu**, *op.cit.*, p.89; **Fr.Deak, St.Cărpenaru**, *op.cit.*, p.41; **Fr.Deak**, *op.cit.*, p.86; **D.Chirică**, *Drept civil, Succesiuni*, Lumina Lex, Bucureşti, 1996, p.40

[2] T.Pop, Raion Grivița Roşie, Buc., sent. Civ.nr.4330/1955, în J.N. nr.5/1956, p.889; T.S., s.civ.,dec.nr.1506/1968, în CD, 1968, p.97; T.S. s.civ., dec.nr.226/1986, în CD/1968, p.76

Universitatea Hyperion

a)Cel reprezentat să fie decedat la data deschiderii moştenirii.

Potrivit art. 668 din Codul civil „nu se reprezintă decât persoanele moarte". Prin urmare, o persoană nu poate fi reprezentată atâta timp cât este în viaţă, chiar dacă aceasta renunţă sau a fost înlăturată de la moştenire pentru nedemnitate.

În cazul comorienţilor şi a persoanelor decedate în acelaşi timp, dar care nu sunt comorienţi, reprezentarea succesorală va fi admisă.

Întrucât persoana declarată dispărută este prezumată a fi în viaţă până la declararea judecătorească a morţii, aceasta nu va putea fi reprezentată.

O altă consecinţă a interdicţiei reprezentării persoanelor în viaţă este că reprezentarea succesorală nu poate opera *per saltum* şi *omissio medio,* ci numai din grad în grad vacant, fără a se putea sări peste gradele intermediare ocupate de moştenitorii în viaţă[1].

b)Locul celui reprezentat să fie un loc util.

Pe lângă cerinţa existenţei unui loc vacant, pentru a putea moşteni prin reprezentare, mai este necesar ca acest loc să fie şi util. Aceasta înseamnă că reprezentantul va putea să-l moştenească pe cel care lasă moştenirea numai în cazul în care cel reprezentat dacă s-ar fi aflat în viaţă la momentul deschiderii succesiunii celui care lasă moştenirea ar fi putut să-l moştenească pe acesta. Deci, persoana care este chemată la moştenire prin intermediul reprezentării succesorale poate avea, cu privire la patrimoniul succesoral al celui care lasă moştenirea aceleaşi drepturi pe care le-ar fi avut ascendentul său, dacă ar fi fost în viaţă la data deschiderii succesiunii celui care lasă moştenirea.

Condiţia privind utilitatea locului celui reprezentat nu va fi îndeplinită în situaţia în care cel reprezentat a fost declarat nedemn faţă de cel care lasă moştenirea, a renunţat sau a fost înlăturat de la moştenire prin exheredare testamentară.

c)Reprezentantul să îndeplinească toate condiţiile necesare pentru a culege moştenirea lăsată de defunct.

Întrucât reprezentantul este chemat să moştenească pe cel care lasă moştenirea şi nu persoana reprezentată, reprezentantul trebuie să îndeplinească toate condiţiile pentru a-l putea moşteni pe cel care lasă moştenirea.

Acestea sunt:

-reprezentantul trebuie să aibă capacitate succesorală;

-reprezentantul trebuie să aibă vocaţie succesorală generală proprie la moştenirea lăsată de defunct. Este de neconceput ca o persoană situată în

[1] **Fr.Deak**, *op.cit*, p.89, **St.Cărpenaru**, *op.cit*., p.24, **D.Macovei**, *op.cit*. p.40-41; **M.Eliescu**, *op.cit.*, p.92;**C.Stătescu**, *op.cit.*, p.127

Universitatea Hyperion

afara cercului de moştenitori legali să poată veni la succesiunea defunctului prin reprezentare a rudelor în grad succesibil, care la data deschiderii succesiunii nu mai sunt în viaţă. Vocaţia generală a reprezentantului se transformă în vocaţie concretă prin reprezentare[1].

În ceea ce priveşte adopţia[2] este consacrat un singur fel de adopţie – cea cu efecte depline. Această situaţie s-a creat recent, deoarece până la apariţia Ordonanţei de Urgenţă a Guvernului cu privire la adopţie nr.25 din 12.06.1997, în dreptul României, erau reglementate două feluri de adopţie: adopţia cu efecte depline şi adopţia cu efecte restrânse. Totuşi, ţinând cont de faptul că ordonanţa de urgenţă a guvernului cu privire la adopţie nu operează pentru trecut, se impun unele precizări în ceea ce priveşte adopţia cu efecte depline şi adopţia cu efecte restrânse în raport cu reprezentarea succesorală.

În cazul adopţiei cu efecte depline adoptatul şi descendenţii lui devin rude atât cu adoptatorul cât şi cu rudele acestuia şi, prin urmare, adoptatul şi descendenţii acestuia vor putea să beneficieze de reprezentarea succesorală.

În cazul adopţiei cu efecte restrânse adoptatul şi descendenţii acestuia vor beneficia de reprezentarea succesorală numai dacă adopţia a fost consimţită de cel care lasă moştenirea, deoarece în cazul adopţiei cu efecte restrânse adoptatul şi descendenţii acestuia devin rude numai cu adoptatorul, dar nu şi cu rudele acestuia[3].

-Reprezentantul trebuie să nu fie nedemn faţă de cel care lasă moştenirea, să nu fi renunţat la moştenirea acestuia şi să nu fi fost exheredat de acesta.

Reprezentantul va fi chemat la moştenire prin reprezentare chiar dacă a renunţat la moştenirea celui reprezentat, deoarece reprezentantul vine la moştenire în numele reprezentantului şi nu în nume propriu. Tot astfel, reprezentarea succesorală operează şi în situaţia în care reprezentantul este nedemn de a moşteni pe reprezentat.

Efectul principal al reprezentării succesorale constă în împărţirea moştenirii pe tulpini. Astfel, art.667 din Codul civil dispune expres, că „în toate cazurile în care reprezentarea este admisă, partajul se face pe tulpini".

Astfel, în cazul reprezentării succesorale indiferent de numărul reprezentanţilor, aceştia au dreptul numai la partea din moştenire care s-ar fi cuvenit ascendentului lor, dacă acesta s-ar fi aflat în viaţă. Prin tulpină se înţelege ascendentul decedat la data deschiderii moştenirii, reprezentat de către

[1] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 90
[2] **I.Filipescu**, *Adopţia şi protecţia copilului aflat în dificultate*, Ed.All, Buc., 1997, p.50-52; CC, dec.nr.22/1993, în CD a CC/1992-1993, p.188
[3] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p.92-94

Universitatea Hyperion

descendenții săi[1]. În cazul în care o tulpină a produs mai multe ramuri, partea de moştenire cuvenită acelei tulpini se va divide pe ramuri, descendenții din aceeaşi ramură culegând părți egale.

În toate cazurile în care operează reprezentarea succesorală, moştenitorii indiferent de gradul de rudenie față de cel care lasă moştenirea, sunt moştenitori legali.

În raport cu vocația succesorală a fiecăruia, moştenitorii care culeg moştenirea prin intermediul reprezentării succesorale, dobândesc atât drepturi cât şi obligații.

5.5.Modul cum operează

În situația în care reprezentarea succesorală este permisă de lege, aceasta operează de drept şi imperativ, în toate cazurile şi la infinit.

Astfel, regulile reprezentării succesorale nu pot fi modificate prin voința defunctului, iar voința reprezentanților poate influența regulile reprezentării succesorale numai prin faptul renunțării la moştenire, dar nu şi prin faptul acceptării acesteia cu efecte parțiale sau sub condiție[2].

Întrucât reprezentarea succesorală operează în toate cazurile art.665, alin.II din Codul civil) descendenții de gradul doi vor fi chemați la moştenire prin intermediul instituției reprezentării, atât în cazul în care ar exista descendenți de gradul întâi, cât şi în cazul în care ar veni la moştenire numai descendenți de gradul al doilea. Tot astfel, nepoții de frate sau soră (rude de gradul trei) vor fi chemați la moştenire prin intermediul reprezentării succesorale atât în cazul în care vin la moştenire frați şi surorile celui care lasă moştenirea (rude de gradul doi) cât şi în cazul în care ar veni la moştenire numai nepoți de frate sau soră.

Reprezentarea succesorală, fiind admisă la infinit[3], de beneficiul acesteia se vor bucura nu numai descendenții de gradul doi, ci şi cei de gradul trei, patru etc. În cazul descendenților din colaterali privilegiați, întrucât moştenirea legală în linie colaterală este admisă numai până la gradul patru, şi reprezentarea succesorală va opera numai până la acest grad.

---

[1] **D.Macovei**, *op.cit.*, p.42-43

[2] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 97

[3] **M.Eliescu**, *op.cit.*, p.91; **C.Stătescu**, *op.cit.*, p.127; **St.Cărpenaru**, *op.cit.*, p.401; **I.Zinveliu,** *op.cit.*, p.19; **J.Manoliu, Şt.Rauschi**, *op.cit.*, p.24; **D.Chirică**, *op.cit.*, p.40; **E.Safta-Romano**, *op.cit.*, p75; **D.Macovei**, *op.cit.*, p.51-53; b, *op.cit.*, p.399; **Fr.Deak**, *op.cit.*, p.97

Universitatea Hyperion

INTREBĂRI DE CONTROL

A. TESTE GRILĂ

1. Principiul priorității clasei de mostenitori presupune că:
a) rudele defunctului vor veni la mostenire în ordinea claselor de mostenitori stabilite de lege;
b) dacă există mostenitori din clase diferite, pentru chemarea la mostenire, esențial este criteriul gradului de rudenie si nu al clasei;
c) nu pot fi chemate la mostenire două clase de mostenitori în acelasi timp.

2. Venirea concomitentă la mostenire a rudelor din două clase diferite:
a) nu este posibilă;
b) este posibilă numai în caz de exheredare a mostenitorilor dintr-o clasă preferată, dacă acestia sunt rezervatari;
c) conferă mostenitorilor rezervatari exheredați dreptul la rezerva succesorală stabilită de lege.

3. Conform principiului proximității gradului de rudenie între mostenitorii din aceeasi clasă:
a) copiii defunctului înlătură de la mostenire pe nepoții acestuia;
b) părinții defunctului înlătură de la mostenire pe frații si surorile defunctului si descendenții acestora;
c) verii primari înlătură de la mostenirea defunctului pe frații si surorile bunicilor defunctului.

4. În cazul principiului egalității între rudele din aceeasi clasă si acelasi grad de rudenie:
a) dacă lipsesc mostenitori din clasa I si la mostenire vin doi frați buni ai defunctului, acestia împart în mod egal mostenirea;
b) mostenirea se împarte în cote egale si atunci când la mostenire vin doi sau mai mulți frați si surori ai defunctului, care provin din părinți diferiți.
c) nu se aplică în raporturile dintre părinți, pe de o parte, si frați

Universitatea Hyperion

si surori, pe de altă parte, întrucât nu sunt rude de acelasi grad, părinții culegând o cota fixă stabilită de lege, indiferent de numărul colateralilor privilegiați cu care concurează.

5. Reprezentarea succesorală este admisă în cazul:
a descendenților în linie directă ai defunctului;
b) descendenților colateralilor defunctului;
c) ascendenților privilegiați.

6. Reprezentarea succesorală:
a) nu derogă de la principiile devoluțiunii legale a mostenirii;
b) derogă de la principiul proximității gradului de rudenie între rudele din aceeasi clasă;
c) derogă de la principiul egalității între rudele din aceeasi clasă.

7. Descendenții din frați si surori pot veni la mostenire prin reprezentare:
a) numai dacă nu există frate în viață al defunctului;
b) si dacă există frați în viață ai defunctului;
c) si dacă vin la mostenire numai nepoți de frate si soră.

8. Prin regula instituită de Codul civil, conform căreia reprezentarea succesorală operează la infinit, înțelegem că:
a) în linie directa descendentă operează, indiferent de gradul de rudenie;
b) operează la infinit si în privința descendenților colateralilor privilegiați;
c) este limitată în cazul descendenților colateralilor privilegiați, până la gradul al IV-lea, exclusiv.

9. Pot fi reprezentate persoanele fizice:
a) decedate înainte de data deschiderii succesiunii;
b) dispărute;
c) dispărute, dacă prin hotărârea declarativă de moarte, s-a stabilit ca moment al morții dispărutului o dată anterioară deschiderii succesiunii.

10. Reprezentarea succesorală operează dacă reprezentatul:
a) are vocație succesorală proprie la mostenirea defunctului;
b) este un frate sau o soră a defunctului care a fost exheredat;
c) este un mostenitor rezervatar exheredat.

Răspunsuri: 1) a; 2) b, c; 3) a; 4) a; 5) a; 6) b; 7) b, c; 8) a; 9) a, c; 10) a, c.

PROPUNERI DE REFERATE

1. Noțiunea şi domeniul de aplicare ale reprezentării succesorale;

Universitatea Hyperion

2. Principiul priorității claselor de moştenitori;

3. Noțiunea de clasă de moştenitori şi de grad de rudenie;

4. Principiul proximității gradului de rudenie şi excepțiile de la acest principiu;

5. Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească reprezentantul pentru a opera reprezentarea succesorală;

6. Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească reprezentatul pentru a opera reprezentarea succesorală;

7. Principiul egalității între rudele din aceeaşi clasă de moştenitori şi de acelaşi grad de rudenie şi excepțiile de la acest principiu;

8. Efectele reprezentării succesorale;

9. Modul de operare al reprezentării succesorale;

10. Utilitatea reprezentării succesorale.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ

1. **Constituția României revizuită;**
2. **Codul civil**
3. **V. Stoica, Dreptul la moştenire, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2010;**
4. **Fr.Deak, Tratat de drept succesoral, Ed. Universul Juridic, 2002;**
5. **V. Stoica, N. Puscas, P. Trusca, Drept civil. Institutii de drept civil, Editura Universul Juridic, Bucuresti, 2004.**
6. **6. V. Stoica, L.Dragu, Drept civil. Contracte speciale. Dreptul la moştenire, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2010**
7. **M.Eliescu, Transmisiunea şi împărțeala moştenirii în RSR, Editura Academiei RSR, 1966;**
8. **E.Safta Romano, Succesiuni, Doctrină şi jurisprudență, Editura Graphix, Iaşi, 1997;**

Universitatea Hyperion

REGULI SPECIALE APLICABILE DIFERITELOR CATEGORII DE MOŞTENITORI LEGALI

Timp de studiu individual estimat: 6h

Precizări prealabile

Transmisiunea succesorală este edificată pe principiul tradițional al legăturii de sânge, care există între membrii aceleiaşi familii. Adoptarea acestui sistem are ca raţiune prezumtiva afecţiune a celui care lasă moştenirea faţă de rudele sale cele mai apropiate.

Deşi, legea stabileşte cercul moştenitorilor legali, aceştia nu pot culege toţi, împreună, bunurile care alcătuiesc patrimoniul succesoral, deoarece, dacă s-ar proceda astfel, s-ar ajunge la o fracţionare excesivă a acestui patrimoniu. De aceea, în scopul înlăturării unor asemenea inconveniente, legiuitorul a instituit criteriul clasei de moştenitori.

1. Dreptul de moştenire al rudelor defunctului

1.1. Clasa I de moştenitori legali (descendenţii defunctului)

A.Noţiune

În conformitate cu art.669 Cod civil „copiii sau descendenţii lor succed tatălui, mamei, moşilor, moaşelor şi oricărui alt ascendent, fără deosebire de sex şi chiar de ar fi născuţi din deosebite căsătorii". Astfel, plecând de la principiul de egalitate, care guvernează relaţiile între membrii aceleiaşi familii, legiuitorul român, prezumând acelaşi rang de afecţiune părintească faţă de copii, cheamă toţi copiii, precum şi descendenţii lor, la moştenire. Potrivit art.669 din Codul civil, prin descendenţi înţelegem copiii celui care lasă moştenirea, precum şi descendenţii lui în linie dreaptă la infinit, fără deosebire de sex şi indiferent dacă sunt din aceeaşi căsătorie sau din căsătorii diferite[1].

Astfel, din categoria descendenţilor, fac parte:

[1] **Fr.Deak**, *op.cit.*, pg. 86

Universitatea Hyperion

-copiii din căsătorie a celui care lasă moştenirea, precum şi descendenţii acestora. Constatarea nulităţii căsătoriei nu va produce efecte asupra copiilor, rezultaţi dintr-o astfel de căsătorie, aceştia păstrându-şi drepturile care revin copiilor din căsătorie, chiar dacă ambii soţi au fost de rea-credinţă la încheierea acesteia;

-copii celui care lasă moştenirea sau descendenţii lui din afara căsătoriei, cu singura condiţie ca filiaţia să fie stabilită potrivit legii. Astfel, art.63 al Codului familiei dispune „copilul din afara căsătoriei a cărui filiaţie a fost stabilită prin recunoaştere sau prin hotărâre judecătorească are, faţă de părinte şi rudele acestuia, aceeaşi situaţie ca şi situaţia legală a unui copil din căsătorie". Aşadar, principiul este, în această privinţă, asimilarea copilului din afara căsătoriei cu cel din căsătorie. Altfel spus, copilul din afara căsătoriei care şi-a stabilit filiaţia, are aceeaşi situaţie legală ca şi copilul din căsătorie, atât faţă de părinte, cât şi faţă de rudele acestuia[1];

-copii adoptaţi. Adopţia este actul juridic în temeiul căruia se stabilesc raporturi de rudenie, pe de o parte, între adoptat şi descendenţii săi şi adoptator şi rudele acestuia, pe de altă parte, asemănătoare acelora care există în cazul rudeniei fireşti[2]. Raporturile dintre adoptator şi adoptat sunt asemănătoare acelora existente între părinţi şi copii, adică adoptatul şi descendenţii săi, dobândesc, prin efectul adopţiei, aceleaşi drepturi pe care le are copilul din căsătorie faţă de părinţi săi. În trecut Codul familiei reglementa două feluri de adopţie şi anume:

a)*adopţia cu efecte restrânse,* în temeiul căreia adoptatul şi descendenţii săi deveneau rude cu adoptatorul, păstrându-se totodată legăturile de rudenie cu rudele lor fireşti;

b)*adopţia cu efecte depline* în temeiul căreia adoptatul şi descendenţii săi, deveneau rude cu adoptatorul şi cu rudele acestuia, încetând totodată, legăturile de rudenie dintre adoptat şi descendenţii săi, pe de o parte, şi părinţii fireşti ai adoptatului şi rudele acestora, pe de altă parte.

În prezent, dispoziţiile Capitolului III din titlul II al Codului familiei şi ale Legii nr.11/1990 privind încuviinţarea adopţiei au fost abrogate prin Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului cu privire la adopţie nr.25 din 12 iunie 1997, care nu operează pentru trecut şi reglementează numai adopţia cu efecte depline.

[1] **I.P.Filipescu**, *Tratat de dreptul familiei*, Ed. All, p. 360
[2] **I.P.Filipescu**, *Tratat de dreptul familiei*, Ed. All, p. 365

Universitatea Hyperion

În cele ce urmează, ținând cont de raporturile (generate de efectul adopției) care se stabilesc între persoana care lasă moștenirea și adoptat, ne vom referi la vocația succesorală a adoptaților.

1.În situația în care defunctul este și adoptatorul, felul adopției este irelevant deoarece, atât în cazul adopției cu efecte depline cât și în cazul adopției cu efecte restrânse, adoptatul și descendenții acestuia pot veni la moștenirea lăsată de adoptator.

Deosebirea între cele două feluri de adopție se va manifesta numai în ce privește raporturile adoptatului și descendenților săi cu rudele lor firești. Astfel, în cazul adopției cu efecte depline, legăturile de rudenie între adoptat și descendenții săi, pe de o parte, și părinții firești și rudele acestora, pe de altă parte, încetează și, deci, adoptatul și descendenții săi nu vor mai avea vocație succesorală față de ascendenții firești, În cazul adopției cu efect restrânse, deoarece se mențin legăturile de rudenie cu familia firească, adoptatul și descendenții săi vor avea vocație succesorală, în calitate de descendenți, față de ascendenții firești[1].

2.În situația în care adopția a fost consimțită nu de către defunct, ci de copilul lui ori alt descendent al său, deosebim două ipoteze:

-în cazul adopției cu efecte depline, adoptatul și descendenții săi vor avea vocație succesorală la moștenirea lăsată de defunct, deoarece ei devin rude nu numai cu adoptatorul, dar și cu rudele acestuia, între care ascendentul adoptatorului care lasă moștenirea;

-în cazul adopției cu efecte restrânse, adoptatul și descendenții săi nu vor avea vocație la moștenirea lăsată de ascendentul adoptatorului, deoarece o astfel de adopție nu creează legături de rudenie cu rudele adoptatorului, printre care ascendentul lui, care lasă moștenirea.

B.Drepturile la moștenire ale descendenților

În ceea ce privește întinderea drepturilor succesorale ale descendenților, deosebim două ipoteze:

[1] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 107, **T.R.Popescu**, *Dreptul familiei*, Tratat, vol.II, Ed. Didactică și Pedagogică, Buc., 1965, p.110; C.S.J., s.civ., dec. nr.595/1991, în Dreptul nr.1/1992, p.103, T.S., s.civ., dec.nr.369/1989, în Dreptul nr.1-2/1990, p.129

Universitatea Hyperion

1.Dacă descendenții vin singuri la moştenire, în nume propriu, cota-parte de moştenire ce se cuvine fiecăruia se stabileşte în mod egal, în funcție de numărul lor (pe capete).

În schimb, dacă descendenții vin la moştenire prin reprezentare, împărțirea se va efectua pe tulpini şi subtulpini, principiul egalității aplicându-se numai între ramurile din aceeaşi tulpină.

În legătură cu art.669 Cod civil, normă care determină întinderea drepturilor succesorale a descendenților, se impune o precizare. Astfel, articolul de mai sus prevede: „…Ei (descendenții) succed în părți egale când se găsesc toți în gradul dintâi şi sunt chemați după propriul lor drept; ei succed pe tulpini când sunt chemați toți sau unul din ei prin reprezentare”. Din cuprinsul acestei dispoziții legale se desprinde ideea că doar descendenții de gradul întâi, adică copiii împart succesiunea în părți egale, pe capete, de aceea ar fi binevenită excluderea cuvintelor „când se găsesc toți în gradul întâi”[1], deoarece întinderea drepturilor succesorale a descendenților mai îndepărtați în grad, cum sunt nepoții şi strănepoții defunctului, când vin la succesiune în nume propriu, este guvernată, de asemenea, de principiul egalității.

2.Dacă descendenții vin la moştenire în concurs cu soțul supraviețuitor al defunctului, indiferent de numărul lor, vor culege ¾ din moştenire, parte pe care o vor împărți în mod egal. În acest caz, se va stabili mai întâi cota ce se cuvine soțului supraviețuitor, iar restul se împarte între descendenți.

C.Caracterele juridice ale dreptului la moştenire al descendenților

Din prevederile Codului civil deducem următoarele caractere juridice ale dreptului la moştenire al descendenților:

a)Descendenții pot culege moştenirea, în nume propriu sau prin reprezentare.

b)Descendenții sunt moştenitorii rezervatari. Aceasta înseamnă că ei beneficiază, în puterea legii, de rezerva succesorală, limitând dreptul celui care lasă moştenirea de a dispune prin acte cu titlu gratuit, astfel încât liberalitățile făcute de defunct prin care se aduce atingere rezervei lor, vor fi supuse reducțiunii (art. 841 Cod civil).

[1] **C.Hamangiu**, *Codul civil adnotat*, Ed. Librăriei “Universala”, Alcalay&Co, 1930, vol.VI, p. 379

Universitatea Hyperion

c)Descendenții sunt moştenitori sezinari, adică se bucură, de drept, de posesiunea titlului de moştenitor şi nu au nevoie de îndeplinirea unor formalități pentru a intra în posesia moştenirii (art.653 Cod civil).

d)Descendenții sunt obligați să raporteze donațiile primite de la cel care lasă moştenirea, adică să readucă la masa succesorală bunurile pe care le-au primit de la cel care lasă moştenirea, dacă donațiile nu au fost făcute cu scutire de raport, art.751 Cod civil).

1.2.Clasa a II-a de moştenitori legali (ascendenții privilegiați şi colateralii privilegiați)

A.Precizări

Dacă defunctul nu are descendenți sau cei existenți nu pot sau nu vor să vină la moştenire, legea cheamă la succesiune rudele care fac parate din clasa a II-a de moştenitori legali.

Clasa a II-a de moştenitori legali este clasa mixtă, a *ascendenților privilegiați* şi a *colateralilor privilegiați* (ei se numesc privilegiați deoarece înlătură de la moştenire pe ceilalți ascendenți şi colaterali, denumiți ordinari, care fac parte din clase de moştenitori subsecvente). Clasa a II-a este *mixtă,* întrucât cuprinde două categorii de rude, ceea ce determină ca studierea problemelor legate de ascendenții privilegiați să se facă separat de cele privind colateralii privilegiați.

B.Ascendenți privilegiați

a.Noțiune

Deoarece drepturile succesorale ale părinților sunt expres prevăzute de Codul civil (art.670-673 Cod civil) în această privință nu se ridică mari probleme. Părinți vor avea vocație succesorală şi la moştenirea copilului născut dintr-o căsătorie declarată nulă sau anulată fiind irelevant faptul dacă au fost de bună-credință sau de rea-credință la încheierea acesteia. În ceea ce priveşte relațiile

Universitatea Hyperion

dintre copii şi părinţi nulitatea căsătoriei nu produce efecte retroactive, aşa fiind drepturile succesorale între părinţi şi copii rămân neatinse[1].

Vocaţia succesorală a mamei din afara căsătoriei ca şi a părinţilor, este consacrată expres de Codul civil (art.678 Cod civil) şi, deci, nu poate fi pusă la îndoială.

Tatăl din afara căsătoriei are vocaţie succesorală în cazul în care s-a stabilit filiaţia potrivit legii.

Deoarece vocaţia succesorală a tatălui din afara căsătoriei nu este consacrată expres de Codul civil sau de alte acte normative, în trecut, în literatura de specialitate românească, aceasta era pusă la îndoială pentru următoarele considerente:

1.Din însăşi denumirea succesiunii legale (transmiterea patrimoniului are loc în temeiul legii, la persoanele, în ordinea şi în cotele determinate de lege[2]) rezultă, că vocaţia succesorală legală trebuie să se sprijine pe o dispoziţie expresă a legii, o astfel de dispoziţie legală neexistând în ceea ce priveşte vocaţia succesorală a tatălui din afara căsătoriei la moştenirea lăsată de copilul său, mort fără descendenţi. În acelaşi timp, vocaţia succesorală a mamei din afara căsătoriei este prevăzută în art.678 Codul civil. Acest fapt ar putea fi interpretat în sensul că ar exprima voinţa tacită a legiuitorului de a nu admite tatăl din afara căsătoriei la moştenirea lăsată de copilul său, mort fără descendenţi.

2.Un alt argument care era evocat ar fi, că în situaţia în care filiaţia copilului din afara căsătoriei a fost stabilită în justiţie, neadmiterea tatălui din afara căsătoriei la moştenirea lăsată de copilul său, şi-ar putea găsi justificarea şi faptul că tatăl care a trebuit să fie constrâns prin hotărâre judecătorească să-şi îndeplinească îndatoririle de părinte nu ar putea fi socotit ca îndreptăţit să pretindă drepturi cu privire la moştenirea lăsată de copilul său.

3.Codul familiei (art.63), a asimilat situaţia legală a copilului din afara căsătoriei cu situaţia legală a copilului din căsătorie, dar extinderea situaţiei legale a copilului din căsătorie asupra celui din afara căsătoriei nu implică în mod necesar şi o asimilare simetrică a situaţiei legale a tatălui din afara căsătoriei cu aceea a tatălui din căsătorie[3].

În prezent, vocaţia succesorală a tatălui din afara căsătoriei la moştenirea lăsată de copilul său, mort fără posteritate, nu se mai pune la îndoială, fiind reclamată de raporturile de rudenie statornicite între copil şi tatăl

[1] **I.P.Filipescu**, *op.cit*., p. 194, **M.Eliescu**, *op.cit*., p.109-112; **C.Stătescu**, *op.cit*., p.134-135
[2] **Fr.Deak**, *op.cit*., p.110
[3] **M.Eliescu**, *op.cit*., p.110

Universitatea Hyperion

său prin stabilirea filiației, de principiul egalității între sexe şi de principiul reciprocității vocației succesorale legale. Totodată, Codul familiei (art.106) consacră indirect această soluție, atunci când prevede, fără a face deosebire între filiația din căsătorie sau din afara căsătoriei, că „părintele nu are nici un drept asupra bunurilor copilului în afară de dreptul la moştenire şi la întreținere”[1].

Vocația succesorală a tatălui din afara căsătoriei ar putea fi pusă la îndoială în situația în care stabilirea filiației din afara căsătoriei se face prin recunoaşterea voluntară a copilului de către însăşi tatăl; dacă se dovedeşte că această recunoaştere s-a făcut cu scopul de a crea tatălui din afara căsătoriei vocație succesorală la moştenirea copilului recunoscut. Pe drept cuvânt, în literatura de specialitate [2] s-a subliniat, că „dreptul la moştenire trebuie să fie un efect al stabilirii raporturilor de filiație, iar nu cauza ei”.

Ținând cont de faptul că în cazul adopției cu efecte depline adoptatul devine rudă cu adoptatorul (şi rudele acestuia) ca şi un copil firesc, iar raporturile cu părinții şi alte rude fireşti încetează, în dreptul ambelor state, adoptatorul va avea vocație succesorală la moştenirea lăsată de adoptat[3].

Totodată, în această situație părinții fireşti ai adoptatului, indiferent de faptul că sunt din căsătorie sau din afara căsătoriei, pierd orice vocație succesorală la moştenirea lăsată de cel adoptat. În ipoteza în care unul dintre soți adoptă cu efecte depline copilul firesc al celuilalt soț, părintele firesc, care este soțul adoptatorului, îşi păstrează vocația succesorală la moştenirea copilului.

În dreptul României nu a existat vreo prevedere legală, care ar conferi adoptatorilor din adopția cu efecte restrânse, expres, vocație succesorală la moştenirea adoptatului, mort fără posteritate, ceea ce a permis contestarea acestui drept al adoptatorilor, mai ales pentru faptul că, în acest caz, raporturile adoptatului cu familia firească (părinți şi alte rude) nu încetau, iar art.75 din Codul familiei (abrogat prin Ordonanța de Urgență a Guvernului cu privire la adopție nr.25 din 12 iunie 1997) făcea referință la drepturile adoptatului față de adoptator, nu şi invers.

Potrivit art.66 din Codul familiei (abrogat prin Ordonanța de Urgență a Guvernului cu privire la adopție nr.25 din 12 iunie 1997) înfierea se făcea numai în interesul celui înfiat. Interesul la care se referea legiuitorul era acela al normalei dezvoltări fizice şi morale a înfiatului. Faptul că înfierea se făcea numai în interesul înfiatului nu împiedica pe înfietor să dobândească prin efectul înfierii, drepturi patrimoniale, cum ar fi dreptul la întreținere (art.86

---

[1] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p.110, **M.Eliescu**, *op.cit*. p.112

[2] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 111

[3] **M.Eliescu**, *op.cit*., I, p.113-115; **C.Stătescu**, *op.cit*, p.135-137; **St.Cărpenaru**, *op.cit.*, p.407-409; **I.Zinveliu**, *op.cit*., p.31; **J.Manoliu, St.Răuschi**, *op.cit*., p.27; **D.Macovei**, *op.cit*., p.46; **E.Safta-Romano**, *op.cit*. p.93-94; **D.Chirică**, *op.cit*.p.50; **I.Lipoveanu**, *Moştenitori legali după dreptul succesoral al RSR* în L.P. nr.1/1958, p.41-42

Universitatea Hyperion

Codul familiei) sau, prin extindere, dreptul la moştenire. Totodată, nu exista deosebire între cele două feluri de adopție în ceea ce privește raporturile de rudenie dintre adoptator (nu şi rudele sale) şi adoptat. În sfârşit, soluția potrivit căreia adoptatorul din adopția cu efecte restrânse avea vocație succesorală era reclamată şi de principiul reciprocității vocației succesorale legale şi nu contravenea intereselor adoptatului, dreptul la moştenire al adoptatorului realizându-se la moartea lui[1], atunci când interesul adoptatului nu putea fi în joc. De aceea adoptatorul avea vocație succesorală la moştenirea lăsată de adoptat şi în cazul adopției cu efecte restrânse.

b.Împărțirea moştenirii între ascendenții privilegiați (şi între ei şi colateralii privilegiați)

În ceea ce privește întinderea drepturilor succesorale ale ascendenților privilegiați, deosebim trei ipoteze şi anume:

a)În situația în care la moştenire vin doar ascendenții privilegiați ai celui care lasă moştenirea, aceasta se va împărți în mod egal (art.670, alin.2 Cod civil), în funcție de numărul ascendenților, potrivit principiului egalității între rudele de aceeaşi clasă şi din acelaşi grad chemate la moştenire. În cazul adopției cu efecte restrânse adoptatorul (sau adoptatorii) vin la moştenire alături de părinții fireşti, moştenirea împărțindu-se în 2, 3 sau 4 părți. Dacă numai unul dintre părinți (fireşti sau din adopție) este în viață la data deschiderii succesiunii, acesta va culege întreaga moştenire.

b)În ipoteza concursului cu colateralii privilegiați, partea ascendenților se stabileşte astfel:

-dacă există un singur părinte, el va primi ¼ din moştenire, ¾ revenind colateralilor privilegiați, indiferent de numărul lor;

-dacă sunt în viață ambii părinți, ei vor culege o jumătate din moştenire (câte ¼ fiecare), cealaltă jumătate revenind colateralilor privilegiați indiferent de numărul lor (art.671, 673 Cod civil). În situația în care există atât părinți fireşti cât şi adoptatori, concursul dintre ei va afecta nu cota colateralilor privilegiați, ci cotele lor succesorale. Astfel, partea de ½ a părinților va fi împărțită între ei, aceştia putând lua, în mod egal, o cotă de ¼, 1/6 sau 1/8.

c)În situația în care alături de clasa a II-a de moştenitori, vine în concurs şi soțul supraviețuitor al celui care lasă moştenirea, mai întâi se va

[1] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p.110

Universitatea Hyperion

stabili cota ce se cuvine acestuia, iar restul se va împărți între moştenitorii din clasa a II-a, după regulile arătate[1].

c.Caracterele juridice ale dreptului la moştenire al ascendenților privilegiați

Din dispozițiile Codului civil se desprind următoarele caractere ale drepturilor succesorale ale ascendenților privilegiați:

-ascendenții privilegiați pot veni la moştenire numai în nume propriu, nu şi pe calea reprezentării:

-ascendenții privilegiați nu sunt obligați la raportul donațiilor;

-ascendenții privilegiați sunt moştenitori rezervatari.

-ascendenții privilegiați sunt moştenitori sezinari.

C.Colateralii privilegiați

1.Noțiune

Colateralii privilegiați sunt frații şi surorile celui care lasă moştenirea, precum şi descendenții acestora până la gradul IV inclusiv (nepoți şi strănepoți de frate ori soră), care vin la moştenire prin intermediul reprezentării succesorale.

Frații şi surorile celui care lasă moştenirea pot fi:

a) din aceeaşi căsătorie a părinților: frați buni şi surori bune;

a) din căsătorii deosebite: în cazul în care copiii au tată comun firesc sau adoptator şi mame diferite ei sunt numiți – frați (surori) consângeni; în cazul în care copii au aceeaşi mamă firească sau adoptatoare şi tați diferiți, copiii sunt numiți – frați(surori) uterini;

c) din afara căsătoriei;

[1] **I.C.Vurdea (I), Fr.Deak**, *Stabilirea drepturilor succesorale ale ascendenților privilegiați şi colateralilor privilegiați în concurs cu soțul supraviețuitor* în RRD nr.4/1989, p.25-35

Universitatea Hyperion

a) din adopția cu efecte depline.

În cazul adopției cu efecte restrânse, adoptatul şi descendenții lui nu devin rudă cu rudele adoptatorului şi nici cu descendenții lui. Aşa fiind, adoptatul cu efecte restrânse nu va avea vocație succesorală, în calitate de colateral privilegiat, la moştenirea lăsată de descendenții adoptatorului şi, invers, descendenții adoptatorului nu vor avea vocație succesorală la moştenirea lăsată de adoptatul cu efecte restrânse , în acest caz colateralii privilegiați ai adoptatului fiind recrutați din frații şi surorile sale fireşti.

În situația în care adoptatorul a adoptat mai mulți copii, deosebim trei ipoteze:

-dacă toate adopțiile au fost cu efecte depline, va opera principiul reciprocității vocației succesorale legale între frați şi surori;

-dacă toate adopțiile au fost cu efecte restrânse cei adoptați nu vor avea vocație succesorală în calitate de colaterali privilegiați (sensul negativ al principiului reciprocității vocației succesorale legale);

-dacă unele adopții au fost cu efecte depline, iar altele cu efecte restrânse, cel adoptat cu efecte restrânse nu va avea – în calitate de colateral privilegiat – vocație succesorală la moştenirea copiilor fireşti şi copiilor din adopția cu efecte depline ai adoptatorului, după cum nici aceştia nu vor avea vocație succesorală la moştenirea lăsată de cel adoptat cu efecte restrânse[1].

În ceea ce priveşte vocația succesorală a adoptatului din adopția cu efecte restrânse la moştenirea lăsată de copiii adoptați de părinții săi fireşti, deosebim după cum adopția a fost efectuată cu efecte depline sau cu efecte restrânse. În prima ipoteză, întrucât cel adoptat cu efecte restrânse păstrează legăturile de rudenie cu familia sa firească, acesta, pe de o parte, şi frații ori surorile fireşti, precum şi cei adoptați cu efecte depline de părinții săi, pe de altă parte, se vor moşteni reciproc, în calitate de colaterali privilegiați, ceea ce nu se întâmplă în cea de a doua ipoteză, în care părinții fireşti a adoptatului cu efecte restrânse ar fi efectuat o adopție cu efecte restrânse[2].

2.Întinderea drepturilor succesorale ale colateralilor privilegiați

[1] **Fr.Deak**, *op.cit*., p. 114-115
[2] **Fr.Deak**, *op.cit*.p.114; **M.Eliescu**, *op.cit*., p.119

Întinderea drepturilor succesorale ale colateralilor privilegiați, diferă după cum aceştia vin singuri la moştenire, în concurs cu ascendenții privilegiați sau în concurs cu soțul supraviețuitor. În tot cazul, mai întâi, se va defalca cota-parte ce se cuvine soțului supraviețuitor a celui care lasă moştenirea. În situația în care colateralii privilegiați vin singuri la succesiune, ei vor culege întreaga moştenire, iar în concurs cu ascendenții privilegiați vor culege ½ sau ¾ din patrimoniul succesoral, după cum există ambii părinți sau un singur părinte.

În ipoteza împărțirii moştenirii între colateralii privilegiați distingem după cum aceştia sunt din aceeaşi căsătorie sau din căsătorii diferite.

În prima situație moştenirea se va împărți între frații şi surorile celui care lasă moştenirea, în mod egal, adică pe capete, potrivit principiului egalității între moştenitorii de grad egal, (art.674 Cod civil) la fel procedându-se şi în cazul descendenților din frați şi surori, dacă aceştia vin la moştenire în nume propriu. În schimb, dacă descendenții din frați şi surori vin la moştenire prin reprezentare, chiar dacă sunt de grad egal, împărțirea se va efectua pe tulpini şi subtulpini.

În a doua situație, dacă frații şi surorile provin din căsătorii diferite, moştenirea nu se va mai împărți pe capete, ci pe linii.

Împărțirea pe linii este o modalitate specială de împărțire a moştenirii care se aplică în acele cazuri în care, în calitate de colaterali privilegiați, sunt chemați la moştenire frați şi surori ai defunctului care nu sunt din aceiaşi părinți[1]. Astfel, potrivit art. 674 Cod civil există trei categorii de colaterali privilegiați, atunci când aceştia provin din aceeaşi căsătorie, din afara căsătoriei ori din adopție:

-frați buni (primari sau drepți), dacă au aceeaşi mamă şi acelaşi tată cu cel care lasă moştenirea, indiferent dacă sunt din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopția cu efecte depline făcută de ambii părinți;

-frați consangvini (consângeni), adică frați care au numai acelaşi tată cu cel care lasă moştenirea indiferent dacă sunt din căsătorii deosebite, din afara căsătoriei sau din adopția cu efecte depline făcută numai de tată;

-frați uterini, când au numai aceeaşi mamă cu cel care lasă moştenirea, indiferent dacă provin din căsătorii deosebite, din afara căsătoriei sau din adopția cu efecte depline făcută numai de mamă.

[1] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p.116; **M.Eliescu**, *op.cit.*, I, p.121-123; **D.Macovei**, *op.cit.*, p.50; **E.Safta-Romano**, *op.cit.*, p.99; **D.Chirică**, *op.cit.*, p.54; CSJ. S.civ., dec.nr.1031/1991 în Dreptul nr.1/1992, p.107

Dacă la succesiunea celui care lasă moştenirea sunt chemaţi fraţi şi surori, făcând parte din aceeaşi categorie, de exemplu, toţi sunt fraţi uterini cu defunctul, atunci porţiunile lor succesorale vor fi egale.

Dacă, însă, la succesiune vin fraţii şi surori din categorii diferite, moştenirea sau partea din moştenire ce se cuvine colateralilor privilegiaţi se împarte în două părţi egale, dintre care una (jumătate) se cuvine liniei paterne (*dimidia paternis)*, iar cealaltă jumătate liniei materne (*dimidia maternis)*. Fraţii (surorile) numai după tată (consangvini) ori numai după mamă (uterini) vin la moştenire numai în linia din care fac parte (art.674 Cod civil). Fraţii (surorile) buni sunt chemaţi la succesiunea defunctului în ambele linii, astfel aceştia culegând o parte mai mare a patrimoniului succesoral decât fraţii (surorile) uterini sau consangvini (privilegiul dublei legături). În această situaţie, suntem în prezenţa unei derogări de la principiul, potrivit căruia în cadrul aceleiaşi clase de moştenitori, rudele de grad egal succed în părţi egale.

Deşi art.674 din Codul civil (norma care reglementează împărţirea pe linii) se referă numai la ipoteza în care colateralii privilegiaţi vin în concurs cu ascendenţii privilegiaţi şi numai dacă fraţii şi surorile sunt din „căsătorii diferite", împărţirea pe linii se va aplica şi în următoarele situaţii:

-atunci când la moştenire vin numai colateralii privilegiaţi şi aceştia fac parte din categorii diferite;

-împărţirea pe linii se va aplica şi în cazul fraţilor şi surorilor din afara căsătoriei, precum şi din adopţia cu efecte depline;

-împărţirea pe linii se va aplica şi în cazul descendenţilor din fraţi sau surori, faptul că ei ar veni la moştenire prin reprezentare sau în nume propriu, fiind irelevant.

3.Caracterele juridice ale dreptului la moştenire al colateralilor privilegiaţi[1]

a)Colateralii privilegiaţi ai celui care lasă moştenirea pot veni la succesiune numai în nume propriu, în schimb descendenţii lor, pot să culeagă moştenirea şi prin intermediul reprezentării succesorale.

[1] T.S., s.civ., dec.nr.154/1972, în CD, 1972, p. 178

Universitatea Hyperion

b)Colateralii privilegiați nu sunt moştenitori rezervatari şi nici moştenitori sezinari.

c)Colateralii privilegiați nu sunt obligați la raportul donațiilor.

1.2. Clasa a III-a de moştenitori legali (ascendenți ordinari)

A.Noțiune

În situația în care cel crea lasă moştenirea nu are moştenitori din primele două clase sau cei existenți nu pot sau nu vor să vină la moştenire, legea cheamă la moştenire clasa a treia de moştenitori-ascendenții ordinari. Ascendenții ordinari sunt rude în linie dreaptă ascendentă a celui care lasă moştenirea, alții decât părinții şi anume: bunici, străbunici etc. fără limită în grad, din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopția cu efecte depline.

În cazul în care cel care lasă moştenirea a fost adoptat cu efecte restrânse, ascendenții lui ordinari se vor recruta dintre rudele sale fireşti[1].

B.Întinderea drepturilor succesorale ale ascendenților ordinari

În cazul în care la moştenire sunt chemați numai ascendenți de acelaşi grad, moştenirea se va împărți între ei în părți egale. Dacă ascendenții sunt de grade diferite, potrivit principiului proximității gradului de rudenie, ascendenții mai îndepărtați în grad vor fi înlăturați de către cei mai apropiați în grad.

Dacă, în concurs cu ascendenții ordinari, la moştenire este chemat şi soțul supraviețuitor al defunctului, aceştia vor culege indiferent de numărul lor ¼ din moştenire, stabilindu-se, mai întâi, cota ce se cuvine soțului supraviețuitor, restul împărțindu-se între ascendenții ordinari potrivit principiului proximității gradului de rudenie şi împărțirii în părți egale a moştenirii între rudele de acelaşi grad.

C.Caracterele juridice ale dreptului la moştenire al ascendenților ordinari

[1] **Fr.Deak**, *op.cit.*, p. 119

Universitatea Hyperion

Din dispozițiile Codului civil se desprind următoarele caractere juridice ale drepturilor succesorale ale ascendenților ordinari:

a)ascendenții ordinari pot veni la moştenire numai în nume propriu, nu şi prin reprezentare;

b)ascendenții ordinari nu sunt moştenitori rezervatari;

c)ascendenții ordinari nu sunt obligați la raportul donațiilor;

d)ascendenții ordinari, fiind rude în linie directă, sunt moştenitori sezinari.

1.4.Clasa a IV-a de moştenitori legali (colateralii ordinari)

A.Noțiune

În cazul în care nu există moştenitori din primele trei clase sau dacă aceştia sunt nevrednici sau renunțători, legea cheamă la moştenire clasa a patra de moştenitori-colateralii ordinari, adică rudele colaterale ale celui care lasă moştenirea, care nu sunt frați sau surori ori descendenți ai acestora(art. 675 Cod civil). Ei sunt chemați la moştenire până la gradul IV inclusiv şi pot fi din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopția cu efecte depline[1].

B.Împărțirea moştenirii între colateralii ordinari

Colateralii ordinari sunt chemați la moştenire potrivit principiului proximității gradului de rudenie. Astfel, unchii şi mătuşile, care sunt rude de gradul III înlătură de la moştenire pe verii primari şi fratele sau sora bunicilor defunctului, care sunt rude de gradul IV. Împărțirea succesiunii între colateralii ordinari de acelaşi grad de rudenie se face pe capete. Dacă alături de colateralii ordinari, la moştenire este chemat şi soțul supraviețuitor al celui care lasă moştenirea, se va stabili – mai întâi – cota ce se cuvine soțului supraviețuitor, care este de ¾, iar restul se va împărți între colateralii ordinari.

[1] **C.Stătescu**, *op.cit*., p.141; **Şt.Cărpenaru**, *op.cit.*, p.412, **Fr.Deak**, *op.cit*., p.121; **D.Chirică**, *op.cit*., p.55; T.Reg.Oltenia, dec.civ.nr.1604/1966 cu Notă critică de V.Economu în RRD nr.12/1967, p.127-128

Universitatea Hyperion

C.Caracterele juridice ale dreptului la moştenire al colateralilor ordinari

Colateralii ordinari pot veni la moştenire numai în nume propriu (nu şi prin reprezentare), ei nu sunt moştenitori rezervatari şi nici sezinari şi nu sunt obligaţi la raportul donaţiilor.

2.Drepturile succesorale ale soţului supravieţuitor al defunctului

2.1.Reglementare

Soţul supravieţuitor, până la apariţia Legii nr.319/1944, prin care s-au adus modificări fundamentale situaţiei succesorale şi inechitabile la care era supus acesta, ca urmare a dispoziţiilor prevăzute în Codul civil, era considerat şi tratat ca un succesor neregulat şi nerezervatar. Ca urmare a apariţiei legii speciale, soţul supravieţuitor a fost trecut în rândul moştenitorilor regulaţi, rezervatari, dobândind astfel un drept succesoral în concurs cu oricare din cele patru clase de moştenitori, precum şi anumite drepturi succesorale speciale, toate acestea fără ca însă, legiuitorul să facă deosebire între soţul bărbat sau femeie, între situaţia materială acceptabilă, bună sau precară a acestuia. Legiuitorului de la 1944 în vederea definitivării dispoziţiilor privitoare la soţul supravieţuitor, nu i-au putut scăpa şi sentimentele ce leagă pe majoritatea soţilor atunci când căsătoria nu apare ca o formă a simulaţiei, ci ea se întemeiază pe relaţiile de afectivitate şi sprijin reciproc, pe bunurile aparţinând gospodăriei casnice şi darurile de nuntă, care cuprind în ele amintirea căminului desfăcut prin deces şi sunt mai mult ca orice legate de viaţa intimă a soţilor.

Legea nr.319/1944 a reprezentat pentru instituţia dreptului succesoral o adevărată cucerire, venită să întărească familia şi relaţiile patrimoniale dintre soţi.

2.2.Condiţiile speciale cerute soţului supravieţuitor pentru a putea moşteni

Sub titlul „Despre calităţile cerute pentru a succede”, Codul civil (art.654-658) prevede două condiţii – una pozitivă şi una negativă – pe care trebuie să le întrunească o persoană pentru a putea moşteni: să aibă capacitate succesorală şi să nu fie nedemnă de a moşteni.

Universitatea Hyperion

La aceste două condiții, doctrina mai adaugă o a treia condiție, şi anume vocația de moştenire[1].

Pe lângă aceste trei condiții generale, necesare pentru a culege moştenirea de către orice succesibil, nu numai de către soțul supraviețuitor, mai este nevoie de îndeplinirea şi a unei condiții speciale, şi anume, ca la deschiderea moştenirii cel ce îi supraviețuieşte să aibă calitatea de soț.

Îndeplinind condițiile menționate mai sus, soțul supraviețuitor, pentru a putea succede, trebuie să accepte şi moştenirea lăsată de soțul defunct, acest lucru fiind la latitudinea sa, căci potrivit art.686 C. civil nimeni nu este obligat de a face acceptarea unei moşteniri ce i se cuvine (*neom inviturs heres).* Potrivit art.696 C. civil „eredele ce renunță este considerat că n-a fost niciodată erede". Prin aceasta se desființează cu titlu retroactiv titlul de moştenitor, devenind, astfel, o persoană străină de moştenire.

Pentru a-l putea moşteni pe defunct, soțul supraviețuitor trebuie să îndeplinească *condițiile generale* cerute de lege pentru a moşteni (capacitate succesorală, să nu fie nedemn etc.), dar şi *o condiție specială*[2]*, şi anume: să aibă calitatea de soț la data deschiderii moştenirii.*

Impunându-se în lumina principiului modern al egalității dintre soți, necesitatea calității de soț la data deschiderii succesiunii, nu poate să facă distincție între soțul bărbat şi sau femeie.

Pentru ca soțul supraviețuitor să aibă această calitate, căsătoria trebuie să fie valabil încheiată, adică să fie îndeplinite toate condițiile de fond şi formă necesare pentru încheierea ei.

În continuare, urmează să facem anumite precizări în legătură cu momentul până la care menține calitatea de soț în cazul desfacerii căsătoriei, şi, respectiv, desființării căsătoriei.

---

[1] **M. Eliescu**, *Moştenirea şi devoluțiunea ei în dreptul RSR,* Ed. Academiei, Bucureşti, 1966, p.65; **C. Stătescu**, *Drept civil, Contractul de transport. Drepturile de creație intelectuală succesorală. Succesiunile,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1967, p.112, **Şt. Cărpenaru**, *Drept de moştenire în Dreptul civil. Contracte speciale. Dreptul de proprietate intelectuală. Dreptul de moştenire de* **Fr. Deak şi Şt. Cărpenaru,** *TU Bucureşti, 1983, p.385,* **Fr. Deak,** *Moştenirea legală*, Ed. Actami, Bucureşti, 1996, p.37, **I. Zinveliu**, *Dreptul de moştenire,* Ed. Dacia, Cluj, 1978, p.15; **J. Manoliu**, *Drept civil. Succesiuni,* Ed. Chemarea, Iaşi, 1995, p.19; **D. Chirică**, *Drept civil. Succesiuni,* Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1996, p.16; **R. Petrescu**, *Drept succesoral,* Ed. Oscar Print, Bucureşti, 1995, p.73.

[2] Ca o „compensație" pentru lipsa rudeniei cu defunctul (a se vedea Fr. Deak, op. cit., p.100).

Universitatea Hyperion

1.Desfacerea căsătoriei

Desfacerea căsătoriei este reglementată de art.37 alin.2 C. familiei, aşa cum a fost el modificat prin Legea nr.59/1993[1](lege privind modificarea C. pr. pen., C. familiei, Legii contenciosului administrativ nr.29/1990 şi Legii nr.94/1992 privind organizarea şi funcţionarea Curţii de Conturi), precum şi de art.39 alin.1 din C. familiei care prevede că „căsătoria este desfăcută din ziua când hotărârea prin care s-a pronunţat divorţul a rămas irevocabilă".

Până la această dată, calitatea de soţ se păstrează, chiar dacă moartea a intervenit în cursul procesului, eventual chiar după pronunţarea divorţului, dar înainte ca hotărârea să fi devenit irevocabilă[2]. Aceasta este o consecinţă a faptului că încetarea căsătoriei se produce prin deces[3], iar nu prin divorţ.

Deşi hotărârea de divorţ supusă apelului şi recursului, nu şi cererii de revizuire, totuşi va putea fi desfiinţată prin folosirea căilor extraordinare de atac, respectiv contestaţia în anulare sau recursul în anulare.

În cazul în care, prin folosirea acestor căi extraordinare de atac, este desfiinţată hotărârea de divorţ şi survine decesul unuia din soţi, soţul rămas în viaţă îşi va păstra, şi în această situaţie, calitatea de succesor.

Soluţia este în concordanţă cu prevederile de ordin procesual şi cu o aplicare riguroasă a legii. Se omite, însă, faptul că în justificarea recunoaşterii dreptului succesoral al soţului supravieţuitor a stat afecţiunea prezumată şi existenţa căsătoriei. Ori, în situaţia amintită, căsătoria subzistă în mod formal, prezumţia de afecţiune fiind contrazisă de o stare de fapt evidentă[4].

O ultimă precizare se impune în privinţa corelaţiei dintre desfacerea căsătoriei prin divorţ şi dreptul de moştenire al soţului supravieţuitor. Potrivit art.39 alin.2 C. familiei „Faţă de cel de-al treilea, efectele patrimoniale ale căsătoriei încetează la data când s-a făcut menţiune despre hotărârea de divorţ pe marginea actului de căsătorie sau de la data când ei au cunoscut divorţul pe altă cale". Deci, potrivit actualei reglementări, efectuarea menţiunii este o măsură de

[1] Legea nr.59/1993 a fost completată prin Legea nr.65/1993 publicată la 7 octombrie 1993.
[2] **Fr. Deak**, *op. cit.*, p.100.
[3] T.S. dec. civ.197/1982 (nepublicată).
[4] **R. Petrescu**, *op. cit.*, p.76.

Universitatea Hyperion

publicitate, care are ca scop de a face opozabilă[1] față de terți desfacerea căsătoriei. Potrivit unei opinii[2], la care ne raliem şi noi, terțul de bună-credință care nu a avut cunoştință de divorț şi care are contract cu fostul soț înainte de efectuarea mențiunii despre hotărârea de divorț pe marginea actului de căsătorie, poate invoca inopozabilitatea efectelor patrimoniale ale divorțului, în locul mijloacelor de apărare la îndemâna oricui de bună-credință(precum art.1909 C. civil sau uzucapiunea de 10-20 ani sau teoria moştenitorului aparent). Este dat în acest sens şi un exemplu: un terț de bună-credință cumpără de la fostul soț rămas în viață, pe care îl consideră moştenitor în calitate de soț supraviețuitor, un autoturism sau chiar un imobil înainte de efectuarea mențiunii pe marginea actului de căsătorie, dar după rămânerea irevocabilă a hotărârii de divorț.

2.Desființarea căsătoriei. Neîmplinirea oricăreia din cerințele legale[3] pentru încheierea căsătoriei constituie un impediment la căsătorie în sens larg. În cazul încheierii căsătoriei cu nerespectarea dispozițiilor legale pot interveni, după împrejurări, sancțiuni care sunt de natură diferită, civilă, penală. Sancțiunile civile sunt nulitățile care reprezintă sancțiunile îndreptate împotriva acelor efecte ale actului juridic care contravin scopului prevederilor legale încălcate cu ocazia încheierii sale[4]. Codul familiei conține, însă, în ce priveşte nulitatea căsătoriei dispoziții derogatorii de la dreptul comun, dat fiind importanța căsătoriei şi a familiei întemeiate pe baza ei, precum şi gravitatea deosebită a consecințelor pe care le implică desființarea căsătoriei[5]. Se înțelege că dacă unul din soți ar deceda după desființarea căsătoriei, problema dreptului de moştenire nu se mai pune.

Spre deosebire de situația acțiunii de divorț pendinte la data încetării din viață a unuia dintre soți şi care nu va mai putea continua după producerea

[1] **I.P.Filipescu**, *Tratat de dreptul familie,* Ed. All, Bucureşti, 1996, p.229.
[2] **Fr. Deak**, *op. cit*., p.101.
[3] Pentru amănunte vezi **I.P.Filipescu**, *op. cit*., p.23-28.
[4] **Tr.Ionescu, E.A.Barasch**, *Tratat de drept civil,* vol.I, Bucureşti, Ed. Academiei, 1967, p.317.
[5] Potrivit art.10 Codul familiei, nulitatea absolută a căsătoriei intervine în cazul impubertății legale, bigamiei, rudeniei, adopției, stării de alienație sau debilitate mintală, precum şi lipsei vremelnice de discernământ, nerespectării cerințelor de formă privitoare la publicitatea şi caracterul solemn al actului juridic al căsătoriei, necompetenței delegatului de stare civilă, lipsei diferenței de sex şi fictivității căsătoriei. Cu privire la nulitățile relative, acestea în materie de căsătorie intervin numai în cazul viciilor de consimțământ. Pentru amănunte a se vedea în acest sens: **C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al.Baicoianu**, *Tratat de drept civil,* vol.I, Bucureşti, Ed. Națională, 1928, p..183-196; **0**, *Traite de droit civil,* tom I, Paris, 1957, p.589-592; **M. De Juglart**, *Cours de droit civil,* tom.I, Paris, 1967, p.318, **I. Pilipescu,** *op. cit*., p.28; **T.R.Popescu**, *Dreptul familiei,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1965, p.316, **Tr. Ionescu**, *op. cit*., p.64.

divorțului – soțul supraviețuitor păstrându-şi dreptul său succesoral – acțiunea în anularea sau nulitatea căsătoriei va putea continua şi după acest eveniment.

Aşa după cum am văzut, în ipoteza constatării nulității sau anulării unei căsătorii conform regulilor de drept comun, căsătoria se desființează cu efect retroactiv. Aceasta înseamnă, că în principiu, dacă în intervalul de timp cuprins între data încheierii căsătoriei şi data constatării nulității căsătoriei intervine decesul unuia dintre soți, soțul supraviețuitor nu-l va putea moşteni pe defunct întrucât pierde cu efect retroactiv calitatea de soț; prin excepție, în conformitate cu dispozițiile art.23 alin.1 C. familiei, care prevede că „soțul care a fost de bună-credință la încheierea căsătoriei declarată nulă sau anulată păstrează, până la data când hotărârea instanței judecătoreşti rămâne definitivă, situația unui soț dintr-o căsătorie valabilă", soțul de bună-credință îşi păstrează situația unui soț dintr-o căsătorie valabil încheiată până la data când hotărârea de declarare a nulității sau anulării rămâne irevocabilă[1].

2.3.Comunitatea de bunuri a soților şi dreptul de moştenire al soțului supraviețuitor

În reglementarea Codului familiei, regimul comunității de bunuri constituie singurul regim matrimonial îngăduit de lege. Soții nu pot stabili, prin convenție, un alt regim în ceea ce priveşte raporturile patrimoniale, chiar dacă regimul convenit nu ar însemna în nici o măsură adoptarea unui regim contrar principiului egalității în drepturi dintre bărbat şi femeie.

Literatura de specialitate[2] şi practica judiciară au subliniat în mod unanim şi constant că bunurile dobândite de soți în timpul căsătoriei se prezintă în forma coproprietății devălmaşe, cu afectațiunea specială de a satisface nevoile căsătoriei. O dată cu încetarea căsătoriei, în mod firesc încetează şi comunitatea de bunuri a soților, tocmai pentru că temeiul şi rațiunea existenței comunității de bunuri rezidă în căsătorie.

Moartea unuia dintre soți, care potrivit art.37 alin.1 C. familiei, face să înceteze căsătoria, constituie o cauză ce determină sfârşitul comunității de bunuri.

---

[1] **Fr. Deak**, *op. cit*., p.102; **D. Chirică**, *op. cit.*, p.58; **V. Economu**, *Dreptul de succesiune al soțului supraviețuitor,* în L.P. nr.5, 1957; p.530-531.

[2] **T.R.Popescu**, *op. cit*., vol.I, p.104; **I.P. Filipescu**, *op. cit*., p.85; **P. Anca**, *Încheierea căsătoriei şi efectele ei,* Ed. Academiei, Bucureşti, 1981, p.85; **C. Oprişan**, *Situația juridică a bunurilor soților în timpul căsătoriei,* J.N.nr.5, 1954; p.614, **D. Lupulescu**, *Dreptul de proprietate comună al soților,* Casa de editură şi presă „Şansa"SRL, Bucureşti, 1993, p.188.

Universitatea Hyperion

Prin moartea unuia dintre soți partea sa din bunurile comune se transmite succesorilor în cotele determinate de lege. Cu ocazia dezbaterii succesorale se stabilesc în primul rând cotele-părți ale soților din bunurile comune, apoi în concurs cu ceilalți moştenitori, dreptul succesoral al soțului supraviețuitor în partea bunurilor comune şi proprii ale soțului predecedat.

Soțul supraviețuitor şi ceilalți succesori ai soțului predecedat pot să procedeze la împărțirea bunurilor comune ale soților prin bună învoială înainte sau în cadrul dezbaterii succesorale notariale, individualizând dreptul fiecăruia asupra bunurilor ce s-au aflat în devălmăşie (art.77 din Legea nr.36/1995).

Obiect al proprietății codevălmaşe a soților poate fi orice bun dacă îndeplineşte cumulativ următoarele condiții:

– bunul să fie dobândit în timpul căsătoriei şi

- bunul să nu facă parte din categoria bunurilor expres prevăzute în cuprinsul art.31 C. familiei şi care sunt considerate bunuri proprii ale fiecăruia dintre soți.

Timpul căsătoriei este delimitat de anumite acte sau fapte juridice. Astfel, dacă începutul căsătoriei este, invariabil, determinat de încheierea căsătoriei în prezența delegatului de stare civilă competent, data încetării căsătoriei comportă momente diferite când aceasta poate interveni.

În cazul care ne interesează, căsătoria poate înceta fie prin moartea constatată fizic a soțului defunct, fie moarte declarată judecătoreşte, data morții fiind cea stabilită în certificatul de deces sau prin sentința judecătorească declarativă de moarte. Din acest moment încetează şi comunitatea de bunuri, moment în care soțul supraviețuitor devine titular al celor două drepturi distincte, pe care le-am arătat.

Deci soțul supraviețuitor va culege din comunitatea de bunuri cota ce i se cuvine nu în calitatea sa de succesor, ci în calitatea de codevălmaş. Recunoaşterea acestui drept asupra comunității de bunuri este guvernată de dispozițiile Codului familiei şi nu de dispozițiile Codului civil sau ale Legii nr.319/1944.

Împărțeala bunurilor comune se face potrivit dispozițiilor Codului familiei care se întregesc cu normele cuprinse în Codul civil(art.728-799). Deşi

Universitatea Hyperion

dispozițiile Codului civil şi a celorlalte acte normative menționate, se referă la împărțeala bunurilor ce alcătuiesc obiectul dreptului de proprietate comună pe cote-părți rezultând dintr-o succesiune, totuşi ele cuprind reguli generale, aplicabile tuturor împărțelilor, indiferent de cauza ce a determinat naşterea de proprietate comună.

2.4.Drepturile succesorale ale soțului supraviețuitor

A. Enumerare

Prevederile Legii nr.319/1944 recunosc soțului supraviețuitor o largă categorie de drepturi.

Astfel, art.1 al Legii nr.319/1944 recunoaşte soțului supraviețuitor un drept la moştenire în concurs cu oricare dintre clasele de moştenitori.

Art.4 al Legii nr.319/1944 consacră un drept de abitație al soțului supraviețuitor asupra casei de locuit.

Art.5 al legii nr.319/1944 recunoaşte un drept de moştenire special asupra mobilelor şi obiectelor aparținând gospodăriei casnice şi asupra darurilor de nuntă în afara cazului când vine în concurs cu descendenții.

A. Cota succesorală la care are dreptul soțul supraviețuitor

a. Câtimea dreptului de moştenire al soțului supraviețuitor

Soțul supraviețuitor nu face parte din nici o clasă de moştenitori legali, dar vine în concurs la moştenire cu fiecare clasă.

El este beneficiarul unei cote-părți din moştenire a cărei întindere diferă în funcție de clasa de moştenitori cu care vine în concurs.

În continuare, vom înfățişa dreptul soțului supraviețuitor, în concurs cu fiecare clasă de moştenitori în parte, drepturi stabilite de art.1 din Legea nr.319/1944 şi statuate în practica judecătorească[1]:

1)În concurs cu copiii defunctului sau descendenții acestora, indiferent de numărul lor, soțul supraviețuitor moşteneşte cota de ¼ din moştenire;

2)În concurs cu părinții defunctului sau numai cu unul din ei, cât şi cu frații şi surorile defunctului ori cu descendenții acestora, indiferent de numărul

[1] Jud. Braşov, dec. civ., nr.9772/25.08.1992 (nepublicată); Jud. Braşov, dec. civ. nr.4816/16.04.1992; Jud. Braşov dec-. civ. nr.4606/14.04.1992 (nepublicată); Jud. Braşov dec. civ. nr.7616/22.11.1990 (nepublicată).

Universitatea Hyperion

ascendenților privilegiați sau colateralilor privilegiați, soțul supraviețuitor are dreptul la 1/3 din moştenire;

3)În concurs numai cu ascendenții privilegiați sau numai cu colateralii privilegiați, soțul supraviețuitor are dreptul, în ambele cazuri, la ½ din moştenire;

4)În concurs numai cu ascendenții ordinari, soțul supraviețuitor are dreptul la ¾ din moştenire;

5)În concurs cu colateralii ordinari, soțul supraviețuitor are dreptul la ¾ din moştenire;

6)În absența tuturor rudelor în grad succesibil, soțul supraviețuitor va culege întreaga moştenire.

Soțul supraviețuitor este prin urmare, chemat la moştenire alături de toți ceilalți succesori legali, chiar împreună cu descendenții, cota ce i se cuvine pornind de la ¼ din masa succesorală şi ajungând să cuprindă întreaga moştenire. Observăm din textul art.1 din Legea nr.319/1944, că legiuitorul a adoptat sistemul cotelor fixe, care nu sunt influențate sau modificate de numărul moştenitorilor care vin la moştenire dintr-o clasă; se asigură, în acest mod, soțului o parte invariabilă din moştenire.

B. Imputarea cotei soțului supraviețuitor asupra masei succesorale

Majoritatea covârşitoare a doctrinei[1] a stabilit: cota de moştenire legală a soțului supraviețuitor se impută asupra întregii mase succesorale, conducând în mod invariabil la scăderea masei succesorale asupra căreia se impută cotele cuvenite moştenitorilor cu care vine în concurs.

În concurs cu descendenții, soțului supraviețuitor îi revine ¼ din moştenire, urmând ca restul de ¾ să se împartă între descendenți în mod egal.

[1] **C.Stătescu**, *op. cit.*, p.149; **Şt. Cărpenaru** *op. cit.*, p.415; **I. Zinveliu**, *op. cit.*, p.33; **Fr. Deak**, *op. cit.*, p.108; **J. Manoliu**, *op. cit.*, p.58; **D. Macovei**, *op. cit.*, p.82; **M. Popa,** *Drept civil. Succesiuni.,* Ed. Oscar Print, Bucureşti, 1995, p.53; **L. Stănciulescu**, *Drept civil. Dreptul de moştenire,* Ed. Atlas lex, Bucureşti, 1996, p.70; **I.C.Vurdea, Fr. Deak**, *Stabilirea drepturilor succesorale ale ascendenților privilegiați şi colateralilor privilegiați în concurs cu soțul supraviețuitor,* în RRD nr.4, 1989, p.25-33; **R. Petrescu**, *op. cit.*, p.104; *E. Safta-Romano*, *op. cit.*, p.108; **D. Chirică**, *op. cit.*, p.59; **R. Petrescu, V. Scherer, Gh. Nichita**, *Probleme teoretice şi practice de drept civil,* Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1987, p.131.

Universitatea Hyperion

În concurs cu ascendenții ordinari sau în concurs cu colateralii ordinari, soțului supraviețuitor îi revine ¾ din moştenire, urmând ca restul de ¼ să se împartă în mod egal între ascendenții ordinari sau între colateralii ordinari.

În prezența numai a ascendenților privilegiați sau numai a colateralilor privilegiați, soțului supraviețuitor îi revine din moştenire, urmând ca restul de ½ să se împartă în mod egal între ascendenții privilegiați sau între colateralii privilegiați.

2.5.Dreptul la moştenire special al soțului supraviețuitor asupra mobilelor şi obiectelor aparținând gospodăriei casnice şi asupra darurilor de nuntă

A. Precizări

În îndeplinirea operei sale de echitate, legiuitorul de la 1944, nu-i putea scăpa sentimentele ce leagă pe soți de bunurile şi obiectele aparținând gospodăriei casnice şi darurile de nuntă, care cuprind şi ele amintirea unei căsătorii care a încetat prin moarte.

Astfel, potrivit art.5 din Legea nr.319/1944, mobilele şi obiectele aparținând gospodăriei casnice, precum şi darurile de nuntă, se cuvin soțului supraviețuitor, peste cota sa succesorală, din celelalte bunuri, ori de câte ori acesta nu vine în concurs cu descendenții soțului decedat.

B. Condițiile speciale cerute pentru existența dreptului de moştenire al soțului supraviețuitor asupra mobilelor şi obiectelor aparținând gospodăriei casnice

Pentru existența acestui drept special de moştenire, pe lângă cerințele generale[1](să aibă capacitate succesorală, să nu fie nedemn, să aibă vocație succesorală, să aibă calitatea de soț), se cer a fi îndeplinite şi două condiții speciale:

-soțul supraviețuitor să vină în concurs cu oricare din celelalte clase de moştenitori, în afara clasei I;

-soțul decedat să nu fi dispus de partea sa din aceste bunuri prin acte juridice între vii sau pentru cauză de moarte.

În continuare vom analiza cele două condiții necesare pentru existența acestui drept special al soțului în viață.

[1] Pentru amănunte vezi **Fr. Deak**, *op. cit.*, p.98 şi 101-102.

Universitatea Hyperion

a)Soţul supravieţuitor să vină în concurs cu clasa I, a descendenţilor, indiferent de numărul lor, atunci bunurile aparţinând gospodăriei casnice vor fi incluse în masa succesorală şi moştenirea se va împărţi conform art.1 lit.a din Legea nr.319/1944 şi art.669 C. civil[1]. Potrivit Legii nr.319/1944, art.1 lit.a, soţul supravieţuitor moşteneşte o pătrime din averea celuilalt soţ, când vine la succesiune în concurs cu copiii defunctului sau cu descendenţii lor, indiferent de grad.

Dacă soţul supravieţuitor vine în concurs cu un singur descendent al defunctului aceste bunuri vor intra în masa succesorală şi se împart potrivit dispoziţiilor art.1 din Legea nr.319/1944 care prevede dreptul general de moştenire al soţului în concurs cu oricare clasă de moştenitori (1/4 soţul supravieţuitor şi ¾ ceilalţi moştenitori, care intră în prima clasă, respectiv unicul descendent).

b)Soţul decedat să nu fi dispus de partea sa din aceste bunuri prin donaţii sau legate făcute prin testament[2].

Mobilele şi obiectele aparţinând gospodăriei casnice vor fi moştenite de soţul supravieţuitor conform art.5 din Legea nr.319/1944 numai în situaţia în care defunctul nu a dispus de aceste bunuri prin acte juridice între vii[3] sau pentru cauză de moarte[4].

Dispoziţiile art.5 din Legea nr.319/1944 privitoare la atribuirea mobilelor şi obiectelor aparţinând gospodăriei casnice se aplică numai în cazul devoluţiunii legale a moştenirii, nu şi în cazul unei moşteniri testamentare care priveşte universalitatea bunurilor, dacă soţul supravieţuitor nu a atacat testamentul şi nu a obţinut anularea lui.

Legiuitorul a avut în vedere nu totalitatea bunurilor aparţinând gospodăriei casnice, ci numai partea soţului decedat din bunurile comune

---

[1] T.S., s. civ., dec. nr.2213/1981, în *Repertoriul de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem şi a altor instanţe pe anii 1975-1980,* Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981, p.138, nr.320.

[2] Testamentul trebuie să cuprindă legate care să confere vocaţie, la unul sau mai multe bunuri care intră în categoria bunurilor aparţinând gospodăriei casnice.

[3] Avem în vedere doar actele cu titlu gratuit, iar din categoria acestora liberalităţile.

[4] **M. Eliescu**, *op. cit*., p.139, **Fr. Deak**, *op. cit*., p.112, T.S. s.civ., dec. nr.1792/1979, în CD, 1979, p.123, T.S. s.civ. nr.2135/1984, în *Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem şi a altor instanţe pe anii 1980-1985,* Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986, p.124, nr.276, T.Mun. Bucureşti, s.III civ., dec. nr.180/1992, în *Culegere de practică judiciară civilă, pe anul 1993*, p.169, nr.141.

Universitatea Hyperion

precum şi bunurile proprii ale defunctului, din această categorie[1]. Trebuie făcută precizarea că, soţul supravieţuitor, de regulă are un drept de proprietate asupra unei părţi din bunurile care au fost comune în timpul căsătoriei[2], şi care au avut ca obiect bunuri aparţinând gospodăriei casnice prevăzute în art.5 al Legii nr.319/1944. Numai cealaltă parte – aceea care aparţine soţului decedat, intră în masa succesorală.

Bunurile proprii ale soţului supravieţuitor[3], precum şi partea sa din bunurile comune[4] care are ca obiect bunuri ce aparţin gospodăriei casnice nu intră în masa succesorală[5]. Dacă defunctul a dispus de partea sa din aceste bunuri prin donaţii făcute unui terţ sau prin legate, bunurile respective nu mai pot fi dobândite de soţul supravieţuitor în virtutea dreptului special consacrat de Legea nr.319/1944.

C. Noţiunea de mobile şi obiecte aparţinând gospodăriei casnice

Dispoziţiile art.5 din lege nu fac nici un fel de precizare cu privire la noţiunea de mobile şi bunuri aparţinând gospodăriei casnice, dând astfel posibilitatea doctrinei[6], dar în mod special jurisprudenţei[7] să stabilească conţinutul concret al acestor noţiuni.

Prin întrebuinţarea expresiei "gospodăriei casnice" legiuitorul a voit să precizeze că numai lucrurile din casă fac obiectul acestui drept special, recunoscut soţului în viaţă. Criteriul obiectiv de determinare a acestor bunuri se

[1] T.S., s. civ., nr.154/1974, în CD, 1974, p.177, T.S., s. civ., dec. nr.2213/1979, în CD, 1979, p.121.
[2] **I.P.Filipescu**, *Tratat de dreptul familiei,* Ed. All, Bucureşti, 1998, p.83.
[3] Bunurile proprii constituie excepţie de la comunitatea de bunuri, şi sunt limitativ prevăzute de lege (art.31 Codul familiei).
[4] Pentru amănunte vezi **I.P.Filipescu**, *op. cit.*, p.85.
[5] **M.Eliescu**, *Moştenirea şi devoluţiunea ei în dreptul RSR,* Ed. Academiei, Bucureşti, 1966, p.139.
[6] **M. Eliescu**, *op. cit*., p.138-139; **C. Stătescu**, *Drept civil. Contractul de transport. Drepturile de creaţie intelectuală. Succesiunile,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1967, p.146-147; **Fr. Deak**, *op. cit*., p.114-115; **J. Manoliu, Şt.Răuschi**, *Drept civil. Succesiuni,* Tipografia Univ., Iaşi, 1983, p.35; **E. Safta-Romano**, *Dreptul de moştenire, Doctrină şi jurisprudenţă,* Ed. Graphix, Iaşi, p.113-114; **D. Macovei**, *Drept civil, Succesiuni,* Ed. Fundaţiei "Chemarea" Iaşi, p.60; **I.Stănciulescu**, *Drept de moştenire,* Ed. Atlas Lex, Bucureşti, 1996, p.80; **D. Chirică**, *Drept civil, succesiuni,* Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1997, p.65.
[7] T.S., s. civ., dec. nr.12/1968, în CD, 1968, p.31; T.S., s.civ., dec. nr.2218, CD, 1971; T.S., s. civ., dec. nr.2734/1973, în *Repertoriu… 1969-1975,* p.208; T.S., s. civ., dec. nr.70/1978, în CD, 1978, p.161-164; T.S., s. civ., dec. nr.51/1988, în RRD nr.2, 1989, p.69; T.S., s. civ., dec. nr.190/1983, în CD, 1983, p.83; T.S., s. civ., dec. nr.1349/1983, în CD, 1983, p.90-92; T.S., s. civ., dec. nr.2213/1979, în CD, 1979, p.121.

Universitatea Hyperion

referă la bunuri care prin natura lor sunt destinate a servi în cadrul gospodăriei casnice[1].

Sunt considerate a fi astfel de bunuri: mobilierul, aspiratorul, maşina de gătit, maşina de spălat rufe, precum şi orice alte bunuri care prin natura lor sunt destinate a servi în cadrul gospodăriei casnice şi care au fost folosite de soţi în acest scop, corespunzător nivelului de trai al soţilor[2], nivelul lor profesional şi cultural, în aşa fel încât, în ipoteza în care soţul supravieţuitor ar veni în concurs cu alte clase de moştenitori în afara descendenţilor, el să nu fie privat de folosinţa unor bunuri care intrau efectiv în gospodăria casnică, modificându-se fără o temeinică justificare condiţiile de viaţă[3].

Trebuie precizat faptul că nu prezintă importanţă juridică locul unde se aflau bunurile în momentul decesului celuilalt soţ. Instanţa supremă a statuat că, atunci dacă soţii au avut gospodării separate, în localităţi diferite, soţul supravieţuitor are dreptul la totalitatea bunurilor care intră în categoria mobilelor şi obiectelor aparţinând gospodăriei casnice, potrivit destinaţiei lor, indiferent de locul unde ele se aflau în momentul decesului celuilalt soţ[4].

De asemenea, considerăm că nu prezintă relevanţă în stabilirea conţinutului noţiunii de obiect aparţinând gospodăriei casnice, faptul că aceste bunuri au fost dobândite de soţul defunct în perioada de timp cât ei se aflau despărţiţi în fapt, întrucât potrivit legislaţiei noastre separaţia în fapt a soţilor nu atrage după sine desfacerea căsătoriei, iar bunurile dobândite de soţul defunct în această perioadă, servesc folosinţei comune a soţilor, neprezentând importanţă data şi condiţia dobândirii lor.

De asemenea, în categoria acestor bunuri intră şi creanţa în despăgubire pentru stricăciuni cauzate mobilierului din casă sau celorlalte obiecte din gospodărie[5].

---

[1] T.S., s. civ., dec. nr.2218/1971, în RRD nr.8, 1972, p.160; T.S., s. civ., dec. nr.2734/1973, în *Repertoriu… 1969-1975,* p.208, T. Jud. Hunedoara, dec. nr.736/1983, în RRD nr.3/1984, p.73.
[2] **M. Eliescu**, *op. cit*., p.138.
[3] T.reg.Cluj, dec. nr.2343/1956, în L.P., nr.9, 1957, p.1143/T.S., s. ci., dec. nr.2218/1971 în *Repertoriu … pe anii 1969-1975*, p.208, T.Jud. Hunedoara, dec. nr.736/1983, în RRD, nr.3, 1984, p.73.
[4] T.S., s. civ., dec. nr.1248/1974 în *Repertoriu….pe anii 1969-1975,* p.209; T.S., s. civ., dec. nr.1762/1977, *Repertoriu ….pe anii 1975-1980,* p.138.
[5] **E. Safta-Romano**, *op. cit*., p.113-114.

Universitatea Hyperion

Cu privire la cel de-al doilea criteriu, referitor la afectațiunea dată de soți acestor bunuri, în literatura de specialitate[1] s-a arătat că unii autori în determinarea acestor criterii nu au avut în vedere şi acest aspect.

Ținând cont de criteriile după care au fost stabilite categoriile de bunuri aparținând gospodăriei casnice nu intră în această categorie următoarele bunuri:

a)bunurile care prin natura lor pot fi folosite în cadrul gospodăriei casnice propriu-zise ca spre exemplu: imobilele, autoturismul sau alte vehicule, pianul etc.

b)bunurile destinate exercitării profesiei sau meseriei defunctului[2], nici atunci când soții au avut aceeaşi profesie sau meserie.

Nu interesează dacă bunul a fost dobândit cu mijloacele proprii ale soțului defunct sau cu mijloace bunuri comune[3], ci important este ca bunul să fie afectat exercitării unei îndeletniciri cu titlu profesional şi nu unei activități întâmplătoare, vremelnice sau făcute din pasiune.

c)bunurile care, deşi prin natura şi destinația lor ar putea fi folosite în gospodărie, totuşi nu li s-a dat această afectațiune, întrucât au fost dobândite în alt scop (spre exemplu, în scop de investiții)[4];

d)bunurile de uz personal al soților, bunuri care, în relațiile patrimoniale dintre soți, constituie bunuri proprii potrivit art.31 lit.c din Codul familiei. Aceste bunuri, de regulă, sunt afectate uzului personal şi exclusiv al unuia dintre soți şi nu folosirii lor în gospodăria casnică;

e)bunurile de lux, cum sunt bijuteriile, operele de artă, obiectele rare, de valori foarte mari, nu intră în categoria bunurilor aparținând gospodăriei casnice;

f)bunurile aparținând gospodăriei țărăneşti (animalele de muncă, producție, unelte necesare desfăşurării unor astfel de îndeletniciri).

D. Natura juridică a dreptului special de moştenire al soțului supraviețuitor

[1] **E. Safta-Romano**, *op. cit.*, p.111, Autorul arată că prof. univ.dr.Fr. Deak în determinarea acestor criterii ar fi avut în vedere doar natura intrinsecă a bunului nu şi afecțiunea dată acestui bun.
[2] T.Jud. Hunedoara, dec. civ., nr.736/1983, în RRD nr.3, 1984, p.72.
[3] **I.P.Filipescu**, *op. cit*., p.100.
[4] **Fr.Deak**, *op. cit.*, p.115; T.S., dec., nr.12/1968, loc. cit., p.146.

Universitatea Hyperion

Până în anul 1968 practica judecătorească nu era unitară în ceea ce priveşte dreptul de moştenire al soţului supravieţuitor asupra mobilelor şi obiectelor aparţinând gospodăriei casnice şi asupra darurilor de nuntă. Unele instanţe au decis că aceste bunuri revin soţului supravieţuitor în virtutea unui legat prezumat de lege din partea soţului supravieţuitor supus reducţiunii pentru întregirea rezervei ascendenţilor privilegiaţi când vine în concurs cu aceştia sau numai cu unul dintre ei.

Alte instanţe, dimpotrivă, au considerat că aceste bunuri se cuvin în totalitate soţului supravieţuitor, chiar şi atunci când, venind la succesiune împreună cu părinţii soţului decedat sau numai cu unul din ei, s-a diminuat rezerva acestora.

Literatura juridică de specialitate înclină spre a considera că natura juridică a dreptului consacrat de art.5 din Legea nr.319/1944 este aceea a unui legat prezumat de lege[1]. Legatul prezumat de lege constituie un preciput legal, adică un folos patrimonial pe care legea presupune că defunctul a voit să îl facă soţului său peste partea legiuită[2].

Constituind un legat prezumat de lege, dreptului special al soţului supravieţuitor i se aplică regulile specifice devoluţiunii testamentare a moştenirii.

Potrivit acestor reguli apar următoarele consecinţe[3]:

-soţul care lasă moştenirea poate să înlăture dreptul special al soţului supravieţuitor, fie dispunând de aceste bunuri prin acte între vii sau legate, fie dezmoştenindu-l pe soţul supravieţuitor[4];

-în concurs cu moştenitorii rezervatari(părinţii defunctului) soţul supravieţuitor are dreptul la aceste bunuri numai în limita cotităţii disponibile.

Dacă rezerva părţilor este atinsă, se poate cere reducţiunea în măsura reclamată de reîntregirea rezervei;

[1] **M. Eliescu**, *op. cit.*, p.140; **C. Stătescu**, *op. cit.*, p.147.
[2] **M. Eliescu**, *op. cit.*, p.140.
[3] **M. Eliescu**, *op. cit.*, p.141; T. Jud.Covasna, sent.civ., nr.4/1971 în CD, 1972, p.177.
[4] **M. Eliescu**, *op. cit.*, p.141; **Fr. Deak**, *op. cit.*, p.118.

Universitatea Hyperion

-dacă vine în concurs cu moştenitorii nerezervatari, soţul supravieţuitor culege aceste bunuri cu excluderea acestora, chiar dacă ele ar alcătui întreaga moştenire[1].

-soţul supravieţuitor poate opta în mod diferit în privinţa moştenirii legale şi a legatului prezumat;

-soţul supravieţuitor este obligat să contribuie la plata datoriilor şi sarcinilor succesiunii proporţional cu valoarea porţiunii succesorale la care este chemat în virtutea legii;

-cu privire la aceste bunuri nu operează art.703 C. civil, soţul supravieţuitor având calitatea de legatar.

Invocând art.650 C. civil potrivit căruia "succesiunea se deferă sau prin lege, sau după voinţa omului, prin testament", plenul Tribunalului Suprem, prin decizia de îndrumare nr.12 din 30 decembrie 1968, a tranşat controversele existente în sensul că mobilele şi obiectele aparţinând gospodăriei casnice precum şi darurile de nuntă nu revin soţului supravieţuitor în virtutea unui legat prezumat de lege.

În dreptul nostru, succesiunea poate fi doar legală sau testamentară, nefiind cunoscută instituţia legatului prezumat.

Prin urmare, dreptul special al soţului supravieţuitor prevăzut de art.5 din Legea nr.319/1944 este un drept de moştenire legală, cu o destinaţie specială[2].

Consecinţele sunt următoarele:

-bunurile respective se cuvin soţului supravieţuitor numai în măsura în care soţul defunct nu a dispus de acestea prin acte între vii sau pentru cauză de moarte;

-bunurile prevăzute în art.5 din Legea nr.319/1944 se cuvin în totalitate soţului supravieţuitor. Rezerva părinţilor se calculează numai în raport de celelalte bunuri (dacă există) ei neavând vocaţie succesorală legală şi nici rezervă cu privire la aceste bunuri[3];

---

[1] **Şt. Cărpenaru**, *Dreptul de moştenire,* în *Dreptul civil. Contracte speciale. Dreptul de autor. Dreptul de moştenire, Bucureşti, 1983, p.418*

[2] **St. Cărpenaru**, *Dreptul de moştenire, op. cit.*, p.419.

[3] **Fr. Deak**, *op. cit*., p.119.

Universitatea Hyperion

-soţul supravieţuitor nu poate opta diferit cu privire la dreptul principal de moştenire şi la cel special; trebuie să fie respectat principiul indivizibilităţii opţiunii succesorale[1];

-soţul supravieţuitor va răspunde pentru pasivul succesiunii proporţional cotei-părţi din masa succesorală care I-a revenit conform art.1 din Legea nr.319/1944 şi în limita activului dacă a acceptat moştenirea sub beneficiu de inventar, şi cu tot patrimoniul său, inclusiv bunurile moştenite dacă a acceptat-o pur şi simplu (*ultra vires hereditatis).*

2.6.Dreptul de moştenire al soţului supravieţuitor asupra darurilor de nuntă

A. Noţiune

Pe lângă mobilele şi obiectele aparţinând gospodăriei casnice, art.5 din Legea nr.319/1944 adaugă şi darurile de nuntă la dreptul special de moştenire al soţului supravieţuitor, supunându-le aceluiaşi regim juridic.

Prin darurile de nuntă înţelegem acele daruri manuale, făcute soţilor cu ocazia nunţii, fără a se distinge dacă donatorul este un terţ sau chiar soţul defunct. Este inexact să se spună, aşa cum precizează art.5, care consacră acest drept, că soţul moşteneşte cadourile primite cu ocazia nunţii, deoarece cineva nu poate moşteni un lucru care se găseşte în proprietatea sa, căci în cazul de faţă, darurile de nuntă se găsesc în patrimoniul soţului încă din momentul donaţiei. Soluţia corectă ar fi fost ca legea să prevadă că darurile de nuntă vor intra în patrimoniul soţului donator cu scutire de raport, în temeiul unei prezumţii legale a voinţei soţului defunct.

În legătură cu darurile de nuntă este necesar să se facă deosebirea între cadourile făcute de un terţ soţului defunct şi cele care sunt făcute soţului supravieţuitor; astfel darurile de nuntă făcute exclusiv soţului supravieţuitor intră în patrimoniul acestuia, nepunându-se problema includerii lor în masa succesorală, întrucât ele intră în categoria bunurilor proprii potrivit art.31 lit.a C. familiei. În cazul în care darurile sunt făcute ambilor soţi, atunci cota-parte din aceste daruri revine soţului supravieţuitor, este proprietatea acestuia.

Cu privire la regimul juridic al bunurilor care formează obiectul darurilor de nuntă, s-a decis că acestea urmează a se considera bunuri comune ale soţilor,

[1] **Fr. Deak**, *op. cit.*, p.119.

Universitatea Hyperion

întrucât ele sunt dobândite în timpul căsătoriei[1]. Fiind bunuri comune ale soților, darurile de nuntă alcătuiesc obiectul dreptului de proprietate comună îndevălmășie al acestora. De regulă, aceste bunuri de uz casnic şi gospodăresc precum şi unele bunuri de confort primite cu ocazia sărbătorii nunții, constituie începutul patrimoniului comun al soților[2].

Având în vedere aceste considerente, în cazul decesului unuia dintre soți, bunurile oferite cu titlu de dar manual de către terțe persoane sau de către soțul defunct, soțului supraviețuitor, precum şi partea sa din darurile comune nu fac obiectul dreptului special de moştenire, întrucât ele aparțin soțului supraviețuitor.

Darurile de nuntă avute în vedere de dispozițiile art.5 din Legea nr.319/1944 nu pot fi decât bunuri mobile destinate folosinței ambilor soți.

În consecință, darurile făcute numai unuia dintre soți, nu cad sub incidența Legii nr.319/1944.

2.7.Dreptul de abitație al soțului supraviețuitor

A. Noțiune

Dreptul de abitație al soțului supraviețuitor asupra casei în care a locuit cu defunctul are ca izvor tocmai Legea nr.319/1944, lege care în art.4 prevede că "Soțul supraviețuitor, care nu are o altă locuință proprie, va avea…, un drept de abitație asupra casei în care a locuit, dacă aceasta face parte din succesiune".

Statutul succesoral al soțului supraviețuitor cu privire la dreptul de abitație ar putea fi îmbunătățit față de reglementarea în vigoare, prin crearea posibilității soțului supraviețuitor de a locui în casa defunctului până în momentul încetării din viață cu rezerva restrângerii dreptului de folosință până la limita în care ar putea locui în condiții normale de viață.

Acest drept se naşte în momentul deschiderii succesiunii, în persoana soțului supraviețuitor.

[1] **P. Anca**, *op. cit.*, p.114; **I.P.Filipescu**, *op. cit.*, p.81.
[2] T.S., s. civ., nr.1430/1974, în CD, 1974, p.179; T.S., s. civ., dec. nr.1289/1978, în CD, 1978, p.154; T.S., s. civ., dec. civ., nr.786/1979, în CD, 1979, p.141; T.S., s. civ., dec. nr.459/1986, în CD, 1986, p.187.

Universitatea Hyperion

B. Condiţii

Pentru ca soţul supravieţuitor să poată pretinde dreptul de abitaţie, Legea nr.319/1944 cere îndeplinirea unor condiţii, condiţii care nu sunt prevăzute expres, dar care rezultă din însuşi conţinutul articolului 4 din lege:

a)soţul în viaţă să nu aibă o locuinţă proprie[1]. Impunerea acestei condiţii este firească, dacă ţinem seama de scopul pe care l-a urmărit legiuitorul prin înscrierea dispoziţiei prevăzută de art.4, care a fost de a scuti pe soţ de neplăcerile lipsei de locuinţă, tocmai în unul din cele mai grele momente ale vieţii sale; ori dacă soţul în viaţă beneficiază de o astfel de locuinţă, atunci nu-şi mai găsea justificare acest drept;

b)casa, care formează obiectul dreptului de abitaţie, să facă parte din succesiune.

În legătură cu această condiţie, în doctrină au existat controverse al căror subiect de dezbatere (casa) a pornit de la prevederea "…aceasta face parte din succesiune" întâlnită în dispoziţiile art.4 al Legii nr.319/1944; astfel încât unii autori[2] susţin ideea că, legiuitorul a avut în vedere faptul că, locuinţa, care face parte din moştenire, poate fi proprietatea exclusivă sau comună a defunctului (dobândită împreună cu soţul supravieţuitor sau cu altul). Autorii acestei opinii arată că în caz de proprietate comună (în devălmăşie sau pe cote-părţi) dreptul de abitaţie vizează numai partea care a aparţinut defunctului, căci partea proprie a soţului supravieţuitor îi aparţine cu titlu de proprietate, iar asupra cotei-părţi, ce aparţine altuia nu poate dobândi nici un drept prin moştenire[3].

Alţi autori[4] consideră că dreptul de abitaţie nu se va naşte în situaţia în care casa de locuit era proprietatea ambilor soţi, pentru că soţul supravieţuitor va continua să locuiască în imobil ca titular al dreptului de proprietate pe cote-părţi asupra casei sau apartamentului.

Ne raliem şi noi opiniei primilor autori, potrivit căreia casa poate face parte din moştenire în total sau în parte – deci poate să fie proprietatea exclusivă sau comună a soţilor, pentru ca soţul supravieţuitor să beneficieze de dreptul de abitaţie. Considerăm că aşa ar fi corect, întrucât se poate întâmpla ca, cota-parte

---

[1] T. Jud. Satu-Mare, dec. civ., nr.249/1968, cu Notă de C. Bîrsan, în RD nr.9, 1983, p.134.
[2] **Fr. Deak**, *op. cit*., p.122.
[3] **Fr. Deak**, *op. cit*., p.122.
[4] **I. Zinveliu**, *Dreptul de moştenire,* Ed. Dacia, Cluj, 1975, p.42, **Şt. Cărpenaru**, *Dreptul de moştenire, op. cit.,* p.421; **E. Safta-Romano**, *op. cit.*, p.121

Universitatea Hyperion

a soţului supravieţuitor din proprietatea comună să fie foarte mică, deoarece contribuţia acestuia la dobândirea imobilului a fost mică, mai ales în condiţiile economiei de piaţă, când s-a creat posibilitatea înfiinţării de societăţi comerciale, în care unul din soţi să poată deveni patron al unei astfel de societăţi, astfel încât veniturile lui să fie cu mult mai mari faţă de ale celuilalt soţ, iar în ipoteza unui partaj succesoral, înainte de expirarea termenului prevăzut de art.4 din Legea nr.319/1944, soţul supravieţuitor să se găsească în situaţia evacuării, dacă locuinţa va fi atribuită în lotul altui comoştenitor.

c)la data deschiderii moştenirii soţul supravieţuitor să fi locuit în casa care formează obiectul dreptului de abitaţie.

Având în vedere prevederile legii din care rezultă această condiţie"... un drept de abitaţie asupra casei în care a locuit..."[1], trebuie făcute anumite precizări în legătură cu expresia „a locuit". Prin aceasta ar trebui să înţelegem că soţul supravieţuitor trebuie să fi avut domiciliul[2] în casa care formează obiectul dreptului de abitaţie sau să fi avut reşedinţa în acea casă în momentul morţii defunctului?

Considerăm că această condiţie este îndeplinită când soţul supravieţuitor a avut domiciliul în locuinţa respectivă. Stabilirea domiciliului se face în mod liber, fiind suficientă dovada locuirii statornice în casa care face obiectul dreptului de abitaţie (şi nu neapărat inscripţionarea „mutaţie" de domiciliu în buletinul de identitate); dovada domiciliului se poate face prin orice mijloc de probă admis de lege, fiind vorba despre o chestiune de fapt. De regulă, dovada domiciliului se face cu menţiunile din actul de identitate.

Având în vedere aspectele arătate apreciem că dreptul de abitaţie al soţului supravieţuitor se va naşte asupra casei(apartamentului) în care soţii şi-au avut domiciliul, neprezentând relevanţă câte construcţii aveau în proprietate în momentul morţii defunctului.

d)nu devine prin moştenire proprietarul exclusiv al locuinţei[3]. Deci în cazul în care soţul supravieţuitor este singurul moştenitor, dreptul de abitaţie nu

[1] Vezi articolul 4 din Legea nr.319/1944.
[2] **Gh. Beleiu**, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil,* Casa de editură şi presă „Şansa" – S.R.L., Bucureşti, p.326.
[3] **Fr. Deak**, *op. cit*., p.122; **E. Safta-Romano**, *op. cit.*, p.230.

Universitatea Hyperion

se mai naşte, deoarece soţul va deveni proprietar al întregii mase succesorale, deci inclusiv al casei de locuit. Soţul supravieţuitor nu poate fi titular al dreptului de abitaţie asupra bunului care îi aparţine cu titlu de proprietate exclusivă[1](*neminem res sua servit).*

e)defunctul să nu fi dispus altfel[2]. Defunctul putea să înlăture dreptul de abitaţie al soţului supravieţuitor, ca drept de moştenire legală, prin lăsarea unui legat în favoarea unui terţ sau al unui moştenitor, fiind că soţul supravieţuitor nu este moştenitor rezervatar, decât în raport cu drepturile succesorale prevăzute de art.1 din Legea nr.319/1944.

Dacă sunt îndeplinite şi respectate toate aceste condiţii prevăzute de lege, soţul supravieţuitor va putea beneficia de dreptul special de abitaţie.

C. Caractere juridice[3]

Dreptul de abitaţie al soţului supravieţuitor prevăzut de art.4 din Legea nr.319/1944, are următoarele caractere juridice:

a)Este un drept real, în virtutea căruia soţul supravieţuitor poate să-şi exercite folosinţa asupra casei de locuit, în mod direct şi nemijlocit, fără a mai fi necesară intervenţia unei alte persoane.

Celorlalţi comoştenitori le incumbă obligaţia generală de a nu întreprinde nimic de natură a stânjeni exerciţiul acestui drept pe durata existenţei sale.

De asemenea, titularul dreptului va avea şi dreptul de a se folosi de terenul aferent locuinţei[4].

b)Este un drept temporar, recunoscut până la ieşirea din indiviziune a moştenitorilor, dar cel puţin pe timp de un an de la decesul celuilalt soţ, sau până la recăsătorirea soţului supravieţuitor.

Universitatea Hyperion

---

[1] **M. Eliescu**, *op. cit*., p.142; **Fr. Deak**, *op. cit*., p.122; **E. Safta-Romano**, *op. cit*., p.120; **C. Stătescu**, *Drept civil. Contractul de transport. Drepturile de creaţie intelectuală. Succesiunile,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970, p.42.

[2] **Fr. Deak**, *op. cit*., p.122.

[3] Pentru amănunte **C.Stătescu, C.Bîrsan**, *op. cit*., p.251, **I.P.Filipescu**, *op. cit*., p.235 şi urm.; **I. Pop**, *Dreptul de proprietate şi dezmembrămintele sale,* Ed. Lumina lex, Bucureşti, 1996, p.198 şi 199, **C. Bîrsan, M. Gaiţă, M. Pivniceru**, *op. cit*., p.153.

[4] **Tr. Ionaşcu, S. Brădeanu**, *Drepturile reale principale în RSR,* Ed. Academiei, Bucureşti, 1978, p.121; **Fr. Deak**, *op. cit*., p.123.

Durata dreptului de abitație nu mai este fixă, de un an, aşa cum era cea prevăzută numai un minimum fix, care este de un an de la încetarea din viață a soțului predecedat. Dreptul de abitație încetează o dată cu executarea ieşirii din indiviziune, care, de altfel, constituie maximum de durată al acestui drept. Astfel, soțul supraviețuitor are asigurată locuința până la intrarea efectivă în posesia casei care face obiectul dreptului de moştenire. Pentru ocrotirea intereselor soțului în viață, s-a prevăzut, pentru situația în care ieşirea din indiviziune s-ar produce într-un timp scurt de la deschiderea succesiunii, un minimum de 1 an în care soțul să-şi aibă asigurată locuința.

Aşa cum am arătat, dreptul de abitație este recunoscut numai până în momentul partajului. Având în vedere această dispoziție a art.4 alin. ultim din Legea nr.319/1944, instanța supremă a decis că "Soția supraviețuitoare are dreptul să rămână în gospodărie şi să stăpânească averea până la ieşirea din indiviziune, ea având atât partea proprie din bunurile comune cât şi dreptul de moştenire la averea soțului. Prima soție nu poate profita de lipsa momentană a celei de a doua soții, pentru a pune stăpânire pe avere sub pretext că apără interesele copilului minor[1]".

Ultimul alineat al art.4 din Legea nr.319/1944 prevede însă o cauză care atrage pierderea dreptului de abitație, chiar înainte de executarea ieşirii din indiviziune: recăsătorirea soțului.

c)Este un drept strict personal, adică inalienabil, astfel încât el nu poate fi cedat sau grevat în favoarea altei persoane.

Deşi nu poate fi cedat sau grevat în favoarea altei persoane, moştenitorii au dreptul de a cere soțului supraviețuitor restrângerea dreptului de abitație, în cazul când locuința nu-i este necesară, depăşeşte nevoile de locuit ale acestuia.

Pe lângă posibilitatea restrângerii, comoştenitorii mai au dreptul de a-i procura locuință în altă parte, bineînțeles corespunzătoare celei la care are dreptul.

[1] T.S., col. Civ., dec. nr.269(1969, în *Repertoriu…. Pe anii 1962-1969,* p.441.

Universitatea Hyperion

Legiuitorul prevede[1] că în ipoteza în care restrângerea abitației sau procurarea altei locuințe ar provoca neînțelegeri între soțul supraviețuitor, titular al dreptului şi comoştenitorii interesați la restrângerea sau schimbarea locuinței, că instanța competentă va judeca împărțeala bunurilor care intră în masa succesorală va rezolva şi aceste neînțelegeri.

d)Este un drept insesizabil, adică el nu poate fi urmărit de creditorii soțului supraviețuitor[2].

e)Este un drept dobândit şi exercitat cu titlu gratuit[3], în sensul că, pe perioada cât beneficiază de acest drept, nu este obligat să plătească chirie moştenitorului care a dobândit proprietatea casei; acest caracter juridic al dreptului de abitație rezultă din art.4 alin.2 din Legea nr.319/1944, care ne precizează că soțul supraviețuitor nu este obligat nici la cauțiunea prevăzută de art.566 C. civil, pentru abitația de drept comun; fapt ce ne face să credem că existența dreptului de abitație îl scutește pe soțul supraviețuitor, pe tot timpul cât se bucură de acest drept, de obligația de a plăti chirie celui ce a dobândit prin moartea defunctului dreptul de proprietate asupra casei.

În ipoteza în care casa de locuit nu va fi comod partajabilă în natură, ea va putea fi atribuită integral soțului supraviețuitor astfel încât el o va locui în continuare ca titular al dreptului de proprietate; dreptul de abitație desființându-se cu efect retroactiv; ceilalți comoştenitori, urmând să primească echivalentul cotei în bani. La aprecierea soluției atribuirii casei soțului supraviețuitor, instanța va trebui să țină seama de o serie de elemente ca: disproporția între cotele părți cuvenite moştenitorilor, faptul că soțul supraviețuitor a folosit bunul timp îndelungat, că a adus îmbunătățiri şi că este în imposibilitatea procurării unei alte locuințe etc.

Dacă casa de locuit este comod partajabilă, având în vedere că prin acest mod de partajare se urmăreşte satisfacerea într-o măsură mai mare a tuturor intereselor comoştenitorilor, atunci gratuitatea îi profită, în sensul că nu este

[1] Art.4 alin. penultim din Legea nr.319/1944 prevede "Dacă soțul supraviețuitor şi moştenitorii nu se înțeleg asupra procurării locuinței sau restrângerii abitației, instanța competentă a judeca împărțeala averii, va hotărî de urgență în camera de consiliu".
[2] **Fr. Deak**, *op. cit*., p.123; **M. Costin**, *Marile instituții ale dreptului civil român,* vol.I, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1982, p.315.
[3] **Fr. Deak**, *op. cit*., p.123.

Universitatea Hyperion

obligat să plătească chirie[1] nici înainte şi nici după ce are loc împărţeala, (retroactiv) pentru cota-parte corespunzătoare drepturilor comoştenitorilor.

O altă situaţie ar fi aceea când casa va fi atribuită altui comoştenitor şi atunci soţul supravieţuitor va putea fi evacuat din locuinţă, iar dacă va continua să locuiască cu acordul proprietarului, atunci se va putea pretinde chiria, care va fi datorată de la data încetării dreptului de abitaţie şi până la data încetării contractului de închiriere.

C.Caractere juridice ale dreptului la moştenire al soţului supravieţuitor

Din dispoziţiile Legii nr.319/1944 şi ale Codului civil deducem următoarele caractere juridice ale drepturilor succesorale ale soţului supravieţuitor:

a)soţul supravieţuitor vine la moştenire în nume propriu nu şi prin reprezentare.

b)Soţul supravieţuitor este moştenitor rezervatar.

c)soţul supravieţuitor datorează raportul.

d)Soţul supravieţuitor este moştenitor regulat.

Deşi, Legea nr.319/1944 nu încadrează expres pe soţul supravieţuitor în categoria moştenitorilor regulaţi - calitatea de rezervatar, chemarea soţului la succesiune în concurs cu ceilalţi moştenitori legali, inclusiv cu descendenţii, obligaţia de a raporta – nu mai lasă nici o îndoială asupra aşezării lui în această categorie.

Aceasta înseamnă că asemenea tuturor celorlalţi moştenitori regulaţi, soţul supravieţuitor va fi ţinut să răspundă pentru toate datoriile şi sarcinile soţului său predecedat, nu numai cu activul succesoral, dar şi cu propriile sale bunuri, afară de cazul în care şi-a mărginit răspunderea prin acceptarea moştenirii sub beneficiu de inventar.

[1] **Tr. Ionaşcu, S. Brădeanu**, *op. cit*., p.158-159; **Fr. Deak**, *op. cit*., p.124; T.S., s. civ., dec. 1320/1978, în CD, 1978, p.121-123, T.s., s. civ., dec. nr.73/1979, în CD, 1979, p.18-20; T.S., s. civ., dec. nr.818/1980, în CD, p.37-38; T.S. s. civ., dec. nr.1078/1980, în CD, 1980, p.94-96; T.S., s. civ., dec. nr.129/1983, în CD, 1983, p.80-82.

Universitatea Hyperion

e)Soţul supravieţuitor nu este moştenitor sezinar.

Moştenitor regulat, soţul supravieţuitor nu este, însă, sezinar, căci Legea nr.319/1944 nu-i acordă această calitate, iar potrivit prevederilor Codului civil, sezina nu aparţine tuturor moştenitorilor regulaţi, ci numai descendenţilor şi ascendenţilor. Astfel, soţul supravieţuitor trebuie să ceară punerea sa în posesiune, solicitând notarului competent eliberarea certificatului de moştenitor.

3.Drepturile statului asupra moştenirii vacante

3.1.Noţiunea de moştenire vacantă

Cât priveşte dreptul statului asupra moştenirii considerăm că acesta(dacă facem abstracţie de faptul, că cel care lasă moştenirea poate lăsa un testament), din punct de vedere al realizării, se află într-o legătură directă cu cercul de moştenitori legali, aceasta fiind o legătură de subordonare, dreptul statului asupra bunurilor succesorale depinzând de existenţa sau inexistenţa acestora.

Potrivit art. 680 C. civil "în lipsă de moştenitori legali sau testamentari, bunurile lăsate de defunct trec în proprietatea statului". Astfel, din modul în care a fost formulat art. 680 din C. civil, putem deduce, că statului, îi revine moştenirea, doar în ipoteza în care nu există deloc moştenitori legali sau testamentari. Aşa fiind, legiuitorul român, prin modul în care a formulat art.680 din C. civil, a omis un şir de ipoteze în care moştenirea trece în proprietatea statului. Astfel, în situaţia în care nu există moştenitori legali sau aceştia sunt nedemni sau renunţători, deşi cel care lasă moştenirea a instituit prin legate cu titlu universal sau particular moştenitori testamentari, acestea nu epuizează întreg patrimoniul succesoral sau în situaţia în care cel care lasă moştenirea a dezmoştenit prin testament un moştenitor legal rezervatar, în lipsă de moştenitori testamentari cu vocaţie universală, restul patrimoniului succesoral, bineînţeles, îi va reveni statului[1].

Din cele arătate mai sus, este mai potrivit, după cum s-a apreciat în literatura de specialitate, formularea în această privinţă a principiului potrivit căruia "patrimoniul succesoral trece în proprietatea statului – în total sau în parte

[1] **Fr. Deak**, *op. cit*., p.156.

Universitatea Hyperion

– în cazurile în care fie nu există moştenitori (legali sau testamentari), fie – chiar dacă aceştia există – vocaţia lor succesorală concretă nu se întinde asupra întregii mase succesorale”[1].

3.2.Natura juridică

În ce priveşte natura juridică a dreptului statului asupra succesiunii vacante în literatura de specialitate românească s-au exprimat opinii diferite.

Astfel, într-o opinie[2], s-a susţinut că succesiunea vacantă este culeasă de stat în temeiul dreptului de suveranitate, după cum statul ia în stăpânire orice bun fără stăpân care se află pe teritoriul său. Potrivit unei alte opinii[3], astăzi unanim împărtăşită de doctrina şi jurisprudenţa românească, statul dobândeşte moştenirea vacantă în baza unui drept de moştenire.

Această ultimă opinie a fost îmbrăţişată şi în ce priveşte tratatele de acordare a asistenţei juridice, la care este parte România. Astfel, de exemplu, potrivit art.41 al Tratatului dintre Republica Moldova şi România privind asistenţa juridică în materie civilă şi penală, care a fost semnat la 6 iulie 1996 şi a intrat în vigoare la 22.03.1998 “în cazul când succesiunea este vacantă, bunurile mobile revin Părţii contractante al cărei cetăţean era, la data morţii sale autorul succesiunii, iar bunurile imobile revin Părţii contractante pe teritoriul căreia sunt situate”.

Statul, ca orice moştenitor, dobândeşte dreptul asupra moştenirii la data deschiderii acesteia. În ce priveşte constatarea vacanţei succesorale, potrivit art.85 din Legea nr.36/1995 privind notarii publici şi activitatea notarială, “în lipsa moştenitorilor legali sau testamentari, la cererea reprezentantului statului, notarul public constată că succesiunea este vacantă, eliberând certificat de vacanţă succesorală, după expirarea termenului legal de acceptare a succesiunii”. În acelaşi timp, notarul public până la declararea vacanţei succesorale, potrivit alin. II din art.77 al Regulamentului de punere în aplicare a legii notarilor publici şi a activităţii notariale, va lua măsurile corespunzătoare de conservare şi administrare şi va solicita autorităţii administrative competente desemnarea

---

[1] *Idem*, p.157.

[2] **M. Eliescu**, *op. cit*., p.146-148; **E. Safta-Romano**, *op. cit*., vol.II, p.148-149.

[3] **Fr. Deak**, *op. cit*., p.129-133; **D. Macovei**, *op. cit*., p.64; **T.R.Popescu**, *Curs de drept internaţional privat,* vol.I, Universitatea Bucureşti, 1954, p.208., **M. Jacotă**, *Drept internaţional privat,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1976, p.246; **L. Stănciulescu**, *op. cit.*, p.424; **Gh. Beleiu**, *op. cit*., 1998, p.423; **D. Sitaru**, *op. cit*., p.193-195. Există autori care prezintă cele două opinii, fără a se ralia vreuneia: **I. Zinveliu**, *op. cit*., p.146-147; **I.P.Filipescu**, *Drept internaţional privat,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979, p.313; **J. Manoliu, Şt. Răuschi**, *op. cit*., p.123-124.

Universitatea Hyperion

curatorului ce va fi numit în acest scop până la încheierea procedurii succesorale. Vacanța succesorală, precum şi componența succesiunii vacante poate fi constatată şi de către instanța de judecată.

Întrucât statul dobândeşte moştenirea vacantă ca pe o universalitate, cuprinzând atât elemente active cât şi pasive, statul va răspunde pentru datoriile şi sarcinile moştenirii, însă numai în limita activului succesoral.

Spre deosebire de ceilalți moştenitori, statul nu are drept de opțiune succesorală, el neputând renunța la moştenirea vacantă, deoarece bunurile succesorale în situația în care rămân fără stăpân, revin tot statului. Aşa fiind, în privința drepturilor statului asupra succesiunii vacante, termenul de 6 luni pentru exercitarea dreptului de opțiune succesorală este inaplicabil.

Pentru a putea prelua moştenirea vacantă, statul va cere eliberarea de către notarul public a certificatului de vacantă succesorală. În acelaşi timp, statul nu are nevoie de o trimitere în posesia propriu-zisă, prin eliberarea certificatului de moştenire.

3.3.Importanța determinării naturii juridice a dreptului statului asupra moştenirii vacante

3.4.Particularități ale dreptului statului asupra moştenirii vacante

Calitatea deosebită de moştenitor a statului determină existența unor particularități ale dreptului acestuia.

Astfel, statul, prin organul financiar, pentru a putea prelua moştenirea trebuie să ceară notarului public *constatarea faptului că succesiunea este vacantă, şi eliberarea certificatului de vacanță succesorală,* după expirarea termenului de acceptare a succesiunii (art.85 din Legea nr.36/1995 privind notarii publici şi activitatea notarială).

În cazul în care certificatul de vacanță succesorală nu s-a eliberat constatarea existenței succesiunii vacante şi a competenței acesteia se poate face şi de către instanța de judecată[1].

Certificatul de vacanță succesorală (ori hotărârea judecătorească, dacă este cazul) *nu are efect constitutiv, ci numai declarativ,* dobândirea operând retroactiv de la data morții celui care lasă moştenirea (în dreptul nostru

[1] Vezi Trib. Jud. Bistrița, sent. Civ. Nr.369/1982, cu notă de E. Lipeanu, în R.R.D. nr.11, 1983, p.51 şi urm.

neexistând o dispoziție specială contrară), deci *statul dobândeşte moştenirea de la deschiderea ei*, potrivit regulilor generale.

După eliberarea certificatului de vacanță a moştenirii, notarul public nu mai poate elibera un alt certificat de moştenitor. Persoanele care vin totuşi la moştenire cu pretenții (succesibilii care din motive de forță majoră nu au putut accepta moştenirea) pot cere *numai prin justiție* anularea certificatului şi stabilirea drepturilor lor (certificatul de moştenitor fiind eventual, eliberat apoi de notarul public numai pe baza hotărârii judecătoreşti)[1].

Dacă statul a fost gratificat prin testament(moştenirea nefiind vacantă) urmează să-I fie eliberat certificatul de moştenitor şi nu certificat de vacanță a moştenirii.

În ce priveşte răspunderea statului pentru pasivul moştenirii aceasta poartă *numai în limita activului.* Astfel, statul dobândeşte moştenirea vacantă ca pe o universalitate, cuprinzând elemente active şi pasive. El va fi obligat față de creditorii defunctului la fel ca şi orice moştenitor legal sau legatar universal sau cu titlu universal care a acceptat moştenirea sub beneficiu de inventar[2].

În toate cazurile însă, statul va răspunde de pasivul moştenirii dobândite numai în limita activului. Soluția a fost larg îmbrățişată atât de teorie, cât şi de practica judecătorească fiind justificată prin aceea că ar fi inadmisibil ca societatea să suporte pasivul prin patrimoniul unei persoane fizice[3].

Spre deosebire de alți moştenitori, *statul nu are un drept de opțiune succesorală* asupra moştenirii vacante[4].

---

[1] Vezi **A. Hilsenrad, D. Rizeanu, C. Zirra**, *Notariatul de stat,* Ed. Ştiințifică, Bucureşti, 1964, p.241; T.S. s.civ., dec. nr.1255/1982, cit. supra.

[2] În literatura juridică s-a pus întrebarea dacă această limitare a răspunderii statului pentru pasiv *intra vires hereditatis* este condiționată de întocmirea inventarului bunurilor succesorale, potrivit art.705 C. civil? Opiniile cele mai argumentate ştiințific au arătat că răspunderea statului pentru pasiv în limitele activului nu depinde de întocmirea unui inventar, *răspunderea nelimitată a statului fiind exclusă în toate cazurile,* a se vedea **Fr. Deak**, *op. cit*., p.138.

[3] Vezi **M. Eliescu**, *op. cit.*, p.148; **C. Stătescu**, *op. cit*., p.152; **I. Zinveliu**, *op. cit.*, p.147; **Şt. Cărpenaru**, *op. cit*., p.423; **J. Manoliu, Şt. Răuschi**, *op. cit*., p.126; **D. Macovei**, *Drept civil (succesiuni),* Ed. "Ştefan Procopiu", 1995, p.81; **D. Chirică**, *op. cit*., p.70; T.S. col.civ., dec. nr.1260/1965, în J.N. nr.3, 1966, p.158; Trib. Suprem secț. civ., dec. nr.1351/1972, în CD, 1972, p.182.

[4] Statul nu are drept de opțiune succesorală decât asupra unui drept ce are ca obiect *o moştenire vacantă,* nu şi cu privire la legatele lăsate prin testament de *cuius;* pentru amănunte a se vedea: **M. Eliescu**, *op. cit*., p.146; **Fr. Deak**, *op. cit*., p.138; Trib. Jud. Bistrița, sent. Civ. Nr.369/1982, cu notă de E. Lipcanu, în RRD nr.11/1983, p.54.

Universitatea Hyperion

Statul nu poate renunța la moştenirea vacantă întrucât, în baza art.646 C. civil şi a Decretului nr.111/1951, bunurile succesorale I-ar reveni tot lui. De asemenea, trebuie menționat că acceptarea sub beneficiu de inventar este inutilă, fiindcă statul răspunde oricum pentru *pasivul succesoral numai în limita activului (*şi independent de întocmirea unui inventar).

Având în vedere că termenul de prescripție de 6 luni pentru exercitarea unui drept succesoral devine inaplicabil, notarul public sau instanța judecătorească (la solicitarea organului financiar) pot constata vacanța moştenirii *nelimitat în timp.*

3.5.Problema sezinei

Problema sezinei este controversată în literatura de specialitate şi practica judecătorească, fiind exprimate următoarele opinii:

-"statul nu se bucură de sezină. El va trebui deci să ceară punerea sa în posesie (art.653 C. civil) sub forma eliberării de către notarul de stat competent a certificatului constatând vacanța moştenirii (art.24 din Decretul nr.40 din 1953)"[1].

-obligația statului "de a răspunde de datoriile şi sarcinile succesiunii, în limitele activului succesoral nu pot să atârne de împrejurarea că el ar înțelege sau nu să ceară punerea sa în posesie prin eliberarea certificatului de vacanță a moştenirii"[2].

Între cele două opinii distincte se situează şi una *intermediară* potrivit căreia "statul nu are nevoie de o trimitere în posesie propriu-zisă, dar "pentru a putea prelua moştenirea, trebuie să ceară eliberarea certificatului de vacanță succesorală"[3].

Considerăm că soluția conform căreia *statul este sizinar* în privința drepturilor dobândite prin moştenire *este cea justă,* întrucât „este în concordanță cu posibilitatea ca instanța să constate direct dobândirea succesiunii de către stat şi cu lipsa dreptului de opțiune" succesorală[4], iar art.85 din Legea nr.36/1995 privind notarii publici şi activitatea notarială (preluând dispozițiile art.26 din

[1] **M. Eliescu**, *op. cit*., p.149, **C. Stătescu**, *op. cit*., p.152; **J. Manoliu, Şt. Răuschi**, *op. cit*., p.126; T. popular Caracal sent. Civ. Nr.1105/1958, cu notă de D. Galbură, în L.P. nr.5/1960, p.127 şi urm.
[2] Vezi **E. Lipcanu**, *op. cit*., p.54.
[3] Vezi **Şt. Cărpenaru**, *op. cit*., p.432 citat de **Fr. Deak**, *op. cit*., p.139.
[4] Vezi **Fr. Deak**, *op. cit*., p.139.

Decretul nr.40/1953) prevede că notarul public are obligația de a elibera la cererea „reprezentantului statului" certificatul de vacanță succesorală („după expirarea termenului legal de acceptare a succesiunii").

Rezultă că prevederile Legii nr.36/1995 *nu condiționează exercitarea drepturilor statului* (şi a executarea obligațiilor corespunzătoare), *de existența certificatului de vacanță succesorală*[1]

INTREBĂRI DE CONTROL

A. TESTE GRILĂ

1. Ascendenții privilegiați:
a) sunt mostenitori sezinari;
b) pot mosteni si prin reprezentare;
c) sunt obligați să raporteze donațiile primite de la defunct în timpul vieții acestuia.

2. Sunt colaterali privilegiați:
a) frații buni ai defunctului;
b) frații ai căror părinți sunt căsătoriți, chiar dacă nu au niciun părinte comun;
c) frații consagvini si frații uterini.

3. Cotele colateralilor privilegiați, în concurs cu ascendenții privilegiați, sunt:
a) 1/3 din mostenire, dacă vin în concurs cu ambii părinți ai defunctului;
b) 1/2 din mostenire, daca există ambii părinți;
c) 1/4 din mostenire, dacă există un singur părinte.

4. Dacă la mostenirea defunctului sunt chemați, în puterea legii, un frate bun, un frate consagvin si doi frați uterini, atunci cotele acestora sunt:
a) fratele bun – 1/2;
b) fratele consagvin – 1/4;
c) frații uterini – 1/6, fiecare.

[1] În literatura de specialitate nu este exclusă nici posibilitatea stăpânirii de fapt a bunurilor moştenirii vacante *chiar înaintea termenului de 6 luni* (şi deci în lipsa certificatului de vacanță succesorală), mai ales în cazurile în care vacanța moştenirii este evidentă şi orice întârziere" ar putea prejudicia interesele statului (vezi **Fr. Deak**, *op. cit.*, p.139).

Universitatea Hyperion

5. Împărțirea mostenirii între ascendenții ordinari se face:
a) pe capete;
b) pe tulpini si subtulpini, dacă vin prin reprezentare;
c) pe capete si atunci când sunt chemați la succesiune alături de soțul supraviețuitor.

6. Drepturile succesorale ale ascendenților ordinari, în concurs cu soțul supraviețuitor sunt:
a) 1/4, dacă există un singur ascendent ordinar;
b) 1/2 din mostenire, dacă sunt doi sau mai mulți ascendenți ordinari;
c) 1/4 din mostenire, indiferent de numărul soților în viață cu care vin în concurs.

7. Drepturile succesorale ale soțului supraviețuitor cu fiecare clasă de mostenitori sunt:
a) 1/4 în concurs cu descendenții defunctului;
b) 1/2 din mostenire în concurs cu părinte si cu un frate al defunctului;
c) 3/4 în concurs cu clasa a III-a sau clasa a IV-a de mostenitori.
8. Soțul supraviețuitor:
a) nu face parte din nicio clasă de mostenitori, dar concurează cu fiecare dintre ele;
b) poate fi înlăturat de la mostenire de anumite rude ale defunctului;
c) are stabilite cote fixe din mostenire, care pot fi modificate de numărul mostenitorilor chemați la mostenire dintr-o clasă.

9. Dacă soțul supraviețuitor concurează cu descendenții defunctului si doar unul sau unii sunt exheredați, atunci:
a) soțul supraviețuitor primeste o cotă de 1/4 din mostenire;
b) descendenții neexheredați primesc restul de 3/4;
c) descendenții exheredați nu primesc nimic.

10. Dacă toți descendenții cu care concurează soțul supraviețuitor sunt exheredați, atunci:
a) soțul supraviețuitor concurează si cu clasa a II-a de mostenitori, dacă defunctul lasă părinți si bunici;
b) cota soțului supraviețuitor va fi de 1/3 în raport cu clasa a II-a de mostenitori;
c) cota soțului supraviețuitor va fi de 1/4, calculată în raport cu clasa descendenților, chiar dacă acestia sunt exheredați.

Răspunsuri: 1) a; 2) a, c; 3) b, c; 4) b, c; 5) a, c; 6) a, c; 7)a, c; 8) a; 9) a; 10) a,c.

Universitatea Hyperion

PROPUNERI DE REFERATE

11. Clasele I şi a III-a de moştenitori legali.
12. Clasa a II-a de moştenitori legali. Ascendenții privilegiați.
13. Clasa a II-a de moştenitori legali. Colateralii privilegiați.
14. Clasele a III-a şi a IV-a de moştenitori legali.
15. Dreptul general la moştenire al soțului supraviețuitor.
16. Caracterele juridice ale dreptului de abitație al soțului supraviețuitor.
17. Condițiile necesare pentru existența dreptului de abitație al soțului supraviețuitor.
18. Noțiunea de mobile şi obiecte aparținând uzului casnic.
19. Condițiile necesare pentru ca soțul supraviețuitor să beneficieze de mobilele şi obiectele aparținând uzului casnic.
20. Caracterele juridice ale dreptului la moştenire al soțului supraviețuitor.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ

2. **Constituția României revizuită;**
3. **Codul civil**
4. **V. Stoica, Dreptul la moştenire, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2010;**
5. **Fr.Deak, Tratat de drept succesoral, Ed. Universul Juridic, 2002;**
6. **V. Stoica, N. Puscas, P. Trusca, Drept civil. Institutii de drept civil, Editura Universul Juridic, Bucuresti, 2004.**
7. **6. V. Stoica, L.Dragu, Drept civil. Contracte speciale. Dreptul la moştenire, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2010**
8. **M.Eliescu, Transmisiunea şi împărțeala moştenirii în RSR, Editura Academiei RSR, 1966;**
9. **E.Safta Romano, Succesiuni, Doctrină şi jurisprudență, Editura Graphix, Iaşi, 1997;**

Universitatea Hyperion

Universitatea Hyperion